POPIS I ANALIZA POSTOJEĆIH STRUKOVNIH KVALIFIKACIJA U BOSNI I HERCEGOVINI

Kvalifikacije za budućnost

KONAČNI IZVJEŠTAJ

novembar 2017. godine

Popis i analiza postojećih strukovnih kvalifikacija u Bosni i Hercegovini

Konačni izvještaj

Autor:
Boris Ćurković

ETF koordinacija:
Carmo Gomes

ETF, Villa Gualino, Viale Settimio Severo 65
Italija - 10133 Torino

e-mail: Carmo.Gomes@etf.europa.eu, www.etf.europa.eu

Koordinacija institucija korisnica:
Daria Duilović

Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine, Trg BiH 3/VI
Bosna i Hercegovina – 71000 Sarajevo

e-mail: Daria.Duilovic@mcp.gov.ba, www.mcp.gov.ba

Izrazi u ovoj studiji, koji su napisani u jednom gramatičkom obliku, podjednako se odnose na muški i ženski rod.

Skraćenice

APOSO	Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje (BiH)
AVO	Agencija za razvoj visokog obrazovanja i osiguranje kvaliteta (BiH)
BiH	Bosna i Hercegovina
CIP	Centar za informisanje i priznavanje dokumenata iz oblasti visokog obrazovanja
ECVET	Europski kreditni sistem za stručno obrazovanje i obuku
EHEA	Europska oblast visokog obrazovanja
EKO	Europski kvalifikacijski okvir
ETF	Europska trening fondacija
EU	Europska unija
FBiH	Fedecija Bosne i Hercegovine
GE	Opće obrazovanje
HE	Visoko obrazovanje
ILO	Međunarodna organizacija rada
IO	Ishodi učenja
ISC	Intersektoralna komisija
ISCO	Međunarodna standardna klasifikacija zanimanja
KO	Kvalifikacijski okvir
KOBiH	Kvalifikacijski okvir u Bosni i Hercegovini
KO-EHEA	Kvalifikacijski okvir za europsku oblast visokog obrazovanja
LLL	Cjeloživotno učenje
MCP	Ministarstvo civilnih poslova (Bosne i Hercegovine)
MO	Ministarstvo obrazovanja
OO	Obrazovanje odraslih
PZ	Pedagoški zavod
QA	Osiguranje kvalitete
QFGE	Razvoj kvalifikacijskog okvira za opće obrazovanje (projekt financira EU)
QFLLL	Razvoj kvalifikacijskog okvira za cjeloživotno učenje (projekt financira EU)
RS	Republika Srpska
VET	Srednje strukovno obrazovanje i obuka
VETIS	Informacijski sistem za srednje stručno obrazovanje i obuku (web stranica vetis.org)
VM	Vijeće ministara (BiH)

Predgovor

Bosna i Hercegovina ima dugu tradiciju strukovnog obrazovanja i obuke koje se razvijalo dugi niz godina kroz formalno srednje obrazovanje, ali i kroz različite oblike obrazovanja odraslih. Reforma srednjeg strukovnog obrazovanja i obuke se provodi od 1998. godine uz podršku projekata koje je financirala Europska unija, a koji su fokusirani na modernizaciju kroz uvođenje novih nastavnih planova i programa zasnovanih na modularizaciji i ishodima učenja, te na jačanju veza s industrijom.

Prekretnica u obrazovnim reformama bila je donošenje Osnova kvalifikacijskog okvira u Bosni i Hercegovini, koje je usvojilo Vijeće ministara Bosne i Hercegovine 2011. godine. Od tada, Bosna i Hercegovina je razvila i implementirala svoj kvalifikacijski okvir, zasnovan na Europskom kvalifikacijskom okviru. Na svim nivoima obrazovanja i obuke uvedene su brojne politike kako bi se ojačao transparentan kvalifikacijski sistem podijeljen na osam nivoa, kao što su: osiguranje kvalitete, kreditni sistemi, razvoj standarda zanimanja i standarda kvalifikacija, uspostavljanje održivih veza između obrazovanja i rada itd.

Nije se uvijek bilo jednostavno baviti reformama u sektoru obrazovanja, koje ima kompleksan institucionalni i pravni okvir koji slijedi ustavnu strukturu Bosne i Hercegovine. Ustavna nadležnost za sve nivoe obrazovanja u Bosni i Hercegovini je na Republici Srpskoj, 10 kantona u Federaciji Bosne i Hercegovine i Brčko distriktu Bosne i Hercegovine. To znači da postoji 12 obrazovnih vlasti koje imaju punu odgovornost nad cijelokupnim upravljanjem kvalifikacijama.

Europska trening fondacija[1] je od samog početaka podržavala proces razvoja i implementacije Kvalifikacijskog okvira u Bosni i Hercegovini kroz različite aktivnosti. Popis i analiza postojećih strukovnih kvalifikacija u Bosni i Hercegovini dijelom je te podrške. Ovaj izvještaj opisuje rezultate popisa i analize postojećih kvalifikacija u Bosni i Hercegovini.

Popis predstavlja sveobuhvatan skup podataka aktivnih kvalifikacija u srednjem obrazovanju kao i u programima cjeloživotnog učenja. Excel tabela s rezultatima je sastavni dio ovog izvještaja. Analiza kvalifikacija ima dva dijela. Prvi dio se odnosi na analizu sadržaja kvalifikacija u kojoj se porede ishodi učenja odabranih kvalifikacija s deskriptorima nivoa Kvalifikacijskog okvira u Bosni i Hercegovini kako bi se utvrdilo postoji li objektivna osnova za dodjeljivanje nivoa Kvalifikacijskog okvira u Bosni i Hercegovini tim kvalifikacijama. Drugi dio je analiza glavnih karakteristika vezanih za kvalitetu kvalifikacija (relevantnost kvalifikacije za tržište rada, uključivanje aktera tržišta rada u različitim fazama procesa kvalifikacije i institucionalne postavke).

Sveobuhvatni popis kvalifikacija i analiza odabranog uzorka kvalifikacija zahtjevao je značajne napore kako bi se prikupila i analizirala potrebna dokumentacija. Europska trening fondacija izražava iskrenu zahvalnost institucijama u Bosni i Hercegovini koje su bile uključene u ovaj rad, posebno Ministarstvu civilnih poslova Bosne i Hercegovine, svim nadležnim obrazovnim vlastima, svim pedagoškim zavodima i Agenciji za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje Bosne i Hercegovine za plodonosnu i vrlo profesionalnu saradnju, za pružanje potrebnih podataka o postojećim kvalifikacijama i za participativan i konstruktivan pristup budućnosti reforme kvalifikacija u zemlji.

[1] Europska trening fondacija je specijalizirana agencija Europske unije sa sjedištem u Torinu u Italiji. ETF pruža savjete i pomoć Europskoj komisiji i za 29 partnerskih zemalja na temu reformi razvoja politika ljudskog kapitala pod okriljem instrumenata za vanjske odnose Europske unije. ETF pomaže zemljama u tranziciji i razvoju da iskoriste vlastiti potencijal ljudskog kapitala putem reforme sistema obrazovanja, obuke i tržišta rada u kontekstu politika vanjskih odnosa EU-a.

Izvršni sažetak

Ovaj izvještaj opisuje zadatak "Popis i analiza postojećih strukovnih kvalifikacija u Bosni i Hercegovini (BiH)" koji implementirala Europska trening fondacija [2]. Osnovna svrha zadatka je doprinijeti povezivanju Kvalifikacijskog okvira u Bosni i Hercegovini na Europski kvalifikacijski okvir kroz prikupljanje svih strukovnih kvalifikacija u zemlji, njihovog standardiziranja u bazu podataka i nakon toga analize uzorka kvalifikacija putem dvije kritičke analitičke dimenzije: sadržaja i kvalitete ovih kvalifikacija. Sličnu aktivnost je Europska trening fondacija provela i u Bivšoj Jugoslavenskoj Republici Makedoniji, Albaniji i Srbiji, uz sličnu svrhu. Ista **metodologija,** koja je korištena i u drugim državama zapadnog Balkana primjenjena je i u Bosni i Hercegovini, a Europska trening fondacija je obezbijedila sva upustva i obrasce kako za popis tako i za analizu. Zadatak je obavljen kombinirano kroz desk istraživanje (analiziranjem različite dokumentacije o kvalifikacijskom sistemu i odabranim kvalifikacijama) i komuniciranje i saradnju s naležnim ministarstvima obrazovanja, koja predstavljaju i kvalifikacijske vlasti.

Popis obuhvata ukupno 1.155 strukovnih kvalifikacija, od kojih je 836 formalno, stečeno u srednjim stručnim školama, dok je 310 stečeno kroz programe cjeloživotnog učenja. Najveći broj kvalifikacija dolazi iz formalnih VET nivoa 3 i 4. Samo 6 kvalifikacija je na nivou 2, dok je na nivou 5 prikupljeno 88 kvalifikacija. Sagledavajući broj kvalifikacija na svakom od nivoa može se zaključiti da bi mogao biti potreban **dalji razvoj kvalifikacija na nivou 2**, posebno imajući u vidu potrebu da se obezbjede kvalifikacije za dugoročno nezaposlene odrasle osobe i osobe s posebnim potrebama. Strukovne kvalifikacije na **nivoima 3 i 4** su klasificirane u **13 porodica zanimanja**[3]. Više od polovine (56.1%) od 742 kvalifikacije prikupljene na ovim nivoima su razvijene u 1995. i 1996. godini i potrebno ih je revidirati. Najveći broj kvalifikacija su u dvije porodice zanimanja: *mašinstvo i obrada metala* (20.3%) i *elektrotehnika* (15.8%). Ipak, broj učenika po porodici zanimanja pokazuje da su *ekonomija, pravo, uprava i trgovina* najpopularniji. Na **nivou 5**, strukturalna modernizacija sa starih kvalifikacija "*visoko kvalifikovani radnik"* u novu "*majstor*" predstavlja izazov za sve obrazovne vlasti.

Primjećeno je da se **ishodi učenja** ne koriste na nivou 2 i samo u nekoliko slučajeva kad je riječ o nivou 5. Ipak, 42.9% prikupljenih kvalifikacija na nivoima 3 i 4 su zasnovane na ishodima učenja. Ishodi učenja su obavezan element i zahtjev za svaku od kvalifikacija kako bi ona mogla biti uvrštena u kvalifikacijski okvir, a proces izrade kvalifikacija zasnovanih na ishodima učenja predstavlja jedan od najvećih izazova u radu sa strukovnim kvalifikacijama. Ishodi učenju u nastavnim planovima i programi ma za 419 pomenutih kvalifikacija postoje samo na nivou modula, ali ne i kao izlazni profil cijele kvalifikacije.

Popis pokazuje da su **standardi zanimanja** razvijeni i implementirani za 16 kvalifikacija, dok **standardi kvalifikacija** još ne postoje. Razvoj 21 standarda zanimanja i kvalifikacija je trenutno u procesu, iako se tek trebaju uspostaviti i koordinirati procedure za inicijaciju, razvoj, koordinaciju, vrednovanje i odobrenje standarda zanimanja i standarda kvalifikacija. Razvoj standarda zanimanja i standarda kvalifikacija predstavlja još jedan kritički izazov za sve donosioce politika u strukovnom obrazovanju i obuci u BiH.

Za sve kvalifikacije koje su uključene u tabele popisa (excel document koji uključuje kvalifikacije, a koji je integralni dio ovog izvještaja) navedeno je da imaju sistem **osiguranja kvalitete,** jer ih je odobrilo nadležno ministarstvo obrazovanja, dok je irealizacija nastavnih planova i programa za svaku od kvalifikacija pod nadzorom pedagoških zavoda. Ipak, takav sistem nije u potpunosti usklađen s Referentnim okvirom za osiguranje kvalitete u srednjem stručnom obrazovanju i obuci Europske unije, koji uključuje samoevaluacije, eksterne evaluacije i osiguranje kvalitete na nivou sistema. Kad je riječ o

[2] Zadatak je dio strateškog projekta Europske trening fondacije "Kvalifikacije i kvalifikacijski sistemi".

[3] Zvanični naziv dokumenta je Klasifikacija porodica zanimanja, ipak dokument se odnosi na klasifikaciju kvalifikacija na 13 kvalifikacijskih oblasti. Dokument je uključivao ukupno 100 strukovnih kvalifikacija na nivoima 3 i 4, razvijen je 2004. godine i do sada se nije ažurirao.

ovom izazovu značajan napredak je postignut kroz projekt koji se trenutno provodi, a koji financira EU, pod nazivom Kvalifikacijski okvir za cjeloživotno učenje (QFLLL).

Analiza strukovnih kvalifikacija provedena je za 16 kvalifikacija koje predstavljaju relevantan uzorak kvalifikacija uključenih u popis, obuhvatajući sve relevantne nivoe i vrste strukovnih kvalifikacija. Analiza pruža informacije i dokumentaciju koja predstavlja zahtjev kako bi se ove kvalifikacije transparentno uvrstile na odgovarajuće nivoe kvalifikacijskog okvira. Identificirala je probleme i slabosti u postojećim kvalifikacijama i dala preporuke kako pristupiti ovim pitanjima. Svrha osnovnih obilježja analize vezana za **sadržaj** kvalifikacija bila je identifikovati formulisanje ishoda učenja za odabrane kvalifikacije i usporediti ih s deskriptorima nivoa Kvalifikacijskog okvira u Bosni i Hercegovini. To je obezbijedilo dokaze podrške za smještanje kvalifikacija u Kvalifikacijski okvir u Bosni i Hercegovini. Svrha analize **kvalitete** bila je obezbijediti dodatne informacije vezano za pet elemenata ciklusa kvalifikacije: 1. Relevantnost za tržište rada, 2. Standard i struktura, 3. Proces učenja, 4. Procjena i 5. Certifikacija. Svih ovih pet elemenata je također međusobno povezano s nivoima specifičnih kvalifikacija koristeći postojeće nivoe okvira kvalifikacija i njihove deskriptore.

Analiza sadržaja pokazuje **značajnu usklađenost gotovo svih analiziranih kvalifikacija s odgovarajućim deskriptorima nivoa** Kvalifikacijskog okvira u Bosni i Hercegovini. Ishodi učenja su uključeni u osam od ukupno 16 analiziranih kvalifikacija. Analiza je također pokazala da su svi ishodi učenja samo na nivou modula, i da nisu formulirani na nivou kvalifikacija**.** U onim kvalifikacijama gdje postoje ishodi učenja, razvijeni su na osnovi Bloomove taksonomije, ali uglavnom bez podjele na znanja, vještine i kompetencije. U drugoj polovini analiziranih kvalifikacija, koje ne sadrže ishode učenja i module, primjećeno je da kvalifikacije nemaju iskazane čak ni obrazovne ciljeve, već samo obrazovni sadržaj za svaki od predmeta.

Potrebno je uložiti dodatne napore da se poveća broj kvalifikacija zasnovanih na ishodima učenja. Osim toga, potrebno je povećati i dužinu/procenat praktične obuke, posebno za kvalifikacije na nivoima 3 i 4. To navodi na zaključak da nakon usvajanja novorazvijenih standarda zanimanja i standarda kvalifikacija treba uslijediti revizija nastavnih planova i programa, a samo kvalifikacije koje se zasnivaju na ovakvim revidiranim nastavnim planovima programima treba uvrstiti u Kvalifikacijski okvir u Bosni i Hercegovini. Također treba ustanoviti procedure i kriterije za postavljanje kvalifikacija u kvalifikacijski okvir.

Pitanje transparentnosti i pristupačnosti kvalifikacija treba se unaprijediti. Nije bilo jednostavno prikupiti kompletnu dokumentaciju i/ili informacije za odabranih 16 kvalifikacija. Obrazovne vlasti bi trebale objaviti sve kvalifikacije online na osnovu dogovorene strukture uspostavljanja registra. Pružaoci usluga obrazovanja bi se također trebali ohrabrivati da naprave isto, kao način obezbjeđivanja kvalitetnijih informacija za krajnje korisnike (one koji uče, poslodavce i ostalu javnost).

Analiza pokazuje da se programi cjeloživotnog učenja također trebaju uvrstiti u kvalifikacijski okvir, ukoliko se radi o programima obuke koji su odobreni i ukoliko ispunjavaju zahtjeve postavljanja/nivoa. Analizirana kvalifikacija zasnovana na programu cjeloživotnog učenja pokazala je najviši nivo usaglašenosti sa deskriptorima nivoa (većina ovakvih kvalifikacija se potencijalno može uvrstiti na nivo 2).

Analiza kvaliteta pokazuje da je neophodno procijeniti **relevantnost kvalifikacija za tržište rada**, posebno za kvalifikacije koje nisu zasnovane na ishodima učenja. Sistematska istraživanja među poslodavcima trebala bi biti uvedena kao redovna praksa. Postoji potreba za daljom izgradnjom sistemskog pristupa za promoviranje **sektorskog dijaloga** u oblasti obrazovanja i obuke i za jačanje uključenosti poslodavaca i sindikata u ciklus razvoja kvalifikacija. Model socijalnog partnerstva treba ojačati i uključujući socijalne partnere ne samo u razvoj, već i **u implementaciju i evaluaciju obrazovnih programa i procedura procjene**.

Bosna i Hercegovina je započela reforme sistema strukovnog obrazovanja i obuke početkom stoljeća, a prve strukovne kvalifikacije zasnovane na ishodima učenja i modulima su razvijene početkom 2000.-ih. Od tada je razvijeno više od stotinu nastavnih planova i programa zasnovanih na ishodima učenja

koje su odobrile nadležne obrazovne vlasti i koje se koriste u srednjim strukovnim školama. Ipak, tokom tog cijelog perioda, sistemi strukovnog obrazovanja i obuke u BiH bili su u tranziciji od pristupa *učenju zasnovanog na sadržaju* ka pristupu *učenju zasnovanom na kompetenciji*. Prekretnica je bila usvajanje **Osnova kvalifikacijskog okvira u Bosni i Hercegovini** 2011. godine. Uprkos tome, puna implementacija svih elemenata kvalifikacijskog okvira i povezanih procedura počela je relativno skoro, a nakon usvajanja **Akcionog plana za razvoj i implementaciju Kvalifikacijskog okvira u Bosni i Hercegovini** 2015. godine, uglavnom kroz projekate koje su financirali Europska unija i drugi donatori. Trenutno postoji dosta elemenata modernog i kvalitetnog sistema strukovnih kvalifikacija, poput sve većeg broja izrađebih standarda zanimanja i standarda kvalifikacija, kao i nastavnih planova i programa zasnovanih na ishodima učenj. **Ipak, sveukupni kvalifikacijski sistem treba biti ojačan.**

Budući da popis i analiza identificiraju niz relevantnih izazova, institucije korisnice su razgovarale o prioritetnim aktivnostima tokom poslednje radionice, a kako bi se prevazišli ovi izazovi.

Razgovaralo se o tri osnovne teme, te su preporuke uobličene kako slijedi:

a) **kvalifikacije zasnovane na ishodima učenja**,
b) **razvoj standard zanimanja i kvalifikacija,** i
c) **relevantnost strukovnih kvalifikacija za tržište rada**.

Preporuke vezane za kvalifikacije zasnovane na ishodima učenja:

- Treba razviti petogodišnji Akcioni plan za razvoj i implementaciju novih kvalifikacija u potpunosti zasnovanih na ishodima. U proces razvoja bi trebale biti uključene nadležne obrazovne vlasti, pedagoški zavodi, agencije, poslodavci i visokoškolske ustanove. Nakon usvajanja akcionog plana, implementacija ne bi trebalo da traje više od pet godina.
- Neophodna je obuka svih učesnika u razvoju kvalifikacija zasnovanih na ishodima učenja. Osim izgradnje kapaciteta kreatora politika, koji će izraditi akcioni plan, potrebne su i aktivnosti vezane za obuku nastavnika i njihovo kontinuirano profesionalno usavršavanje. Inicijalana obuka nastavnika (na univerzitetima) treba sadržavati metode nasatve i učenja u realizaciji nastavnih planova i programa zasnovanih na ishodima učenja. Kontinuirani profesionalni razvoj nastavnika o realizaciji nastavnih planova i programa zasnovanih na ishodima učenja treba da bude jedna od ključnih aktivnosti u akcionom planu.
- Kako bi se kvalifikacije uključile u kvalifikacijski okvir, ishodi učenja trebaju biti navedeni na nivou kvalifikacija i na nivou svakog od modula/predmeta.
- Ishodi učenja trebaju se navesti i u standardima zanimanja i u standardima kvalifikacija.
- Potrebno je uspostaviti snažne mehanizme za kontrolu kvalitete koji uključuju cikličnu eksternu evaluaciju kako bi se osiguralo da provođenje nastavnih planova i programa dovodi do postizanja ishoda učenja navedenih u standardima koji definiraju kvlaifikaciju za koju se ti nastavni planovi i programi izvode.

Preporuke vezane za razvoj standarda zanimanja i standarda kvalifikacija:

- Tokom prvog tromjesečja 2018. godine nadležne obrazovne vlasti bi trebale usvojiti odgovarajuće zakonske propise u vezi razvoja standarda zanimanja i standarda kvalifikacija, jer ih postojeća legislativa ne prepoznaje. Osim poboljšanja pravnog okvira, sve nadležne obrazovne vlasti moraju dogovoriti jednostavan akcioni plan za razvoj standarda zanimanja i standarda kvalifikacija.
- Akcioni plan treba da opiše načine upravljanja procesom razvoja i usvajanja standarda, uključujući podjelu uloga i odgovornosti i identificiranje institucija odgovornih za razvoj i usvajanje standarda zanimanja i kvalifikacija.
- Radne grupe s mandatom upravljanja procesima razvoja standarda zanimanja i kvalifikacija trebaju biti imenovane u drugom tromjesečju 2018. godine.

- Standarde će razviti radne grupe koje će činiti poslodavaci (zastupani preko udruženjâ poslodavaca, privrednih komora i obrtničkih komora) i stručnjaci iz oblasti obrazovanja.
- Nadležne obrazovne vlasti trebaju usvojiti obrasce standarda zanimanja i standarda kvalifikacija. Nema potrebe da se razvijaju novi obrasci za razvoj standard zanimanja i standard kvalifikacija.

Preporuke vezane za relevantnost kvalifikacija za tržište rada:

- Podizanje svijesti poslodavaca o planiranju razvoja ljudskih resursa i stvaranju strukturiranog dijaloga sa sektorom obrazovanja.
- Jačanje kapaciteta poslodavaca i VET škola za dugoročno strateško planiranje.
- Osnivanje savjetodavnih vijeća u okviru VET škola, sastavljenih od predstavnika lokalnih zajednica, bivših studenata (alumni), poslodavaca i biroa za zapošljavanje na općinskom nivou.
- Povećanje autonomije VET škola u svim domenima.
- Uspostavljanje Sistema za provođenje redovnih istraživanja o potrebnim vještinama putem:
  - uključivanja sektora obrazovanja i predstavnika poslodavaca prilikom razvijanja upitnika koji će se koristiti u istraživanjima koje entitetski zavodi za zapošljavanje već provode,
  - redovno i sistematsko provođenje istraživanja o potrebnim kvalifikacijama među poslodavcima i korištenje ovih informacija prilikom procesa razvoja i/ili revidiranja standarda i nastavnih planova i programa.

Sadržaj

Kvalifikacije za budućnost 1
KONAČNI IZVJEŠTAJ 1
1. UVOD 1
2. SISTEM VET KVALIFIKACIJA U BiH 3
2.1 Institucionalni, pravni i strateški okvir 3
2.2 Obrazovanje odraslih 4
2.3 Kvalifikacijski okvir 5
3. POPIS STRUKOVNIH KVALIFIKACIJA 8
3.1 Metodologija 8
3.2 Izvori informacija i prikupljanje podataka 9
3.3. Nalazi 11
4. ANALIZA STRUKOVNIH KVALIFIKACIJA 17
4.1 Metodologija 17
4.2 Uzorak kvalifikacija korišten u analizi 19
4.3 Izvori informacija 20
4.4 Nalazi 21
4.4.1 Analiza sadržaja kvalifikacija 22
4.4.2 Analiza kvalitete kvalifikacija 25
5. ZAKLJUČCI, IZAZOVI I NAREDNI KORACI 28
5.1 Zaključci i izazovi popisa 28
5.2 Zaključci i izazovi analize 30
5.3 Preporuke za dalje aktivnosti 31
PRILOZI 33
Prilog 1. Tabela popisa – u excel formatu 33
Prilog 2. Tabele za nivelisanje vezano za analizu sadržaja 34
Prilog 3. Upitnici za analizu glavnih značajki vezanih za kvalitetu kvalifikacija 96
Prilog 4. Pismo ETF-a svim obrazovnim vlastima u BiH 157
Prilog 5. lista osoba s kojima su obavljeni intervjui 158
Prilog 6. Lista dokumenata, web poveznice i ostali izvori koji su konsultirani 159

1. UVOD

Ovaj izvještaj opisuje zadatak “Popis i analiza postojećih strukovnih kvalifikacija u Bosni i Hercegovini (BiH)” koji implementira Europska trening fondacija (ETF). Zadatak je počeo u oktobru 2016. godine i proveden je u dva dijela: prvi dio se ticao **popisa postojećih stručnih kvalifikacija**, dok je drugi dio bio vezan za **analizu sadržaja i kvalitete uzorka srednjih strukovnih kvalifikacija**. Dva izvještaja prelaznih faza koja su u vezi s popisom i analizom bili su tema razgovora s glavnim korisnicima[4] u BiH a nakon toga ih je i odobrila ETF. Konačni izvještaj integrira obje komponente u ovom dokumentu.

Osnovna **svrha** zadatka bila je da se provede popis i analiza postojećih strukovnih kvalifikacija u Bosni i Hercegovini (BiH), s ciljem da doprinese povezivanju Kvalifikacijskog okvira u Bosni i Hercegovini (KOBiH) s Europskim kvalifikacijskim okvirom (EKO). Glavni **cilj popisa** bio je da obezbijedi odgovarajuće podatke o postojećim kvalifikacijama u strukovnom obrazovanju i obuci (VET) u BiH prikupljajući informacije o postojećim strukovnim kvalifikacijama u zemlji i sistematizirajući ih u standardiziran format baze podataka, dok je **cilj analize** bio da obezbijedi osnovu za donošenje odluka o kriterijima postavljanja/uključivanja kvalifikacija u KOBIH, kao i da pruži informacije prilikom odlučivanja o potencijalnom budućem web portalu na državnom nivou ili o bazi podataka registriranih kvalifikacija, te da eventualno pruži njegovu osnovu ili početnu tačku.

ETF je sličan posao obavila u bivšoj jugoslavenskoj Republici Makedoniji, u Albaniji i u Srbiji u sličnu svrhu. Rezultati tog posla su se koristili (ili se još koriste) tokom procesa povezivanja njihovih kvalifikacijskih okvira na EKO. Ista metodologija je korištena kako za popis tako i za analizu strukovnih kvalifikacija u BiH, koja je neznatno prilagođena u dogovoru s Ministarstvom civilnih poslova Bosne i Hercegovine (MCP) u smislu posebnih karakteristika bosanskohercegovačkog kvalifikacijskog sistema.

Sticanje strukovnih kvalifikacija u BiH je moguće samo formalnim obrazovanjem, po završetku programa temeljenom na nastavnom planu i programu, kojeg je odobrilo nadležno ministarstvo obrazovanja (MO), isporučila strukovna škola koja dodjeljuje kvalifikacije u ime ministarstva obrazovanja koje odobrava nastavne planove i programe. Dostupno je i za redovne učenike i za odrasle polaznike. Obrazovanje odraslih je dostupno u različitim vrstama učenja i pružaju ga javne škole, privatni pružatelji usluga i firme. U slučaju da nadležno ministarstvo obrazovanja odobri program cjeloživotnog učenja, potvrda koja se izdaje nakon završetka obuke mogla bi biti javno priznata. Zbog toga je popis odvojeno proveden za formalne kvalifikacije i za programe cjeloživotnog učenja (u dvije tabele). Popis programa cjeloživotnog učenja uključivao je samo obuke koje su odobrila ministarstva obrazovanja. Neki od njih sadrže više potrebnih kvalifikacijskih elemenata (uvjeti za upis, trajanje, način podučavanja i učenja, praktični rad, ispitivanje itd.) i zato su uključeni u ovaj popis. Analiza postojećih strukovnih kvalifikacija uključivala je takve kvalifikacije i pokazala da bi takve obuke uistinu mogle dovesti do kvalifikacija.

U praksi, nije uvijek jednostavno napraviti razliku između nastavnih planova i programa, kvalifikacija i zanimanja. Definicija kvalifikacije iz EKO-a koja se također koristi u svim bosanskohercegovačkim dokumentima koji se vežu za kvalifikacijski okvir (KO) je kako slijedi:

> ***Kvalifikacija označava formalni naziv za rezultat procesa procjene i validacije koji je dobijen onda kada kompetentno tijelo odredi da je pojedinac ostvario ishode učenja prema predviđenim standardima.***

[4] Nalazi prvog prelaznog izvještaja koji su u vezi s popisom strukovnih kvalifikacija predstavljeni su i o njima se razgovaralo s glavnim dionicima u BiH tokom radionice koja je održana u Sarajevu 16. i 17. maja 2017. godine, dok je drugi prelazni izvještaj koji je iznio nalaze analize predstavljen glavnim dionicima oba sektora, obrazovanja i zapošljavanja, na radionici održanoj 12. i 13. oktobra 2017. godine u Neumu.

BiH je još uvijek u procesu prelaza iz tradicionalnog obrazovnog sistema na savremeni sistem, temeljen na ishodima učenja, standardima kvalifikacije, kvalifikacijskim okvirima i deskriptorima nivoa. To će, naravno, biti pitanje prilikom postavljanja takvih kvalifikacija u KOBiH. Međutim, u ovoj fazi, u popis su uključene sve dostupne kvalifikacije, a kasnije i u analizu, zajedno s podacima o dostupnosti kvalifikacijskih standarda i ishoda učenja. Glavni kriteriji za uključivanje kvalifikacije u tablicu popisa bilo je postojanje nastavnog plana i programa koji je odobrilo nadležno ministarstvo obrazovanja.

Strukovne kvalifikacije koje pripadaju nižem srednjem, srednjem i post-sekundarnom obrazovanju (KO nivoi 2 do 5) dio su popisa i analize. Ipak, na početku ovog zadatka, MCP i ETF su razgovarali o strukovnim kvalifikacijama u visokom obrazovanju. U BiH ne postoji dualni sistem visokog obrazovanja, kojim bi se napravila jasna razlika između akademskih (općih) i profesionalnih (strukovnih) kvalifikacija u visokom obrazovanju u BiH. Formalno, sve kvalifikacije u visokom obrazovanju smatraju se akademskim, jer posjeduju jasnu progresiju ka studijskim programima koji uključuju naučno istraživanje (npr. studijskim programima za doktorate). Iako su neke od kvalifikacija u visokom obrazovanju tipično VET kvalifikacije (npr. bachelor medicinska sestra, master poslovne administracije, itd.), zvanično se klasificiraju kao akademske. Zato je zaključeno da će ovaj **popis i analiza biti provedeni za kvalifikacije na nivoima 2 do 5 KO-a.** MCP ima namjeru da sličnu aktivnost proveda sa svim visokoškolskim kvalifikacijama (*stručnim i općim*) u nekom kasnijem periodu.

Ovaj izvještaj predstavlja bosanskohercegovački sistem strukovnih kvalifikacija s fokusom na razvoj KO-a, opisuje procese i nalaze popisa i analite, predstavlja zaključke i razmatra trenutne i buduće izazove za bosanskohercegovački sistem kvalifikacija.

Prilikom procesa popisivanja prikupljene su infomacije o 1155 strukovnih kvalifikacija, koje se indikativno mogu smjestiti na nivoe 2 do 5 KOBiH. Analiza je identificirala pitanja o tome kako je sadržaj postojećih kvalifikacija usklađen s nivoom deskriptora KOBIH (u smislu ishoda učenja ili ostalog), kako su ishodi učenja opisani ili nisu opisani i kakva je njihova relevantnost za aktere tržišta rada i nužno potrebne vještine.

2. SISTEM VET KVALIFIKACIJA U BiH

Bosna i Hercegovina je zemlja u jugoistočnoj Europi koja se proteže na 51.209 km2, uz ukupnu populaciju od oko 3,8 miliona stanovnika. U skladu s Dejtonskim mirovnim sporazumom (1995. godine), BiH se sastoji iz dva entiteta: Federacije BiH i Republike Srpske (RS) i Brčko Distrikta. Federaciju BiH čini 10 kantona. Svi ovi nivoi vlasti imaju tipičnu strukturu vlada, sa zakonodavstvom, izvršnim i pravosudnim vlastima.

Ustavna odgovornost za oblast obrazovanja u BiH je na nivou Republike Srpske, 10 kantona u Federaciji BiH i na Distriktu Brčko. To znači da postoji 12 obrazovnih vasti sa punom odgovornošću. Ove obrazovne vlasti imaju zakone na svim nivoima obrazovanja, budžete, strategije, politike kao i implementirajuća tijela i institucije. Na nivou BiH MCP ima koordinativu ulogu kako je to i propisano Članom 15. Zakona o ministarstvima i drugim tijelima uprave BiH.

Prema zvaničnim statističkim podacima[5], tokom protekle školske godine bilo je 317 predškolskih ustanova sa 22.901 djetetom, 291.342 učenika je bilo upisano u 1840 osnovnih škola, 133.228 učenika je bilo upisano u 311 srednjih škola (od koji oko 210 pruža VET programe) dok je 105.299 studenata upisano u 44 visokoškolske ustanove u BiH. Ukupno je 23.515 nastavnog kadra u osnovnim školama i 12.859 nastavnika u srednjim školama koji su uključeni u obrazovni proces.

2.1 Institucionalni, pravni i strateški okvir

Kad je riječ o **institucionalnom okviru,** svaka od obrazovnih vlasti ima **ministarstvo obrazovanja,** koje je u potpunosti odgovorno za sve nivoe obrazovanja i za sve obrazovne aktivnosti, uključujući: financiranje, uspostavljanje pedagoških standarda, otvaranje novih škola, odobrenje kvalifikacija (nastavnih planova i programa), imenovanje školskih odbora, itd. Većina odgovornih obrazovnih vlasti (8 od 12, sa ukupno 9 PZ) ima **pedagoški zavod**, koji stručno pokriva predškolsko, osnovno, srednje i obrazovanje odraslih putem razvoja nastavnih planova i programa, obuke za nastavnike i aktivnosti vezane za osiguranje kvalitete kakvi su nadzor i procjena nastavnika i škola. Pedagoški zavodi u četiri kantona (Zapadnohercegovačkom, Srednjebosanskom, Posavskom i Kantonu 10) ne postoje. U ovim kantonima pedagošku podršku i savjetovanje uglavnom obezbjeđuju kantonalna ministarstva obrazovanja.

Kako je pomenuto, na nivou BiH, Ministarstvo civilnih poslova (MCP) ima koordinativnu ulogu vezanu za politike obrazovanja, dok na nivou Federacije BiH, Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke također ima koordinativnu ulogu. Postoje tri obrazovne agencije na nivou BiH: **Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje** (APOSO), **Agencija za razvoj visokog obrazovanja i osiguranje kvalitete** (HEA) i **Centar za informiranje i priznavanje dokumenata iz oblasti visokog obrazovanja** (CIP). APOSO je odgovoran za uspostavljanje standarda učenja, učenička postignuća, evaluaciju rezultata i razvoj zajedničke jezgre nastavnih planova i programa u predškolskom, osnovnom i srednjem obrazovanju, te obavlja druge dužnosti u oblasti standarda učenja i osiguranja kvalitete. Agencija ima sjedište u Mostaru (jedinica za zajedničku jezgru nastavnih planova i programa) i dvije filijale/ureda u Sarajevu (standardi učenja – jedinica za učenička postignuća i evaluaciju rezultata i ishoda) i u Banjoj Luci (jedinica za VET i cjeloživotno učenje). HEA je odgovorna za osiguranje kvalitete institucija visokog obrazovanja i studijske programe, dok se CIP bavi priznavanjem kvalifikacija u visokom obrazovanju, pružajući infomacije o kvalifikacijama u visokom obrazovanju BiH u inostranstvu i savjetujući BiH ministarstva obrazovanja o stranim kvalifikacijama u visokom obrazovanju.

Pružaoci usluga VET-a u formalnom obrazovanju su uglavnom javne škole, koje su uspostavile i koje financiraju odgovorne obrazovne vlasti. Većina srednjoškolaca se upisuje u VET škole (tehničke i

[5] Agencija za statistiku BiH, prvo saopštenje br. 2, Sarajevo, 31. oktobar 2016. godine

strukovne škole) odnosno njih 71,5%, dok se njih 25,8% upisuje u *gimnazije,* a ostatak od 2,7% pohađa ostale škole (vjerske škole, umjetničke škole i srednje škole za djecu s posebnim potrebama).

Pravni okvir sadrži zakone odgovornih obrazovnih vlasti (Republika Srpska, Brčko Distrikt i kantoni u Federaciji BiH) i okvirni zakoni na BiH nivou. Svrha okvirnih zakona je da pruže principe i standarde te da harmoniziraju i koordiniraju zakonodavstvo i politike 12 obrazovnih vlasti u BiH kao i sa EU stadardima i principima. Zakoni odgovornih obrazovnih vlasti imaju direktnu primjenu u RS-u, kantonima i u distriktu i moraju biti usaglašeni s okvirnim zakonima.

Dva okvirna zakona su relevantna za VET sektor: Okvirni zakon o osnovnom i srednjem obrazovanju BiH (2003. godine) i Okvirni zakon o srednjem stručnom obrazovanju u BiH (2008. godine). Okvirni zakon o osnovnom i srednjem obrazovanju BiH iz 2003. godine regulira osnovno i srednje obrazovanje koje uključuje VET škole. Na srednjem nivou obrazovanja postoje škole općeg obrazovanja (*gimnazije*), koje prate više akademske nastavne planove i programe, a većina njihovih učenika se dalje upisuje na univerzitete. VET škole slijede praktičnije strukovne rute čija namjera je pripremiti učenike za zapošljavanje (trogodišnji zanatski programi) ili mogu steći pristup ka višem obrazovanju (četverogodišnji programi za tehničare).

U 2008. godini usvojen je Okvirni zakon o srednjem strukovnom obrazovanju i obuci kako bi se prepoznala karakteristična uloga i fokus VET-a (u odnosu na opće obrazovanje) i potreba da nastavni planovi i programi u VET-u budu zasnovani na potrebama industrije i biznisa. Ovaj zakon predviđa jačanje veza sa poslodavcima i uspostavljanje VET vijeća kao savjetodavnih tijela u školama što bi bio ključni korak u omogućavanju dionicima na tržištu rada da utiču na nastavne planove i programe u školama koji bi ispunjavali potrebe industrije. Ključna obilježja Okvirnog zakona o srednjem strukovnom obrazovanju i obuci uključuju: novu pojačanu ulogu socijalnih partnera, usmjerenost na potrebe i zahtjeve tržišta rada i privrede, središnju ulogu strukovnih škola s povećanom autonomijom kao odgovor na lokalne ekonomske potrebe, raznolikost obuka za nove ciljne grupe, uključujući i odrasle, kroz organizaciju kratkih obrazovnih kurseva na bilo kojem nivou i ispunjavanje bilo kojeg zahtjeva koji bi mogao biti sredstvo za promoviranje aktivnosti generiranja prihoda za škole i razvoj mogućnosti cjeloživotnog učenja.

Iako je Okvirnim zakonom o srednjem strukovnom obrazovanju i zapošljavanju propisano da će se "svi zakoni u Republici Srpskoj, kantonima u Federaciji BiH i Brčko Distriktu, kao i drugi relevantni propisi koji se odnose na upravljanje strukovnim obrazovanjem, uskladiti s odredbama ovog zakona, najkasnije 6 mjeseci od njegovog stupanja na snagu", usklađivanje s uobičajenim standardima i načelima strukovnog obrazovanja i usavršavanja koje je utvrđeno Okvirnim zakonom i dalje predstavlja izazov za neke obrazovne vlasti. Hercegovačko-neretvanski kanton, Srednjobosanski kanton i Kanton 10 još uvijek nisu usvojili zakone o srednjem strukovnom obrazovanju.

Kao dio **strateškog okvira**, Vijeće ministara BiH (VM) je, paralelno sa Okvirnim zakonom o strukovnom obrazovanju i obuci, usvojilo Strategiju razvoja srednjeg strukovnog obrazovanja i obuke u BiH 2007.-2013. godina. Prioritet je bio razvoj nastavnih planova i programa, razvoj standarda zanimanja, odnosi između strukovnog obrazovanja i obuke i tržišta rada, osnivanje i institucionalna izgradnja itd. Ministarstvo civilnih poslova BiH je 2014. godine izvršilo je procjenu Strategije razvoja srednjeg strukovnog obrazovanja i obuke u BiH 2007.- 2013. godine. Prilikom procjene zabilježena su postignuća, te identificirani i razmotreni problemi koji se još trebaju obraditi. U maju 2015. godine Vijeće ministara je razmotrilo Izvještaj o procjeni MCP-a i zaključilo da treba razviti novi strateški dokument u ovom području, ali to do sada još nije ostvareno. Osim strategije, na nivou BiH, koji obično daje opće smjernice za reformu u skladu s politikama i standardima EU, odgovorne obrazovne vlasti također imaju svoje strategije s ciljevima koji su u skladu s ciljevima iz strategija BiH.

2.2 Obrazovanje odraslih

Općenito, postoji dva smjera obrazovanja odraslih (OO): prvi koji predstavlja formalno učenje koje osiguravaju srednje strukovne škole i koje dovodi do kvalifikacije, a drugi koji se odnosi na programe

cjeloživotnog učenja koje pružaju različiti pružatelji usluga, uključujući škole, privatne organizacija i firme i koji dovodi do certifikata koji bi mogli biti javno priznati ukoliko je program odobren od strane nadležnog ministarstva obrazovanja. U slučaju formalnog učenja, polaznici trebaju završiti odobreni program, koji je isti kao i za redovne učenike, u nekim slučajevima može biti neznatno smanjen, ali svi moduli, uključujući završni ispit, moraju biti završeni. Trenutno u BiH ne postoji mogućnost sticanja kvalifikacija kroz programe cjeloživotnog učenja, iako su politike u vezi s vrednovanjem neformalnog i informalnog učenja u fazi razvoja.

Postoji sve veći broj privatnih organizacija za obuku u BiH koje pružaju razne obuke, navodno mješovite kvalitete. Obrazovanje odraslih također pruža obrazovanje i obuku za odrasle koji nisu završili redovno školovanje i žele poboljšati svoje mogućnosti zapošljavanja. Tokom vremena ova će se usmjerenost vjerovatno mijenjati, budući da će sve veća većina odraslih imati potpuno završenu srednju školu. Time će se onda zahtijevati od ustanova za obrazovanje i obuku odraslih da proširuju i ažuriraju niz stručnih kurseva i kvalifikacija koje zadovoljavaju zahtjeve tržišta rada. Postoje neki pružatelji usluga obrazovanja odraslih, koji su osnovani neovisno od strukovnih škola i stoga imaju svoje upravljačke strukture i nastavno osoblje. Pružatelji obuke obrazovanja odraslih općenito su autonomniji i funkcioniraju neovisno od škola, iako postoje neki primjeri u kojima se aktivnosti provode zajedno s postojećim strukovnim školama. Obuke se odvijaju i u biznisu i u industriji, ali većina toga nije formalno priznata, akreditirana ili certificirana. Iako bi u nekim slučajevima ovakav način osposobljavanja mogao biti sporne kvalitete, on doprinosi razvoju vještina i sposobnosti pojedinaca za zapošljavanjem i potiče prakse cjeloživotnog učenja.

Na nivou BiH, VM je 2014. godine usvojio Principe i standarde u oblasti obrazovanja odraslih u BiH, kao okvir za djelovanje obrazovnih i drugih tijela vlasti u BiH na području obrazovanja odraslih. To je ubrzalo proces razvoja i usvajanja specifičnih zakona o obrazovanju odraslih kod obrazovnih vlasti. Do sada je 8 od 12 obrazovnih vlasti usvojilo zakone o obrazovanju odraslih i to: RS, Unsko-sanski kanton, Tuzlanski kanton, Zeničko- dobojski kanton, Bosansko-podrinjski kanton Goražde, Zapadno-hercegovački kanton, Kanton 10 i Kanton Sarajevo. U Brčko Distriktu Zakon o obrazovanju odraslih izrađen je i usvajanje se očekuje uskoro.

Relevantni strateški dokument za obrazovanje odraslih na nivou BiH - Strateška platforma za obrazovanje odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja za period 2014. - 2020. godina, definira globalne smjernice razvoja OO u BiH, kao zajedničku platformu za razvoj moderne politike obrazovanja odraslih u cijeloj zemlji, na temelju koncepta cjeloživotnog učenja. Dokument uspostavlja temelj za sistematski i međusektorski pristup strateškom planiranju OO u BiH i pokreće potrebne reforme u ovom području s ciljem doprinosa i povećanja konkurentnosti i ekonomije utemeljene na znanju, povećane mobilnosti i profesionalizma pojedinaca, kao i društveno-ekonomsku revitalizaciju.

Glavna odgovornost za obrazovanje odraslih na nivoima obrazovnih vlasti nalazi se u okviru ministarstava obrazovanja. U Republici Srpskoj, Institut za obrazovanje odraslih je upravna jedinica pri Ministarstvu prosvjete i kulture koja je nadležna za stručne, upravne i druge poslove iz područja obrazovanja odraslih, uključujući provjeru ispunjavanja uvjeta i kriterija za pružanje usluga obrazovanja odraslih, razvoj javno valjanih obrazovnih programa za obuku, prekvalifikaciju, dodatno obrazovanje, osposobljavanje, usavršavanje zaposlenih i nezaposlenih osoba, vođenje registra programa, učesnika i pružatelja usluga obrazovanja odraslih itd. Administratiranje obrazovanja odraslih pri drugim obrazovnim vlastima u BiH nalazi se unutar ministarstava obrazovanja.

2.3 Kvalifikacijski okvir

Prvi zvanično usvojen dokument o KO-u bio je povezan s KO-Europskim prostorom visokog obrazovanja (QF-EHEA), koji opisuje kvalifikacije u tri ciklusa visokog obrazovanja (obično: Bachelor, Master i doktorat). U decembru 2008. godine VM je donijelo *Odluku o usvajanju dokumenata za daljnju provedbu Bolonjskog procesa u BiH*. Ovi dokumenti uključuju i "Kvalifikacijski okvir za visoko

obrazovanje u BiH" i "Provedbu Okvirnog kvalifikacijskog okvira u BiH". Kvalifikacijski okvir za visoko obrazovanje u BiH uvodi deskriptore (Dublinske deskriptore) za tri ciklusa visokog obrazovanja u skladu s QF-EHEA.

Dokument **Osnove kvalifikacijskog okvira u Bosni i Hercegovini**, kojeg je usvojilo Vijeće ministara, uspostavlja KO nivoe koji pokrivaju čitav sistem obrazovanja i obuke i osiguravaju generičke deskriptore nivoa u skladu sa EKO-m. Dokument definira, koordinira, upravlja i postavlja kvalifikacije u strukturu od osam referentnih nivoa. Ovaj dokument je osmišljen kako bi poslužio kao opis različitih kvalifikacija u BiH, bez obzira na način njihovog sticanja (u obrazovnim ustanovama, centrima za obuku, na radnim mjestima, u privatnom životu), tj. različitim oblicima učenja/obrazovanja (formalnom, neformalnom i informalnom). KO za visoko obrazovanje u BiH je u potpunosti inkorporiran u KO uspostavljen Osnovama kvalifikacijskog okvira u BiH. Dokument Osnovna također uspostavlja prijelaznu vezu sa postojećim sistemom kvalifikacija. Slično kao i u EKO, postoji osam nivoa KOBiH koji su prikazani u tabeli 1. Nivoi KOBiH od 2 do 5 su direktno povezani sa kvalifikacijama strukovnog obrazovanja.

Nivo	Kvalifikacija ili vrsta obrazovanja
1	Nekvalificirano radnik – osnovno obrazovanje
2	Niskokvalificirani radnik – programi stručnog osposobljavanja
3	Kvalificirani radnik – srednje strukovno obrazovanje i obuka
4	Opće ili specijalizirani kvalificirani radnik - Srednje opće i tehničko obrazovanje
5	Visokokvalificirani radnik specijaliziran za određeno zanimanje – Postsekundarno obrazovanje uključujući majstorske i srodne ispite
6	Bachelor ili Baccalaureat – Prvi ciklus visokog obrazovanja
7	Master – Drugi ciklus visokog obrazovanja
8	Doktorat – Treći ciklus visokog obrazovanja

Tabela 1: Kvalifikacijski nivoi KOBiH

Usvajanje Osnova kvalifikacijskog okvira u BiH i imenovanje Međusektorske komisije za razvoj KO u BiH u 2013. godini bili su prekretnica za proces razvoja i implementacije KO BiH. Međusektorska komisija je razvila "**Akcioni plan za razvoj i implementaciju kvalifikacijskog okvira u Bosni i Hercegovini za period 2014.-2020. godina**" koji predstavlja sveobuhvatni plan rada za sve glavne aktivnosti u razvoju i implementaciji KOBiH za sve institucije i pojedince koji su u skladu sa svojim nadležnostima i odgovornostima uključeni u razvoj i implementaciju KOBiH. Akcioni plan uključuje, između ostalog, viziju, misiju, ciljeve, kao i planirane aktivnosti u razvoju i implementaciji Kvalifikacijskog okvira u Bosni i Hercegovini do 2020. godine. Akcioni plan je usvojio Vijeće ministara BiH 2015. godine.

U cilju podrške implementaciji Akcionog plana, EU je pokrenula dva projekta tehničke pomoći: Razvoj kvalifikacijskog okvira za opće obrazovanje - QFGE (IPA 2012) i Razvoj kvalifikacijskog okvira za cjeloživotno učenje - QFLLL (IPA 2013), koji se odnosi na VET i OO . Jedan od glavnih zadataka oba projekta, ali posebno za projekt koji se bavi razvojem KO za cjeloživotno učenje, je podrška procesu povezivanja na EKO. Očekivani ishod projekta QF LLL je sveobuhvatni izvještaj o povezivanju KO BiH na EKO, naspram deset standardnih kriterija koje je objavila savjetodavna grupa EKO-a koju je imenovala Europska komisija (EK).

Proces povezivanja na EKO je nedavno započeo pod vođstvom Ministarstva civilnih poslova, a uz podršku oba pomenuta projekta. Kroz projekat QFLLL uspostavljena je **radna grupa za izradu Izvještaja o povezivanju na EKO**. Ova radna grupa se sastoji se od 24 člana ukupno,a čine je predstavnici: Ministarstva civilnih poslova (Odjeljenje za obrazovanje i odjeljenje za rad i zapošljavanje), APOSO-a, HEA-e, ministarstava obrazovanja i ministarstava rada i zapošljavanja na nivou entiteta, 2 kantonalna ministarstva obrazovanja, predstavnici Odjeljenja za obrazovanje BD,

Rektorske konferencije BiH i Rektorske konferencije RS, visokoškolskih ustanova, studentskih organizacija i sindikata.

Kad je riječ o monitoring i evaluaciji Akcionog plana za razvoj i implementaciju kvalifikacijskog okvira u Bosni i Hercegovini za period 2014.-2020. godina, MCP razmatra provođenje srednjoročnog pregleda svih aktivnosti početkom 2018. godine. To bi trebala biti prilika za reviziju aktivnosti i njihovog vremenskog okvira, definiranje novih ciljeva i dodatnih aktivnosti.

3. POPIS STRUKOVNIH KVALIFIKACIJA

Opseg popisa strukovnih kvalifikacija u BiH dogovoren je na početku zadatka s ETF-om i MCP-om. Kao što je opisano u dijelu 2., popis obuhvata strukovne kvalifikacije na nivoima KO od 2 do 5. Namjera je bila uključiti one kvalifikacije koje su dostupne u formalnom VET sektoru, tj. u srednjoj školi, obrazovanju odraslih, ali i u programima cjeloživotnog učenja koje su odobrila nadležna ministarstva obrazovanja. U Popis uključuje sljedeće vrste kvalifikacija:

- Formalno trogodišnje srednje obrazovanje VET kvalifikacija – kvalificirani radnik, na nivou 3;
- Formalno četverogodišnje srednje obrazovanje VET kvalifikacija – tehničar, na nivou 4;
- Formalno post sekundarno obrazovanje VET kvalifikacija – visoko kvalificirani radnik ili majstor, na nivou 5;
- Cjeloživotne programme koje su odobrili nadležna ministarstva obrazovanja – indikativno na nivoima 2 ili 5, predstavljeni u zasebnoj tabeli.

Budući da u BiH postoji 12 obrazovnih vlasti, koje su u potpunosti odgovorne za upravljanje sistemima kvalifikacija, neke kvalifikacije su ponovljene i do 12 puta. U ovoj vježbi, svaka kvalifikacija bila je zasebno uključena, zbog različitih tijela koja je dodjeljuju, ponekad su prikupljeni različiti nastavni planovi i programi i ostali relevantni podaci za svaku kvalifikaciju.

Pokazatelj potencijalnog nivoa KO za programe cjeloživotnog učenja omogućio je stručnjak na temelju procjene trajanja obuke, sadržaja i zahtjeva za upis. Ove izjave su u tablici popisa date indikativno, a trenutno se te kvalifikacije ne mogu smjestiti u KOBiH. Međutim, dalji razvoj i uvođenje europskog kreditnog sistema za VET (ECVET) i metodologije za vrednovanje neformalnog i informalnog učenja u BiH, koji se razvijaju, omogućit će njihovo postavljanje u KO ako zadovolje potrebne uvjete.

3.1 Metodologija

Pristup popunjavanju tabele popisa bio je kvantitativan i opisan, što znači da je cilj bio prikupiti i uključiti što više moguće dostupnih kvalifikacija (i srodnih podataka), u okviru popisa. ETF je osigurala obrazac za tabelu popisa (vidi prilog 1), excel listu sa 23 kolone, za unos prikupljenih kategorija podataka i omogućavanje kvantitativnih analiza kvalifikacija. Tablica popisa popunjena je na četiri jezika: tri službena jezika u BiH i engleskom jeziku.

Kategorije u tablici su neznatno prilagođene bosanskohercegovačkom kontekstu a nakon dogovora s MCP i ETF. Preliminarno istraživanje pokazalo je da neke kolone moraju ostati prazne jer neki podaci nedostaju. Ipak, odlučeno je da se zadrže sve kategorije podata (kolone) u tabeli popisa a da se nedostajući podaci kompletiraju u kasnijim stadijima. Popis sadrži naredne kategorije podataka:

1. **Šifra kvalifikacije** – ovo ne postoji u BiH pa je kolona prazna, uspostavljena je samo zbog dalje upotrebe (npr. registar kvalifikacija)
2. **Naziv kvalifikacije** je naziv koji je napisan na diploma ili cetrifikatu. Naziv kvalifikacije predstavlja leksički izraz koji pruža sažetu informaciju o kvalifikaciji, dovoljnu za njeno osnovno prepoznavanje.
3. **Vrsta dokumenta kvalifikacije** – npr. diploma, certifikat ili nešto drugo
4. **Vrsta kvalifikacije** - formalna
5. **Sektor kvalifikacije** – predstavlja ekonomski sektor kojem klasifikacija pripada, u skladu sa klasifikacijom kvalifikacija u narednih 13 porodica, uspostavljenih EU VET reformom u BiH:
    i. poljoprivreda i prerada hrane;
    ii. šumarstvo i prerada drveta;
    iii. geologija, rudarstvo i metalurgija;
    iv. mašinstvo i prerada metala;

v. elektrotehnika;
vi. hemija, nemetali i grafika;
vii. tekstil i kožar;
viii. geodezija i građevinarstvo;
ix. transport;
x. ugostiteljstvo i turizam;
xi. ekonomija, pravo, administracija i trgovina;
xii. zdravstvo;
xiii. ostale aktivnosti.

6. **Šifra BIH klasifikacije zanimanja** – klasifikacija zanimanja je usvojena i objavila je Agencija za statistiku BiH
7. **Veza s ISCO šifrom** – Međunarodna standarda klasifikacija zanimanja koju je usvojila MOR (Međunarodna organizacija rada)
8. **Ime tijela koje dodjeljuje kvalifikaciju**– u bosanskohercegovačkim uvjetima: naziv odgovorne obrazovne vlasti (ministarstva koje je odobrilo nastavni plan i program). O ovom pitanju se razgovaralo sa dionicima jer VET škole dodjeljuju kvalifikacije u BiH. Ipak, VET škole to čine djelujući u ime obrazovnih vlasti, koje upravljaju VET-om, odobravaju programe i mogu biti smatrane kao vlasnici kvalifikacija.
9. **Status tijela koje dodjeljuje kvalifikaciju** – javno, privatni (privatni je moguće za neke neformalne kvalifikacije koje nije registrovalo ni jedno ministarstvo obrazovanja ali ih na primjer priznaju i cijene na tržištu rada).
10. **Da li je kvalifikacija zasnovana na ishodima učenja?** – Da/Ne;
11. **Način testiranja postignuća ishoda učenja?** (konačni ispit, praktični ispit, matura, itd..)
12. **Način sticanja** – formalni, neformalni, vanredni, redovni, itd.
13. **Trajanje obrazovnih programa ili programa obuke za sticanje kvalifikacije** - izraženo u godinama ili u danima ili u satima direktnog podučavanja ili neformalne obuke;
14. **Preduvjeti za kvalifikaciju** – koji je prethodni nivo potrebne kvalifikacije kako bi se pristupilo obuci za tu kvalifikaciju (npr. završena osnovna škola, četverogodišnja srednja škola, itd.);
15. **Progresija u kvalifikacijske sisteme** – da li kvalifikacija dozvoljava pristup narednom nivou obrazovanja, ako da na kojem nivou?
16. **Da li je dostupan standard zanimanja ili kvalifikacije?** – Da/Ne;
17. **Postojanje procedura za osiguranje kvalitete** – Da/Ne – da li postoje ili ne postoje;
18. **Indikativni nivo u KOBiH** – nivo će biti indikativno određen tokom provođenja popisa dok će njegovo konačno određenje uslijediti nakon procjene prilikom postavljanja kvalifikacije u KO.
19. **Institutucija/tijelo koje je rezvilo kvalifikaciju**;
20. **Godina prvog uvođenja kvalifikacije**;
21. **Revizija kvalifikacije –** da/ne;
22. **Statistički podaci o upisu** – razlog za ovo pitanje bio je da se procjeni relevantnost kvalifikacije (da li je kvalifikacija popularna među učenicima?).
23. **Bilješke** - dodatni komentari

3.2 Izvori informacija i prikupljanje podataka

Podaci o kvalifikacijama prikupljeni su u kombinaciji desk rada i terenskog istraživanja. Podrazumijevalo je prikupljanje različitih zakona, nastavnih planova i programa, standarda zanimanja, planova upisa, ali i intenzivne komunikacije s odgovornim ministarstvima, PZ-ima i APOSO-om. Na početku vježbe, pismom koje je poslao direktor ETF-a, obaviještene su sve relevantne obrazovne vlasti o aktivnostima koje se trebaju provesti u okviru zadatka obavljanja popisa (pismo se nalazi u prilogu 2.). Sve gore pomenute institucije bile su kontaktirane i s njima su obavljeni intervjui (uključujući svih 12 obrazovnih vlasti) u svrhu popisa (spisak anketiranih nalazi se u prilogu 3, a lista

konzultiranih dokumenata nalazi se u prilogu 4). Izvori iz kojih su prikupljene sve formalne kvalifikacije kao i većina programa cjeloživotnog učenja bila su odgovorna ministarstva obrazovanja. Informacije o dijelu koji se tiče neformalnih obuka prikupljene su iz javno dostupnih podataka sa interneta.

Prikupljanje podataka o kvalifikacijama u BiH uvijek je zahtjevno zbog složenosti uređenja zemlje, ali i zbog nedostatka registara i službenih dokaza. Prema okvirima i zakonima nadležnih obrazovnih vlasti, ministarstva obrazovanja su odgovorna za usvajanje nastavnih planova i programa, bez obzira radi li se o formalnom obrazovanju ili obrazovanju odraslih. PZ-i su odgovorni za razvoj nastavnih planova i programa. Svi programi su uspostavljeni u skladu s zakonom. Međutim, registri kvalifikacija (ili odobrene odluke, odobreni nastavni planovi i programi) nisu dostupni u nadležnim ministarstvima obrazovanja. Iako su podaci o kvalifikacijama nominalno dostupni javnosti, oni uglavnom nisu objavljeni na web stranicama ministarstava. Izuzetak je Republika Srpska, gdje je Ministarstvo prosvjete i kulture objavilo sve odluke o usvajanju nastavnih planova i programa i kvalifikacijskih programa na svojim internetskim stranicama, PZ objavio sadržaj svih nastavnih planova i programa za formalno obrazovanje, a zavod za obrazovanje odraslih za neformalne obuke, uključujući programe za formalno obrazovanje odraslih. Neka ministarstva obrazovanja u FBiH koriste Informacijski sistem za upravljanje obrazovanjem (EMIS), ali baze podataka se često ne ažuriraju.

Dobre baze podataka o formalnim VET programima postoje u APOSO-u, u okviru Iinformacijskog sistema VET-a (VETIS) – www.vetis.vetbih.org i www.vetbih.org, koji je uspostavljen kroz EU VET 3 i 4 projekte. VETIS sadrži 79 nastavnih planova i programa za 79 različitih kvalifikacija, koje su razvijene kroz EU VET i kroz ostale projekte. Pristup ovoj bazi podataka je besplatan putem web stranice VETIS-a. Svi nastavni planovi i programi su zasnovani na ishodima učenja i svi moduli mogu se izlistati. Na ovoj web stranici također se mogu pronaći svi standardi zanimanja za 16 VET zanimanja. Osim toga, VETIS redovno prikuplja informacije od odgovornih ministarstava obrazovanja vezano za škole, kvalifikacije, učeničke statistike, itd.

Kao rezultat ovih aktivnosti APOSO je proveo studiju pod nazivom “Implementacija VET nastavnih planova i programa u BiH” 2012. godine, kojom su analizirali sve postojeće kvalifikacije u BiH. Pošto se razmjena podataka između APOSO-a i odgovornih ministarstava obrazovanja obavlja na dobrovoljnoj osnovi, dio obrazovnih vlasti je prestao dijeliti svoje podatke vezano za VET sa APOSO-m u poslednje tri godine pa tako VETIS baza podataka nije ažurirana. Ipak, VETIS predstavlja dobar sistem informacija koji je u mogućnosti podržati različite analize. Podaci korišteni u svrhu pripreme ovog popisa uzeti su iz VETIS-a te su unakrsno provjeravani sa podacima koji su dobiveni od nadležnih ministarstava obrazovanja.

Još dvije baze podataka su korištene u svrhu pripreme ovog popisa:

- Baza podataka obuka obrazovanja odraslih (dostupna samo na lokalnim jezicima na: www.obuke.ba) sadrži podatke o trenutnim obukama i pružaocima usluga obuka. Baza podataka je uspostavljena kroz projekat GIZ-a “Podrška obrazovanju odraslih u BiH”, ali je vlasništvo nad ovom bazom podataka u potpunosti i trajno preneseno na Agenciju za rad i zapošljavanje BiH, koja redovno održava i ažurira bazu podataka. Trenutno baza sadrži 560 različitih obuka i 88 pružaoca usluga obrazovanja odraslih. Kako obuke tako i pružaoci obuka klasificirani su u 16 porodica zanimanja. Baza podataka se može pretraživati po regijama (identifikovano je 19 regija u BiH), općinama i po vrsti obuke (obuka, kratki kurs, obuka na radnom mjestu, prekvalifikacija, profesionalna strukovna obuka, profesionalni razvoj, itd.).
- Baza podataka odobrenih programa obrazovanja odraslih i pružalaca usluga koju je odobrio Zavod za obrazovanje odraslih RS-a, djelimično je dostupna onaline na www.zaors.org, ali lista pružalaca usluga i polaznika nije javno dostupna.

Iako je proces prikupljanja podataka predstavljao izazov, podaci o svim formalnim kvalifikacijama prikupljeni su u čestoj komunikaciji sa obrazovnim vlastima. Podaci o programima cjeloživotnog

obrazovanja došli su djelimično od nadležnih ministarstava obrazovana ali i iz javno dostupnih baza podataka o obukama za odrasle.

3.3. Nalazi

Ovaj popis uključuje 1.155 strukovnih kvalifikacija od kojih se 836 stiče u VET školama dok je njih 319 u programima cjeloživotnog učenja. Broj kvalifikacija i njihova distribucija po nivoima prikazana je u grafikonu 1:

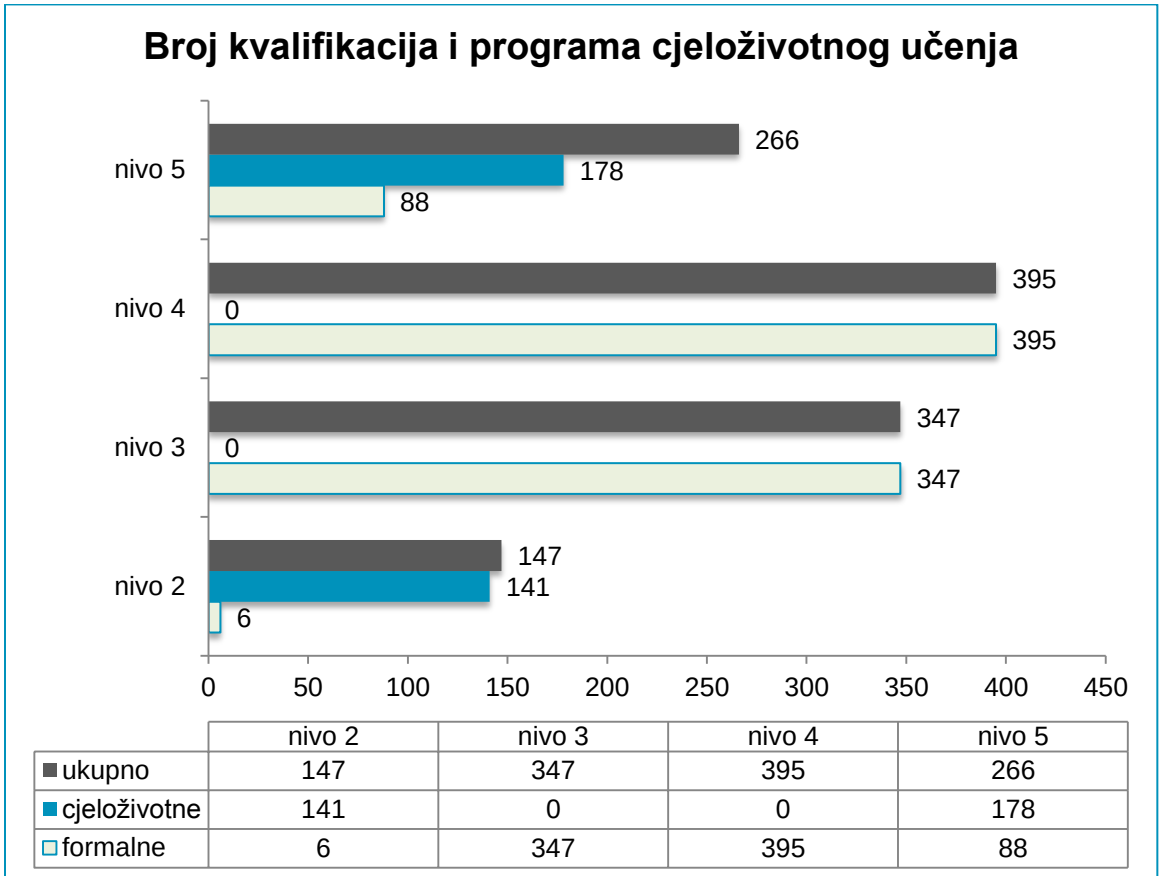

	nivo 2	nivo 3	nivo 4	nivo 5
ukupno	147	347	395	266
cjeloživotne	141	0	0	178
formalne	6	347	395	88

grafikon 1: broj kvalifikacija po nivoima

Najveći broj kvalifikacija dolazi sa nivoa 3 i 4. Samo je 6 kvalifikacija na nivou 2 (od koji su 2 za osobe s invaliditetom), dok je 88 kvalifikacija prikupljeno na nivou 5. Sve prikupljene programe cjeloživotnog učenja odobrila su nadležna ministarstva.

Uopćeno govoreći, **vrsta dokumenta o kvalifikaciji** za sve formalne programe obrazovanja je diploma, dok je za cjeloživotne programme to certifikat. **Kroz EU VET 4 projekt razvijen je model dodatka diplomi ali se isti još uvijek ne koristi**. U skladu s ovim modelom, dodatak diploma za VET kvalifikacije sadrži generičke ishode učenja za kvalifikaciju, koji bi trebao da pruži informacije poslodavcima o sadržaju obrazovanja i obuke kao i o stečenom znanju, vještinama i kompetencijama. Kako je u BiH razvijeno samo 16 standarda zanimanja za VET, generički ishodi učenja koji bi bili navedeni u dodatku diploma još nisu razvijeni. To je i razlog zašto se dodatak diplomi još ne koristi. Ipak, planira se njegova upotreba u budućnosti.

Sve kvalifikacije koje dolaze iz formalnog obrazovanja klasificirane su u 13 porodica zanimanja. Njihov broj je prikazad u narednoj tabeli 2:

Porodica zanimanja	Broj kvalifikacija	%
Poljoprivreda i prerada hrane	63	7.6

Porodica zanimanja	Broj kvalifikacija	%
Šumarstvo i prerada drveta	34	4.1
Geologija, rudarstvo i metalurgija	21	2.5
Mašinstvo i prerada metala	169	20.3
Elektrotehnika	132	15.8
Hemija, nemetali i grafika	29	3.5
Tekstil i koža	40	4.8
Geodesija i građevinarstvo	73	8.8
Transport	62	7.4
Ugostiteljstvo i turizam	59	7.1
Ekonomija, pravo, administracija i trgovina	69	8.3
Zdravstvo	52	6.2
Ostale aktivnosti	30	3.6

tabela 2: Broj formalnih VET kvalifikacija po porodicama zanimanja

Najveći broj kvalifikacija nalazi se u dva proizvodna sektora: mašinstvo i obrada metala (20,3%) i elektrotehnika (15,8%). Međutim, broj učenika po kvalifikaciji/zanimanju (prikazan u tabeli 3) pokazuje da je sektor ekonomija, pravo, administracija i trgovina najpopularniji (kvalifikacije iz ovog sektora postoje u svim kantonima, u Brčko Distriktu i Republici Srpskoj a preko 20% učenika ih pohađa). Sektoru geologija, rudarstvo i metalurgija ima najmanji broj učenika. Kvalifikacije u ovoj porodici zanimanja mogu se steći samo u dva kantona i RS-u, a samo oko 0,8% VET učenika sudjeluje u tim programima. Odnosi su prikazani na slijedećem grafikonu:

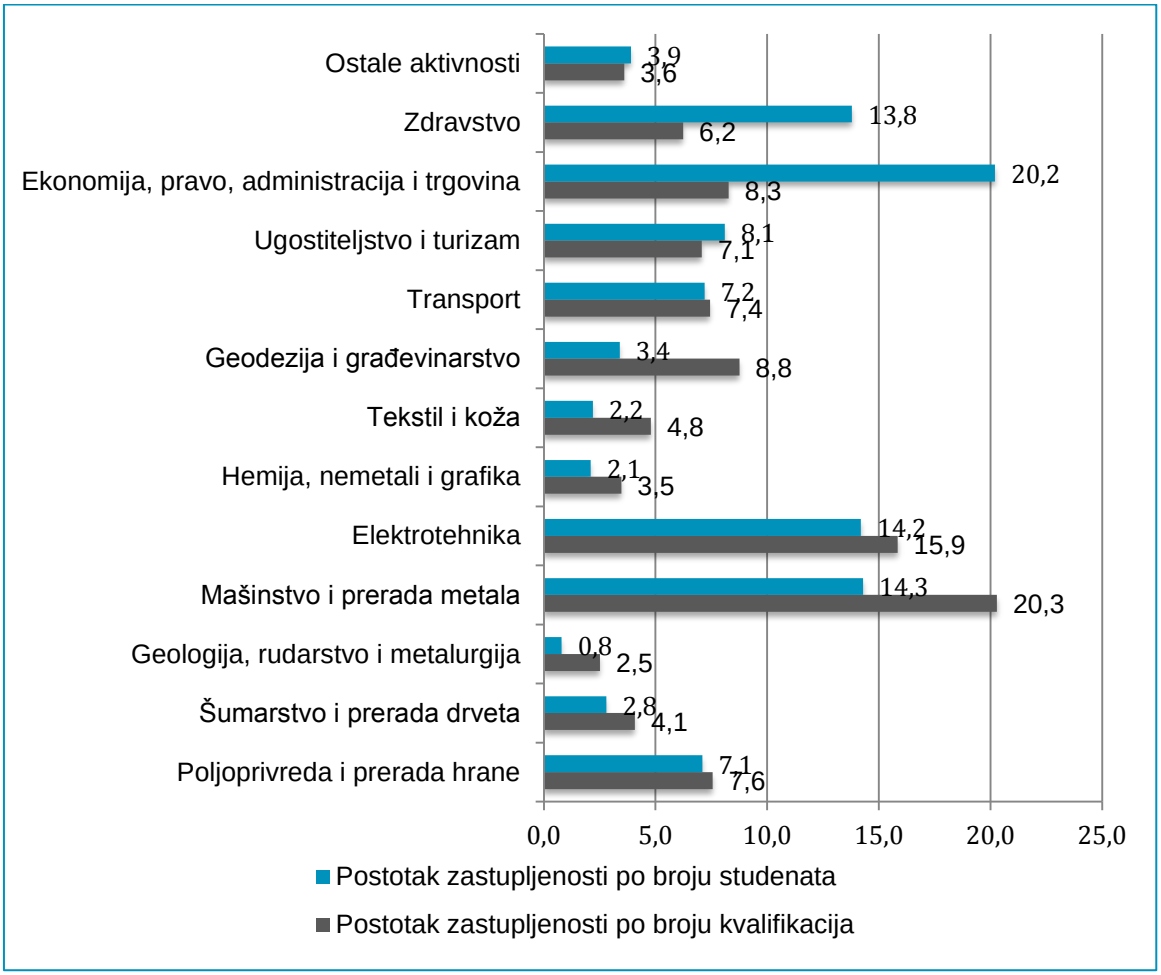

grafikon 2: broj kvalifikacija po porodici zanimanja i broj učenika po porodici zanimanja (%)

Porodica zanimanja	RS	BD	USK	PK	TK	ZDK	BPK	SBK/ KSB	HNK	ZHK	KS	K10	UKUPNO	%
Poljoprivreda i prerada hrane	2651	508	779	149	660	481	104	110	185	141	1067	71	**6906**	*7.1*
Šumarstvo i prerada drveta	1070	0	551	0	356	172	0	181	0	0	361	0	**2691**	*2.8*
Geologija, rudarstvo i metalurgija	65	0	0	0	374	331	0	0	0	0	0	0	**770**	*0.8*
Mašinstvo i prerada metala	4344	259	1746	167	2269	1400	194	1163	592	340	1312	170	**13956**	*14.3*
Elektrotehnika	5176	377	702	148	1915	1571	117	1052	876	337	1210	351	**13832**	*14.2*
Hemija, nemetali i grafika	484	0	135	0	403	257	121	26	116	0	468	0	**2010**	*2.1*
Tekstil i koža	452	32	208	19	311	419	42	252	32	0	383	0	**2150**	*2.2*
Geodesija i građevinarstvo	918	142	228	0	390	455	44	216	349	69	524	0	**3335**	*3.4*
Transport	2349	128	727	0	987	804	103	1031	486	52	409	0	**7076**	*7.2*
Ugostiteljstvo i turizam	3188	249	784	73	517	354	18	706	818	262	675	302	**7946**	*8.1*
Ekonomija, pravo, administracija i trgovina	7983	593	1526	350	1946	1666	104	1630	1364	981	1117	510	**19770**	*20.2*
Zdravstvo	3748	347	606	260	2578	895	50	1658	937	264	2021	71	**13435**	*13.8*
Ostale aktivnosti	749	169	192	36	1230	580	26	325	203	45	193	15	**3763**	*3.9*
Ukupno:	33177	2804	8184	1202	13936	9385	923	8350	5958	2491	9740	1490	**97640**	*100.*

Tabela 3: broj učenika u VET školama po obrazovnim vlastima i porodicama zanimanja (izvor: APOSO, 2016. godina)

Legenda: RS – Republika Srpska, BD – Brčko distrikt, USK – Unsko-sanski kanton, TK – Tuzlanski kanton, ZDK – Zeničko – dobojski kanton, BPK – Bosansko-podrinjski kanton, SBK/KBS – Srednjobosanki kanton/Kanton Središnja Bosna, HNK – Hercegovačko – neretvanski kanton, ZHK – Zapadno-hercegovački kanton, KS – Kanton Sarajevo i K10 – Kanton 10

Šifra klasifikacije zanimanja BiH i veza s ISCO šifrom: Agencija za statistiku BiH usvojila je klasifikaciju zanimanja koja je u potpunosti u skladu s ISCO 08. Na temelju tog dokumenta i Federalni zavod za statistiku, odgovoran za Federaciju BiH i Zavod za statistiku RS-a usvojili su novu klasifikaciju 2014. godine. Šifre za BiH i entitetske klasifikacije i ISCO šifre su iste. Za većinu prikupljenih kvalifikacija moguće je pronaći šifru kod zanimanja navedenih u klasifikacijama. Međutim, klasifikacija zanimanja se rijetko koristi u sektoru obrazovanja. Najčešće korištena klasifikacija u sektoru strukovnog obrazovanja i osposobljavanja jeste Klasifikacija porodica zanimanja razvijena kroz jedan od EU VET projekata, koji je klasificirao ukupno 100 kvalifikacija u 13 porodica. Svaka od 100 kvalifikacija ima svoju šifru u skladu s ovom klasifikacijom. Iako se dokument koristi, statistički zavodi ga ne prepoznaju i može se reći da je ova klasifikacija porodica zanimanja dokument za internu upotrebu za stručnjake koji se bave obrazovanjem. Dodatni je problem je što sadrži samo nove strukovne kvalifikacije temeljene na modularnim nastavnim planovima i programima i ishodima učenja.

Naziv i status tijela koje dodjeljuje kvalifikaciju: Za sve strukovne kvalifikacije tijela koja dodjeljuju kvalifikaciju su nadležna ministarstva obrazovanja koja su usvojila nastavne planove i programe. To su javna tijela.

Ishodi učenja se ne koriste na nivoima 2 i 5 , to su uglavnom stare klasifikacije. Međutim, oko 42,9% najčešće korištenih kvalifikacija - kvalifikacije strukovnog obrazovanja i osposobljavanja na nivoima 3 i 4 temelje se na ishodima učenja. Sve kvalifikacije u RS-u i BD-u temelje se na ishodima učenja, u SBK/KSB nema kvalifikacije koja se temelji na ishodima učenja, dok su u nekim kantonima u FBiH samo neke od njih zasnovane na ishodima učenja. PK postiže dobre rezultate kod zamjene starih tradicionalnih kvalifikacija novim, zasnovanih na modularizaciji i ishodima učenja. Na grafikonu 2 je prikazan postotak kvalifikacija na nivoima 3 i 4 koje se zasnivaju na ishodima učenja raspoređen po obrazovnim vlastima.

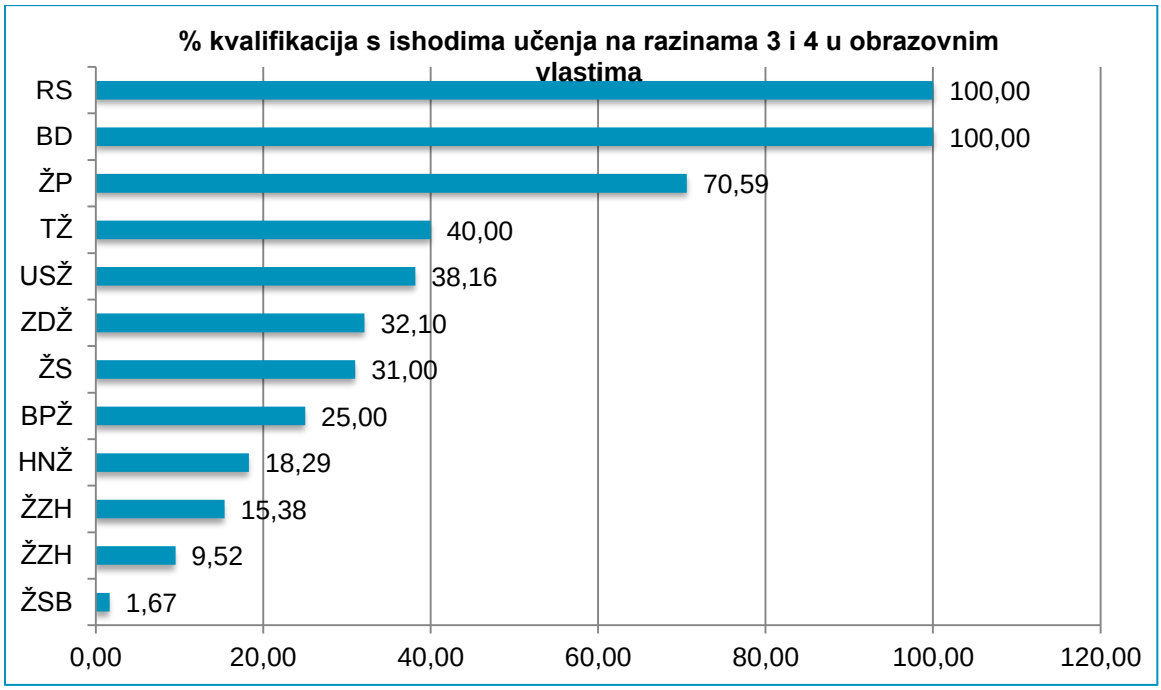

grafikon 3: Procenat kvalifikacija na nivoima 3 i 4 koje su zasnovane na ishodima učenja po obrazovnim vlastima

Kad je riječ o **načinu testiranja postignuća ishoda učenja,** za sve formalne programme, bez obzira da li sadrže ishode učenja ili ne, provodi se kontinuirano ocjenjivanje učenika. Tokom školske godine

učenici se ocjenjuju putem testova i ispita. Kvalifikacije na nivou 3 imaju obavezan završni praktični rad, dok kvalifikacije na nivou 4 imaju završni ispit (neka vrsta interne mature).

Način sticanja: Obrazovanje i osposobljavanje za kvalifikacije na nivoima 3 i 4 provodi se za redovne učenike i za odrasle. Na nivou 5, obrazovanje i obuka se provodi samo za odrasle, budući da je uvjet za upis najmanje dvije godine prakse. Isto vrijedi i za programe cjeloživotnog učenja. Oni su organizirani samo za obrazovanje odraslih, uglavnom kao vanredne obuke.

Preduvjeti za kvalifikaciju i napredovanje u kvalifikacijskom sistemu su prikazani su na slici 1.

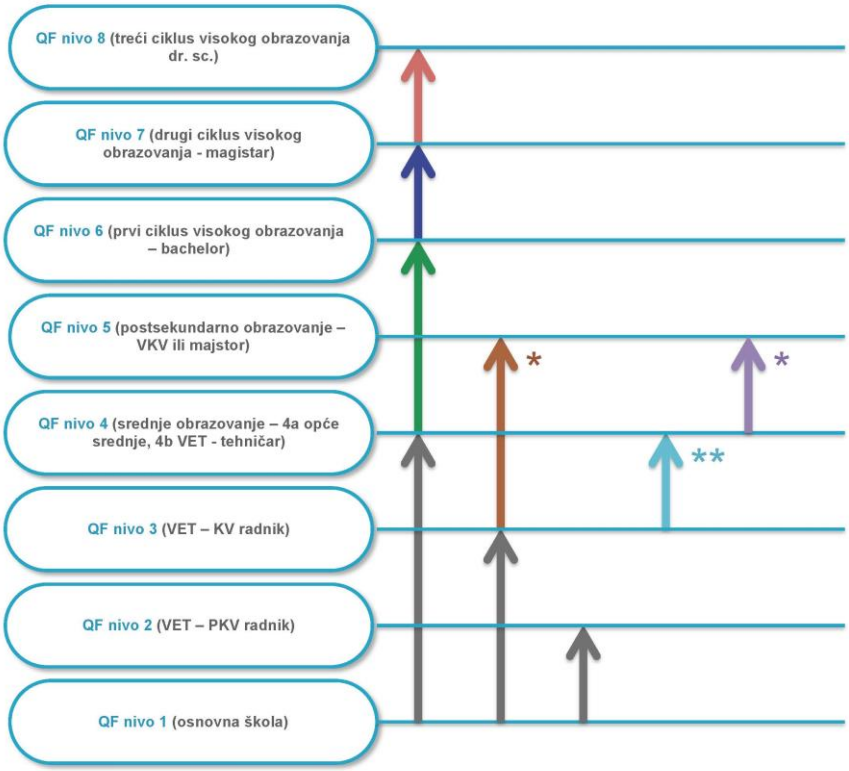

Slika 1: Napredovanje na nivoima KOBiH

(Legenda: * - uvjet: dvije godine prakse; ** uvjet: program premošćavanja)

Iz osnovne škole ulazak je moguć na KO nivoe 2, 3 i 4. Nivo 2 nema jasno napredovanje ka drugim nivoima. Od nivoa 3 postoje dvije mogućnosti, obje uvjetne: ulazak u nivo 4 u istoj porodici kvalifikacije s programom premošćivanja (razlike između prve godine obrazovanja i osposobljavanja plus dodatna godina), ili da se ide na nivo 5. Od nivoa 4 napredovanje je moguće ka visokom obrazovanju. Nivo 5 još nema definiranu mogućnost napredovanja.

Standardi kvalifikacija nisu dostupni za većinu VET kvalifikacija u BiH, ali **standardi zanimanja** jesu. Dobar primjer su 16 zanimanja iz četiri porodice zanimanja: poljoprivredni tehničar, pekar, mesar, farmer, cvjećar-vrtlar, prerađivač hrane, tehničar u preradi hrane, voćar-vinogradar, mljekar i veterinarski tehničar iz porodice zanimanja koja pripadaju poljoprivredi i preradi hrane; Kuhar i konobar iz porodice zanimanja Ugostiteljstvo i turizam; Tehničar prerade drveta i stolar iz porodice zanimanja Šumarstvo i prerada drva, te mašinski tehničar za CNC i zavarivač iz porodice zanimanja Mašinstvo i obrada metala. Ovi standardi zanimanja se trenutno koriste, a uskoro se očekuju i novi

standardi zanimanja.

Postojeći postupci osiguranja kvalitete: Formalni programi mogu se i isporučivati samo u strukovnim školama i za njih postoje mehanizmi kvalitete. Kvaliteta VET-a se trenutno osigurava uglavnom tradicionalnim metodama. **Unutarnji sistem kvalitete** zasnovan je na godišnjem planu rada i izvještaju kojeg razvija svaka strukovna škola i dostavlja nadležnom ministarstvu i pedagoškom zavodu. Škole također imaju svoje interne sisteme kvalitete, temeljene na procedurama i propisima. Svake godine VET škole su dužne pripremiti pregled koji sadrži detalje o tome koji su programi/kursevi isporučeni te različite statističke informacije o učenicima po kursu i postignuću učenika. Također su uključene pojedinosti o nastavnom osoblju i zapisima o promatranju podučavanja od koje priprema direktor i zamjenik direktora škole. Godišnji planovi se obično pripremaju na zajedničkom obrascu. **Vanjski mehanizmi kvalitete** temelje se na praćenju koje dostavljaju pedagoški zavodi (prosječno, svaku školu dvaput godišnje posjećuje pedagoški savjetnik koji pruža opći pedagoški nadzor i praćenje pojedinih predmeta). Dvije su vrste praćenja uobičajene: praćenje i nadzor nad cjelokupnim školskim aktivnostima i promatranje nastave koju provode pedagoški savjetnici specifično određeni za predmet. Fokus sistema osiguranja kvalitete u strukovnom obrazovanju i osposobljavanju u Republici Srpskoj, kantonima i Brčko distriktu je na formalnom obrazovanju redovnih učenika. Obrazovanje odraslih, formalno, za sticanje kvalifikacija u školama ili kroz programe cjeloživotnog učenja nije u središtu osiguranja kvalitete. U Republici Srpskoj postoji postupak izdavanja dozvola za pružatelje usluga obrazovanja odraslih, na temelju vršnjačkih pregleda.

Godina prvog uvođenja kvalifikacije; 510 od 836 formalnih kvalifikacija usvojene su 1995. i 1996. godine u svim kantonima u Federaciji BiH. 111 kvalifikacija u Republici Srpskoj su usvojene u 2011. godini (nivo 4) i 2012. godine (nivo 3). ostale 204 kvalifikacije su usvojene u peridu između 2004. i 2016. godine (podaci o tačnim godinama nisu dostupni ali kvalifikacije su usvojila nadležna ministarstva obrazovanja u tom periodu), i one su modularne i zasnovane na ishodima učenja.

4. ANALIZA STRUKOVNIH KVALIFIKACIJA

Nakon što je završen popis strukovnih kvalifikacija u BiH, provedena je analiza uzorka kvalifikacija. Ova komponenta je razvijena na osnovu dvije glavne analitičke dimenzije: analiza osnovnih obilježja vezanih za **sadržaj kvalifikacija** i analiza glavnih obilježja vezanih za **kvalitet kvalifikacija**. Obrasci za istraživačke instrumente i smjernice za obje analitičke dimenzije obezbijedio je ETF jer su se isti također koristili u sličnim analizama strukovnih kvalifikacija u ostalim zemljama Zapadnog Balkana.

4.1 Metodologija

Svrha analize glavnih obilježja vezanih uz **sadržaj kvalifikacija** bila je identificirati formulacije **ishoda učenja** u odabranim kvalifikacijama i usporediti te ishode učenja sa deskriptorima nivoa KOBiH za isti nivo.

Ishodi učenja, kao koncept koji potiče usmjeravanje sistema obrazovanja i osposobljavanja s onog zasnovanog na inputima i na modelu inputa kojeg obezbjeđuju nastavnici ka onom zasnovanom na ishodima koji je usredotočen na postignuća učenika, i u središtu je bilo kojeg kvalifikacijskog okvira. Pristup zasnovan na ishodima učenja jedan je od najinovativnijih elemenata u reformi kvalifikacijskih sistema koji je promijenio način osmišljavanja kvalifikacija s naglaskom na ono što se očekuje da će učenik znati, biti sposoban učiniti i razumjeti na kraju programa ili kursa. Kvalifikacije temeljene na rezultatima pružaju učenicima, nastavnicima i dionicima tržišta rada zajedničku referentnu tačku, potencijalno omogućujući poboljšane i aktivne procese učenja, bolju kvalitetu nastave i relevantnije kvalifikacije. Ishodi učenja koriste se u različitim kontekstima i ispunjavaju različite svrhe. To uključuje deskriptore nivoa kvalifikacijskih okvira, zanimanja, kvalifikacije i obrazovne standarde, obrasce, procjenu i osiguranje kvalitete. Namjera im je poboljšati veze između obrazovanja i tržišta rada i društva, promovirati mobilnost učenika i poboljšati kvalitetu učenja. U idealnom slučaju, pristup ishoda učenja poboljšava transparentnost i koherentnost kvalifikacijskog sistema i reformi kvalifikacija.

Osnove kvalifikacijskog okvira u Bosni i Hercegovini pružaju definicije ishoda učenja i njegovih temeljnih elemenata: znanje, vještine i kompetencije. Ove definicije su u potpunosti u skladu s EKO, i one su kako slijedi:

- **Ishodi učenja** predstavljaju izjavu o tome šta učenik/student/osoba koja uči zna, razumije i može da obavlja na osnovu završenog procesa učenja, definiranih kroz znanje, vještine i kompetencije.
- **Znanje** označava ishod usvajanja informacija kroz proces učenja. Znanje je skup činjenica, principa, teorija i praksi koje se odnose na područje rada ili izučavanja. U kontekstu Europskog kvalifikacijskog okvira za cjeloživotno učenje znanje se opisuje kao teorijsko i/ili činjenično.
- **Vještine** predstavljaju sposobnost primjene znanja i korištenja principa „znati kako“ izvršiti određeni zadatak i riješiti problem. U kontekstu Europskog kvalifikacijskog okvira, vještine se definiraju kao spoznajne (uključuju korištenje logičkog, intuitivnog i kreativnog razmišljanja), praktične (uključujući fizičku spretnost i korištenje metoda, materijala, sprava i instrumenata) i socijalne vještine (vještine komuniciranja i suradnje, emocionalna inteligencija i druge).
- **Kompetencije** označavaju sposobnost primjene znanja, vještina i osobnih, socijalnih i metodoloških sposobnosti, na radnom mjestu ili tokom učenja, kao i u privatnom i profesionalnom razvoju. U kontekstu Europskog kvalifikacijskog okvira kompetencije su opisane kao odgovornost i samostalnost.

Proces analize sadržaja kvalifikacija uključivao je naredne korake:

i. Među dokumentacijom uzoraka kvalifikacija, identificirane su najrelevantnije u kojima je identificirana formulacija ishoda učenja. Za one kvalifikacije koje nemaju ishode učenja, identificirani su i analizirani ciljevi učenja i sadržaj učenja.
ii. Za svaku od odabranih kvalifikacija, u prvi red tablice su ubačene osnovne informacije o kvalifikaciji i o identificiranim dokumentima kako bi se moglo nastaviti sa uporednim analizama.
iii. Za svaku odabranu kvalifikaciju, ukoliko identificirani dokumenti pružaju formulacije ishoda učenja (da/ne) i (ako da) ovi ishodi učenja su procijenjeni kako bi se utvrdilo u kojoj su mjeri direktnije povezani s deskriptorima nivoa KOBiH ili indirektnije, a u potonjem slučaju, kako to izgleda. Ti su podaci također uključeni u gornje redove tabele.
iv. Završeno je poređenje ishoda učenja s deskriptorima nivoa KOBiH, za one kvalifikacije koje sadrže ishode učenja a koji su u direktnoj vezi s deskriptorima nivoa KOBiH, koristeći šablonsku tabelu.
v. Opisana je razlika između identificiranih ishoda učenja i deskriptora nivoa KOBiH za sve ostale kvalifikacije koje nemaju direktnu vezu sa KOBiH deskriptorima nivoa. Ovi opisi su kasnije korišteni za detaljnjije analize sadržaja tih kvalifikacija u svjetlu njihovog smještanja na KOBiH nivoe.

Prilog 2 – Analiza sadržaja kvalifikacija na primjeru kvalifikacija obuhvata glavna obilježja vezana za sadržaje kvalifikacija za svih 16 odabranih kvalifikacija.

Analiza glavnih obilježja vezanih za **kvalitet kvalifikacija** obavljena je koristeći odgovore na pritanja o pet elemenata kvalifikacijskog ciklusa kako je prikazano na slici 2.

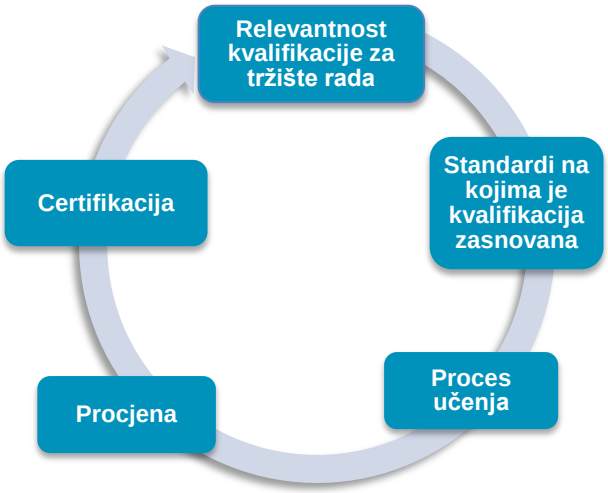

Slika 2: Ciklus kvalitete kvalifikacija (analitička pod-dimenzija)

Pitanja koja su korištena u analizi kvalitete grupirana su u narednih pet grupa koje su sadržane u ranije pomenutom posebnom **upitniku:**

1. **Relevantnost za tržište rada** – procjenjeno je kroz pitanja o uključivanju socijalnih partnera prilikom određivanja potrebe u kvalifikaciji i veze s zanimanjem(ima).

2. **Standardi i struktura** – procjenjeno je kroz pitanja o različitim standardima koja predstavljaju osnovu za kvalifikaciju i njihovu međusobnu povezanost, uključivanje socijalnih partnera prilikom definiranja standarda, periodične modifikacije i strukturu kvalifikacije.
3. **Proces učenja** – procjenjen je kroz pitanja o ciljnim grupama, praktičnoj obuci, trajanju, zahtjevima prilikom upisa, pružaocima usluga i akreditaciji, statističkim podacima o upisanim i diplomiranim i uključivanju socijalnih partnera u proces učenja.
4. **Ocjenjivanje** – procjenjeno je koristeći pitanja o ulogama i odgovornostima za ocjenjivanje, onima koji ocjenjuju, osnovama ocjenjivanja i vrsti ocjenjivanja te posebno praktičnom ocjenjivanju. Grupa pitanja koja se tiče ocjenjivanja odnosi se na sumativno ocjenjivanje koje neko mora proći kako bi stekao diploma ili certifikat.
5. **Certifikacija** – je procjenjena koristeći pitanja o tijelu koje je dodjeljuje, priznavanju kvalifikacija, transparentnosti i potvrđivanju osiguranja kvalitete.

Analiza kvalitete kvalifikacija zahtjevala je poduzimanje narednih koraka:

i. Istraživanje i prikupljanje neophodnih dokumenata kako bi se odgovorilo na pitanja iz upitnika vezana za odabrane kvalifikacije.
ii. Analiziranje prikupljene dokumentacije i popunjavanje odgovora na pitanja.
iii. Intervjui i komunikacija sa predstavnicima poslodavaca i nadležnih ministarstava kako bi se dobili odgovori na pitanja tamo gdje je nedostajala dokumentacija.
iv. Analiziranje upitnika i formuliranje nalaza te identificiranje izazova.

Popunjeni upitnici za sve odabrane kvalifikacije nalaze se u prilogu 3.

4.2 Uzorak kvalifikacija korišten u analizi

Na temelju nalaza popisa, na prvoj radionici raspravljali su se i dogovorili kriteriji za uravnoteženu selekciju uzorka kvalifikacija s predstavnicima institucija korisnika. Dogovoreno je da se uključe sve obrazovne vlasti, sva strukovna područja kao i svi relevantni nivoi. Na taj se način mogu se pokriti sve regije, ali i sve vrste kvalifikacija strukovnog obrazovanja i osposobljavanja. Budući da se oko polovina kvalifikacija nisu temeljile na ishodima učenja, postojanje ishoda učenja uspostavljeno je kao kriterij. Popis je pokazao da su sve kvalifikacije u Republici Srpskoj i Brčko Distriktu utemeljene na ishodima učenja, dok je u kantonima Federacije BiH pokrivenost kvalifikacija utemeljenih na ishodima učenja drugačija i varira između 1,64 i 70,59 posto. Dostupnost standarda zanimanja također je uzeta kao kriterij. Temeljem takve rasprave zaključeno je da glavna načela procesa odabira trebaju biti raznolikost i uključivost, posebno u pogledu:

- Nivoa kvalifikacija (od 2 do 5),
- Strukovnih oblasti (njih 13),
- Postojanje standard zanimanja,
- Postojanje ishoda učenja, i
- Različitost tijela koja dodjeljuju kvalifikacije (12 ministarstava obrazovanja u BiH).

Imajući u vidu nalaze popisa, predstavnici institucija korisnika odlučili su da uzorak odabranih kvalifikacija treba uključivati najmanje jednu kvalifikaciju iz svake od 13 strukovnih oblast ii od svih obrazovnih vlasti (tijela koja dodjeljuju). Republika Srpska je nominirala tri, Tuzlanski kanton i Hercegovačko-neretvanski kanton su nominirali po dvije, ostale nadležne obrazovne vlasti su nominirale po jednu svaka. Kad je riječ o nivou kvalifikacija, jedna je odabrana sa nivoa 2, tri su sa nivoa 5, dok je u ukupnom broju prikupljenih kvalifikacija u popisu. Kad je riječ o postojanju ishoda učenja i dostupnosti standarda zanimanja, odlučeno je da će oko polovine odabranih kvalifikacija biti one koje su zasnovane na ishodima učenja a pola neće, što također korespondira njihovoj zastupljenosti u ukupnom broju kvalifikacija. Za tri kvalifikacije standardi zanimanja su bili dostupni (u trenutnu njihovog odabira).

Uzoraj je uključivao ukupno 16 kvalifikacija koje su prikazane u tabeli ispod:

Br.	Kvalifikacija	Obrazovna vlast	Porodica zanimanja	Nivo	Postojanje ishoda učenja	Postojanje standarda
1	*Pekar*	Republika Srpska	Poljoprivreda i prerada hrane	3	da	da
2	*Njegovatelj starijih i nemoćnih lica*	Republika Srpska	Zdravstvo	2	No	No
3	*Mašinski tehničar za CNC mašine*	Republika Srpska	Mašinstvo i obrada metala	4	Yes	No
4	*Medicinski tehničar*	Brčko district BiH	Zdravstvo	4	Yes	No
5	*Autoelektričar*	Unsko – sanski kanton	Elektrotehnika	3	Yes	Yes
6	*Ekonomski tehničar*	Posavski kanton	Ekonomija, pravo, administracija i trgovina	4	Yes	No
7	*Rukovalac rudarskom mehanizacijom*	Tuzlanski kanton	Geologija, rudarstvo i metalurgija	3	Yes	No
8	*Majstor – konfekcionar krojač*	Tuzlanski kanton	Tekstil i koža	5	No	No
9	*Hemijsi tehničar*	Zeničko – dobojski kanton	Hemija, nemetali i grafika	4	No	No
10	*Varilac*	Srenjebosanski kanton	Mašinstvo i obrada metala	3	No	Yes
11	*Tehničar dizajner enterijera*	Hercegovačko – neretvanski kanton	Geodesija i građevinarstvo	4	Yes	No
12	*Vozač u međunarodnom saobraćaju (majstor)*	Hercegovačko – neretvanski kanton	Transport	5	No	No
13	*Frizer*	Zapadnohercegovački kanton	Ostale aktivnosti	3	No	No
14	*Armirač*	Bosansko – podrinjski kanton	Geodesija i građevinarstvo	3	Yes	No
15	*Stolar majstor – programer na CNC mašinama*	Kanton Sarajevo	Šumarstvo i obrada drveta	5	No	Yes
16	*Turistički tehničar*	Kanton 10	Ugostiteljstvo i turizam	4	No	No

Tabela 4.: Odabrane kvalifikacije za izradu analize

4.3 Izvori informacija

Obje analize su provedene kao kombinacija desk istraživanja analiziranjem različite dokumentacije o odabranim kvalifikacijama i o kvalifikacijskim sistemima te redovne komunikacije i suradnje s nadležnim ministarstvima obrazovanja koje predstavljaju obrazovne vlasti. Neki podaci bili su dostupni online a neki su prikupljeni od nadležnih ministarstava obrazovanja ili pedagoških zavoda. Ipak, za neke podatke moralo se stupiti u direktan kontakt sa školama i poslodavcima.

Najbitniji dokumenti za **analizu sadržaja** su stadardi zanimanja, standardi kvalifikacija i nastavni planovi i programi, koji bi trebali sadržavati konzistentne ishode učenja. Standardi kvalifikacija nisu bili na raspolaganju za većinu kvalifikacija dok su standardi zanimanja bili na raspolaganju za 4 od 16 kvalifikacija. To je i razlog zašto su se prikupili nastavni planovi i programi detaljno analizirali za sve kvalifikacije.

Ključni element za analizu sadržaja bili su ishodi učenja, kao osnovni koncept za bilo koji kvalifikacijski okvir koji osiguravaju kompetencije zasnovane na procesima učenja i podučavanja. Ipak, polovina kvalifikacija u BiH ne sadrži ishode učenja, niti imaju dostupne standarde zanimanja ili standarde kvalifikacija. U ovim slučajevima a kako bi se omogućilo poređenje sadržaja obrazovanja i obuke sa deskriptorima nivoa, stručnjak je izveo ishode učenja iz sadržaja učenja koji je predstavljen u nastavnom planu i programu. Nastavni planovi i programi su analizirani za sve kvalifikacije. Analiza sadržaja je zasnovana na mapiranju kvalifikacija uz određene deskriptore nivoa KOBiH. Za one kvalifikacije gdje standardi nisu bili na raspolaganju, nastavni planovi i programi su bili jedini izvor

informacija i samo su nastavni planovi i programi upoređivani s deskriptorima nivoa. Tamo gdje se radilo o kvalifikacijama za koje su standardi bili dostupni, ovi standardi su i upoređivani s deskriptorima dok je nastavni plan i program upoređivan naspram standarda. Standardi i nastavni planovi i programi preuzeti su s web stranice VET odjeljenja Agencije za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje (APOSO), koja ima bazu podataka modularnih VET nastavnih planova i programa koji su razvijeni tokom EU VET projekata i ostalih projekata i inicijativa, pedagoških zavoda (PZ RS ima sve nastavne planove i programe objavljene online, dok PZ Tuzlanskog kantona ima dio ima dio nastavnih planova i programa dostupnih online) i od nadležnih ministarstava obrazovanja. U dva slučaja, nastavni planovi i programi su preuzeti od VET škola koje ih isporučuju jer ministarstva obrazovanja nisu imala nastavne planove i programe u svojim aktivnostima.

Analiza kvaliteta obuhvatila je prikupljanje strukturnih podataka kroz upitnik koji je bio strukturiran u pet dijelova: relevantnost kvalifikacije za tržište rada, standardi na kojima se zasniva kvalifikacija, proces učenja, ocjenjivanje i certifikacija. Upitnike je za svaku od 16 odabranih kvalifikacija popunio stručnjak i obrazovne vlasti. U tu svrhu su korišteni su izvještaji o prošlim projektima i drugi izvještaji, kao što su godišnji izvještaji o implementaciji Okvirnog zakona o srednjem stručnom obrazovanju i osposobljavanju, kao i statistički podaci koje su prikupili APOSO, nadležna ministarstva obrazovanja, statističke agencija i zavodi za zapošljavanje. Kontaktirana su se nadležna ministarstva obrazovanja, pedagoški zavodi i APOSO. U nekoliko slučajeva telefonski intervjui su obavljeni sa pružaocima VET usluga i sa kompanijama.

4.4 Nalazi

Trenutno je u toku proces standardizacije razvoja kvalifikacija zasnovan na standardima zanimanja, standardima kvalifikacija i nastavnim planovima i programima. Projekat QFLLL koji se trenutno implementira obezbjeđuje obrasce za standarde zanimanja i standarde kvalifikacija kao i smjernice za njihov razvoj. Također, implementacija projekta uključuje i razvoj 21 standarda zanimanja i kvalifikacija i analizu srodnih nastavnih planova i programa u smislu pružanja preporuka za njihova poboljšanja kako bi se zadovoljili standardi. Na taj način se obezbjeđuje struktura razvoja kvalifikacija koja će u potpunosti biti u skladu sa kriterijima povezivanja na EKO.

Standarde zanimanja čini grupa zadataka, ključni zadaci i aktivnosti, kao i srodni ishodi učenja grupisani prema zadacima i više orijentirani na tržište rada. Standarde kvalifikacija čine ishoda učenja, strukturirani u jedinice ishoda učenja, kriterije za ocjenjivanje za svaku od jedinica ishoda učenja i metode osiguranja kvaliteta, a više su orijentirani na obrazovanje. Nastavni planovi i programi sadrže plan isporuke modula (predmeta), ishode učenja modula, koji bi trebali odgovarati jedinicama ishoda učenja.

slika 3: Dijagram toka razvoja kvalifikacije

Pored standardizacije razvoja kvalifikacija, mehanizmi osiguranja kvalitete se razvijaju prema principima EQAVET-a, ECVET-a, sistema za istraživanje poslodavaca o relevantnosti kvalifikacija i

potreba za vještinama, kao i smernica za vrednovanje neformalnog i informalnog učenja. Sve to će značajno doprinijeti potpunoj usklađenosti KOFBiH sa EKO kriterijima za povezivanje. Analize su uzele u obzir ove procese. Analizirani su razvijeni dokumenti, uključujući u nekim slučajevima nacrte i prijedloge, zajedno sa svim ostalim prikupljenim dokumentima. Trenutno ovi dokumenti još nisu formalno usvojeni, neki od njih su u pilot fazi, ali su pružili jasniju sliku o pravcima razvoja sistema strukovnog usavršavanja BiH, koji su trenutno u završnoj fazi tranzicije.

Analize sadržaja i kvaliteta kvalifikacija izvršene su na pojedinačnim odabranim kvalifikacijama. Pošto grupe kvalifikacija pokazuju zajedničke karakteristike, rezultati će biti predstavljeni za identificirane grupe.

4.4.1 Analiza sadržaja kvalifikacija

Analiziran je sadržaj 16 kvalifikacija (kao što je prikazano u dijelu 4.2). Uključivao je pregledanje **nastavnih planova i programa** za svih 16 kvalifikacija i dostupnih **standarda zanimanja** i **standarda kvalifikacija**. Budući da su nastavni planovi i programi bili glavni izvor informacija, treba napomenuti da nijedan od 16 posmatranih nastavnih planova i programa nije sadržavao širi i sveobuhvatniji ishod učenja, na nivou kvalifikacije. Ishodi učenja su na nivou modula ili predmeta u razmatranim kvalifikacijama. U nekim slučajevima oni nisu podijeljeni na znanja, vještine i kompetencije. To znači da je glavna svrha tako formuliranih ishoda učenja ocjenjivanje. Kvalifikacije koje nisu zasnovane na ishodima učenja ne sadrže obrazovne ciljeve za nivo kvalifikacije, one sadrže samo obrazovni sadržaj na nivou predmeta.

Kvalifikacije na nivou 2: Kroz ovu analizu analizirana je jedna kvalifikacija na nivou 2. Ova kvalifikacija nije zasnovana na ishodima učenja. Nalazi popisa su pokazali da nije postojala kvalifikacija zasnovana na ishodima učenja na nivou 2. Međutim, nastavni plan i program (program obuke) za ovu kvalifikaciju je vrlo moderan i, pored obrazovnih sadržaja, sadrži rezultate, vještine i znanja koja učenik treba postići. Stoga se lako može prenijeti u kvalifikacije zasnovane na ishodima učenja. Kriteriji ocenjivanja su također dio nastavnog plana i programa. U tabeli 4 su prikazani deskriptori nivoa 2:

Znanje (činjenično i teorijsko)	**Vještine (spoznajne, psihomotoričke i socijalne)**	**Kompetencije (samostalnost i odgovornost)**
Ova osoba posjeduje uska, za određenu oblast vezana teorijska i praktična znanja i u mogućnosti je da ih primjenjuje u izvršavanju zadataka unutar područja rada ili učenja (uključujući i ispravno korištenje stručnog rječnika).	Ova osoba: • posjeduje uske, za određenu oblast vezane, praktične vještine (npr. sposobnost korištenja jednostavnih metoda, alata, instrumenata i materijala) u poznatim uslovima;posjeduje jednostavna konkretna logička razmišljanja potrebna za primjenu relevantnih informacija u izvršenju skupa jednostavnih i/ili složenijih rutinskih zadataka u poznatim uvjetima.	**Profesionalne kompetencije:** Ova osoba: • ima kapacitet da pronalazi rješenja i da izvršava jednostavne i/ili složenije zadatke za poznate probleme uz stručni neposredni nadzor u poznatim uvjetima; **Osobne kompetencije:** Ova osoba: • preuzima ograničenu odgovornost za izvršenje jednostavnih i/ili složenijih zadataka u poznatim uvjetima i za vlastito učenje.

Tabela 5: Deskriptori nivoa 2 KOBiH

Posmatrajući ukupne ishode učenja, nisu utvrđeni nikakvi značajni nedostaci između deskriptora nivoa i ishoda učenja predstavljeni u standardu, a isto je pronađeno i u programu obuke (nastavnim planovima i programima). Može se reći da je analizirana kvalifikacija u potpunosti u skladu sa opisom nivoa 2. Općenito se govori se o tome da programi obuke, koji su strukturirani, odobreni, uključuju tržište rada i odgovarajuće radno opterećenje praktičnog i teorijskog učenja, mogu dovesti do kvalifikacija i trebaju biti uključen u KOBiH.

Ovo predstavlja značajan zaključak jer je popis zabilježio 141 kvalifikaciju u oblasti obrazovanja odraslih i obuka na nivou 2. Neke od njih su stukturirane jako slično ovoj koja je analizirana ranije.

Kvalifikacije na nivou 3: Ovom analizom analizirano je šest kvalifikacija sa nivoa 3 koje su bile dostupne za tri kvalifikacije zanimanja i standarda kvalifikacija. U tabeli koja slijedi nivo deskriptora 3 je prikazan:

Znanje (činjenično i teorijsko)	**Vještine** (spoznajne, psihomotoričke i socijalne)	**Kompetencije** (samostalnost i odgovornost)
Ova osoba: • posjeduje za određenu oblast praktično i teorijsko znanje (činjenice, principe, procese i opće koncepte vezane za područje rada ili učenja); • ima kapacitet da analizira činjenice unutar područja rada ili učenja.	Ova osoba: • posjeduje šire, za određenu oblast vezane, praktične vještine, u promjenjivim uslovima; • posjeduje konkretna kreativna i jednostavna apstraktna razmišljanja, te sposobnost izvođenja složenih pokreta, zadataka i rješavanje problema odabirom i primjenom osnovnih metoda, alata, informacija i materijala, u promjenjivim uslovima; • može prikupljati, odabirati i upotrebljavati relevantne informacije iz raznih izvora.	**Profesionalne kompetencije**: Ova osoba: • demonstrira ograničeno praktično iskustvo u radu ili učenju; • ima kapacitet za obavljanje zadataka uz usmjeravanje i prilagođavanje vlastitog ponašanja unutar zadanih smjernica u promjenjivim uvjetima. **Osobne kompetencije**: Ova osoba: • preuzima ograničenu odgovornost za izvršenje jednostavnih i/ili složenijih zadataka u promjenjivim uvjetima i za vlastito učenje. • učestvuje u radu kao član tima • pokazuje pozitivan stav prema ključnim kompetencijama cjeloživotnog učenja –kao npr. učenje stranih jezika • posjeduje osjećaj za inicijativu i poduzetništvo i građanske kompetencije

Tabela 6: Deskriptori nivoa 3 KOBiH

Od šest analiziranih kvalifikacija, standardi zanimanja su bili dostupni za četiri, a za tri od njih dostupni su bili standardi kvalifikacija, nastavni planovi i programi su zasnovani na ishodima učenja (na nivou modula) za ukupno četiri kvalifikacije. Analizirajući sadržaj i ishode učenja tamo gde postoje, može se zaključiti da su svi deskriptori nivoa ispunjeni. Formulacije ishoda učenja bile su prikladne (glagoli su bili na odgovarajućem nivou Bloom-ove taksonomije).

Ono što je zaključeno za sve kvalifikacije jeste da sve one imaju više ishoda učenja nego što se navodi u nivou deskriptora (na primjer, sve kvalifikacije unutar dijela vezanog za kompetencije imaju ishode učenja vezanih za stav prema zaštiti životne sredine i primjenu mjera zaštite na radu, što je vrlo očekivano i logično za kvalifikacije za ova strukovna zanimanja, ali to nije potrebno od deskriptora nivoa), te da su neki ishodi učenja izraženi na nešto višem nivou od onoga koji zahtjevaju deskriptori nivoa (npr. deskriptor "preuzima ograničenu odgovornost za izvođenje jednostavnih i/ili manje složenih zadataka u promenljivom okruženju i za sopstveno učenje" realizovan je ishodom učenja "preuzima odgovornost za sopstveni rad"). Međutim, ova odstupanja su mala i ne mogu dovesti ove kvalifikacije na viši nivo. Analizirane kvalifikacije su u suštini u skladu sa nivoom deskriptora KOBiH za nivo 3.

Kvalifikacije na nivou 4: Ovom analizom analizirano je šest kvalifikacija sa nivoa 4. U okviru projekta QF LLL izrađeni su standardi zanimanja i kvalifikacija za četiri kvalifikacije, dok je standard zanimanja za mašinskog tehničara na CNC mašinama razvio APOSO. U tabeli koja slijedi prikazani su deskriptori nivoa 4:

Znanje (činjenično i teorijsko)	Vještine (spoznajne, psihomotoričke i socijalne)	Kompetencije (samostalnost i odgovornost)
Ova osoba: • posjeduje značajno, za određenu oblast vezano, teorijsko i praktično znanje. • ima kapacitet da analizira činjenice i teorijska znanja unutar područja rada ili učenja.	Ova osoba: • je sposobna da primjenjuje opća i specijalistička znanja i vještine u promjenjivim uslovima. • ima sposobnost jednostavnih apstraktnih logičkih i kreativnih razmišljanja i izvođenja složenih pokreta, te složenu uporabu metoda, instrumenata, alata i materijala, potrebnih za odabir i primjenu relevantnih informacija u izvršenju skupa složenih specifičnih zadataka, u promjenjivim uslovima; • može prikupljati, odabirati i upotrebljavati relevantne informacije iz raznih izvora.	**Profesionalne kompetencije:** Ova osoba: • demonstrira praktično iskustvo u radu ili učenju; • ima kapacitet za obavljanje složenih zadataka i rješava probleme samostalno; • ima kapacitet da nadgleda druge. **Osobne kompetencije**: Ova osoba: • preuzima djelimičnu odgovornost za vrjednovanje i unaprijeđenje aktivnosti u promjenjivim uslovima; • pokazuje samousmjeravanje u učenju, te volju i pozitivan stav prema ključnim kompetencijama cjeloživotnog učenja kao što je npr. učiti kako učiti i slično.

Tabela 7: Deskriptori nivoa 4 KOBiH

Od šest analiziranih kvalifikacija, standardi zanimanja i kvalifikacija su dostupni za četiri, dvije kvalifikacije nisu zasnovane na ishodima učenja a sadžaji nastavnih planova i programa su analizirani. Kad je riječ o znanju, sve kvalifikacije sadrže sadržaj koji je vezan za teorijsko i praktično znanje u oblastima i sadržaj u vezi s analiziranim činjenicama. Slično je i sa vještinama. I one su većinom obuhvaćene. Međutim, kad se radi o kompetencijama, niti jedna kvalifikacija nema sadržaj ili ishod učenja koji se direktno odnosi na "ima kapacitet da nadzire druge" ili "odgovornost za evaluaciju i unapređenje". U isto vrijeme sve kvalifikacije koje su analizirane imale su sadržaj ili ishode učenja vezano za komunikaciju (također i u stranim jezicima), demokratsko građanstvo, većina i za okolišne aspekte i smisao za poduzetništvom. Može se zaključiti da su analizirane kvalifikacije u značajnoj mjeri u skladu s KOBiH deskriptorima nivoa 4 ali da postoji još prostora za poboljšanje, kako je to ranije pomenuto.

Kvalifikacije na nivou 5: Ovom analizom su analizirane tri kvalifikacije sa nivoa 5. Za jednu od kvalifikacija standardi zanimanja bili su dostupni, ostale dvije kvalifikacije nisu zasnovane na ishodima učenja pa su stoga analizirani samo nastavni planovi i programi. Ishodi učenja se uspoređuju sa deskriptorima KOBiH nivoa 5:

Znanje (činjenično i teorijsko)	Vještine (spoznajne, psihomotoričke i socijalne)	Kompetencije (samostalnost i odgovornost)
Ova osoba: • posjeduje široko teorijsko i činjenično znanje, kao i specijalizirano praktično znanje vezano za određenu oblast učenja ili rada; • ima sposobnost analiziranja i sintetiziranja činjenica i teorijskih znanja, kao i njihovo vrednovanje; ima sposobnost praktične primjene teorijskih znanja i činjenica, te njihovo analiziranje, sintetiziranje i vrjednovanje.	Ova osoba: • posjeduje široke, za određenu oblast vezane, teorijske i praktične vještine. • ima sposobnost jednostavnih apstraktnih kreativnih razmišljanja potrebnih za razvijanje rješenja apstraktnih problema u djelomice nepredvidivim uvjetima. ima sposobnost složene uporabe metoda, instrumenata, alata i materijala i izvođenja složenih pokreta u djelomice nepredvidivim uvjetima, kao i izradu jednostavnih metoda, instrumenata, alata i materijala.	**Profesionalne kompetencije**: Ova osoba: • demonstrira široko praktično iskustvo u radu ili učenju; • demonstrira kapacitet da primjenjuje znanje i vještine u iznalaženju strateških rješenja za dobro definirane apstraktne i konkretne probleme; • ima kapacitet za preuzimanje pune odgovornosti u upravljanju/koordiniranju ljudi i projekata u djelomice nepredvidivim uvjetima; • ima ograničenu odgovornost za vrjednovanje unaprijeđenja aktivnosti u djelimično

Znanje (činjenično i teorijsko)	Vještine (spoznajne, psihomotoričke i socijalne)	Kompetencije (samostalnost i odgovornost)
		nepredvidivim uslovima. **Osobne kompetencije**: Ova osoba: • pokazuje neovisnost u učenju, te volju i pozitivan stav prema ključnim kompetencijama cjeloživotnog učenja kao što je npr. učiti kako učiti; komunikacija na stranim jezicima; digitalne kompetencije; osjećaj za inicijativu i poduzetništvo

Tabela 8: Deskriptori nivoa 5 KOBiH

Mnogi sadržaji i ishodi učenja analiziranih nastavnih planova i programa su korespondirali deskriptoru nivoa, međutim neke oblasti nisu bile pokrivene uopšte. Možda se takav utisak stekao usljed analiziranja sadržaja, umjesto ishoda učenja koji nisu postojali za dvije od tri kvalifikacije. Obuhvaćena su specijalizirana praktična znanja, složene analize, planiranje, složena oprema, menadžerske vještine i kompetencije. Strani jezici, digitalne kompetencije (osim u jednoj kvalifikaciji koja se zasniva na radu sa CNC opremom), rješavanje problema, osjećaj inicijative i poduzetništvo nisu dio analiziranih nastavnih planova i programa. Analizirane kvalifikacije su uglavnom u skladu sa nivoom deskriptora KOBiH 5 i djelimično u skladu sa nivoom deskriptora KOBiH 4, a ima prostora i za poboljšanja.

4.4.2 Analiza kvalitete kvalifikacija

Analiza kvaliteta kvalifikacija je provedena odgovaranjem na niz pitanja o pet elemenata ciklusa kvalifikacija: relevantnost kvalifikacije za tržište rada, standardi na kojima se zasniva kvalifikacija, proces učenja, ocjenjivanje i certifikacija. Odgovori su dati za svaku izabranu kvalifikaciju. Evo nalaza:

Relevantnost za tržište rada: U skoro svim slučajevima predstavnici tržišta rada (poslodavci) uključeni su u **proces razvoja** skoro svih kvalifikacija. Oni su redovno članovi radnih grupa koje razvijaju nastavne planove i programe. DACUM metodologija ili funkcionalne analize se koriste kroz razvoj nastavnih planova i programa a za nove kvalifikacije.

Iako se od 2000. godine provelo nekoliko istraživanja poslodavaca, kada je počela reforma VET-a, dokazi o **sistematskom istraživanju vještina pokazali su da su ova istraživanja ograničena na slučajeve politika upisa** kad se kontaktirao sektor zapošljavanja kako bi savjetovao o broju novih učenika. Ova istraživanja obično uključuju podatke od službi zapošljavanja koje obezbeđuju broj nezaposlenih registrovanih osoba po svakoj od VET kvalifikacija, dok u nekim slučajevima privredne komore daju svoje mišljenje o politikama upisa. Privredna komora RS redovno, svake godine, provodi anketu među poslodavcima o potrebnim vještinama kako bi dali informaciju i mišljenje Ministarstvu prosvjete i culture o upisnim politikama.

Poslodavci su uglavnom uključeni u **tripartitna vijeća** (obrazovanje i obuka, poslodavci i sindikati). Njihov učinak je uglavnom ograničen na savjetovanje o upisnim politikama jednom godišnje.

Ove analize potreba za vještinama, koje se uglavnom provode kroz različite EU i druge projekte, su korištene prilikom planiranja politika i u razvoju novih kvalifikacija. Ipak, **praksa nastavka provođenja takvih analiza nije se redovno nastavljala**.

Koje vrste standarda stoje iza kvalifikacije: Kako je objašnjeno ranije, u momentu kad je analiza počela, standardi zanimanja bili su dostupni za četiri od 16 odabranih kvalifikacija a standardi

kvalifikacija nisu postojali. Proces razvoja standarda zanimanja i kvalifikacija za 11 kvalifikacija koje su odabrane za analizu je nedavno počeo. Iako su ovi standardi još uvijek u formi nacrta, i oni su bili analizirani. Tri **"stara" standarda zanimanja** razvijena su kroz različite projekte a četiri su na nešto drugačijem obrascu. Svi su razvijeni koristeći DACUM metodologiju. Razvoj dva standarda koordinirao je APOSO[6],dok je Pedagoški zavod Unsko-sanskog kantona razvio jedan a Međunarodni univerzitet Sarajevo je također razvio jedan. Osim grupa zadataka i ključnih zadataka, sva četiri standarda zanimanja sadrže ishode učenja koji slijede ključne zadatke. Ishodi učenja iz dva standarda zanimanja koji je razvio APOSO i jednog koji je razvio Međunarodni univerzitet u Sarajevu definirani su kao znanja, vještine i kompetencije, dok su ishodi učenja iz standarda zanimanja koji je razvio PZ Bihać sadrži samo znanja i vještine (sastavljene, ne zasebno). Taj standard sadrži i sveobuhvatne strukovne kompetencije (navedene kao ishodi učenja), što nije slučaj sa standardima zanimanja kojim je koordinirao APOSO. **Dodatni standardi zanimanja** (QFLLL projekt) sadrže: osnovne karakteristike (ime, šifra, porodica, nivo unosa), ključne zadatke i potrebna znanja, vještine i kompetencije - ishode učenja, relevantnost zanimanja, osiguranje kvaliteta i dodatne informacije. Srodni **standardi kvalifikacija** sadrže: osnovne karakteristike, ishode učenja (uključujući: znanja, vještine, kompetencije, kriterije ocjenjivanja, jedinice ishoda učenja i ECVET), i relevantnost kvalifikacije na tržištu rada i osiguranje kvaliteta. Za pet kvalifikacija bilo kakvi standardi nisu bili dostupni (ni standardi zanimanja niti kvalifikacija).

Poslodavci su bili uključeni u sve procese razvoja, kao dio radnih grupa koje su razvijale standarde ili nastavne planove i programe. U slučaju kada su standardi dostupni, kvalifikacije su uglavnom bile u skladu sa standardima. Općenito govoreći, sve kvalifikacije (ali posebno one koje nisu bile zasnovane na ishodima učenja – tzv. "stare kvalifikacije", u slučaju ove analize njih osam od 16) imaju više općih predmeta (zajedničko jezgro) i manje prakse.

Sve kvalifikacije u BiH su pune kvalifikacije; u ovom trenutku ne postoji mogućnost sticanja djelimičnih kvalifikacija. "Nove kvalifikacije", za koje je kroz popis ustanovljeno da sadrže ishode učenja, strukturirane su u predmetima i modulima. Svaki predmet sastoji se od dva do četiri (ili više) modula. Moduli se sastoje od jedinica, a samo su jedinice opisane ishodima učenja. **Ne postoje ishodi učenja naznačeni za nivo predmeta ili ukupni nivo kvalifikacije.** Stare kvalifikacije, koje ne sadrže ishode učenja, sastoje se samo od predmeta.

Proces učenja: Kvalifikacije na **nivou 2** uglavnom su namenjene nezaposlenim odraslim osobama i isporučuju se kao obuke (141 kvalifikacija identifikovana kroz fazu popisa). Odgovorno ministarstvo odbrazovanja odobrava pružaoca obuke. U ovom posebnom slučaju za odabranu kvalifikaciju,Zavod za obrazovanje odraslih RS-a je odgovoran za licenciranje pružalaca obuke i vođenje registra prisutnih, kao i za dodjelu certifikata. Ministarstvo zdravlja i socijalne politike RS odobrilo je ovaj program obuke. Zahtjev za upis za nivo 2 je završena osnovna škola (nivo 1 KOBiH). Trajanje obuke u konkretnom slučaju iznosi 500 kontakt sati, uključujući 50 sati radionica i 270 sati praktične obuke. Pružitelj odabrane obuke organizuje dvije grupe godišnje. Svaka grupa ima 25 polaznika. Akteri na tržištu rada uključeni su u vođenje praktične obuke, primajući polaznike.

Kvalifikacije na **nivou 3 i 4** usmjerene sui na redovne učenike i na odrasle. U oba slučaja pružaoci usluga su uglavnom VET škole, koje imaju licence za rad od nadležnog ministarstva obrazovanja. I za jedne i za druge provode se isti programi koji sadrže u prosjeku 35-40% praktičnih obuka za nivo 3 i

[6] EU VET 4 projekt (2013.-2018.) razvio je standard zanimanja za strukovnu obrazovnu porodicu "Poljioprivreda i prerada hrane" – ukupno 10 standarda zanimanja, kao i **Priručnik za razvoj standarda zanimanja** (zasnovan na DACUM metodologiji) kao i **Mapu puta za razvoj standarda zanimanja u BiH**. Mapa puta podrazumijeva da će APOSO preuzeti vlasništvo nad procesom razvoja standarda zanimanja. Sadrži kratkoročni akcioni plan (godišnji plan za 2013. godinu) i srednjoročni akcioni plan (2013. – 2016. godina), koji pretpostavlja finaliziranje procesa razvoja standarda zanimanja za sve strukovne obrazovne porodice kao i reviziju svih nastavnih planova i programa kasnije. Ipak, od tada je APOSO uspio da razvije samo šest standarda zanimanja iz tri strukovne obrazovne porodice (dva standarda po porodici). Odbor APOSO-a usvojio je ovih šest standarda zanimanja.

oko 15-25% za nivo 4. Trajanje obrazovanja i obuke je tri godine za nivo 3 i četiri godine za nivo 4, dok je uslov za ulazak na oba nivoa osnovna škola (KOBiH nivo 1). Osiguranje kvalitete za sve kvalifikacije na ovim nivoima obezbjeđuju pedagoški zavodi ili ministarstva obrazovanja. Tržište rada je uključeno u vođenje praktične obuke za gotovo sve kvalifikacije na nivou 3. Na nivou 4 se to dešava samo za neke kvalifikacije.

Na **nivou 5**, kvalifikacije su namenjene odraslima, koji su završili najmanje nivo 3 i imaju najmanje dvije (u nekim slučajevima tri) godine prakse, što su zahtjevi za ulazak na ovaj nivo. Nadležno ministarstvo obrazovanja odobrava programe. Njihovo trajanje je između jedne i dvije godine. Odobrene VET škole pružaju programe koji sadrže u prosjeku oko 30% praktične obuke.

Ocjenjivanje: Za sve kvalifikacije u BiH procjena je odgovornost VET pružalaca, a ocjenjivači u zbirnoj ocjeni su nastavnici koji predaju kurs. Eksterno ispitivanje još uvek nije uobičajena praksa u BiH (u svakom slučaju nije pronađeno kod 16 analiziranih kvalifikacija). Budući da sistem vredovanja neformalnog i informalnog učenja još uvijek nije uspostavljen u BiH, ocjena postignuća ishoda učenja VET pružalaca trenutno nije moguća. Ocjenjivanje se zasniva na općoj regulativi koju uglavnom obezbjeđuje ministarstvo obrazovanja u obliku podzakonskih akata. Standardi ocenjivanja su navedeni u nastavnom planu i programu (za svaki modul ili predmet), za modularne nastavne planove i programe koji se zasnivaju na ishodima učenja i ocjenjivanje se zasniva na ishodima učenja. Za sve kvalifikacije na nivou 3 postoji praktični završni ispit, dok su za kvalifikacije na nivou 4 završni ispit obavezni. Standardi za ove ispite su dijelom nastavnog plana i programa.

Certifikacija: U svakom od slučajeva, za svih 16 analiziranih kvalifikacija, VET institucije koje vrše isporuku obrazovanja i obuke dodjeljuju diplome/certifikate. Sve VET institucije (uglavnom VET škole, u slučaju kvalifikacija sa nivoa 2 – centri za obrazovanje odraslih) odobravaju njihova nadležna ministarstva obrazovanja. Osam pedagoških zavoda pruža osiguranje kvalitete (opći nadzor i profesionalni nadzor po predmetu) za 11 odabranih kvalifikacija. Za četiri kvalifikacije, koje se provode u kantonima u kojima ne postoje pedagoški zavodi, osiguranje kvalitete obavljaju ministarstva obrazovanja, dok za jedan program cjeloživotnog učenja osiguranje obezbjeđuje Zavod za obrazovanje odraslih RS-a. Novi sistem osiguranja kvalitete, koji je potpuno zasnovan na EQAVET principima (interno osiguranje kvalitete, ekspertno osiguranje kvalitete na osnovu neovisnih cikličnih vršnjačkih pregleda i osiguranje kvalitete na nivou sistema) je u fazi razvoja i u njemu učestvuju sve obrazovne vlasti. Nastavni planovi i programi za devet od 16 odabranih kvalifikacija mogu se pronaći online (na web stranicama PZ RS, APOSO-a i Zavoda za obrazovanje odraslih RS). Zvanično, slijedeći zakonske odredbe, bilo koji nastavni plan i program u BiH usvaja ministar obrazovanja i isti treba biti objavljen u Službenim novinama. Ipak, to nije stalna praksa za sve kantone, češće se samo objavljuje plan isporuke.

5. ZAKLJUČCI, IZAZOVI I NAREDNI KORACI

Popis i analiza su identificirali neka izazovna pitanja. Ona se uglavnom odnose na razvoj daljnjih procedur, njihovu implementaciju, te na elemente kvalifikacija koji su obično potrebni za uvrštavanje svake pojedinačne kvalifikacije u kvalifikacijski okvir.

5.1 Zaključci i izazovi popisa

Kada se posmatra **broj kvalifikacija** za svaki nivo KO-a, može se zaključiti da bi moglo biti potrebno dalje **razvijanje kvalifikacija na nivou 2**, naročito imajući u vidu potrebu za kvalifikacijama za dugoročno nezaposlene odrasle osobe i osobe s posebnim potrebama. Usvajanje zakona o obrazovanju odraslih potaknulo je razvoj različitih programa cjeloživotnog učenja, u nekim obrazovnim sistemima su ovi programi javno priznati, a u svim sistemima priznati su na tržištu rada, međutim, kao dio neformalnog obrazovanja ovi programi ne dovode do kvalifikacije. Takvi programi obično imaju mnogo elemenata kvalifikacija (ulazni nivo - osnovna škola, trajanje najmanje pola godine, strukturirani programi koje odobrava ministarstvo obrazovanja, nastava i učenje uključuju praktični rad itd.). Ukoliko nadležne obrazovne vlasti tako odluče, ove obuke se mogu lako prepoznati u kvalifikacijskom sistemu.

Na **nivoima 3 i 4** čini se da je situacija suprotna. Na ovim nivoima ima ukupno 742 kvalifikacije, od kojih je 56,1% razvijeno 1995. i 1996. godine. Kroz prethodne aktivnosti VET reforme, **Klasifikacija porodica zanimanja** je razvijena 2004. godine. To je lista od ukupno 100 kvalifikacija (zanimanja) na nivou 3 i 4, klasifikovanih u 13 porodica zanimanja. U potpunosti se primjenjuje u Republici Srpskoj i Brčko Distriktu, ali je njezina puna implementacija u Federaciji BiH još uvijek u toku. Osim implementacije postojeće Klasifikacije, njezin dalji razvoj (dodavanje novih kvalifikacija i uklanjanje kvalifikacija koje se više ne koriste) predstavlja izazov i za sve donosioce odluka u VET-u BiH. Nova Klasifikacija treba također biti proširena tako da uključuje kvalifikacije na nivoima 2 i 5.

Na **nivou 5**, popis pokazuje da strukturna modernizacija predstavlja izazov za sve obrazovne vlasti u BiH. U starom sistemu strukovnog obrazovanja, kvalifikacije nivoa 5 su bile popularne i većinom su sticane u VET školama za polaznike koji su imali kvalifikacije na nivou 3 i najmanje dvije godine prakse. Ove kvalifikacije su vodile do zvanja *visokokvalificiranog radnika*. Međutim, praksa provođenja takvih nastavnih planova i programa je od početka stoljeća postajala sve rjeđa, a predviđene su nove kvalifikacije sa sličnim uslovima upisa, trajanjem obuke i sličnim ciljevima obrazovanja i obuke. Novi pravni okvir razvijen je i u Republici Srpskoj i Federaciji BiH, uz uključivanje drugih ministarstava, osim ministarstva obrazovanja (Ministarstvo industrije, energetike i rudarstva RS i Ministarstva razvoja, poduzetništva i obrta u Federaciji BiH) i obrtničkih komora. Međutim, samo je nekoliko kantona u Federaciji BiH (Kanton Sarajevo, Tuzlanski kanton i Zeničko-dobojski kanton) razvilo nove kvalifikacije na nivou 5, bez obzira na to da li su u potpunosti razvili nove programe ili su upravo napravili izmjene postojećih kvalifikacija "visokokvalificiranih radnika". Ministarstva obrazovanja u ovim kantonima su odobrila kvalifikacije, obuka se realizuje u VET školama i najviše se koristi novi naziv kvalifikacije: *majstor*. Primijećeno je tokom izrade popisa da prikupljene kvalifikacije nivoa 5 imaju različito trajanje obuke (u Tuzlanskom kanotonu je to dvije godine, u Kantonu Sarajevo jedna ili jedna i po godine - za istu vrstu kvalifikacije), a u nekim slučajevima i različite upisne zahtjeve (u TK je neophodna VET kvalifikacija sa nivoa 3 i dvogodišnje iskustvo, dok su u Kantonu Sarajevo kvalifikacije na nivou 5 otvorene i za osobe koje imaju VET kvalifikaciju sa nivoa 4 - tehničari). Samo jedna od 95 sakupljenih kvalifikacija nivoa 5 se zasniva na ishodima učenja. Osim toga, i isto kao i kod nivoa 2, neki od javno priznatih programa cjeloživotnog učenja mogu biti razmotreni kako bi se uključili u kvalifikacijski sistem.

U vezi s implementacijom Klasifikacije porodica zanimanja je i revizija postojećih kvalifikacija i uvođenje novih, modernijih nastavnih planova i programa zasnovanih na **modularizaciji** i **ishodima učenja**. Ishodi učenja su obavezan element i zahtjev za sve kvalifikacije koje se postavljaju u

kvalifikacijski okvir. Popis je pokazao da 419 od 833 formalnih kvalifikacija sadrži ishode učenja a proces izrade kvalifikacija zasnovanih na ishodima učenja biće jedan od najvećih izazova vezanih za VET kvalifikacije u Federaciji BiH. Kroz VET projekte koje je financirala EU a koji su u BiH implementirani u periodu od 2002. do 2013. godine ukupno je razvijeno 79 modernih nastavnih planova i programa zasnovanih na modularizaciji i ishodima učenja na nivoima 3 i 4. Oni se koriste u potpunosti u Brčko Distriktu, a djelimično u Unsko-sanskom kantonu, Tuzlanskom kantonu, Zeničko – dobojskom kantonu, Sarajevskom kantonu, Bosansko-podrinjskom kantonu, Hercegovačko-neretvanskom kantonu i Posavskom kantonu. Republika Srpska razvila je vlastite kvalifikacije zasnovane na onim koje su bile razvijene kroz EU VET programe i sve sadrže ishode učenja. U nastavnim planovima i programima za pomenutih 419 kvalifikacija koje sadrže ishode učenja, oni postoje samo na nivou modula, ali ne i kao izlazni profili cjelokupne kvalifikacije. Razvijeni su na osnovu Bloomove taksonomije, ali se uglavnom ne dijele na znanja, vještine i kompetencije.

Zavod za školstvo Mostar, odgovoran za izradu nastavnih planova i programa za Zapadnohercegovački kanton, Kanton 10, Posavski kanton, te djelimično i za Srednjobosanski kanton i Hercegovačko-neretvanski kanton, izvijestio je da su razvijeni i pripremljeni novi nastavni planovi i programi za sva zanimanja na nivou 3 i 4 (kvalifikacije koje je prvobitno razvio Zavod za školstvo Herceg-Bosne 1996. godine), ali još uvek nisu usvojeni. Usvajanje i provođenje ovih nastavnih planova i programa će povećati procenat nastavnih planova i programa koji se zasnivaju na ishodima učenja, a zatim će ostati revizija nastavnih planova i programa u Unsko-sanskom kantonu, Tuzlanskom kantonu, Zeničko-dobojskom kantonu, Kantonu Sarajevo, Bosansko-podrinjskom kantonu i djelimično u Srednjobosanskom kantonu i Hercegovačko-neretvanskom kantonu (kvalifikacije koje je prvobitno razvio Pedagoški zavod Republike BiH 1995. i 1996. godine), a koje će voditi pedagoški zavodi u ovim kantonima. Kvalifikacije na nivou 5 gotovo uopće ne sadržavaju ishode učenja, pa je i to dio ovog izazova.

Popis pokazuje da su **standardi zanimanja** za VET razvijeni i provedeni za 16 kvalifikacija, dok **standardi kvalifikacija** još uvijek ne postoje. Kroz EU VET IV projekat, realizovan od 2011. do 2013. godine u BiH, razvijeno je 10 standarda zanimanja iz porodice zanimanja "Poljoprivreda i prerada hrane" zajedno sa veoma korisnim razvojnim dokumentima – Mapom puta razvoja standarda zanimanja i Priručnikom za razvoj standarda zanimanja . APOSO-ovo odeljenje za stručno obrazovanje razvilo je još šest standarda iz različitih porodica kroz različite projekte. Razvoj standarda zanimanja i kvalifikacija predstavlja još jedan kritičan izazov za sve donosioce politika u VET-u u BiH.

Ministarstvo obrazovanja Unsko-sanskog kantona izvijestilo je o izradi standarda kvalifikacija za više od 75 kvalifikacija koje se koriste u Unsko-sanskom kantonu. Proces je organizovalo Ministarstvo obrazovanja uz uključivanje nastavnika iz VET škola i poslodavaca koje su nominirale kantonalne privredne komore i zanatske komore. Osim toga, projekat GIZ je podržao i izradu Vodiča za izbor karijere, koji sadrži ishode učenja za 100 kvalifikacija iz 13 porodica zanimanja i mogao bi se koristiti za razvoj standarda zanimanja, za što se navodi kao prioritet Ministarstva prosvjete i kulture Republike Srpske.

Za sve kvalifikacije koje su uključene u tabele popisa navedeno je da imaju sistem **osiguranja kvalitete**, budući su sve odobrene od strane nadležnog ministarstva obrazovanja, a provođenje nastavnog plana i programa u svim slučajevima nadgledaju pedagoški zavodi kroz aktivnosti općeg stručnog nadzora i užeg stručnog nadzora (opservacija časa – osiguranje kvalitete nastavnog osoblja), koji se provode na godišnjem nivou. Međutim, takav sistem nije u potpunosti usklađen sa EU referentnim okvirom za osiguranje kvalitete u VET-u (EQARF), koji uključuje samo-evaluacije, eksterne evaluacije i osiguranje kvalitete na nivou sistema. Što se tiče tog izazova, napredak je ostvaren kroz tekući projekt EU QFLLL Projekt. Standardi za osiguranje kvalitete u VET-u, priručnik za samoevaluaciju i obrazac samoevaluacije su razvijeni i uspješno je okončano pilotiranje kod 21 pružaoca VET-a. Dokumenti koji se odnose na eksterne evaluacije i osiguranje kvalitete na nivou sistema su također u fazi pilotiranja.

Slično kao kod osiguranja kvalitete u VET-u, pripreme za uvođenje **ECVET-a** podržava EU QF-LLL projekt. Iako vježba popisa nije obuhvatila pitanja ECVET-a, jedan od zahtjeva da kvalifikacija bude postavljena u KO jeste da su kvalifikacije zasnovane na kreditnim sistemima.

5.2 Zaključci i izazovi analize

Druga faza ovog zadatka bila je **Analiza** 16 kvalifikacija koje predstavljaju odgovarajući uzorak kvalifikacija uključenih u popis koji pokriva sve relevantne nivoe i vrste kvalifikacija za VET. U ovom trenutku postoji veliki broj elemenata modernog i kvalitetnog sistema strukovnog obrazovanja i obuke, kao što je sve veći broj standarda zanimanja i standarda kvalifikacija, kao i nastavni planovi i programi zasnovani na ishodima učenja. Analiza je pokazala značajnu usklađenost skoro svih analiziranih kvalifikacija s nivoima deskriptora KOBiH. **Međutim**, **sam sistem treba ojačati**. Potrebno je uspostaviti i usaglasiti procedure za pokretanje, razvoj, koordinaciju, vrednovanje i odobravanje standarda zanimanja i standarda kvalifikacija.

Procesi razvoja standarda zanimanja i standarda kvalifikacija u VET-u, na koje je fokusiran QFLLL Projekt, trebaju biti održani i nastavljeni. Procedure i kriteriji za postavljanje kvalifikacija u KOBiH također trebaju biti uspostavljen.

Ishodi učenja dijelom su osam, od 16, analiziranih kvalifikacija. Međutim, svi su samo na nivou modula, kako je već rečeno. **Ishodi učenja nisu formulirani** na nivou kvalifikacije. Osim toga, za približno polovinu strukovnih kvalifikacija, ishodi učenja i moduli ne postoje. Ove kvalifikacije ne sadrže ni obrazovne ciljeve, već samo sadržaj svakog predmeta. **Potrebno je uložiti dodatne napore da se poveća broj kvalifikacija zasnovanih na ishodima učenja. Trebalo bi povećati i broj sati / procenat praktične obuke, posebno za kvalifikacije na nivoima 3 i 4.**

Revizija nastavnih planova i programa treba uslijediti nakon usvajanja standarda, a samo kvalifikacije koje se zasnivaju na ovakvim revidiranim nastavnim planovima i programima treba postaviti u kvalifikacijski okvir BiH.

Pitanje **transparentnosti i dostupnosti kvalifikacija treba poboljšati**. Nije bilo lako prikupiti kompletnu dokumentaciju i / ili informacije za odabranih 16 kvalifikacija. Obrazovne vlasti treba da objavljuju sve kvalifikacije online na osnovu dogovorene strukture za uspostavljanje registra. Pružaoce usluga VET-a također treba poticati da to čine kao način pružanja boljih informacija za krajnje korisnike (učenike, poslodavce i drugu javnost).

Analiza pokazuje da kvalifikacije koje se koriste za obuku odraslih treba također uvtsiti u kvalifikacijski okvir, ako su programi obuke odobreni i ako ispunjavaju sve uslove za uvrštavanje i zadovoljavaju deskriptore nivoa. Kvalifikacija koja se zasniva na programu obuke pokazala je najviši nivo usaglašenosti sa deskriptorima nivoa (većina programa obuke se potencijalno može uvrstiti na nivo 2).

Brojne aktivnosti vezane za prikupljanje informacija o potrebama tržišta rada u BiH su obavljene u proteklih 15 godina. Prvo strukturirano istraživanje je provedeno u okviru EUVET projekta od oktobra do decembra 2002. godine. Kao rezultat tog projekta razvijen je Priručnik o predviđanju i procjeni potreba za kvalifikacijama. Ove aktivnosti imale su namjeru uspostaviti održive veze između službi za zapošljavanje i poslodavaca s jedne strane i VET škola sa druge strane. Od tada su organizovane različite ankete, a jačanje veza između sektora obrazovanja i rada je nastavljene, međutim, njihov uticaj je ograničen. Savjetodavna uloga poslodavaca u upisnim politikama i njihovo učešće u izradi nastavnih planova i programa je također trenutno ograničeno.

Relevantnost kvalifikacija za tržište rada treba se procijeniti, posebno za kvalifikacije koje nisu zasnovane na ishodima učenja. Sistematsko istraživanje poslodavaca treba biti uvedeno kao redovna praksa.

Postoji potreba za daljom izgradnjom sistemskog pristupa za promovisanje **sektorskog dijaloga** u oblasti obrazovanja i osposobljavanja i za ojačavanje uključenosti poslodavaca i sindikata u ciklus razvoja kvalifikacija. Model socijalnog partnerstva treba ojačati i uključiti socijalne partnere ne samo u razvoj, već i **u implementaciju i evaluaciju obrazovnih programa i procedura procjene**.

Svi izazovi koji su predstavljeni u ovom izvještaju detaljno su diskutirani s predstavnicima korisničkih institucija tokom dvije radionice. Prva radionica je održana u Sarajevu 16. i 17. maja 2017. godine uz učešće više od 30 predstavnika obrazovnih vlasti, zavoda za statistiku, pedagoških zavoda i članova fokus grupe za povezivanje KOBiH na EKO. Razgovaralo se o nalazima popisa i izazovima te su dogovoreni tehnički detalji vezani za analizu.

Druga radionica je održana u Neumu 12. i 13. oktobra 2017. godine. Prezentirani su nalazi analize i diskutirano je o izazovima i popisa i analize. Učestvovalo je više od 40 učesnika iz oba sektora, obrazovanja i rada iz svih dijelova Bosne i Hercegovine.

U cilju povezivanja diskusija na temu izrade politika sa stvarnim svijetom i krajnjim korisnicima, pozvani su predstavnici četiri strukovne škole: gospodin Muharem Saračević, direktor Srednje strukovne škole iz Tešnja i gospodin Eldar Pezer, učenik drugog razreda programa za fizioterapeute, gospođa Biljana Pisić, direktorica Srednjoškolskog centra "Petar Kočić" iz Zvornika i gospođica Zorana Pelemiš, učenica trećeg razreda gimnazije, gospođa Jasna Miličević, pedagoška savjetnica Srednje strukovne škole iz Posušja i gospođica Gabriela Ćorić, učenica trećeg razreda programa za ekonomske tehničare, te gospodin Sead Bečić, direktor Poljoprivredne i medicinske škole u Brčkom i gospodin Semir Omić, učenik četvrtog razreda programa za medicinske tehničare.

I učenici i direktori škola istakli su važnost reformi u unaprijeđenju strukovnog obrazovanja. Učenici su posebno naglasili da bi programi trebali sadržavati više praktičnog rada, po mogućnosti van škola, u firmama.

(Više informacija o radionic ii učešću učenika može se naći sljedećem linku: http://www.etf.europa.eu/web.nsf/pages/Future_proofing_skills_and_qualifications_EN)

5.3 Preporuke za dalje aktivnosti

Budući da popis i analiza identificiraju niz relevantnih izazova, institucije korisnice su razgovarale o prioritetnim aktivnostima tokom poslednje radionice, a kako bi se prevazišli ovi izazovi.

Razgovaralo se o tri osnovne teme, te su preporuke uobličene kako slijedi:

a) **kvalifikacije zasnovane na ishodima učenja**,
b) **razvoj standard zanimanja i kvalifikacija,** i
c) **relevantnost strukovnih kvalifikacija za tržište rada**.

Preporuke vezane za kvalifikacije zasnovane na ishodima učenja:

- Treba razviti petogodišnji Akcioni plan za razvoj i implementaciju novih kvalifikacija u potpunosti zasnovanih na ishodima. U proces razvoja bi trebale biti uključene nadležne obrazovne vlasti, pedagoški zavodi, agencije, poslodavci i visokoškolske ustanove. Nakon usvajanja akcionog plana, implementacija ne bi trebalo da traje više od pet godina.
- Neophodna je obuka svih učesnika u razvoju kvalifikacija zasnovanih na ishodima učenja. Osim izgradnje kapaciteta kreatora politika, koji će izraditi akcioni plan, potrebne su i aktivnosti vezane za obuku nastavnika i njihovo kontinuirano profesionalno usavršavanje. Inicijalana obuka nastavnika (na univerzitetima) treba sadržavati metode nasatve i učenja u realizaciji nastavnih planova i programa zasnovanih na ishodima učenja. Kontinuirani profesionalni

razvoj nastavnika o realizaciji nastavnih planova i programa zasnovanih na ishodima učenja treba da bude jedna od ključnih aktivnosti u akcionom planu.

- Kako bi se kvalifikacije uključile u kvalifikacijski okvir, ishodi učenja trebaju biti navedeni na nivou kvalifikacija i na nivou svakog od modula/predmeta.
- Ishodi učenja trebaju se navesti i u standardima zanimanja i u standardima kvalifikacija.
- Potrebno je uspostaviti snažne mehanizme za kontrolu kvalitete koji uključuju cikličnu eksternu evaluaciju kako bi se osiguralo da provođenje nastavnih planova i programa dovodi do postizanja ishoda učenja navedenih u standardima koji definiraju kvlaifikaciju za koju se ti nastavni planovi i programi izvode.

Preporuke vezane za razvoj standarda zanimanja i standarda kvalifikacija:

- Tokom prvog tromjesečja 2018. godine nadležne obrazovne vlasti bi trebale usvojiti odgovarajuće zakonske propise u vezi razvoja standarda zanimanja i standarda kvalifikacija, jer ih postojeća legislativa ne prepoznaje. Osim poboljšanja pravnog okvira, sve nadležne obrazovne vlasti moraju dogovoriti jednostavan akcioni plan za razvoj standarda zanimanja i standarda kvalifikacija.
- Akcioni plan treba da opiše načine upravljanja procesom razvoja i usvajanja standarda, uključujući podjelu uloga i odgovornosti i identificiranje institucija odgovornih za razvoj i usvajanje standarda zanimanja i kvalifikacija.
- Radne grupe s mandatom upravljanja procesima razvoja standarda zanimanja i kvalifikacija trebaju biti imenovane u drugom tromjesečju 2018. godine.
- Standarde će razviti radne grupe koje će činiti poslodavaci (zastupani preko udruženjâ poslodavaca, privrednih komora i obrtničkih komora) i stručnjaci iz oblasti obrazovanja.
- Nadležne obrazovne vlasti trebaju usvojiti obrasce standarda zanimanja i standarda kvalifikacija. Nema potrebe da se razvijaju novi obrasci za razvoj standard zanimanja i standard kvalifikacija.

Preporuke vezane za relevantnost kvalifikacija za tržište rada:

- Podizanje svijesti poslodavaca o planiranju razvoja ljudskih resursa i stvaranju strukturiranog dijaloga sa sektorom obrazovanja.
- Jačanje kapaciteta poslodavaca i VET škola za dugoročno strateško planiranje.
- Osnivanje savjetodavnih vijeća u okviru VET škola, sastavljenih od predstavnika lokalnih zajednica, bivših studenata (alumni), poslodavaca i biroa za zapošljavanje na općinskom nivou.
- Povećanje autonomije VET škola u svim domenima.
- Uspostavljanje Sistema za provođenje redovnih istraživanja o potrebnim vještinama putem:
  - uključivanja sektora obrazovanja i predstavnika poslodavaca prilikom razvijanja upitnika koji će se koristiti u istraživanjima koje entitetski zavodi za zapošljavanje već provode,
  - redovno i sistematsko provođenje istraživanja o potrebnim kvalifikacijama među poslodavcima i korištenje ovih informacija prilikom procesa razvoja i/ili revidiranja standarda i nastavnih planova i programa.

PRILOZI

Prilog 1. Tabela popisa – u excel formatu

Prilog 2. Tabele za nivelisanje vezano za analizu sadržaja

Naziv kvalifikacije: **Njegovatelj starijih i nemoćnih lica** Indikativni nivo KOBiH: **2** Da li je kvalifikacija zasnovana na ishodima učenja: **Ne**	Nadležna obrazovna vlast: **Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske** Dokumenti korišteni za ovo poređenje: **Program obuke, Standard zanimanja u izradi, Standard kvalifikacije u izradi**
Procjena veze između deskriptora nivoa i ishoda učenja za ovu kvalifikaciju: **Kvalifikacija ne sadržava ishode učenja. U Programu osposobljavanja za obavljanje poslova njegovatelja starijih i nemoćnih lica navedeni su rezultati (zadaci i ključne aktivnosti), te s njima povezne vještine i znanja. Osim toga, detaljno su navedeni nastavni sadržaji (koji uključuju i praktični rad).**	Procjena neusaglašenosti između ishoda učenja za ovu kvalifikaciju i deskriptora nivoa: **Nisu identificirane značajnije neusaglašenosti. Program obuke ne sadržava općeobrazovne sadržaje i ključne komptenecije, sastoji se isključivo od ishoda koji se direktno odnose na struku.**

Deskriptori nivoa u poređenju s ishodima učenja za ovu kvalifikaciju:					
ZNANJE **(činjenično i teorijsko)**		**VJEŠTINE** **(spoznajne, psihomotoričke i socijalne)**		**KOMPETENCIJE** **(samostalnost i odgovornost)**	
Ova osoba: • posjeduje uska, za određenu oblast vezana teorijska i praktična znanja i u mogućnosti je da ih primjenjuje u izvršavanju zadataka unutar područja rada ili učenja (uključujući i ispravno korištenje stručnog rječnika).	• Definira zdravlje i bolest, te osnovne pojmove i podjelu medicine • Definira gerontologiju • Prepoznaje znakove starosti i starenja • Razumije najvažnije promjene organizma u procesu starenja • Prepoznaje osnovne potrebe korisnika i najčešće promjene u organizmu u procesu starenja, te najčešće bolesti starijih lica • Opisuje sadržaj ormarića za pružanje prve pomoći, koristi osnovna znanja u pružanju prve pomoći • Prepoznaje proces umiranja i postupanje s umrlim licem • Definira građu i funkciju čovjekovog tijela kao cjeline • Opisuje fiziološke promjene na organskim	Ova osoba: • posjeduje uske, za određenu oblast vezane, praktične vještine (npr. sposobnost korištenja jednostavnih metoda, alata, instrumenata i materijala) u poznatim uslovima; • posjeduje jednostavna konkretna logička razmišljanja potrebna za primjenu relevantnih informacija u izvršenju skupa jednostavnih i/ili složenijih rutinskih zadataka u poznatim uvjetima.	• Primjenjuje mjere za očuvanje zdravlja i prevenciju bolesti • Pravilno namješta i presvlači krevet • Pomaže korisniku u kretanju ili kretanju pomoću pomagala • Pomaže korisniku pri korišćenju pomagala, pri promjeni položaja i sprečavanju komplikacija od dugotrajnog ležanja • Održava ličnu higijenu tijela bolesnika ili korisnika • Pruža prvu pomoć • Provodi mjere zaštite na radu, te izabire odgovarajuću odjeću, te alat i pribor • Ovladava poslovima čišćenja posuda za nuždu, sanitetskih kolica, mjenjanja pelena • Dezinficira prostor • Provodi mjere na sprečavanje infekcija i	Profesionalne kompetencije: Ova osoba: • ima kapacitet da pronalazi rješenja i da izvršava jednostavne i/ili složenije zadatke za poznate probleme uz stručni neposredni nadzor u poznatim uvjetima; Osobne kompetencije: Ova osoba: • preuzima ograničenu odgovornost za izvršenje jednostavnih i/ili složenijih zadataka u poznatim uvjetima i za vlastito učenje.	• Razvija pozitivne stavove u odnosu na zdravlje, nemoć i bolest • Razvija vještine komunikacije sa starim, bolesnim i nemoćnim osobama, uključivo prepoznavanje neverbalnih znakova komunikacije • Razvija kulturno-higijenske navike, savjesnost i urednost • Uvažzava osnovna prava čovjeka • Primjenjuje poslovni bonton • Ispoljava pozitivan odnos prema mjerama zaštite na radu • Preuzima ograničenu odgovornost za izvršavanje zadataka • Razvija sposobnost razumijevanja zahtjeva i radnih naloga koje postavlja zdravstveno ili medicinsko osoblje

Deskriptori nivoa u poređenju s ishodima učenja za ovu kvalifikaciju:					
ZNANJE (činjenično i teorijsko)		**VJEŠTINE (spoznajne, psihomotoričke i socijalne)**		**KOMPETENCIJE (samostalnost i odgovornost)**	
	sistemima kod starijih lica • Razlikuje fiziološke promjene od patoloških • Opisuje postupke osiguranja zdrave mikroklime • Prepoznaje intrahospitalne infekcije, te definire mjere sprječavanja • Razlikuje metode dezifencije (mehanička, termička, hemijska) • Razlikuje osnovne sastojke prehrane • Objašnjava dnevne potrebe organizma za hranom • Razlikuje oblike lijekova, opisuje uzimanje lijekova na usta i moguće nuspojave		izolaciju bolesnika pod nadzorom zdravstenih radnika • Primjenjuje osnovna načela zdrave prehrane • Hrani korisnike • Pomaže korisnicima pri uzimanju lijekova, uz nadzor medicinskog osoblja		• Uspostavlja saradnju sa zdravstvenim i socijalnim radnicima

Naziv kvalifikacije: **Pekar** Indikativni nivo KOBiH: **3** Da li je kvalifikacija zasnovana na ishodima učenja: **Da**	Nadležna obrazovna vlast: **Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske** Dokumenti korišteni za ovo poređenje: **Nastavni plan I program, Standard zanimanja (EU VET 4), Standard obuke (EU VET 4), Standard zanimanja (QFLLL, u izradi, Standard kvalifikacije (QFLLL, u izradi)**
Procjena veze između deskriptora nivoa i ishoda učenja za ovu kvalifikaciju: **Kvalifikacija je definirana standardom zanimanja (EUVET 4) koji je revidiran kroz QFLLL Projekt, te pripadajućim standardom kvalifikacije. Nastavni plan i program je uglavnom usklađen s navedenim standardima, posjeduje ishode učenja na nivou svakog od modula. Deskriptori nivoa su zadovoljeni**	Procjena neusaglašenosti između ishoda učenja za ovu kvalifikaciju i deskriptora nivoa: **Nisu identificirane značajnije neusklađenosti.**

Deskriptori nivoa u poređenju s ishodima učenja za ovu kvalifikaciju:

ZNANJE (činjenično i teorijsko)		VJEŠTINE (spoznajne, psihomotoričke i socijalne)		KOMPETENCIJE (samostalnost i odgovornost)	
Ova osoba: • posjeduje za određenu oblast praktično i teoretsko znanje (činjenice, principe, procese i opće koncepte vezane za područje rada ili učenja); • ima kapacitet da analizira činjenice unutar područja rada ili učenja.	**Opšteobrazovni:** • Koristi osnovni rječnik, funkcionalnu gramatiku i stil, te funkcije maternjeg jezika • Opisuje osnovne karakteristike pisanog jezika • Opisuje vokabular i funkcionalnu gramatiku, intonaciju i izgovor stranog jezika • Opisuje pravila poslovne komunikacije • Koristi matematičke pojmove i kocepate, uključujući najrelevantnije geometrijske i algebarske teoreme. • Opisuje osnovna načela svijeta prirode, tehnologije i tehnoloških proizvoda i procesa. • Koristi glavne računarske aplikacije, uključujući obradu teksta, tablični kalkulator, baze podataka, pohranu i upravljanje podacima	Ova osoba: • posjeduje šire, za određenu oblast vezane, praktične vještine, u promjenjivim uslovima; • posjeduje konkretna kreativna i jednostavna apstraktna razmišljanja, te sposobnost izvođenja složenih pokreta, zadataka i rješavanje problema odabirom i primjenom **osnovnih metoda, alata, informacija i materijala**, u promjenjivim uslovima; • može prikupljati, odabirati i upotrebljavati relevantne informacije iz raznih izvora.	**Opšteobrazovni:** • Komunicira u pisanom i usmenom obliku • Razumije razne poruke u raznim situacijama i u različite svrhe. • Koristi informacionu tehnologiju u komunikaciji • Vlada osnovama komunikacije na stranom jeziku • Primjenjuje osnovne elemente matematičke pismenosti, poput zbrajanja i oduzimanja, množenja i dijeljenja, izračunavanja postotaka i omjera, mjernih jedinica i mjera • Koristi informacione tehnologije • Pretražuje, prikuplja i procesuira elektronske informacije, podatake i koncepate i sistematično ih koristi **Stručni i praktična**	**Profesionalne kompetencije:** Ova osoba: • demonstrira ograničeno praktično iskustvo u radu ili učenju; • ima kapacitet za obavljanje zadataka uz usmjeravanje i prilagođavanje vlastitog ponašanja unutar zadanih smjernica u promjenjivim uslovima. **Lične kompetencije**: Ova osoba: • preuzima ograničenu odgovornost za izvršenje jednostavnih i/ili složenijih zadataka u promjenjivim uslovima i za vlastito učenje. • Učestvuje u radu kao član tima	**Opšteobrazovni:** • Osjetljivost za kulturne razlike i otpor prema stereotipima, iskazuje spremnost da se prevladaju stereotipi i predrasude • Sklonost inicijativi • Prihvaća i promoviše zdrave stilove ponašanja, adekvatne prehrambene navike i tjelesne aktivnosti koje omogućavaju pojedincu kvalitetan i zdrav život • Iskazuje spremnost da se koristi numeričko izračunavanje kako bi se rješavali problemi za vrijeme svakodnevnog rada i života • Uvažava interes za druge i njihovo poštivanje • Iskazuje spremnost sudjelovanja u demokratskom odlučivanju

Deskriptori nivoa u poređenju s ishodima učenja za ovu kvalifikaciju:					
ZNANJE (činjenično i teorijsko)		**VJEŠTINE (spoznajne, psihomotoričke i socijalne)**		**KOMPETENCIJE (samostalnost i odgovornost)**	
	• Opisuje značaj i primjenu informacionih tehnologija u stručnom području • Objašnjava građanska prava i ustava zemlje, te dosege njezine vlasti **Stručni moduli i praktična nastava:** • Objašnjava normative i propise u pekarstvu • Opisuje osnove kvaliteta pekarskih proizvoda • Opisuje greške kod pekarskih proizvoda • Razlikuje mjere zaštite na radu • Opisuje mjere zaštite na radu i pružanja prve pomoći • Procjenjuje sigurnost radnog mjesta • Definiše načine zaštite okoliša • Opisuje propise iz oblasti područja zaštite na radu, radne regulative i zaštite okoline • Opisuje hemijska, tehnološka, energetska i zdravstvena svojstva sirovina u pekarstvu • Objašnjava osnovne karakteristike kvasaca i značajem u pekarstvu • Razlikuje proces starenja, kvarenja pekarskih proizvoda • Opisuje osnovne i		**nastava:** • Primjenjuje principe dobre proizvođačke i higijenske prakse • Prepoznaje greške na gotovom proizvodu • Poduzima mjere za siguran rad u skladu sa propisima zaštite na radu i zaštite okoline • Demonstrira pružanje prve pomoći • Prepoznaje organoleptičke osobine sirovina • Interpretira i primijenjuje jednostavne rezultate laboratorijske analize sirovina, poluproizvoda i gotovih proizvoda • Proračunava količinski sastav pojedinih proizvodnih sirovina u zavisnosti od vrste proizvoda • Regulira parametre u fazama tehnološkog procesa prizvodnje različitih vrsta proizvoda • Razlikuje kvalitet pečenosti komada • Proračunava gubitke u toku pečenja • Razlikuje različite oblike termičke obrade sirovina ili gotovih proizvoda (prženje,	• Pokazuje pozitivan stav prema ključnim kompetencijama cjeloživotnog učenja – kao npr. učenje stranih jezika • Posjeduje osjećaj za inicijativu i preduzetništvo i građanske kompetencije	**Stručni i praktična nastava:** • Razvija odgovornost prema pravilnoj upotrebi mikroorganizama • Pokazuje svijest o važnosti mjera zaštite na radu • Preuzima odgovornost za vlastiti rad • Iskazuje ekološku osvjećenost • Pokazuje svijest o ekološkom i zdravstvenom aspketu aditiva • Dovodi u vezu isharnu i zdravlje u sklopu cjeloživotnog učenja • Iskazuje svijest o značaju higijensko-tehničkog održavanja mašina i uređaja • Pokazuje samostalnost i odgovornost pri rukovanju mašinama i uređajima • Prepoznaje mogućnosti povrede zbog neadekvatne upotrebe mašina • Prati razvoj novih mašina i uređaja, te informacionih tehnologija u mlinarstvu, pekarstvu i proizvodnji tjestenine • Osjetljivost za kulturne

Deskriptori nivoa u poređenju s ishodima učenja za ovu kvalifikaciju:					
ZNANJE (činjenično i teorijsko)		**VJEŠTINE (spoznajne, psihomotoričke i socijalne)**		**KOMPETENCIJE (samostalnost i odgovornost)**	
	pomoćne sirovine u mlinarstvu, pekarstvu i proizvodnji tjestenine • Opisuje karaktiristike i funkciju osnovnih i pomoćnih sirovina • Razlikuje značaj i upotrebljivost vrsta aditiva u pekarstvu • Imenuje faze tehnološkog procesa proizvodnje različitih vrsta proizvoda • Opisuje uslove pojedinih faza tehnološkog procesa proizvodnje u zavisnosti od vrsta proizvoda • Opisuje značaj i karakteristike pojedinih faza tehnološkog procesa proizvodnje i različitih vrsta proizvoda • Opisuje specifične faze kod pojedinih pekrskih proizvoda (lisnato tijesto, prhko tijesto, pite) • Opisuje promjene tokom procesa pečenja • Razlikuje prednosti odmaranja tijesta u masi i prilagođava vrijeme odmaranja odabranom tehnološkom postupku i kvalitetu sirovina • Uspoređuje sve načine dijeljenja tijesta • Razlikuje sve načine završnog oblikovanja tijesta		kuvanje, parenje, dinstanje, blanširanje, sterilizacija) • Procjenjuje uslove hlađenja, pakovanja, skladištenja i distribucije • Koristi adekvatnu ambalažu u zavisnosti od vrste proizvoda • Priprema i koristi alate, mašine i uređaje u mlinarstvu, pekarstvu i proizvodnji tjestenine • Procjenjuje eventualne nepravilnosti u radu mašina i uređaja • Planira i organizira posao • Kalkuliše troškove • Aranžira izlog sa pekarskim proizvodima • Primjenjuje recepturu za određene vrste proizvoda • Izabire i priprema srovine za tehnološki proces proizvodnje • Provodi kontinurane faze tehnološkog procesa proizvodnje različitih vrsta proizvoda • Procejnjuje završetak pojedinih faza • Primjenjuje principe dobre proizođačke prakse • Koristi postupak		razlike i otpor prema stereotipima • Sklonost inicijativi • Pozitivan stav prema promjenama i inovacijama • Koristi racionalno sirovine • Pokazuje odgovornost • Djeluje samostalno i inovativno • Učestvuje u timskom radu • Pokazuje sposobnost prilagođavanja • Koristi ambalažu na racionalan način

Deskriptori nivoa u poređenju s ishodima učenja za ovu kvalifikaciju:					
ZNANJE (činjenično i teorijsko)		**VJEŠTINE (spoznajne, psihomotoričke i socijalne)**		**KOMPETENCIJE (samostalnost i odgovornost)**	
	• Objašnjava tehniku dijeljenja i mašine za dijeljenje • Opisuje procese koji se odvijaju u tijestu u toku pečenja • Opisuje uslove skladištenja • Opisuje propise o pakovanju deklarisanju i skladištenju proizvoda • Navodi i opisuje vrste materijala mašina i uređaja • Razlikuje funkcije mašina i uređaja • Opisuje načine održavanja mašina i uređaja • Razlikuje različite vrste pekarskih peći • Opisuje različite vrste uređaja za termičku obradu • Opisuje mašine i uređaje koji se koriste u mlinarstvu, pekarstvu i proizvodnji tjestenine • Navodi i opisuje vrste i strukturu troškova • Opisuje osnovna pravila organizacije rada u preduzeću • Opisuje sve faze tehnološkog postupka u proizvodnji pekarskih proizvoda • Primjenjuje tehničko-tehnološku		kvalitetnog zamjesa (dodavanje sirovina, određivanje konzistencije i temperature tijesta) • Kontrolira potrebnu temperaturu tijesta i prostora u kome tijesto »zri« i vrijeme fermentacije (zrenja) • Oblikuje sve vrste pekarskih proizvoda od svih vrsta brašna i mješavina (pšenični, kukuruzni, ražani, miješani, posebni) • Oblikuje tijesto u pekarsko pecivo i druge vrste pekarskih proizvoda, tjestenina, brzo smrznutih tijesta i finih pekarskih proizvoda • Izrađuje sve pekarske proizvode po posebnom tehnološkom postupku • Otklanja manje kvarove na mašinama i uređajima • Određuje vrijeme pečenja • Prati proces pečenja • Regulira i kontrolira parametre procesa pečenja • Izvodi rad na peći • Proizvodi pekarske proizvode sa kontrolisanom		

Deskriptori nivoa u poređenju s ishodima učenja za ovu kvalifikaciju:					
ZNANJE (činjenično i teorijsko)		**VJEŠTINE (spoznajne, psihomotoričke i socijalne)**		**KOMPETENCIJE (samostalnost i odgovornost)**	
	dokumentaciju • Primjenjuje normative utroška sirovina • Koristi normative vremena izrade • Definira uslove skladištenja sirovina • Primjenjuje standarde i propise koji se odnose na skladištenje sirovina i poluproizvoda u pekarskoj industriji • Identifikuje temperaturu i vlagu pečenja u zavisnosti od težine proizvoda • Razlikuje vrijeme pečenja u zavisnosti od težine proizvoda i uslova pečenja • Izabire recepturu za željeni proizvod • Razlikuje različite načine zamjesa zavisno od vrste proizvoda • Primjenjuje proces fermentacije • Odabire postupke osnovnog oblikovanja tijesta • Povezuje uticaj temperature i relativne vlažnosti na proces pečenja • Primjenjuje tehnološki postupak izrade drugih pekarskih proizvoda, tjestenina i finih pekarskih proizvoda		fermentacijom ili polupečene proizvode • Reguliše uslove hlađenja, pakovanja, skladištenja i distribucije • Manipuliše gotovim proizvodom • Pakuje proizvode		

Deskriptori nivoa u poređenju s ishodima učenja za ovu kvalifikaciju:					
ZNANJE (činjenično i teorijsko)		**VJEŠTINE (spoznajne, psihomotoričke i socijalne)**		**KOMPETENCIJE (samostalnost i odgovornost)**	
	• Primjenjuje različite načine izrade pekarskih proizvoda sa usporenom ili prekinutom fermentacijom • Razlikuje promjene na proizvodu u zavisonosti od uslova hlađenja • Opisuje postupak hlađenja, smrzavanja • Identifikuje uslove hlađenja, pakovanja, skladištenja i distribucije u mlinarstvu, pekarstvu i proizvodnji tjestenine • Izabire adekvatnu ambalažu u zavisnosti od vrste proizvoda u mlinarstvu, pekarstvu i proizvodnji tjestenine				

Naziv kvalifikacije: **Autoelektričar** Indikativni nivo KOBiH: **3** Da li je kvalifikacija zasnovana na ishodima učenja: **Da**	Nadležna obrazovna vlast: **Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Unskao-sanskog kantona** Dokumenti korišteni za ovo poređenje: **Nastavni plan i program, Standard zanimanja ((nije usvojen – izradilo ga Ministarstvo)**
Procjena veze između deskriptora nivoa i ishoda učenja za ovu kvalifikaciju: **Kvalifikacija je definirana standardom kvalifikacije koji je izradilo Ministarstvo (nije usvojen), te nastavnim planom i programom koji je usklađen sa navedenim standardom. Deskriptori nivoa su djelimično zadovoljeni – deskriptori vještina u cijelosti, znanja i kompetencija djelomično.**	Procjena neusaglašenosti između ishoda učenja za ovu kvalifikaciju i deskriptora nivoa: **Ishodi koji se odnose na znanje nisu u dovoljnoj mjeri mjerljivi, što može imati poteškoća u ocjeni dostignutosti ishoda učenja kod učenika i polaznika, uglavnom su korišteni glagoli znati i poznavati (suprotno taksonomiji). U tom smislu ne postoje eksplicitni dokazi o postizanju nivoa «ima kapacitet da analizira činjenice». U kompetencijama ne sadržava smisao za inicijativu i poduzetništvo.**

Deskriptori nivoa u poređenju s ishodima učenja za ovu kvalifikaciju:

ZNANJE (činjenično i teorijsko)		VJEŠTINE (spoznajne, psihomotoričke i socijalne)		KOMPETENCIJE (samostalnost i odgovornost)	
Ova osoba: • posjeduje za određenu oblast praktično i teoretsko znanje (činjenice, principe, procese i opće koncepte vezane za područje rada ili učenja); • ima kapacitet da analizira činjenice unutar područja rada ili učenja.	**Opšteobrazovni:** • Koristi osnovni rječnik, funkcionalnu gramatiku i stil, te funkcije maternjeg jezika • Opisuje osnovne karakteristike pisanog jezika • Opisuje vokabular i funkcionalnu gramatiku, intonaciju i izgovor stranog jezika • Opisuje pravila poslovne komunikacije • Koristi matematičke pojmove i kocepate, uključujući najrelevantnije geometrijske i algebarske teoreme. • Opisuje osnovna načela svijeta prirode, tehnologije i tehnoloških proizvoda i procesa. • Koristi glavne računarske aplikacije, uključujući obradu	Ova osoba: • posjeduje šire, za određenu oblast vezane, praktične vještine, u promjenjivim uslovima; • posjeduje konkretna kreativna i jednostavna apstraktna razmišljanja, te sposobnost izvođenja složenih pokreta, zadataka i rješavanje problema odabirom i primjenom **osnovnih metoda, alata, informacija i materijala**, u promjenjivim uslovima; • može prikupljati, odabirati i upotrebljavati relevantne informacije iz raznih izvora.	**Opšteobrazovni:** • Komunicira u pisanom i usmenom obliku • Razumije razne poruke u raznim situacijama i u različite svrhe. • Koristi informacionu tehnologiju u komunikaciji • Vlada osnovama komunikacije na stranom jeziku • Primjenjuje osnovne elemente matematičke pismenosti, poput zbrajanja i oduzimanja, množenja i dijeljenja, izračunavanja postotaka i omjera, mjernih jedinica i mjera • Koristi informacione tehnologije • Pretražuje, prikuplja i procesuira elektronske informacije, podatake i koncepate i sistematično ih koristi	**Profesionalne kompetencije:** Ova osoba: • demonstrira ograničeno praktično iskustvo u radu ili učenju; • ima kapacitet za obavljanje zadataka uz usmjeravanje i prilagođavanje vlastitog ponašanja unutar zadanih smjernica u promjenjivim uslovima. **Lične kompetencije**: Ova osoba: • preuzima ograničenu odgovornost za izvršenje jednostavnih i/ili složenijih zadataka u promjenjivim uslovima i za vlastito učenje. • Učestvuje u radu kao	**Opšteobrazovni:** • Osjetljivost za kulturne razlike i otpor prema stereotipima, iskazuje spremnost da se prevladaju stereotipi i predrasude • Prihvaća i promoviše zdrave stilove ponašanja, adekvatne prehrambene navike i tjelesne aktivnosti koje omogućavaju pojedincu kvalitetan i zdrav život • Iskazuje spremnost da se koristi numeričko izračunavanje kako bi se rješavali problemi za vrijeme svakodnevnog rada i života • Uvažava interes za druge i njihovo poštivanje • Iskazuje spremnost sudjelovanja u demokratskom odlučivanju

Deskriptori nivoa u poređenju s ishodima učenja za ovu kvalifikaciju:					
ZNANJE (činjenično i teorijsko)		**VJEŠTINE (spoznajne, psihomotoričke i socijalne)**		**KOMPETENCIJE (samostalnost i odgovornost)**	
	teksta, tablični kalkulator, baze podataka, pohranu i upravljanje podacima • Opisuje značaj i primjenu informacionih tehnologija u stručnom području • Objašnjava građanska prava i ustava zemlje, te dosege njezine vlasti **Stručni moduli i praktična nastava:** • Poznaje organizaciju rada u auto servisima i preduzeću • Poznaje proces odvijanja rada autoelektričara • Poznaje vrste i namjenu sredstava za rad (instrumenata i alata) • Zna da koristi šeme elektro instalacija, dokumentaciju proizvođača i uputstva o servisiranju i održavanju vozila • Zna postupke i pravila priključivanja elektro potrošača instalacijama • Zna da pri utvrđivanju kvarova koristi informacionu tehnologiju • Zna postupak utvrđivanja kvara na elektro uređajima i		**Stručni i praktična nastava:** • Planira i organizuje poslove iz djelokruga svoga rada • Upoznaje se sa radnim zadacima • Priprema radno mjesto i sredstva za rad • Priprema tehničku dokumentaciju • Postavlja elektro instalacije u vozilima u skladu sa šemama • Vrši montažu i demontažu elektro potrošača na instalacijama • Utvrđuje i otklanja nastale kvarove na elektro instalacijama • Vrši provjeru ispravnosti instalacija pomoću instrumenata i računarske obrade podataka • Pronalazi i otklanja kvarove na uređajima vozila • Održava elektro uređaje na vozilima • Zna vrste i način rada elektro uređaja na vozilima • Održava, montira i demontira dodatnu elektro opremu na vozilima • Utvrđuje i otklanja	član tima • Pokazuje pozitivan stav prema ključnim kompetencijama cjeloživotnog učenja – kao npr. učenje stranih jezika • Posjeduje osjećaj za inicijativu i preduzetništvo i građanske kompetencije	**Stručni i praktična nastava:** • Racionalno koristi sredstva za rad, energiju i vrijeme • Vrši konsultacije sa saradnicima • Radi u skladu sa standardima i propisima • Njeguje i razvija poslovnu saradnju • Radi u timu • Koristi savremena sredstva komunikacije

Deskriptori nivoa u poređenju s ishodima učenja za ovu kvalifikaciju:					
ZNANJE (činjenično i teorijsko)		**VJEŠTINE (spoznajne, psihomotoričke i socijalne)**		**KOMPETENCIJE (samostalnost i odgovornost)**	
	način njihovog otklanjanja • Zna način demontaže i montaže elektro uređaja na vozilima • Zna postupak utvrđivanja kvarova na dodatnoj elektro opremi i način njihovog otklanjanja • Poznaje standarde kvaliteta u svom zanimanju • Poznaje osnovna pravila održavanja sredstava rada • Poznaje propise iz oblasti zaštite životne sredine • Poznaje osnove pružanja prve pomoći • Poznaje propise protivpožarne zaštite • Poznaje osnove komuniciranja • Poznaje stručnu terminologiju • Poznaje pravila timskog rada • Poznaje rad na savremenim sredstvima za komunikaciju		kvarove na dodatnoj elektro opremi na vozilima (klima uređaji, svjetlosni elementi, audio uređaji...) • Poznaje vrste dodatne elektro opreme na vozilima, način rada i postupke montaže i demontaže opreme • Popunjava radne naloge, izvještaje o kvarovima, izvještaje o utrošku materijala, rezervnih dijelova i drugog • Popunjava dnevnik rada • Posjeduje odgovarajuću informatičku pismenost • Vrši nabavku rezervnih dijelova, osnovne i dodatne elektro opreme • Skladišti elektro opremu i uređaje u skladu sa propisima o ispravnom • rukovanju i upotrebi • Koristi instrumente, alat i opremu u skladu sa uputstvima proizvođača • Pravilno odlaže instrumente, alat i opremu nakon upotrebe • Vrši vizuelnu kontrolu mašina, uređaja, opreme, pribora i alata • Vrši dnevne preglede i tekuće održavanje mašina i alata • Obavještava službu		

Deskriptori nivoa u poređenju s ishodima učenja za ovu kvalifikaciju:					
ZNANJE (činjenično i teorijsko)		**VJEŠTINE (spoznajne, psihomotoričke i socijalne)**		**KOMPETENCIJE (samostalnost i odgovornost)**	
			održavanja o kvarovima • Obavlja poslove koristeći zaštitna sredstva i opremu pri radu • Izvodi poslove tako da ne ugrožava sebe i saradnike • Sortira i na odgovarajući način odlaže otpatke u procesu rada		

Naziv kvalifikacije: **Rukovalac rudarskom mehanizacijom** Indikativni nivo KOBiH: **3** Da li je kvalifikacija zasnovana na ishodima učenja: **Da**	Nadležna obrazovna vlast: **Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Tuzlanskog kantona** Dokumenti korišteni za ovo poređenje: **Nastavni plan i program**
Procjena veze između deskriptora nivoa i ishoda učenja za ovu kvalifikaciju: **Kvalifikacija je definirana nastavnim planom i programom. Ishodi učenja su iskazani na nivou modula, podijeljeni su na znanja, vještine i komptenecije. Ishoid učenja su u velikoj mjeri u skladu s deskriptorom nivoa.**	Procjena neusaglašenosti između ishoda učenja za ovu kvalifikaciju i deskriptora nivoa: **Nisu identificirane značajne neusklađenosti. Ishod poduzetničke ključne kompetencije nije eksplicitno naveden.**

Deskriptori nivoa u poređenju s ishodima učenja za ovu kvalifikaciju:

ZNANJE (činjenično i teorijsko)		VJEŠTINE (spoznajne, psihomotoričke i socijalne)		KOMPETENCIJE (samostalnost i odgovornost)	
Ova osoba: • posjeduje za određenu oblast praktično i teoretsko znanje (činjenice, principe, procese i opće koncepte vezane za područje rada ili učenja); • ima kapacitet da analizira činjenice unutar područja rada ili učenja.	**Opšteobrazovni:** • Koristi osnovni rječnik, funkcionalnu gramatiku i stil, te funkcije maternjeg jezika • Opisuje osnovne karakteristike pisanog jezika • Opisuje vokabular i funkcionalnu gramatiku, intonaciju i izgovor stranog jezika • Opisuje pravila poslovne komunikacije • Koristi matematičke pojmove i kocepate, uključujući najrelevantnije geometrijske i algebarske teoreme. • Opisuje osnovna načela svijeta prirode, tehnologije i tehnoloških proizvoda i procesa. • Koristi glavne računarske aplikacije, uključujući obradu teksta, tablični kalkulator, baze podataka, pohranu i upravljanje podacima	Ova osoba: • posjeduje šire, za određenu oblast vezane, praktične vještine, u promjenjivim uslovima; • posjeduje konkretna kreativna i jednostavna apstraktna razmišljanja, te sposobnost izvođenja složenih pokreta, zadataka i rješavanje problema odabirom i primjenom **osnovnih metoda, alata, informacija i materijala**, u promjenjivim uslovima; • može prikupljati, odabirati i upotrebljavati relevantne informacije iz raznih izvora.	**Opšteobrazovni:** • Komunicira u pisanom i usmenom obliku • Razumije razne poruke u raznim situacijama i u različite svrhe. • Koristi informacionu tehnologiju u komunikaciji • Vlada osnovama komunikacije na stranom jeziku • Primjenjuje osnovne elemente matematičke pismenosti, poput zbrajanja i oduzimanja, množenja i dijeljenja, izračunavanja postotaka i omjera, mjernih jedinica i mjera • Koristi informacione tehnologije • Pretražuje, prikuplja i procesuira elektronske informacije, podatake i koncepate i sistematično ih koristi **Stručni i praktična nastava:** • Postavlja viseću šinu; • Spaja u krivinama	**Profesionalne kompetencije:** Ova osoba: • demonstrira ograničeno praktično iskustvo u radu ili učenju; • ima kapacitet za obavljanje zadataka uz usmjeravanje i prilagođavanje vlastitog ponašanja unutar zadanih smjernica u promjenjivim uslovima. **Lične kompetencije**: Ova osoba: • preuzima ograničenu odgovornost za izvršenje jednostavnih i/ili složenijih zadataka u promjenjivim uslovima i za vlastito učenje. • Učestvuje u radu kao član tima • Pokazuje pozitivan stav prema ključnim	**Opšteobrazovni:** • Osjetljivost za kulturne razlike i otpor prema stereotipima, iskazuje spremnost da se prevladaju stereotipi i predrasude • Prihvaća i promoviše zdrave stilove ponašanja, adekvatne prehrambene navike i tjelesne aktivnosti koje omogućavaju pojedincu kvalitetan i zdrav život • Iskazuje spremnost da se koristi numeričko izračunavanje kako bi se rješavali problemi za vrijeme svakodnevnog rada i života • Uvažava interes za druge i njihovo poštivanje • Iskazuje spremnost sudjelovanja u demokratskom odlučivanju **Stručni i praktična nastava:** • Ima volju za učenjem, poboljšavanjem i

Deskriptori nivoa u poređenju s ishodima učenja za ovu kvalifikaciju:					
ZNANJE (činjenično i teorijsko)		**VJEŠTINE (spoznajne, psihomotoričke i socijalne)**		**KOMPETENCIJE (samostalnost i odgovornost)**	
	• Opisuje značaj i primjenu informacionih tehnologija u stručnom području • Objašnjava građanska prava i ustava zemlje, te dosege njezine vlasti **Stručni moduli i praktična nastava:** • Nabroji alat i mašine za ručni, polumehanizovani i mehanizovani utovar, • Opiše alat i mašine za ručni, polumehanizovani i mehanizovani utovar • Objasni utovar miniranog materijala, • Opiše pravilno hvatanje i guranje vagoneta, • Odredi alat i pribor za dizanje vagoneta, • Objasni kopčanje vagoneta, • Objasni primjenu šablona za postavljanje šina, • Opiše elemente konstrukcije grabuljara koji se sklapaju u cjelinu, • Objasni osnovne i pomoćne radove demontaže i montaže grabuljastog transportera • Opiše tehnologiju rada grabuljastog transportera, • Objasni tehničke		krivinske segmente malih radijusa; • Izvodi spajanje skretnica; • Izvrši pregled hidrauličnog agregata i hidraulične pumpe visokog pritiska, • Izvrš pregled hidro motora reduktora i tarnih točkova lokomotive, • Kontroliše sistem za upravljanje; • Izvrši demontažu i montažu grabuljastog transportera u jami; • Pripremi radni prostor i grabuljasti transporter za rad; • Pušta u rad i zaustavlja rad grabuljara; • Obavlja pomijeranje, produžavanje i skraćivanje transportera na radilištu; • Prati rad grabuljara; • Primijeni propisane postupke pregleda kod održavanja grabuljastog transportera; • Otklanja nedostatke na mašinama i uređajima; • Provode mjere zaštite na radu kod transporta; • Pripremi radni prostor i transporter za rad; • Rukuje transporterom; • Obavlja pomjeranje, produžavanje i	kompetencijama cjeloživotnog učenja – kao npr. učenje stranih jezika • Posjeduje osjećaj za inicijativu i preduzetništvo i građanske kompetencije	dopunjavanjem svoga znanja, • Ima pozitivan stav prema novoj tehnologiji, • Pokazuje kapacitete i spremnost za timski rad, • Da je osvješten što se tiče sigurnosti u radu, • Uvažava upozorenja i mjere opreza, • Pokazuje profesionalnu odgovornost, • Pokazuje spremnost za saradnju sa nadređenim, • Razumije uputstva, • Pokaže razumijevanje prilikom rada sa ljudima u posebnim situacijama, • Radi uspješno u timu na različitim zadacima.

Deskriptori nivoa u poređenju s ishodima učenja za ovu kvalifikaciju:					
ZNANJE (činjenično i teorijsko)		**VJEŠTINE (spoznajne, psihomotoričke i socijalne)**		**KOMPETENCIJE (samostalnost i odgovornost)**	
	karakteristike grabuljara i druge korištene opreme, • Opiše postupak formiranja transportnog voza i rad sa hidrauličnom gredom • Nabroji propise i zaštitne mjere kod transporta gornjom šinom • Navodi elemente jamskog kolosjeka, • Objasni način postavljanja i rada signalizacije na kolosjeku, • Opisuje radove na održavanju kolosjeka i pratećih uređaja, • Navodi tehničke karakteristike lokomotiva i vagona, • Opiše lokomotivu i vagon, • Objasni način transporta i rada sa vagonima i lokomotivo • Opiše postupke kontrolnih pregleda i održavanja lokomotiva i vagona, • Nabroji uređaje na navozištu, • Nabroji pribor i uređaje za izvoz.		skraćivanje transportera; • Prati rad tračnog transporetera; • Primijeni propisane postupke pregleda kod održavanja transportera; • Koristi pravilno priključni most; • Vrši pregled izvoznih mašina i uređaja u oknu; • Održavaj pribor i uređaje za izvoz; • Rukuje izvoznim mašinama; • Postavlja jamski kolosjek u horizontalnim prostorijama; • Vrši izradu silazno-uzlazne platforme; • Pravilno manipuliše vagonima u svim radnim situacijama; • Transportuje rudu i jalovinu vozom upravljajući lokomotivom; • Izvršava predviđene radove održavanja kolosjeka, signalnih uređaja, vagona i lokomotiva; • Primjenjuje propise i mjere zaštite pri transportu jamskim kolosjekom u horizontalnim prostorijama.		

Naziv kvalifikacije: **Zavarivač** Indikativni nivo KOBiH: **3** Da li je kvalifikacija zasnovana na ishodima učenja: **Da**	Nadležna obrazovna vlast: **Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Srednjobosanskog kantona** Dokumenti korišteni za ovo poređenje: **Nastavni plan i program, Standard zanimanja (APOSO)**
Procjena veze između deskriptora nivoa i ishoda učenja za ovu kvalifikaciju: **Kvalifikacija je definirana nastavnim planom i programom, te Standardom zanimanja koji sadržava Ishode učenja i podijeljeni su na znanja, vještine i komptenecije. Ishod učenja su u velikoj mjeri u skladu s deskriptorom nivoa.**	Procjena neusaglašenosti između ishoda učenja za ovu kvalifikaciju i deskriptora nivoa: **Nisu identificirane značajne neusklađenosti. Ishod poduzetničke ključne kompetencije nije eksplicitno naveden.**

Deskriptori nivoa u poređenju s ishodima učenja za ovu kvalifikaciju:

ZNANJE **(činjenično i teorijsko)**		**VJEŠTINE** **(spoznajne, psihomotoričke i socijalne)**		**KOMPETENCIJE** **(samostalnost i odgovornost)**	
Ova osoba: • posjeduje za određenu oblast praktično i teoretsko znanje (činjenice, principe, procese i opće koncepte vezane za područje rada ili učenja); • ima kapacitet da analizira činjenice unutar područja rada ili učenja.	**Opšteobrazovni:** • Koristi osnovni rječnik, funkcionalnu gramatiku i stil, te funkcije maternjeg jezika • Opisuje osnovne karakteristike pisanog jezika • Opisuje vokabular i funkcionalnu gramatiku, intonaciju i izgovor stranog jezika • Opisuje pravila poslovne komunikacije • Koristi matematičke pojmove i kocepate, uključujući najrelevantnije geometrijske i algebarske teoreme. • Opisuje osnovna načela svijeta prirode, tehnologije i tehnoloških proizvoda i procesa. • Koristi glavne računarske aplikacije, uključujući obradu teksta, tablični kalkulator, baze	Ova osoba: • posjeduje šire, za određenu oblast vezane, praktične vještine, u promjenjivim uslovima; • posjeduje konkretna kreativna i jednostavna apstraktna razmišljanja, te sposobnost izvođenja složenih pokreta, zadataka i rješavanje problema odabirom i primjenom **osnovnih metoda, alata, informacija i materijala**, u promjenjivim uslovima; • može prikupljati, odabirati i upotrebljavati relevantne informacije iz raznih izvora.	**Opšteobrazovni:** • Komunicira u pisanom i usmenom obliku • Razumije razne poruke u raznim situacijama i u različite svrhe. • Koristi informacionu tehnologiju u komunikaciji • Vlada osnovama komunikacije na stranom jeziku • Primjenjuje osnovne elemente matematičke pismenosti, poput zbrajanja i oduzimanja, množenja i dijeljenja, izračunavanja postotaka i omjera, mjernih jedinica i mjera • Koristi informacione tehnologije • Pretražuje, prikuplja i procesuira elektronske informacije, podatake i koncepate i sistematično ih koristi **Stručni i praktična nastava:**	**Profesionalne kompetencije:** Ova osoba: • demonstrira ograničeno praktično iskustvo u radu ili učenju; • ima kapacitet za obavljanje zadataka uz usmjeravanje i prilagođavanje vlastitog ponašanja unutar zadanih smjernica u promjenjivim uslovima. **Lične kompetencije**: Ova osoba: • preuzima ograničenu odgovornost za izvršenje jednostavnih i/ili složenijih zadataka u promjenjivim uslovima i za vlastito učenje. • Učestvuje u radu kao član tima • Pokazuje pozitivan stav	**Opšteobrazovni:** • Osjetljivost za kulturne razlike i otpor prema stereotipima, iskazuje spremnost da se prevladaju stereotipi i predrasude • Prihvaća i promoviše zdrave stilove ponašanja, adekvatne prehrambene navike i tjelesne aktivnosti koje omogućavaju pojedincu kvalitetan i zdrav život • Iskazuje spremnost da se koristi numeričko izračunavanje kako bi se rješavali problemi za vrijeme svakodnevnog rada i života • Uvažava interes za druge i njihovo poštivanje • Iskazuje spremnost sudjelovanja u demokratskom odlučivanju **Stručni i praktična nastava:**

Deskriptori nivoa u poređenju s ishodima učenja za ovu kvalifikaciju:					
ZNANJE (činjenično i teorijsko)		**VJEŠTINE (spoznajne, psihomotoričke i socijalne)**		**KOMPETENCIJE (samostalnost i odgovornost)**	
	podataka, pohranu i upravljanje podacima • Opisuje značaj i primjenu informacionih tehnologija u stručnom području • Objašnjava građanska prava i ustava zemlje, te dosege njezine vlasti **Stručni moduli i praktična nastava:** • Navede osnovna pravila organizacije rada • Objasni organizaciju radnog mjesta, radionice ili • pogona • Navede sadržaj tehničko-tehnološke • dokumentacije • Objasni osnove tehničkog crtanja • Objasni osnovne osobine materijala • Prepozna različite vrste i karakteristike metala i legura • Objasni pojmove iz osnova elektrotehnike • Objasni osnovne karakteristike i primjenu alata, pribora, mjernih instrumenata i zaštitne opreme • Definiše uslove za rad • Navede osnovne parametre procesa		• Planira raspodjelu i redoslijed poslova • Primijeni (čita) tehničko-tehnološku dokumentaciju • Provjeri pripremu osnovnog materijala u skladu sa radnim nalogom • Primijeni postupke i pravila održavanja radnog prostora, opreme, alata i uređaja • Podesi osnovne parametre vezane za proces rada • Izabere dodatni materijal • Pripremi ivice osnovnog materijala za zavarivanje • Pozicionira i učvrsti osnovni materijal • Primijeni tehniku zavarivanja i navarivanja REL postupkom • Primijeni tehnike rukovanja alatom, priborom i opremom • Izabere dodatni materijal • Prpremi ivice osnovnog materijala za zavarivanje • Pozicionira i učvrsti osnovni materijal • Primijeni tehniku zavarivanja dijelova	prema ključnim kompetencijama cjeloživotnog učenja – kao npr. učenje stranih jezika • Posjeduje osjećaj za inicijativu i poduzetništvo i građanske kompetencije	• Racionalno koristi resurse • Preuzme odgovornost za svoj rad • Pokaže spremnost za sticanje novih znanja i vještina • Pokaže prilagodljivost različitim uslovima rada • Posjeduje spremnost za timski rad • Ispolji komunikativnost • Ispolji pozitivan odnos prema primjeni mjera zaštite na radu i mjera protivpožarne zaštite • Ispolji pozitivan odnos prema značaju očuvanja i zaštite životne okoline

Deskriptori nivoa u poređenju s ishodima učenja za ovu kvalifikaciju:					
ZNANJE (činjenično i teorijsko)		**VJEŠTINE (spoznajne, psihomotoričke i socijalne)**		**KOMPETENCIJE (samostalnost i odgovornost)**	
	rada • Navede vrste i osnovne karakteristike dodatnih materijala za elektrolučno zavarivanje • Identificira opremu i uređaje koji se koriste u REL postupku • Objasni postupak ručnog elektrolučnog zavarivanja • Razlikuje oblike zavara i vrste zavarenih spojeva • Navede vrste i osnovne karakteristike dodatnih materijala • Objasni postupak zavarivanja u zaštićenoj atmosferi (MIG, MAG i TIG) • Razlikuje oblike zavara i vrste zavarenih spojeva • Navede vrste i osnovne karakteristike elektrootpornog zavarivanja • Identificira uređaje i opremu za zavarivanje elektrootpornim postupkom • Navede vrste i osnovne karakteristike dodatnih materijala i gorivih gasova • Definiše opremu za gasno zavarivanje		elektrolučnim postupkom u zaštićenoj atmosferi (MIG, MAG i TIG) • Primijeni tehnike rukovanja alatom, priborom i opremom • Pripremi materijal za zavarivanje • Primijeni tehnike zavarivanja elektrootpornim postupkom • Primijeni tehnike rukovanja alatom, priborom i opremom • Izabere dodatni materijal • Pripremi ivice osnovnog materijala za zavarivanje • Pozicionira i učvrsti osnovni materijal • Primijeni tehniku zavarivanja i navarivanja dijelova gasnim postupkom • Izvede postupak sječenja materijala • Izvede postupak žljebljenja materijala • Primijeni tehnike rukovanja alatom, priborom i opremom • Izvede pripremu površina i ivica za lemljenje • Izvrši pripremu opreme za lemljenje		

Deskriptori nivoa u poređenju s ishodima učenja za ovu kvalifikaciju:					
ZNANJE (činjenično i teorijsko)		**VJEŠTINE (spoznajne, psihomotoričke i socijalne)**		**KOMPETENCIJE (samostalnost i odgovornost)**	
	• Objasni postupak gasnog zavarivanja • Razlikuje oblike zavara i vrste zavarenih spojeva • Definiše vrste lemljenja • Objasni tehnološki postupak lemljenja • Navede osobine materijala • Razlikuje karakteristike dodatnih materijala • Definiše vrste lemljenja • Objasni tehnološki postupak lemljenja • Navede osobine materijala • Razlikuje karakteristike dodatnih materijala • Nabroji radnu i tehnološku dokumentaciju • Prepozna sadržaj radne i tehnološke dokumentacije • Kratko opiše načine pravilne komunikacije sa saradnicima • Prepozna načine za rješavanje problema u komunikaciji • Ukaže na značaj timskog rada • Navede parametre kvaliteta osnovnog, pomoćnog i dodatnog materijala • Navede propise i procedure za kontrolu		• Izabere dodatni materijal • Pozicionira dijelove na osnovu tehničke dokumentacije • Primijeni tehnike spajanja dijelova mekim i tvrdim lemljenjem • Primijeni tehnike rukovanja alatom, priborom i opremom • Procijeni vizuelno oblik i kvalitet zavara • Primijeni metode kontrole zavara • Izvrši doradu zavara na mjestima uočenih grešaka • Izvrši zavarivanje dijelova zavara sa greškom prethodno primijenjenim postupkom • Identificira odgovarajuće i tačne podatke iz radnog procesa • Primijeni tehnike unosa podataka u tehnološku i radnu dokumentaciju • Koristi stručnu terminologiju • Uspostavi pravilan odnos sa nadređenima, saradnicima i pomoćnim osobljem u skladu sa organizacionom strukturom • Odabere način prevazilaženja		

Deskriptori nivoa u poređenju s ishodima učenja za ovu kvalifikaciju:					
ZNANJE (činjenično i teorijsko)		**VJEŠTINE (spoznajne, psihomotoričke i socijalne)**		**KOMPETENCIJE (samostalnost i odgovornost)**	
	kvaliteta • Definiše principe mjerenja i načine kontrolisanja • Definiše mjere zaštite na radu, protivpožarne zaštite i zaštite životne okoline • Identificira negativne uticaje u procesu zavarivanja i kontrole na zdravlje i životnu okolinu • Razlikuje zaštitnu opremu		nesporazuma u komunikaciji • Primijeni propise i procedure za kontrolu kvaliteta • Prepozna kvalitet materijala prema oznakama • Primijeni metode i tehnike mjerenja i kontrole • Primijeni mjere zaštite na radu, protivpožarne zaštite i zaštite životne okoline u skladu sa propisima • Izabere zaštitnu opremu prema vrsti negativnih uticaja		

Naziv kvalifikacije: **Frizer** Indikativni nivo QFBiH: **3** Da li je kvalifikacija zasnovana na ishodima učenja: **Ne**	Nadležna obrazovna vlast: **Ministarstvo obrazovanja, znanosti, kulture i športa Županije Zapadnohercegovačke** Dokumenti korišteni za ovo poređenje: **Nastavni plan i program,**
Procjena veze između deskriptora nivoa i ishoda učenja za ovu kvalifikaciju: **Kvalifikacija je definirana nastavnim planom i programom koji ne sadržava ishode učenja. Ishodi učenja su izvedeni na bazi nastavnih sadržaja iz nastavnog plana i programa, te su oni u značajnoj mjeri u skladu s deskriptorom nivoa.**	Procjena neusaglašenosti između ishoda učenja za ovu kvalifikaciju i deskriptora nivoa: **Nisu identificirane značajne neusklađenosti. Ishod poduzetničke ključne kompetencije nije eksplicitno naveden, no navedena je komunikacija s klijentima, poštivanje želje klijenta i sl.**

Deskriptori nivoa u poređenju s ishodima učenja za ovu kvalifikaciju:

ZNANJE (činjenično i teorijsko)		VJEŠTINE (spoznajne, psihomotoričke i socijalne)		KOMPETENCIJE (samostalnost i odgovornost)	
Ova osoba: • posjeduje za određenu oblast praktično i teoretsko znanje (činjenice, principe, procese i opće koncepte vezane za područje rada ili učenja); • ima kapacitet da analizira činjenice unutar područja rada ili učenja.	**Opšteobrazovni:** • Koristi osnovni rječnik, funkcionalnu gramatiku i stil, te funkcije maternjeg jezika • Opisuje osnovne karakteristike pisanog jezika • Opisuje vokabular i funkcionalnu gramatiku, intonaciju i izgovor stranog jezika • Opisuje pravila poslovne komunikacije • Koristi matematičke pojmove i kocepate, uključujući najrelevantnije geometrijske i algebarske teoreme. • Opisuje osnovna načela svijeta prirode, tehnologije i tehnoloških proizvoda i procesa. • Koristi glavne računarske aplikacije, uključujući obradu teksta, tablični kalkulator, baze podataka, pohranu i	Ova osoba: • posjeduje šire, za određenu oblast vezane, praktične vještine, u promjenjivim uslovima; • posjeduje konkretna kreativna i jednostavna apstraktna razmišljanja, te sposobnost izvođenja složenih pokreta, zadataka i rješavanje problema odabirom i primjenom **osnovnih metoda, alata, informacija i materijala**, u promjenjivim uslovima; • može prikupljati, odabirati i upotrebljavati relevantne informacije iz raznih izvora.	**Opšteobrazovni:** • Komunicira u pisanom i usmenom obliku • Razumije razne poruke u raznim situacijama i u različite svrhe. • Koristi informacionu tehnologiju u komunikaciji • Vlada osnovama komunikacije na stranom jeziku • Primjenjuje osnovne elemente matematičke pismenosti, poput zbrajanja i oduzimanja, množenja i dijeljenja, izračunavanja postotaka i omjera, mjernih jedinica i mjera • Koristi informacione tehnologije • Pretražuje, prikuplja i procesuira elektronske informacije, podatake i koncepate i sistematično ih koristi **Stručni i praktična nastava:** • Samostalno izvrši	**Profesionalne kompetencije:** Ova osoba: • demonstrira ograničeno praktično iskustvo u radu ili učenju; • ima kapacitet za obavljanje zadataka uz usmjeravanje i prilagođavanje vlastitog ponašanja unutar zadanih smjernica u promjenjivim uslovima. **Lične kompetencije**: Ova osoba: • preuzima ograničenu odgovornost za izvršenje jednostavnih i/ili složenijih zadataka u promjenjivim uslovima i za vlastito učenje. • Učestvuje u radu kao član tima • Pokazuje pozitivan stav prema ključnim	**Opšteobrazovni:** • Osjetljivost za kulturne razlike i otpor prema stereotipima, iskazuje spremnost da se prevladaju stereotipi i predrasude • Prihvaća i promoviše zdrave stilove ponašanja, adekvatne prehrambene navike i tjelesne aktivnosti koje omogućavaju pojedincu kvalitetan i zdrav život • Iskazuje spremnost da se koristi numeričko izračunavanje kako bi se rješavali problemi za vrijeme svakodnevnog rada i života • Uvažava interes za druge i njihovo poštivanje • Iskazuje spremnost sudjelovanja u demokratskom odlučivanju **Stručni i praktična nastava:** • Pokazuje odgovarajući

Deskriptori nivoa u poređenju s ishodima učenja za ovu kvalifikaciju:					
ZNANJE (činjenično i teorijsko)		**VJEŠTINE (spoznajne, psihomotoričke i socijalne)**		**KOMPETENCIJE (samostalnost i odgovornost)**	
	upravljanje podacima • Opisuje značaj i primjenu informacionih tehnologija u stručnom području • Objašnjava građanska prava i ustava zemlje, te dosege njezine vlasti **Stručni moduli i praktična nastava:** • Nabroji faze pranja kose • Objasni predpranje • Odredi vrstu šampona • Prezentira glavno pranje i ispiranje kose • Odabere zaštitna sredstva • Prezentira značaj sredstava za zaštitu u toku pranja kose • Opise izradu šestica, • Objasni izradu talasa, • Predstavi navijanje kose, • Razjasni feniranja. • Predloži učvršćivaće za kosu, • Prezentira jednostavne frizure. • Prezentira komunikaciju sa klijentom • Pokaže razlike među klijentima • Opiše zaštitna sredstva • Odabere zaštitna sredstva prema radnim		procjenu stanja vlasišta • Koristi sredstva za pranje kose i primjeni odgovarajuću vrstu šampona za određeno vlasište • (provodi odgovarajuće tehnike pranja kose normalnog i kemijski tretiranog vlasišta) • Prmijeni u praksi vodenu ondulaciju, koristi sredstva za izradu vodene ondulacije. • Procjeni koju će frizuru oblikovati • Primjeni u praksi električna pomagala. • Primjeni praktično zaštitna sredstva • Koristi zaštitno sredstvo u odnosu na radni zadatak • Provodi higijenu zaštitnih sredstava • Izradi akcioni plan rada pri izvođenju tehnike bojenja provodi tehniku bojenje • Izvodi pdjelu u četri partije • Izvodi cik-cak tehniku zahvatima češlja • Koristi sredstva za regeneracijui sredstva za zaštitu • Procjeni količinu razvijača	kompetencijama cjeloživotnog učenja – kao npr. učenje stranih jezika • Posjeduje osjećaj za inicijativu i preduzetništvo i građanske kompetencije	nivo odgovornosti • Pokazuje profesionalnu odgovornost • Uvažava upozorenja i mjere opreza • Ima pozitivan stav ka novoj tehnologiji • Pokazuje spremnost za timski rad, • Posjeduje estetske kvalitete, cijeni ljepotu, • Demonstrira komunikaciju sa klijentom • Ima pozitivan stav prema klijentu i poštuje želje klijenta • Iskazuje volju za rješavanje pritužbi korisnika • Pokazuje profesionalnu odgovornost u radu • Preuzima odgovornost pri odlučivanja • Prihvata cjeloživotno učenje, ima volju za učenjem i da poboljša i dopuni svoje znanje • Koristi kataloge,modne časopise... • Uvažava upozorenja i mjere opreza

Deskriptori nivoa u poređenju s ishodima učenja za ovu kvalifikaciju:					
ZNANJE (činjenično i teorijsko)		**VJEŠTINE (spoznajne, psihomotoričke i socijalne)**		**KOMPETENCIJE (samostalnost i odgovornost)**	
	zadacima • Primjenjuje sredstva za zaštitu • Nabroji tehnike koje koristimo pri bojenju i bjasni tehnike aplikacije boje • Odredi vrijeme djelovanja boje na različitom vlasištu i kosi • Prezentira nanošenje boje na kosu • Navede razlog specifičnog pranja kose • Navede razlog nanošenja regeneratora • Objasni upotrebu određenog razvijača • Odredi količinu razvijača i fiksira • Navede razlog fiksiranja kose • Navede razlog nanošenja regeneratora na vlasište • Prezentira hladnu trajnu ondulaciju • Pokaže način odjeljivanja kose za klasičnu hladnu trajnu ondulaciju • Objasni zašto pratimo određeni kut uvijanja uvijača • Definiše dnevnu frizuru i njenu nosivost • Navede oblike lica i		• Provodi močenje pramenova kose • Uvježba uvijanje hladne trajne ondulacije, te pravilno primjenjuje pranje i ispiranje vlasišta prije i poslije hladne ondulacije • Izvodi tehniku izrade dnevnih frizura, koristi sredstva za oblikovanje dnevne frizure • Izvodi određenu tehniku izrade večernje frizure, koristi ukrase, primjenjuje učvršćivaće u bojama • Precizno oboji bradu i brkove • Izvrši sitne korekcije na vlasuljarskim proizvodima • Izvodi složene frizure u zavisnosti od dužine vlasnih umetaka • Nanosi pravilno preparate na vlasuljarski proizvod • Izvodi preparaciju vlasuljarskih proizvoda		

Deskriptori nivoa u poređenju s ishodima učenja za ovu kvalifikaciju:					
ZNANJE (činjenično i teorijsko)		**VJEŠTINE (spoznajne, psihomotoričke i socijalne)**		**KOMPETENCIJE (samostalnost i odgovornost)**	
	odredi frizuru u odnosu na oblik lica • Uoči razlike između večernje,fantazi i koktel frizure • Navede razloge bojenja brade i brkova • Pokaže razlike između boja za bojenje brade i brkova u odnosu na trajne boje				

Naziv kvalifikacije: **Armirač** Indikativni nivo KOBiH: **3** Da li je kvalifikacija zasnovana na ishodima učenja: **Da**	Nadležna obrazovna vlast: **Ministarstvo obrazovanja, mladih, nauke, kulture, sporta Bosansko-podrinjskog kantona Goražde** Dokumenti korišteni za ovo poređenje: **Nastavni plan i program**
Procjena veze između deskriptora nivoa i ishoda učenja za ovu kvalifikaciju: **Kvalifikacija je definirana nastavnim planom i programom koji sadržava ishode učenja na nivou modula. Ishodi učenja nisu podijeljeni na znanja, vještine i kompetencije. Kvalifikacija je značajno usklađena s deskriptorima nivoa – ishodi učenja su specifični za profesiju i pokrivaju zahtjeve deskriptora**	Procjena neusaglašenosti između ishoda učenja za ovu kvalifikaciju i deskriptora nivoa: **Nisu identificirane značajnije neusklađenosti**

Deskriptori nivoa u poređenju s ishodima učenja za ovu kvalifikaciju:

ZNANJE **(činjenično i teorijsko)**		**VJEŠTINE** **(spoznajne, psihomotoričke i socijalne)**		**KOMPETENCIJE** **(samostalnost i odgovornost)**	
Ova osoba: • posjeduje za određenu oblast praktično i teoretsko znanje (činjenice, principe, procese i opće koncepte vezane za područje rada ili učenja); • ima kapacitet da analizira činjenice unutar područja rada ili učenja.	**Opšteobrazovni:** • Koristi osnovni rječnik, funkcionalnu gramatiku i stil, te funkcije maternjeg jezika • Opisuje osnovne karakteristike pisanog jezika • Opisuje vokabular i funkcionalnu gramatiku, intonaciju i izgovor stranog jezika • Opisuje pravila poslovne komunikacije • Koristi matematičke pojmove i kocepate, uključujući najrelevantnije geometrijske i algebarske teoreme. • Opisuje osnovna načela svijeta prirode, tehnologije i tehnoloških proizvoda i procesa. • Koristi glavne računarske aplikacije, uključujući obradu teksta, tablični kalkulator, baze	Ova osoba: • posjeduje šire, za određenu oblast vezane, praktične vještine, u promjenjivim uslovima; • posjeduje konkretna kreativna i jednostavna apstraktna razmišljanja, te sposobnost izvođenja složenih pokreta, zadataka i rješavanje problema odabirom i primjenom **osnovnih metoda, alata, informacija i materijala**, u promjenjivim uslovima; • može prikupljati, odabirati i upotrebljavati relevantne informacije iz raznih izvora.	**Opšteobrazovni:** • Komunicira u pisanom i usmenom obliku • Razumije razne poruke u raznim situacijama i u različite svrhe. • Koristi informacionu tehnologiju u komunikaciji • Vlada osnovama komunikacije na stranom jeziku • Primjenjuje osnovne elemente matematičke pismenosti, poput zbrajanja i oduzimanja, množenja i dijeljenja, izračunavanja postotaka i omjera, mjernih jedinica i mjera • Koristi informacione tehnologije • Pretražuje, prikuplja i procesuira elektronske informacije, podatake i koncepate i sistematično ih koristi **Stručni i praktična nastava:**	**Profesionalne kompetencije:** Ova osoba: • demonstrira ograničeno praktično iskustvo u radu ili učenju; • ima kapacitet za obavljanje zadataka uz usmjeravanje i prilagođavanje vlastitog ponašanja unutar zadanih smjernica u promjenjivim uslovima. **Lične kompetencije**: Ova osoba: • preuzima ograničenu odgovornost za izvršenje jednostavnih i/ili složenijih zadataka u promjenjivim uslovima i za vlastito učenje. • Učestvuje u radu kao član tima • Pokazuje pozitivan stav	**Opšteobrazovni:** • Osjetljivost za kulturne razlike i otpor prema stereotipima, iskazuje spremnost da se prevladaju stereotipi i predrasude • Prihvaća i promoviše zdrave stilove ponašanja, adekvatne prehrambene navike i tjelesne aktivnosti koje omogućavaju pojedincu kvalitetan i zdrav život • Iskazuje spremnost da koristi numeričko izračunavanje kako bi se rješavali problemi za vrijeme svakodnevnog rada i života • Uvažava interes za druge i njihovo poštivanje • Iskazuje spremnost sudjelovanja u demokratskom odlučivanju **Stručni i praktična nastava:**

Deskriptori nivoa u poređenju s ishodima učenja za ovu kvalifikaciju:					
ZNANJE (činjenično i teorijsko)		**VJEŠTINE (spoznajne, psihomotoričke i socijalne)**		**KOMPETENCIJE (samostalnost i odgovornost)**	
	podataka, pohranu i upravljanje podacima • Opisuje značaj i primjenu informacionih tehnologija u stručnom području • Objašnjava građanska prava i ustava zemlje, te dosege njezine vlasti **Stručni moduli i praktična nastava:** • Opisuje organizaciju radnog mjesta • Nabroji izvore opasnosti na radnom mjestu • Razlikuje i sortira lični alat,pribor i mašine • Objašnjava vrste materijala i njihovu primjenu • Procjenjuje načine veza neistorodnih materijala • Računa i prenosi horizontalne i vertikalne mjere, te površinske i zapreminske mjere • Analizira materijale za spravljanje betona • Razlikuje vrste i oblike montažne otplate • Primjenjuje projektnu dokumentaciju • Objašnjava upotrebu i značaj pojedinih vrsta armature • Primjenjuje osnovne propise za armaturu		• Primjenjuje lična i kolektivna sredstava zaštite na radnom mjestu. • Rukuje i održava alat,pribor i mašine • Pravilno koristi materijale • Koristi sredstva za mjerenje i prenošenja mjera • Koristi pomoćna sredstva i instrumente za mjerenje i prenošenje mjera • Prepoznaje vrste armaturnih čelika (šipki), te vrste armaturnih mreža • Sječe šipke i armaturne mreže • Savija složene armature • Montira proste armarturne sklopove • Pravilno odabire materijale za spravljanje betona • Spravlja beton • Odabire montažnu otplatu • Montira i demontira montažnu otplatu • Izrađuje i montira armature za temelje na osnovu projektne dokumentacije • Izrađuje i montira armature horizontalnih i vertikalnih elemenata na	prema ključnim kompetencijama cjeloživotnog učenja – kao npr. učenje stranih jezika • Posjeduje osjećaj za inicijativu i poduzetništvo i građanske kompetencije	• Razvijanje odgovornosti prema radu i okolini • Razvijanje sposobnosti timskog rada • Razvija ekološku svijesti pri korištenju i ugrađivanju materijala • Razvija značaj primjenjivanja mjera zaštite na radu • Shvatanje značaja pravilnog rada kod izrade i montaže armatura • Razvija svijest o značaju građenja za vrijeme vanrednih uslova • Snalazi se i improvizira u grašenjeu u vrijeme vanrednih uslova

Deskriptori nivoa u poređenju s ishodima učenja za ovu kvalifikaciju:					
ZNANJE (činjenično i teorijsko)		**VJEŠTINE (spoznajne, psihomotoričke i socijalne)**		**KOMPETENCIJE (samostalnost i odgovornost)**	
	• Poznaje i primjenjuje propise i standarde za ugrađivanje betona u oplatu • Prepoznaje vanredne sulove		osnovu projektne dokumentacije • Izrađuje i montira armature potrebne za vezu temelja i horizontalnih konstruktivnih elemenata, kao itemelja i vertikalnih elemenata • Povezuje i nastavlja armature • Pravilnog odabire armature za grede različitih presjeka • Izrađuje i montira armaturne sklopove za grede, ploče, stropove, temelje, stepeništa, svodove, lukove, rezervoare I kružne ploče • Izvodi pripremne radove i ugrađuje beton u otplatu		

Naziv kvalifikacije: **Mašinski tehničar za CNC mašine** Indikativni nivo KOBiH: **4** Da li je kvalifikacija zasnovana na ishodima učenja: **Da**	Nadležna obrazovna vlast: **Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske** Dokumenti korišteni za ovo poređenje: **Nastavni plan i program, Standard zanimanja (APOSO)**
Procjena veze između deskriptora nivoa i ishoda učenja za ovu kvalifikaciju: **Kvalifikacija je definirana nastavnim planom i programom koji sadržava ishode učenja na nivou modula. Ishodi učenja nisu podijeljeni na znanja, vještine i kompetencije. Kvalifikacija je značajno usklađena s deskriptorima nivoa – ishodi učenja su specifični za profesiju i pokrivaju zahtjeve deskriptora**	Procjena neusaglašenosti između ishoda učenja za ovu kvalifikaciju i deskriptora nivoa: **Nisu identificirane značajnije neusklađenosti**

Deskriptori nivoa u poređenju s ishodima učenja za ovu kvalifikaciju:

ZNANJE **(činjenično i teorijsko)**		**VJEŠTINE** **(spoznajne, psihomotoričke i socijalne)**		**KOMPETENCIJE** **(samostalnost i odgovornost)**	
Ova osoba: • posjeduje značajno, za određenu oblast vezano, teoretsko i praktično znanje. • ima kapacitet da analizira činjenice i teoretska znanja unutar područja rada ili učenja. .	**Opšteobrazovni:** • Koristi osnovni rječnik, funkcionalnu gramatiku i stil, te funkcije maternjeg jezika • Opisuje osnovne karakteristike pisanog jezika • Opisuje vokabular i funkcionalnu gramatiku, intonaciju i izgovor stranog jezika • Opisuje pravila poslovne komunikacije • Koristi matematičke pojmove i kocepate, uključujući algebru, stereometriju, trigonometriju, vektore, svjerojatnoću i statistiku, integrale • Opisuje osnovna načela svijeta prirode, tehnologije i tehnoloških proizvoda i procesa. • Koristi glavne računarske aplikacije, uključujući obradu	Ova osoba: • je sposobna da primjenjuje opća i specijalistička znanja i vještine u promjenjivim uslovima. • ima sposobnost <u>jednostavnih apstraktnih logičkih i kreativnih razmišljanja</u> i izvođenja složenih pokreta, te **složenu upotrebu metoda, instrumenata, alata i materijala,** potrebnih za odabir i primjenu relevantnih informacija u izvršenju skupa složenih specifičnih zadataka, u promjenjivim uslovima; • može prikupljati, odabirati i upotrebljavati relevantne informacije iz raznih izvora	**Opšteobrazovni:** • Komunicira u pisanom i usmenom obliku • Razumije razne poruke u raznim situacijama i u različite svrhe. • Interpretira književna djela • Piše biografiju, poslovna pisma, zapisnike, izvještaje • Koristi informacionu tehnologiju u komunikaciji • Komunicira na stranom jeziku (B1) • Primjenjuje matematičke koncepte • Koristi informacione tehnologije, posebno gotove računalne aplikacije • Pretražuje, prikuplja i procesuira elektronske informacije, podatake i koncepate i sistematično ih koristi **Stručni i praktična**	**Profesionalne kompetencije:** Ova osoba: • demonstrira praktično iskustvo u radu ili učenju; • ima kapacitet za obavljanje složenih zadataka i rješava probleme samostalno; • ima kapacitet da nadgleda druge. **Lične kompetencije:** Ova osoba: • preuzima djelimičnu odgovornost za vrednovanje i unapređenje aktivnosti u promjenjivim uslovima; • pokazuje samousmjeravanje u učenju, te volju i pozitivan stav prema	**Opšteobrazovni:** • Razvijanje kritičkog stava u odnosu na život i suvremenost • Razvija interes za čitanjem • Razvija jezične sposobnosti u vezi s poslom i radnim mjestom • Osjetljivost za kulturne razlike i otpor prema stereotipima, iskazuje spremnost da se prevladaju stereotipi i predrasude • Prihvaća i promoviše zdrave stilove ponašanja, adekvatne prehrambene navike i tjelesne aktivnosti koje omogućavaju pojedincu kvalitetan i zdrav život • Iskazuje spremnost da se koristi numeričko izračunavanje kako bi se rješavali problemi za vrijeme svakodnevnog rada i života • Uvažava interes za

Deskriptori nivoa u poređenju s ishodima učenja za ovu kvalifikaciju:					
ZNANJE (činjenično i teorijsko)		**VJEŠTINE (spoznajne, psihomotoričke i socijalne)**		**KOMPETENCIJE (samostalnost i odgovornost)**	
	teksta, tablični kalkulator, baze podataka, pohranu i upravljanje podacima • Opisuje značaj i primjenu informacionih tehnologija u stručnom području • Objašnjava građanska prava i ustava zemlje, te dosege njezine vlasti **Stručni moduli i praktična nastava:** • Definiše elemente tehničkog crtanja • Objasni tehničke mogućnosti izrade proizvoda • Identificira ljudske i materijalne resurse • Diskutuje i razjasni zahtjeve klijenata • Predvidi vrijeme nabavke potrebnih alata i materijala • Definiše planirane aktivnosti i vremena izrade • Identificira nosioce planiranih aktivnosti • Definiše tehnološki postupak • Objasni pojam i način pripreme radnog mjesta • Definiše karakteristike materijala • Definiše karakteristike alata		**nastava:** • Primijeni načela / pravila tehničkog crtanja • Detektuje tehnološke postupke izrade • Analizira raspoložive ljudske i materijalne resurse • Utvrdi etape tehnološkog postupka • Odredi nosioce planiranih aktivnosti • Primijeni pravila / postupke pripreme i održavanja radnog prostora, alata i materijala • Odabere adekvatan način čišćenja radnog mjesta • Odabere potrebne materijale • Odabere potrebne alate • Napravi vizuelni pregled energetskih vodova • Napravi vizuelni pregled stanja informatičke opreme • Primijeni pravila i postupke pripreme mašina, uređaja i opreme • Izabere redoslijed pokretanja agregata • Postavi alate u magacin alata • Podesi radne parametre mašine • Razjasni tehničke crteže	ključnim kompetencijama cjeloživotnog učenja kao što je npr. učiti kako učiti i slično.	druge i njihovo poštivanje • Iskazuje spremnost sudjelovanja u demokratskom odlučivanju • Razvijanje saznanja o različitim mogućnostima za zaposlenje **Stručni i praktična nastava:** • Efektivno koristi radno vrijeme • Preuzme odgovornost za svoj rad • Ispolji pozitivan odnos prema značaju tehničke i funkcionalne ispravnosti opreme i sredstava za rad • Iskaže sposobnost i smisao za sklad i proporcije • Iskaže sposobnost za timski rad i kooperativnost • Pokaže spremnost za samostalno donošenje odluka, preuzimanje inicijative i snalaženja u novim sitacijama • Ispolji pozitivan odnos prema primijeni mjera zaštite na radu i mjera protivpožarne zaštite • Ispolji pozitivan odnos prema značaju očuvanja i zaštite životne sredine

Deskriptori nivoa u poređenju s ishodima učenja za ovu kvalifikaciju:					
ZNANJE (činjenično i teorijsko)		**VJEŠTINE (spoznajne, psihomotoričke i socijalne)**		**KOMPETENCIJE (samostalnost i odgovornost)**	
	• Prepozna vrste energetskih vodova • Prepozna funkcionalnu ispravnost informatičke opreme • Opiše postupak pokretanja mašine • Identificira radne parametre mašine • Utvrdi popunjenost magacina alatima • Definiše pravila tehničkog crtanja • Identificira adekvatne module CAD/CAM aplikacija za izradu 3D modela • Objasni namjenu i karakteristike potrebnog materijala • Definiše tehnološke normative rada, sredstava za rad i materijala • Definiše načela korištenja računara u proizvodnim procesima (CAD/CAM) • Opiše principe rada CAD modula i 3D programskih paketa • Primijeni program za simulaciju unesenog programa • Definiše načine pozicioniranja i stezanja obratka • Definiše režime obrade • Opiše značaj i vrstu		• Konstruiše 3D modele pomoću CAD/CAM aplikacija • Utvrdi potrebnu vrstu i količinu materijala • Utvrdi troškove i vremena izrade • Izradi pravilno radni nalog • Izradi program korištenjem G koda • Koristi programe / dijelove programa iz biblioteke gotovih programa • Izradi 3D model prilagođen operativnom sistemu CNC mašine • Analizira tačnost unosa programa • Izvodi simulaciju unesenog programa • Odabere način pozicioniranja i stezanja obratka • Upravlja režimima obrade • Odabere sredstvo (vrstu i količinu) za podmazivanje alata • Detektuje signale (vrstu i oblik) senzora • Odabere odgovarajuće metode i koristi mjerna sredstva • Provjeri stepen finalizacije i izvrši odlaganje proizvoda • Odabere poziciju		• Ispolji pozitivan odnos prema profesionalno etičkim normama i vrijednostima • Posjeduje prezentacijske vještine • Pokaže spremnost za primjenu i sticanje novih znanja i primjenu savremenih tehnologija • Pokaže spremnost za razvoj preduzetničkih vještina

Deskriptori nivoa u poređenju s ishodima učenja za ovu kvalifikaciju:					
ZNANJE (činjenično i teorijsko)		**VJEŠTINE (spoznajne, psihomotoričke i socijalne)**		**KOMPETENCIJE (samostalnost i odgovornost)**	
	sredstva za podmazivanje alata • Prepozna elemente za davanje i obradu signala • Opiše metode mjerenja i karakteristike mjernih instrumenata • Prepozna stepen finalizacije proizvoda • Opiše rad mašine • Kratko opiše način primjene uputstva proizvođača • Identificira kvar • Kratko opiše sistem za odsis • Definiše osnovne elemente sistemskog softvera CNC mašine • Razlikuje vrstu obrazaca i način popunjavanja • Prepozna osnovne elemente statistike i programa za obradu podataka • Razlikuje radni nalog prema svim elementima • Prepozna osnovne elemente statistike i programa za obradu podataka • Objasni značaj pravilnog vođenja dokumentacije, evidentiranja i arhiviranja		mašine • Provede uputstva proizvođača • Utvrdi nivo i otkloni manji kvar na mašini • Primijeni metode kontrole tehničke ispravnosti sistema za odsis • Kontroliše upotrebu sistemskog softvera • Pripremi izvještaje u traženoj formi • Analizira količinu utrošenog / potrebnog materijala i rada • Kompletira prateću dokumentaciju radnog naloga • Odredi odgovornu osobu za praćenje toka izvršenja radnog naloga • Utvrdi nivo i stepen izvršenja radnog naloga prema zadanim elementima • Primijeni metode, tehnike i softverske alate za obračun radnog naloga i izradu proizvodne kalkulacije • Primijeni važeće pravilnike o vođenju dokumentacije, evidentiranju i arhiviranju • Odabere način odlaganja i arhiviranja dokumentacije		

Deskriptori nivoa u poređenju s ishodima učenja za ovu kvalifikaciju:					
ZNANJE (činjenično i teorijsko)		**VJEŠTINE (spoznajne, psihomotoričke i socijalne)**		**KOMPETENCIJE (samostalnost i odgovornost)**	
	• Razlikuje dokumente prema vrsti, značaju i načinu odlaganja • Opiše elemente upita / ponuda • Objasni način odabira ponude • Objasni proizvodni asortiman • Objasni vrstu, namjenu i tehničko-tehnološke mogućnosti mašine • Opiše načine prezentovanja karakteristika mašine • Definiše postupke i procedure prihvata i isporuke roba i usluga • Definiše principe postupaka reklamacija • Ukaže na značaj uspostavljanja poslovne saradnje • Definiše pravila i načine poslovne komunikacije • Ukaže na značaj timskog rada • Identificira organizacionu strukturu u kolektivu • Prepozna način rješavanja problema u komunikaciji • Prepozna vrste i kvalitet ulaznih materijala / poluproizvoda • Prepozna način klasifikacije i		• Napravi pregled prikupljenih i poslanih upita / ponuda • Procijeni elemente upita / ponuda • Odabere načine predstavljanja proizvoda • Sklopi u funkcionalnu cjelinu elemente / sklopove mašine • Demonstrira rad mašine • Primijeni tehnike za obuku korisnika • Koristi tehnike usmene i pisane prezentacije • Utvrdi vrstu i količinu robe za utovar i istovar • Primijeni važeće pravilnike o popunjavanju dokumentacije • Primijeni procedure i tehnike pripreme dokumentacije za otpremu robe, organizovanje isporuke i rješavanje reklamacija • Odabere način rješavanja reklamacija • Primijeni savremena sredstva i tehnike usmene i pisane poslovne komunikacije • Odabere odgovarajuće mjere u procesu otklanjanja žalbi i prigovora poslovnih partnera • Uspostavi odgovarajući		

Deskriptori nivoa u poređenju s ishodima učenja za ovu kvalifikaciju:					
ZNANJE (činjenično i teorijsko)		**VJEŠTINE (spoznajne, psihomotoričke i socijalne)**		**KOMPETENCIJE (samostalnost i odgovornost)**	
	obilježavanja u skladu sa važećim standardima • Objasni parametre ulazne kontrole • Objasni značaj racionalnog korištenja materijala / poluproizvoda i energije • Definiše redoslijed operacija tehnološkog procesa • Opiše princip rada mjernih instrumenata • Odabere mjerni instrument • Definiše mjerne veličine • Kratko opiše norme kvaliteta • Definiše mjere zaštite na radu • Opiše značaj primjene sredstava zaštite na radu • Prepozna ispravnost energetskih postrojenja i vodova • Opiše mjere skladištenja, obezbjeđenja i odlaganja otpadnog materijala • Prepozna važnost i način odlaganja otpadnog materijala		način komunikacije u skladu sa organizacionom strukturom, nadležnostima, vrstom poslova i radnih zadataka • Odabere način prevazilaženja nesporazuma u komunikaciji • Primijeni važeće standarde u toku ulazne kontrole • Primijeni uputstva dobavljača o načinu skladištenja i čuvanja ulaznih materijala / poluproizvoda • Utvrdi količine i kvalitet ulaznih materijala • Klasifikuje ulazne materijale / poluproizvode • Primijeni propisane procedure i pravila tehnološkog postupka • Primijeni uputstva dobavljača o načinu upotrebe materijala / poluproizvoda • Utvrdi funkcionalnost i ispravnost mjernih instrumenata • Primijeni odgovarajuće metode i mjerne instrumente • Podesi mjerne instrumente		

Deskriptori nivoa u poređenju s ishodima učenja za ovu kvalifikaciju:					
ZNANJE (činjenično i teorijsko)		**VJEŠTINE (spoznajne, psihomotoričke i socijalne)**		**KOMPETENCIJE (samostalnost i odgovornost)**	
			• Primijeni norme osiguranja kvaliteta • Primijeni važeće pravilnike o kompletnosti prateće dokumentacije • Utvrdi ispravnost sredstava zaštite na radu • Primijeni opremu za zaštitu na radu • Utvrditi ispravnost energetskih postrojenja i vodova • Primijeni mjere i opremu protivpožarne zaštite • Primijeni pravila i mjere odlaganja i skladištenja otpadnih materijala u skladu sa propisanim procedurama • Primijeni propisane mjere zaštite životne okoline • Obezbijedi načine provođenja propisanih mjera skladištenja i čuvanja otpadnog materijala		

Naziv kvalifikacije: **Medicinski tehničar** Indikativni nivo KOBiH: **4** Da li je kvalifikacija zasnovana na ishodima učenja: **Da**	Nadležna obrazovna vlast: **Odjel za obrazovanje Vlade Brčko distrikta BiH** Dokumenti korišteni za ovo poređenje: **Nastavni plan i program**
Procjena veze između deskriptora nivoa i ishoda učenja za ovu kvalifikaciju: **Kvalifikacija je definirana nastavnim planom i programom koji sadržava ishode učenja na nivou modula. I Kvalifikacija je značajno usklađena s deskriptorima nivoa – ishodi učenja su specifični za profesiju i pokrivaju zahtjeve deskriptora**	Procjena neusaglašenosti između ishoda učenja za ovu kvalifikaciju i deskriptora nivoa: **Nisu identificirane značajnije neusklađenosti, nedostaje kompetencija nadgledanja drugih, fokus je na timskom radu**

Deskriptori nivoa u poređenju s ishodima učenja za ovu kvalifikaciju:					
ZNANJE **(činjenično i teorijsko)**		**VJEŠTINE** **(spoznajne, psihomotoričke i socijalne)**		**KOMPETENCIJE** **(samostalnost i odgovornost)**	
Ova osoba: • posjeduje značajno, za određenu oblast vezano, teoretsko i praktično znanje. • ima kapacitet da analizira činjenice i teoretska znanja unutar područja rada ili učenja. .	**Opšteobrazovni:** • Koristi osnovni rječnik, funkcionalnu gramatiku i stil, te funkcije maternjeg jezika • Opisuje osnovne karakteristike pisanog jezika • Opisuje vokabular i funkcionalnu gramatiku, intonaciju i izgovor stranog jezika • Opisuje pravila poslovne komunikacije • Koristi matematičke pojmove i kocepate, uključujući algebru, stereometriju, trigonometriju, vektore, svjerojatnoću i statistiku, integrale • Opisuje osnovna načela svijeta prirode, tehnologije i tehnoloških proizvoda i procesa. • Koristi glavne računarske aplikacije, uključujući obradu teksta, tablični kalkulator, baze	Ova osoba: • je sposobna da primjenjuje opća i specijalistička znanja i vještine u promjenjivim uslovima. • ima sposobnost <u>jednostavnih apstraktnih logičkih i kreativnih razmišljanja</u> i izvođenja složenih pokreta, te **složenu upotrebu metoda, instrumenata, alata i materijala,** potrebnih za odabir i primjenu relevantnih informacija u izvršenju skupa složenih specifičnih zadataka, u promjenjivim uslovima; • može prikupljati, odabirati i upotrebljavati relevantne informacije iz raznih izvora	**Opšteobrazovni:** • Komunicira u pisanom i usmenom obliku • Razumije razne poruke u raznim situacijama i u različite svrhe. • Interpretira književna djela • Piše biografiju, poslovna pisma, zapisnike, izvještaje • Koristi informacionu tehnologiju u komunikaciji • Komunicira na stranom jeziku (B1) • Primjenjuje matematičke koncepte • Koristi informacione tehnologije, posebno gotove računalne aplikacije • Pretražuje, prikuplja i procesuira elektronske informacije, podatake i koncepate i sistematično ih koristi **Stručni moduli i praktična nastava:**	**Profesionalne kompetencije:** Ova osoba: • demonstrira praktično iskustvo u radu ili učenju; • ima kapacitet za obavljanje složenih zadataka i rješava probleme samostalno; • ima kapacitet da nadgleda druge. **Lične kompetencije:** Ova osoba: • preuzima djelimičnu odgovornost za vrednovanje i unapređenje aktivnosti u promjenjivim uslovima; • pokazuje samousmjeravanje u učenju, te volju i pozitivan stav prema ključnim kompetencijama cjeloživotnog učenja kao što je npr. učiti kako učiti	**Opšteobrazovni:** • Razvijanje kritičkog stava u odnosu na život i suvremenost • Razvija interes za čitanjem • Razvija jezične sposobnosti u vezi s poslom i radnim mjestom • Osjetljivost za kulturne razlike i otpor prema stereotipima, iskazuje spremnost da se prevladaju stereotipi i predrasude • Prihvaća i promoviše zdrave stilove ponašanja, adekvatne prehrambene navike i tjelesne aktivnosti koje omogućavaju pojedincu kvalitetan i zdrav život • Iskazuje spremnost da se koristi numeričko izračunavanje kako bi se rješavali problemi za vrijeme svakodnevnog rada i života • Uvažava interes za druge i njihovo poštivanje

Deskriptori nivoa u poređenju s ishodima učenja za ovu kvalifikaciju:					
ZNANJE (činjenično i teorijsko)		**VJEŠTINE (spoznajne, psihomotoričke i socijalne)**		**KOMPETENCIJE (samostalnost i odgovornost)**	
	podataka, pohranu i upravljanje podacima • Opisuje značaj i primjenu informacionih tehnologija u stručnom području • Objašnjava građanska prava i ustava zemlje, te dosege njezine vlasti **Stručni moduli i praktična nastava:** • Definiše njegu prema Florence Nightingale i prema Virginii Henderson • Opiše pojam i definiciju zdravstvene zaštite, nivoe zdravstvene zaštite • Objasni pojam i načela zdravstvene zaštite, mjere zdravstvene zaštite i deontologiju sestrinstva • Pojasne primjenu etike u radu medicinskih tehničara • Opiše izgled bolničke zgrade, izgled bolničkog odjela, nabroji vrste bolničkih zgrada • Opiše modele njege bolesnika, roces zdravstvene njege, definiše sestrinsku dijagnozu • Opiše način komuniciranja		• Primjere njege prema Florence Nightingale • Primjere zdravstvenu zaštitu u svojoj sredini i načela zdravstvenih radnika u praksi • Organizira bolesničku sobu, namjesti bolesničku postelju bez bolesnika i sa bolesnikom u postelji, • Provodi ličnu higijenu bolesnika i posmatra vitalne funkcije bolesnika • Samostalno obavlja zdravstvenu njegu • Provodi mjere prevencije dekubitusa, prevencije kontraktura i nesvjestice, prevencije respiratornih komplikacija te prevencije i liječenja tromboze i tromboflebitis • Popunjava medicinsku dokumentaciju • Uzima sestrinske zdravstvene istorije • Procjeni stanje hitnosti pacijenta • Pravilno provede procedure pripreme materijala za dijagnostičke pretrage • Pravilno asistira u toku izvođenja medicinsko	i slično.	• Iskazuje spremnost sudjelovanja u demokratskom odlučivanju • Razvijanje saznanja o različitim mogućnostima za zaposlenje **Stručni i praktična nastava:** • Pokazuje socijalno prihvatljivo ponašanje • Uvažava upozorenje i mjere opreza • Pokazuje odgovarajući nivo odgovornosti • Ima pozitivan stav pema pacijentu • Ima pozitivan stav prema zdravlju, bolesti i nemoći, • Pokazuje kapacitete i spretnost za timski rad • Razvija sposobnosti timskog rada, kao i komunikacije sa zaposlenim • Ima osjećaj za estetiku • Razviju uspješnu komunikaciju sestra – pacijent – porodica • Pravilno primjenjuje etiku zdravstvenog radnika • Uvažava upozorenje i mjere opreza • Ima volju za učenjem i da poboljša i dopuni svoje znanje

Deskriptori nivoa u poređenju s ishodima učenja za ovu kvalifikaciju:					
ZNANJE (činjenično i teorijsko)		**VJEŠTINE (spoznajne, psihomotoričke i socijalne)**		**KOMPETENCIJE (samostalnost i odgovornost)**	
	medicinskog osoblja • Opiše izgled bolesničkog kreveta, objasni namještanje kreveta bez bolesnikai namještanje kreveta sa bolesnikom (ležećem, sjedećem položaju i inkontinentnog bolesnika) • Objasni značaj održavanja lične higijene, objasni dnevnu, djelimičnu i povremenu njegu • Definira dekubitus, trombozu, tromboflebitis, respiratorne komplikacije, kontrakture i nesvjesticu i objasni zadatke sestre u sprečavanju nastanka i liječenju istih • Objasni uslove za nastanak infekcije, borbu protiv infekcije (antisepsu i asepsu) • Objasni dezinfekciju i sterilizaciju (metode, kontrolu sterilizacije i organizaciju jedinice za sterilizaciju) • Objasni osnovu previjanja i hirurške instrumente • Prikažu anatomska i fiziološka obilježja zdravog		tehničkih radnjii • Procijeni i prati stanje pacijenta • Primjeni i aplicira potrebne terapije • Provodi dezinfekciju i sterilizaciju, tepravilno higijensko i hirurško pranje ruku • Provodi previjanje i postavljanje zavoja • Primjeni u praksi metode zbrinjavanja povrede, pružanja prve pomoći, sredstva za imobilizaciju. • Pripremi materijal i pacijenta u akutnom trovanju, pripremi antidot terapiju i asistira • Provodi dezinfekciju instrumenata i priprema ih za sterilizaciju • Procijeni koncept zdravlja i primjeni koncept promocije zdravlja, te prevenciju bolesti • Primijeni u praksi koncept primarne zdravstvene njege, ulogu medicinskog tehničara u porodičnoj medicini • Radi sa inkubatorom i njeguje prematurus, primjeni njegu pupka i prirodnih otvora,		

Deskriptori nivoa u poređenju s ishodima učenja za ovu kvalifikaciju:					
ZNANJE (činjenično i teorijsko)		**VJEŠTINE (spoznajne, psihomotoričke i socijalne)**		**KOMPETENCIJE (samostalnost i odgovornost)**	
	novorođenčeta, te anomalije i zastoj u fizičkom i psihičkom razvoju dojenčeta • Opišu anatomsku i funkcionalnu nezrelost i vrste brige za ugroženo novorođenče • Nabroje kontraceptivna sredstva i metode. • Poznaju način obavljanja ginekološkog pregleda. • -Navedu i opišu različite dijagnostičke pretrage u ginekologiji, prepoznaju vrstu ginekološke bolesti ili poremećaja, te objasne savremene terapijske procedure u ginekologiji • Prezentiraju stručne medicinske postupke i procedure u terapiji urgentnih stanja izazvanih različitim djelovanjem faktora iz vanjske sredine. • Predstave način organizacije rada službe i timova urgentne medicine. • Objasni zdravtvenu njegu bolesnika nakon operacije		obradu tjemenjače , ojeda i soora • Pravilno primjene dezinfekciju i sterilizaciju u radu sa pacijentom • Uspješno popune odgovarajuće formulare (sestrinsku dokumentaciju) • Pripreme pacijenta za spirometriju, za snimanje EKG i rukovanje aparatima • Uzima bris nosa, grla, oka, kože, iz rane • Uzima uzorake za biopsiju, za punktate • Uzima uzorke urina, uzorake iz polnih organa i stolice • Upisuju gotove analize u dokumentaciju • Raspoznaju vrste laboratorija • Uzimanje kapilarne i venske krvi • Raspoznaju vrste instrumentalnih pretraga •		

Naziv kvalifikacije: **Ekonomski tehničar – knjigovodstveno financijski smjer** Indikativni nivo KOBiH: **4** Da li je kvalifikacija zasnovana na ishodima učenja: **Da**	Nadležna obrazovna vlast: **Ministarstvo obrazovanja, znanosti, kulture i športa Županije Posavske** Dokumenti korišteni za ovo poređenje: **Nastavni plan i program**
Procjena veze između deskriptora nivoa i ishoda učenja za ovu kvalifikaciju: **Kvalifikacija je definirana nastavnim planom i programom koji sadržava ishode učenja na nivou modula. Ishodi učenja nisu podijeljeni na znanja, vještine i kompetencije. Kvalifikacija je značajno usklađena s deskriptorima nivoa – ishodi učenja su specifični za profesiju i pokrivaju zahtjeve deskriptora**	Procjena neusaglašenosti između ishoda učenja za ovu kvalifikaciju i deskriptora nivoa: **Nisu identificirane značajnije neusklađenosti, kompetencije "ima sposobnost da nadgleda ostale", ili "odgovoran za ocjenjivanje i napredovanje" nisu jasno formulirane**

Deskriptori nivoa u poređenju s ishodima učenja za ovu kvalifikaciju:

ZNANJE (činjenično i teorijsko)		VJEŠTINE (spoznajne, psihomotoričke i socijalne)		KOMPETENCIJE (samostalnost i odgovornost)	
Ova osoba: • posjeduje značajno, za određenu oblast vezano, teoretsko i praktično znanje. • ima kapacitet da analizira činjenice i teoretska znanja unutar područja rada ili učenja. .	**Opšteobrazovni:** • Koristi osnovni rječnik, funkcionalnu gramatiku i stil, te funkcije maternjeg jezika • Opisuje osnovne karakteristike pisanog jezika • Opisuje vokabular i funkcionalnu gramatiku, intonaciju i izgovor stranog jezika • Opisuje pravila poslovne komunikacije • Koristi matematičke pojmove i kocepate, uključujući algebru, stereometriju, trigonometriju, vektore, vjerojatnoću i statistiku, integrale • Opisuje osnovna načela svijeta prirode, tehnologije i tehnoloških proizvoda i procesa. • Koristi glavne računarske aplikacije, uključujući obradu	Ova osoba: • je sposobna da primjenjuje opća i specijalistička znanja i vještine u promjenjivim uslovima. • ima sposobnost <u>jednostavnih apstraktnih logičkih i kreativnih razmišljanja</u> i izvođenja složenih pokreta, te **složenu upotrebu metoda, instrumenata, alata i materijala,** potrebnih za odabir i primjenu relevantnih informacija u izvršenju skupa složenih specifičnih zadataka, u promjenjivim uslovima; • može prikupljati, odabirati i upotrebljavati relevantne informacije iz raznih izvora	**Opšteobrazovni:** • Komunicira u pisanom i usmenom obliku • Razumije razne poruke u raznim situacijama i u različite svrhe. • Interpretira književna djela • Piše biografiju, poslovna pisma, zapisnike, izvještaje • Koristi informacionu tehnologiju u komunikaciji • Komunicira na stranom jeziku (B1) • Primjenjuje matematičke koncepte • Koristi informacione tehnologije, posebno gotove računalne aplikacije • Pretražuje, prikuplja i procesuira elektronske informacije, podatake i koncepate i sistematično ih koristi **Stručni moduli i praktična nastava:**	**Profesionalne kompetencije:** Ova osoba: • demonstrira praktično iskustvo u radu ili učenju; • ima kapacitet za obavljanje složenih zadataka i rješava probleme samostalno; • ima kapacitet da nadgleda druge. **Lične kompetencije:** Ova osoba: • preuzima djelimičnu odgovornost za vrednovanje i unapređenje aktivnosti u promjenjivim uslovima; • pokazuje samousmjeravanje u učenju, te volju i pozitivan stav prema ključnim kompetencijama cjeloživotnog učenja kao	**Opšteobrazovni:** • Razvijanje kritičkog stava u odnosu na život i suvremenost • Razvija interes za čitanjem • Razvija jezične sposobnosti u vezi s poslom i radnim mjestom • Osjetljivost za kulturne razlike i otpor prema stereotipima, iskazuje spremnost da se prevladaju stereotipi i predrasude • Prihvaća i promoviše zdrave stilove ponašanja, adekvatne prehrambene navike i tjelesne aktivnosti koje omogućavaju pojedincu kvalitetan i zdrav život • Iskazuje spremnost da se koristi numeričko izračunavanje kako bi se rješavali problemi za vrijeme svakodnevnog rada i

Deskriptori nivoa u poređenju s ishodima učenja za ovu kvalifikaciju:					
ZNANJE (činjenično i teorijsko)		**VJEŠTINE (spoznajne, psihomotoričke i socijalne)**		**KOMPETENCIJE (samostalnost i odgovornost)**	
	teksta, tablični kalkulator, baze podataka, pohranu i upravljanje podacima • Opisuje značaj i primjenu informacionih tehnologija u stručnom području • Objašnjava građanska prava i ustava zemlje, te dosege njezine vlasti **Stručni moduli i praktična nastava:** • Nabroji oblike novčanih sredstava • Razlikuje dokumenta o gotovim proizvodima • Razlikuje cijene koštanja gotovih proizvoda • Identificira sredstava i izvore sredstava • Definiše poslovne formulare i forme poslovnih pisama • Identificira stalna sredstava, metode knjiženja, amortizacije, revalorizacije i otuđenja • Razumije poslovne probleme i njihovo rješavanje • Razumije ulogu poslodavca i uposlenika u firmi		• Popunjava blagajnički izvještaja i originalnu dokumentaciju novčanog poslovanja • Vrši uporedna knjiženja blagajne i žiro računa • Sastavljanje inventare i bilanse stanja • Otvara poslovne knjige • Stiče rutinu u tehnici slijepog kucanja i oblikovanja teksta • Knjiži nabavke stalnih sredstava, te vrši obračun trošenja stalnih sredstava • Vrši knjiženje obračunate amortizacije i revalorizacije • Evidentira otuđivanje stalnih sredstava • Obavlja blagajničke poslove, te popunjava originalnu dokumentaciju i knjienje platnog prometa • Vrši obračuna porez na dodanu vrijednost i knjiženja poreza • Vodi analitičku evidenciju kupaca i dobavljača • Koristi gotove računalne aplikacije • Kreira i oblikuje poslovna pisma, upite,	što je npr. učiti kako učiti i slično.	života • Uvažava interes za druge i njihovo poštivanje • Iskazuje spremnost sudjelovanja u demokratskom odlučivanju • Razvijanje saznanja o različitim mogućnostima za zaposlenje **Stručni i praktična nastava:** • Razvijanje urednosti i ažurnosti • Razvijanje timskog rada i odgovornosti • Razvijanje sposobnosti samostalnog rada • Razvijanje potrebe rada u grupi • Sticanje pravilnog odnosa prema opremi • Sticanje potrebe za dalje učenje i nadogradnju znanja • Razvijanje sposobnosti samoposlovanja • Otvorenost primjeni novih tehnologija • Sticanje pravilnog odnosa prema opremi • Razvijanje sposobnosti za kreativnost, timski rad i

Deskriptori nivoa u poređenju s ishodima učenja za ovu kvalifikaciju:					
ZNANJE (činjenično i teorijsko)		**VJEŠTINE (spoznajne, psihomotoričke i socijalne)**		**KOMPETENCIJE (samostalnost i odgovornost)**	
	• Analizira pristupe planiranju • Definiše strukturu poslovnog plana • Razlikuje postupke donošenja poslovne odluke • Uočava važnosti sastavljanja poslovnog plana • Primjenjuje analize o donošenju poslovne odluke • Analizira uticaja prihoda i rashoda na bilans stanja i bilans uspjeha • Razlikuje različite vrste i izvore podataka		ponude i kupoprodajne ugovore • Piše porudžbine, fakture, otpremnice, propatnog pisma, komisijskog zapisnika, reklamacije • Kreira baze podataka • Izrađuje biznis plan poduzeća • Piše dnevne i polugodišnje izvještaje o radu • Organizuje i provodi poslove kadrovskog odjela • Vrši knjiženje nabavke i prodaje trgovačke robe i evidentira promjenu cijena trgovačke robe • Popunjava originalne dokumente vezane za promet robe • Identificira i knjiži prihode i rashode, aktivna i pasivna vremenska razgraničenja • Vrši zatvaranje konta prihoda i rashoda • Utvrđuje poslovni rezultat • Evidentira raspored pokrića gubitka • Prikuplja i analizira prikupljene podatke • Provodi statističko istraživanje, grupiše,		komunikativnost • Razvijanje poduzetničkog duha • Razvija radnu etiku

Deskriptori nivoa u poređenju s ishodima učenja za ovu kvalifikaciju:					
ZNANJE (činjenično i teorijsko)		**VJEŠTINE (spoznajne, psihomotoričke i socijalne)**		**KOMPETENCIJE (samostalnost i odgovornost)**	
			obrađuje i grafički predočava podatke		

Naziv kvalifikacije: **Hemijski tehničar** Indikativni nivo KOBiH: **4** Da li je kvalifikacija zasnovana na ishodima učenja: **Ne**	Nadležna obrazovna vlast: **Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Zeničko-dobojskog kantona** Dokumenti korišteni za ovo poređenje: **Nastavni plan i program**
Procjena veze između deskriptora nivoa i ishoda učenja za ovu kvalifikaciju: **Kvalifikacija je definirana nastavnim planom i programom koji ne sadržava ishode učenja. Analiza je načinjena na osnovu sadržaja nastavnih predmeta i jedinki, ekspert je iz sadržaja razvio ishode učenja. Kvalifikacija je značajno usklađena s deskriptorima nivoa – ishodi učenja su specifični za profesiju i pokrivaju zahtjeve deskriptora**	Procjena neusaglašenosti između ishoda učenja za ovu kvalifikaciju i deskriptora nivoa: **Nisu identificirane značajnije neusklađenosti, kompetencije. Potrebno je izgraditi novi nastavni plan i program baziran na ishodima učenja**

Deskriptori nivoa u poređenju s ishodima učenja za ovu kvalifikaciju:					
ZNANJE **(činjenično i teorijsko)**		**VJEŠTINE** **(spoznajne, psihomotoričke i socijalne)**		**KOMPETENCIJE** **(samostalnost i odgovornost)**	
Ova osoba: • posjeduje značajno, za određenu oblast vezano, teoretsko i praktično znanje. • ima kapacitet da analizira činjenice i teoretska znanja unutar područja rada ili učenja. .	**Opšteobrazovni:** • Koristi osnovni rječnik, funkcionalnu gramatiku i stil, te funkcije maternjeg jezika • Opisuje osnovne karakteristike pisanog jezika • Opisuje vokabular i funkcionalnu gramatiku, intonaciju i izgovor stranog jezika • Opisuje pravila poslovne komunikacije • Koristi matematičke pojmove i kocepate, uključujući algebru, stereometriju, trigonometriju, vektore, svjerojatnoću i statistiku, integrale • Opisuje osnovna načela svijeta prirode, tehnologije i tehnoloških proizvoda i procesa. • Koristi glavne računarske aplikacije,	Ova osoba: • je sposobna da primjenjuje opća i specijalistička znanja i vještine u promjenjivim uslovima. • ima sposobnost <u>jednostavnih apstraktnih logičkih i kreativnih razmišljanja</u> i izvođenja složenih pokreta, te **složenu upotrebu metoda, instrumenata, alata i materijala,** potrebnih za odabir i primjenu relevantnih informacija u izvršenju skupa složenih specifičnih zadataka, u promjenjivim uslovima; • može prikupljati, odabirati i upotrebljavati relevantne informacije iz raznih izvora	**Opšteobrazovni:** • Komunicira u pisanom i usmenom obliku • Razumije razne poruke u raznim situacijama i u različite svrhe. • Interpretira književna djela • Piše biografiju, poslovna pisma, zapisnike, izvještaje • Koristi informacionu tehnologiju u komunikaciji • Komunicira na stranom jeziku (B1) • Primjenjuje matematičke koncepte • Koristi informacione tehnologije, posebno gotove računalne aplikacije • Pretražuje, prikuplja i procesuira elektronske informacije, podatake i koncepate i	**Profesionalne kompetencije:** Ova osoba: • demonstrira praktično iskustvo u radu ili učenju; • ima kapacitet za obavljanje složenih zadataka i rješava probleme samostalno; • ima kapacitet da nadgleda druge. **Lične kompetencije:** Ova osoba: • preuzima djelimičnu odgovornost za vrednovanje i unapređenje aktivnosti u promjenjivim uslovima; • pokazuje samousmjeravanje u učenju, te volju i pozitivan stav prema ključnim kompetencijama	**Opšteobrazovni:** • Razvijanje kritičkog stava u odnosu na život i suvremenost • Razvija interes za čitanjem • Razvija jezične sposobnosti u vezi s poslom i radnim mjestom • Osjetljivost za kulturne razlike i otpor prema stereotipima, iskazuje spremnost da se prevladaju stereotipi i predrasude • Prihvaća i promoviše zdrave stilove ponašanja, adekvatne prehrambene navike i tjelesne aktivnosti koje omogućavaju pojedincu kvalitetan i zdrav život • Iskazuje spremnost da se koristi numeričko izračunavanje kako bi se rješavali problemi za vrijeme

Deskriptori nivoa u poređenju s ishodima učenja za ovu kvalifikaciju:					
ZNANJE (činjenično i teorijsko)		**VJEŠTINE (spoznajne, psihomotoričke i socijalne)**		**KOMPETENCIJE (samostalnost i odgovornost)**	
	uključujući obradu teksta, tablični kalkulator, baze podataka, pohranu i upravljanje podacima • Opisuje značaj i primjenu informacionih tehnologija u stručnom području • Objašnjava građanska prava i ustava zemlje, te dosege njezine vlasti **Stručni moduli i praktična nastava:** • Objašnjava osnovne hemijske promjene, operacije i zakonitosti • Analizira hemijske reakcije • Analizira hemijske elemente i spojeve • Objašnjava ključne pojmove organske hemije • Objašnjava ključne pojmove neorganske hemije • Objašnjava ključne pojmove analitičke hemije • Objašnjava ključne pojmove fizikalne hemije i elektrohemije • Primjenjuje tehnološke operacije • Objašnjava metode,		sistematično ih koristi **Stručni moduli i praktična nastava:** • Rukuje laboratorijsko-hemijskom opremom, aparatima i uredajima; • Priprema, izdaje i obraduje radne naloge i ostalu tehničku dokumentaciju; • Obavlja laboratorijsku kontrolu kvaliteta sirovina i gotovih proizvoda saglasno važecim propisima-standardima; • Uzima uzorke za laboratorijsku kontrolu; • Piše recepture za analize i spravlja rastvore svih koncentracija; • Brine se o provođenju planiranog tehnološkog procesa; • Rukuje raznim laboratorijskim instrumentima. • Priprema radni prostor/mjesto za rad, radnu odjeću, plan rada, opremu i instrumente; • Provjerava ispravnost opreme i instrumenata	cjeloživotnog učenja kao što je npr. učiti kako učiti i slično.	svakodnevnog rada i života • Uvažava interes za druge i njihovo poštivanje • Iskazuje spremnost sudjelovanja u demokratskom odlučivanju • Razvijanje saznanja o različitim mogućnostima za zaposlenje **Stručni i praktična nastava:** • Gradi navike o pravilnoj organizaciji radnog mjesta, protokolu ponašanja, mjerama bezbjednosti pri radu i mjerama zaštite zdravlja i životne sredine; • Razvija ekonomičnost, sistematičnost, urednost i pravilno rukovanje laboratorijskim priborom • Uspješno planira, priprema, organizuje i kontroliše rad pojedinaca, grupa, odjeljenja ili proizvodne jedinice; • Poštuje i primjenjuje kodeks zdravstvene etike; • Poštuje zakonske

Deskriptori nivoa u poređenju s ishodima učenja za ovu kvalifikaciju:					
ZNANJE (činjenično i teorijsko)		**VJEŠTINE (spoznajne, psihomotoričke i socijalne)**		**KOMPETENCIJE (samostalnost i odgovornost)**	
	način rukovanja, način rada i pravila korištenja kemikalija; • Poznaje način i metode proračuna u hemijskim analizama i proračune u pogonu proizvodnje; • Poznaje propise zaštite na radu; • Poznaje propise iz ekologije.		• Pomaže pri organizaciji i nadzoru hemijsko-tehnoloških proizvodnih procesa; • Obavlja analizu hemijskih tvari i proizvoda; • Provodi različite laboratorijske postupke da bi utvrdili strukturu i kvalitetu supstancija te uvjete njihove optimalne primjene; • Organizira i izvodi ispitivanja kvalitete i analize materijala; • Prikuplja sve rezultate analize pojedinih uzoraka te u okviru danih ovlasti donosi odluke o upotrebljivosti supstancije i o eventualnim mjerama za korekciju kvalitete; • Vodi i nadzire proizvodnju te optimira parametre za postizanje zadane kvalitete proizvoda; • Sudjeluje u određivanju što je optimalni način primjene proizvoda i kontrole svojstava proizvoda koja se očituju tijekom primjene; • Organizira i izvodi niz		propise o očuvanju zdravlja; • Kontroliše i ocjenjuje rezultate sopstvenog rada. • Razvija kompetencije komunikacije neophodne za rad sa pacijentima i klijentima. • Brine se za svoje zdravlje i bezbjednost; • Brine se za zdravlje i bezbjednost klijenata i saradnika i potrošača; • Primjenjuje higijensko-tehničke mjere zaštite na radu; • Upotrebljava toksične materijale i opremu na način da štiti okolinu

Deskriptori nivoa u poređenju s ishodima učenja za ovu kvalifikaciju:					
ZNANJE (činjenično i teorijsko)		**VJEŠTINE (spoznajne, psihomotoričke i socijalne)**		**KOMPETENCIJE (samostalnost i odgovornost)**	
			ispitivanja, sam ili sa suradnicima, na standardnim i novim metodama primjene; • Prikuplja podatke o rezultatima primjenskih svojstava proizvoda, sređuje ih i obrađuje te na osnovi njih donosi mišljenje o optimalnim uvjetima u kojima se proizvod primjenjuje, kao i o novim metodama, načinima primjene i o opremi koja je potrebna za primjenu. • Vodi tehničku dokumentaciju o provedenim analizama; • Vodi evidencije i izvještaje o tijeku proizvodnje, korištenju sirovina i hemikalija, zalihama i kvaliteti izrađenih proizvoda, kontrolira ispravan rad strojeva te surađuje pri razvijanju novih proizvoda i tehnologija; • Pri nadzoru računalno upravljanih procesa ili zahtjevne opreme radi u namjenskim prostorima gdje su smješteni kontrolna oprema i računalni		

Deskriptori nivoa u poređenju s ishodima učenja za ovu kvalifikaciju:					
ZNANJE (činjenično i teorijsko)		**VJEŠTINE (spoznajne, psihomotoričke i socijalne)**		**KOMPETENCIJE (samostalnost i odgovornost)**	
			terminali; • Vodi evidencije i o potrebama potrošača i njihovim mogućnostima potrošnje proizvoda. • Komunicira sa potrošačima proizvoda, klijentima, saradnicima, stručnjacima i drugim odgovornim licima; • Upoznaje potrošače i klijente sa postupcima rada, indikacijama, kontraindikacijama i mogućim reakcijama organizma na sprovedene procedure; • Savjetuje potrošače i klijente o aktivnostima koje sami treba da sprovedu; • Primjenjuje higijensko-tehničke mjere zaštite na radu		

Naziv kvalifikacije:**Tehničar dizajner enterijera** Indikativni nivo KOBiH: **4** Da li je kvalifikacija zasnovana na ishodima učenja: **Da**	Nadležna obrazovna vlast: **Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Hercegovačko-neretvanskog kantona** Dokumenti korišteni za ovo poređenje: **Nastavni plan i program**
Procjena veze između deskriptora nivoa i ishoda učenja za ovu kvalifikaciju: **Kvalifikacija je definirana nastavnim planom i programom koji sadržava ishode učenja na nivou modula. Kvalifikacija je značajno usklađena s deskriptorima nivoa – ishodi učenja su specifični za profesiju i pokrivaju zahtjeve deskriptora**	Procjena neusaglašenosti između ishoda učenja za ovu kvalifikaciju i deskriptora nivoa: **Nisu identificirane značajnije neusklađenosti, kompetencije.**

Deskriptori nivoa u poređenju s ishodima učenja za ovu kvalifikaciju:

ZNANJE **(činjenično i teorijsko)**		**VJEŠTINE** **(spoznajne, psihomotoričke i socijalne)**		**KOMPETENCIJE** **(samostalnost i odgovornost)**	
Ova osoba: • posjeduje značajno, za određenu oblast vezano, teoretsko i praktično znanje. • ima kapacitet da analizira činjenice i teoretska znanja unutar područja rada ili učenja. .	**Opšteobrazovni:** • Koristi osnovni rječnik, funkcionalnu gramatiku i stil, te funkcije maternjeg jezika • Opisuje osnovne karakteristike pisanog jezika • Opisuje vokabular i funkcionalnu gramatiku, intonaciju i izgovor stranog jezika • Opisuje pravila poslovne komunikacije • Koristi matematičke pojmove i kocepate, uključujući algebru, stereometriju, trigonometriju, vektore, svjerojatnoću i statistiku, integrale • Opisuje osnovna načela svijeta prirode, tehnologije i tehnoloških proizvoda i procesa. • Koristi glavne računarske aplikacije, uključujući obradu	Ova osoba: • je sposobna da primjenjuje opća i specijalistička znanja i vještine u promjenjivim uslovima. • ima sposobnost <u>jednostavnih apstraktnih logičkih i kreativnih razmišljanja</u> i izvođenja složenih pokreta, te **složenu upotrebu metoda, instrumenata, alata i materijala,** potrebnih za odabir i primjenu relevantnih informacija u izvršenju skupa složenih specifičnih zadataka, u promjenjivim uslovima; • može prikupljati, odabirati i upotrebljavati relevantne informacije iz raznih izvora	**Opšteobrazovni:** • Komunicira u pisanom i usmenom obliku • Razumije razne poruke u raznim situacijama i u različite svrhe. • Interpretira književna djela • Piše biografiju, poslovna pisma, zapisnike, izvještaje • Koristi informacionu tehnologiju u komunikaciji • Komunicira na stranom jeziku (B1) • Primjenjuje matematičke koncepte • Koristi informacione tehnologije, posebno gotove računalne aplikacije • Pretražuje, prikuplja i procesuira elektronske informacije, podatake i koncepate i sistematično ih koristi	**Profesionalne kompetencije:** Ova osoba: • demonstrira praktično iskustvo u radu ili učenju; • ima kapacitet za obavljanje složenih zadataka i rješava probleme samostalno; • ima kapacitet da nadgleda druge. **Lične kompetencije:** Ova osoba: • preuzima djelimičnu odgovornost za vrednovanje i unapređenje aktivnosti u promjenjivim uslovima; • pokazuje samousmjeravanje u učenju, te volju i pozitivan stav prema ključnim kompetencijama	**Opšteobrazovni:** • Razvijanje kritičkog stava u odnosu na život i suvremenost • Razvija interes za čitanjem • Razvija jezične sposobnosti u vezi s poslom i radnim mjestom • Osjetljivost za kulturne razlike i otpor prema stereotipima, iskazuje spremnost da se prevladaju stereotipi i predrasude • Prihvaća i promoviše zdrave stilove ponašanja, adekvatne prehrambene navike i tjelesne aktivnosti koje omogućavaju pojedincu kvalitetan i zdrav život • Iskazuje spremnost da se koristi numeričko izračunavanje kako bi se rješavali problemi za vrijeme svakodnevnog rada i

Deskriptori nivoa u poređenju s ishodima učenja za ovu kvalifikaciju:					
ZNANJE (činjenično i teorijsko)		**VJEŠTINE (spoznajne, psihomotoričke i socijalne)**		**KOMPETENCIJE (samostalnost i odgovornost)**	
	teksta, tablični kalkulator, baze podataka, pohranu i upravljanje podacima • Opisuje značaj i primjenu informacionih tehnologija u stručnom području • Objašnjava građanska prava i ustava zemlje, te dosege njezine vlasti **Stručni moduli i praktična nastava:** • Prikazuje odnose između geometrijskih elemenata u prostoru • Ilustrira geometrijske likove u općem i posebnom položaju • Analizira vrste temeljnog tla • Upotrebljava tehničku dokumentaciju • Razlikuje različite građevinske materijale • Objašnjava razvoj arhitekture kroz vjekove i stilska razdoblja • Opisuje nacionalnu i svjetsku historiji umjetnosti • Opisuje značaj i principe zaštite životne stredine • Analizira građevinske		**Stručni moduli i praktična nastava:** • Primjenjuje različite računalne grafičke pakete (AutoCad, ArhiCAD, AllPlane) • Čita i izrađuje tehničku dokumentaciju • Upotrebljava boje uzimajuću u obzir njihove ososbine i efekte • Planira načine osvjetljenja za funkcionisanje objekta • Crta dizajn stambene prostorije • Samostalno rješava projekte enterijera • Vrši kalkulaciju potrebnog materijala • Crta i čita različite zanatske detalje • Projektuje vještačku rasvjetu i odabire najbolji položaj i tip rasvjetnih tijela • Projektuje elemente namještaja i kompletnog enterijera • Izrađuje marketing plan • Analizira cijene i izrađuje predračun radova	cjeloživotnog učenja kao što je npr. učiti kako učiti i slično.	života • Uvažava interes za druge i njihovo poštivanje • Iskazuje spremnost sudjelovanja u demokratskom odlučivanju • Razvijanje saznanja o različitim mogućnostima za zaposlenje **Stručni i praktična nastava:** • Razvija sposobnosti rukovanja priborom • Razvija perspektivne sposobnosti (mjerilo, kotiranje, projekcija) • Stječe osjećaj za prostor • Razvija urednost i preciznost u radu • Razvija osjećaj za rad u timu • Razvija interes za kontinuirano arhitektonsko stvaralaštvo • Shvata značaj i razvija kriterije o estetici, formi, proporcijama, prostornoj harmoniji • Razvija svijest o značaju uspostavljanja standarda i odgovornosti za poštovanje odnosno

Deskriptori nivoa u poređenju s ishodima učenja za ovu kvalifikaciju:					
ZNANJE (činjenično i teorijsko)		**VJEŠTINE (spoznajne, psihomotoričke i socijalne)**		**KOMPETENCIJE (samostalnost i odgovornost)**	
	standarde, posebno tehničke normative za projektovanje stanova, standarde zaštite od požara i elementarnih nepogoda • Definiše pojam ritma, forme i sadržaja • Razlikuje boje i njihove osobine i efekte • Opisuje problematiku projektovanja kolektivnih stambenih zgrada, te javnih i privrednih objekata s aspekta analize funkcije objekata • Raščlanjuje izbor konstruktivnog sistema gradnje i materijala • Definira vrste i značaj završno-zanatskih radova u građevinarstvu, te vrste materijala koji se koriste u završno-zanatskim radovima, načinu dobivanja i njihovim osobinama • Prikazuje principe projektovanja i način izvođenja detalja u završno zanatskim radovima • Opisuje važnost osvjetljenja enterijera • Definira tipove svjetiljki kao i efekte				dosljednu upotrebu standarda • Razvija ekološku svijest o upotrebi materijala i racionalnom korištenju otpada, te stječe naviku racionalnog korištenja materijala • Samostalno koristi literaturu i prikuplja vlastitu dokumentaciju • Razvija motivaciju za cjeloživotno usavršavanje u struci i praćenje tehnoloških dostignuća • Radi samostalno • Ima pozitivan stav prema novim tehnologijama • Razvija kritičko mišljenje o aktuelnim pojavama u umjetnosti • Razvija kritičko mišljenje o recentnim pojavama u umjetnosti • Razvija estetski osjećaj • Razvija smisao za racionalno rješavanje enterijera

Deskriptori nivoa u poređenju s ishodima učenja za ovu kvalifikaciju:					
ZNANJE (činjenično i teorijsko)		**VJEŠTINE (spoznajne, psihomotoričke i socijalne)**		**KOMPETENCIJE (samostalnost i odgovornost)**	
	koje proizvode • Opisuje projektovanje namještaja kroz istoriju izrade namještaja i materijale koji se koriste u izradi namještaja • Opisuje realizaciju investiciono-tehničke dokumentacije, redoslijed postupaka do početka građenja, pribavljanje urbanističke saglasnosti i odobrenja za građenje. • Definiše građevinske norme, vrste radova na građevinskom objektu				

Naziv kvalifikacije:**Turistički tehničar** Indikativni nivo KOBiH: **4** Da li je kvalifikacija zasnovana na ishodima učenja: **Ne**	Nadležna obrazovna vlast: **Ministarstvo znanosti, obrazovanja, kulture i športa Kantona 10** Dokumenti korišteni za ovo poređenje: **Nastavni plan i program**
Procjena veze između deskriptora nivoa i ishoda učenja za ovu kvalifikaciju: **Kvalifikacija je definirana nastavnim planom i programom koji ne sadržava ishode učenja. Ishodi učenja su izvedeni iz sadržaja nastavnog plana i programa od strane eksperta. Kvalifikacija je značajno usklađena s deskriptorima nivoa – ishodi učenja su specifični za profesiju i pokrivaju zahtjeve deskriptora**	Procjena neusaglašenosti između ishoda učenja za ovu kvalifikaciju i deskriptora nivoa: **Nisu identificirane značajnije neusklađenosti, kompetencije. Potrebno je revidirati nastavni plan i program i zasnovati ga na ishodima učenja. Pri tome treba posvetiti pozornost na kompetencije, nevedene kompetencije su više u funkciji svrhe, zanemarene su lične kompetencije, kompetencija «ima kapacitet da nadgleda druge» nije eksplicitno navedena.**

Deskriptori nivoa u poređenju s ishodima učenja za ovu kvalifikaciju:					
ZNANJE **(činjenično i teorijsko)**		**VJEŠTINE** **(spoznajne, psihomotoričke i socijalne)**		**KOMPETENCIJE** **(samostalnost i odgovornost)**	
Ova osoba: • posjeduje značajno, za određenu oblast vezano, teoretsko i praktično znanje. • ima kapacitet da analizira činjenice i teoretska znanja unutar područja rada ili učenja. .	**Opšteobrazovni:** • Koristi osnovni rječnik, funkcionalnu gramatiku i stil, te funkcije maternjeg jezika • Opisuje osnovne karakteristike pisanog jezika • Opisuje vokabular i funkcionalnu gramatiku, intonaciju i izgovor stranog jezika • Opisuje pravila poslovne komunikacije • Koristi matematičke pojmove i kocepate, uključujući algebru, stereometriju, trigonometriju, vektore, svjerojatnoću i statistiku, integrale • Opisuje osnovna načela svijeta prirode, tehnologije i tehnoloških proizvoda i procesa. • Koristi glavne računarske aplikacije,	Ova osoba: • je sposobna da primjenjuje opća i specijalistička znanja i vještine u promjenjivim uslovima. • ima sposobnost <u>jednostavnih apstraktnih logičkih i kreativnih razmišljanja</u> i izvođenja složenih pokreta, te **složenu upotrebu metoda, instrumenata, alata i materijala,** potrebnih za odabir i primjenu relevantnih informacija u izvršenju skupa složenih specifičnih zadataka, u promjenjivim uslovima; • može prikupljati, odabirati i upotrebljavati relevantne informacije iz raznih izvora	**Opšteobrazovni:** • Komunicira u pisanom i usmenom obliku • Razumije razne poruke u raznim situacijama i u različite svrhe. • Interpretira književna djela • Piše biografiju, poslovna pisma, zapisnike, izvještaje • Koristi informacionu tehnologiju u komunikaciji • Komunicira na stranom jeziku (B1) • Primjenjuje matematičke koncepte • Koristi informacione tehnologije, posebno gotove računalne aplikacije • Pretražuje, prikuplja i procesuira elektronske informacije, podatake i koncepate i	**Profesionalne kompetencije:** Ova osoba: • demonstrira praktično iskustvo u radu ili učenju; • ima kapacitet za obavljanje složenih zadataka i rješava probleme samostalno; • ima kapacitet da nadgleda druge. **Lične kompetencije:** Ova osoba: • preuzima djelimičnu odgovornost za vrednovanje i unapređenje aktivnosti u promjenjivim uslovima; • pokazuje samousmjeravanje u učenju, te volju i pozitivan stav prema ključnim kompetencijama	**Opšteobrazovni:** • Razvijanje kritičkog stava u odnosu na život i suvremenost • Razvija interes za čitanjem • Razvija jezične sposobnosti u vezi s poslom i radnim mjestom • Osjetljivost za kulturne razlike i otpor prema stereotipima, iskazuje spremnost da se prevladaju stereotipi i predrasude • Prihvaća i promoviše zdrave stilove ponašanja, adekvatne prehrambene navike i tjelesne aktivnosti koje omogućavaju pojedincu kvalitetan i zdrav život • Iskazuje spremnost da se koristi numeričko izračunavanje kako bi se rješavali problemi za vrijeme

Deskriptori nivoa u poređenju s ishodima učenja za ovu kvalifikaciju:					
ZNANJE (činjenično i teorijsko)		**VJEŠTINE (spoznajne, psihomotoričke i socijalne)**		**KOMPETENCIJE (samostalnost i odgovornost)**	
	uključujući obradu teksta, tablični kalkulator, baze podataka, pohranu i upravljanje podacima • Opisuje značaj i primjenu informacionih tehnologija u stručnom području • Objašnjava građanska prava i ustava zemlje, te dosege njezine vlasti **Stručni moduli i praktična nastava:** • Opisuje knjigovodstvene pojmove, poslovnu dokumentaciju i knjigovodstvenu eviudenciju • Definira pojam i specifičnu organizaciju u hotelijerstvu, uključivo odgovornost, osiguranje i propise u hotelijerstvu • Analizira ekonomske faktore hotela, ukjljučivo troškove, kalkulacije, marže i kapacitete u hotelijerstvu • Analizira organizaciju recepcije, ekonomske faktore, osoblje i sredstva, te tehnologiju rada		sistematično ih koristi **Stručni moduli i praktična nastava:** • Upotrebljava strane jezike u svrhu poslovne komunikacije • Primjenjuje procentni, promilni i kamatni račun u praksi • Istražiuje i segmentira tržište • Vrši marketinško planiranje, definiše ciljeve, i marketing strategiju • Smišljava propagandne poruke • Izrađuje turističke ugovore (o alotmanu, o zakupu, o rezervaciji, o organizacija putovanja i sl.) • Vodi evidenciju o poslovnim promjenama u hotelu • Razmjenjuje podataka između hotelskih službi • Evidentira podatke u poslovne knjige • Izrađuje kalkulacije u hotelijerstvu • Računa stepen iskorištenosti kapaciteta i analizira	cjeloživotnog učenja kao što je npr. učiti kako učiti i slično.	svakodnevnog rada i života • Uvažava interes za druge i njihovo poštivanje • Iskazuje spremnost sudjelovanja u demokratskom odlučivanju • Razvijanje saznanja o različitim mogućnostima za zaposlenje **Stručni i praktična nastava:** • Razvija sklonosti ka učenju stranih jezika • Razvija smisao za rad i učenje tokom cijelog života • Razvija duh tolerancije, humanizma i osnovne etičke principe • Razvija poštovanje principa radne etike • Razvija sposobnosti poštovanja ekoloških standarda • Razvijanje sposobnosti za urednost, postupnost i tačnost kod računanja • Razvijanje sposobnosti pravilnog rasuđivanje i logičkog zaključivanja • Razvija sigurnost i

Deskriptori nivoa u poređenju s ishodima učenja za ovu kvalifikaciju:					
ZNANJE (činjenično i teorijsko)		**VJEŠTINE (spoznajne, psihomotoričke i socijalne)**		**KOMPETENCIJE (samostalnost i odgovornost)**	
	recepcijske službe u koordinaciji s drugim službama • Definiše marketing i tržište, te turistički proizvod • Analizira privredna kretanja na tržištu i elemente okruženja u kojem preduzeće posluje • Objašnjava pravnu regulativu u turizmu • Definira instrumente plaćanja i međunarodna hotelska pravila • Interpretira različite turističke ugovore • Definira vrste rezervacija, cjenovnik hotelskih usluga vaučere i avizo vaučere, prebukiranje i alotman • Analizira kategorizaciju hotela i ugostiteljskih objekata • Definira pojam osiguranja • Nabroji instrumente koji se koriste kao platežno sredstvo u turističkom prometu • Objašnjava posredovanje na turističkom tržištu, ulogu, značaj i vrste turističkih agencija i turoperatora na		uticaj iskorištenosti kapaciteta na poslovni rezultat • Popunjava police i formulare osiguranja • Popunjava formulare za otkup stranih sredstava plaćanja i dnevnik obračuna • Popunjava formulare u vezi s rezervacijama • Samostalno rukuje opremom recepcije • Analizira poslovanje turističke agencije • Samostalno vrši formiranje, plasman i izvođenje turističkih aranžmana, uključivo izradu kalkulacija i obračun • Izrađuje kalkulacije nabavke, kalkulacije prodaje i kalkulacije smještaja u hotelu • Rješava jednačina direktna i indirektna notiranja kod pretvaranja deviza • Izrađuje projkte u turizmu (prikupljanje, analiza i prezentacija podataka, lijepo oblikovanje teksta, način i redoslijed prezentiranja) • Izrađuje poslovni plan u turizmu (razvoj ideje i proizvod, marketing, organizacija, ljudski		pravilno komuniciranje s klijentima, gostima i osobljem • Razvija kreativnost i odgovornost • Razvija higijenske navike • Razvijanje sposobnosti za razumijevanje i doživljaj kreativnog kod umjetničkog rada. • Inicira kreativnost i dalje samoučenje • Razvijanje samostalnosti i odlučnosti za početak sopstvenog biznisa • Razvijanje sposobnosti organizovanja i saradnje u grupi

Deskriptori nivoa u poređenju s ishodima učenja za ovu kvalifikaciju:					
ZNANJE (činjenično i teorijsko)		**VJEŠTINE (spoznajne, psihomotoričke i socijalne)**		**KOMPETENCIJE (samostalnost i odgovornost)**	
	turističkom tržištu • Definira pojam i vrstu turističkih aranžmana • Definira pojam, elemnte i vrste kalkulacija u turizmu • Objašnjava pojam deviznog kursa, način utvrđivanja deviznog kursa, te promjene deviznog kursa – devalvaciju i revalvaciju • Objašnjava pojam i značaj i funkcije menadžmenta (planiranje, organizacija, vođenje, kontrola, strategija) • Objašnjava poslove planiranja, organizacione poslove i poslove kontrole u turističkim agencijama • Definira pojam i način upravljanja ljudskim resursima u turističkoj agenciji • Analizira upravljanje novčanih tokova u radu turističke agencije • Definira funkciju turizma, suvremenu organizaciju turizma i suvremene trendove u razvoju turizma • Objašnjava značaj prirodnih i društveno-geografskih faktora na		resursi, financije) • Izvodi tehnike naplate različitim vrstama plaćanja (gotovina, putnički čekovi, kreditne kartice, online plaćanje) • Sastavlja program turističkog aranžmana • Komunicira sa potencijalnom klijentelom • Izvrši knjiženje (booking) klijenata • Sastavlja konačnu listu na osnovu buking liste, rooming listu, osigurava prevozna dokumenta i vize • Komletira finansijsku dokumentaciju, obračuna prihod i troškove, utvrdi finansijski rezlutat • Vrši propagandu turističkog aranžmana, ponudi i proda turistički aranžman, • Organizuje doček i transfer turista, • Organizuje izlet i razgledanje grada • Organizuje razne skupove		

Deskriptori nivoa u poređenju s ishodima učenja za ovu kvalifikaciju:					
ZNANJE (činjenično i teorijsko)		**VJEŠTINE (spoznajne, psihomotoričke i socijalne)**		**KOMPETENCIJE (samostalnost i odgovornost)**	
	ukupan razvoj privrede u svijetu • Opisuje prirodne i društvene turističke vrijednosti i oblike turističkog kretanja • Opiusuje najznačajnije turističke regije i centre svijeta • Opisuje razvoj i značaj ugostiteljstva, kuharstva i usluživanja, sredstva i predmete rada u ugostiteljstvu • Objašnjava osnovne odlike i razvoj umjetnosti u društveno-istorijskim razdobljima kod nas i u svijetu				

Naziv kvalifikacije:**Majstor – konfekcionar krojač** Indikativni nivo KOBiH: **5** Da li je kvalifikacija zasnovana na ishodima učenja: **Ne**	Nadležna obrazovna vlast: **Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Tuzlanskog kantona** Dokumenti korišteni za ovo poređenje: **Nastavni plan i program**
Procjena veze između deskriptora nivoa i ishoda učenja za ovu kvalifikaciju: **Kvalifikacija je opisana nastavnim planom i programom koji nije zasnovan na ishodima učenja. Ishodi učenja su izrađeni od strane eksperta na bazi nastavnog plana i programa. Ishodi znanja u visokom stupnju korespondiraju deskriptoru nivoa, ishodi vještina u cijelosti zadovoljavaju deskriptor nivoa, ishodi kompetencija djelimično zadovoljavaju deskriptor nivoa.**	Procjena neusaglašenosti između ishoda učenja za ovu kvalifikaciju i deskriptora nivoa: **Potrebno je revidirati nastavni plan i program i zasnovati ga na ishodima učenja. U ishodima znanja nedostaju ishodi koji se tiču «širokog teorijskog i činjeničnog znanja». Ishodi koji se odnose na ko petencije su tek djelomično zadovoljeni – nedostaju ishodi koji se odnose na «demonstrira kapacitet da primjenjuje znanje i vještine u iznalaženju strateških rješenja za dobro definirane apstraktne i konkretne probleme», kao i ključne kompetencije – komunikacija na stranim jezicima; digitalne kompetencije.**

Deskriptori nivoa u poređenju s ishodima učenja za ovu kvalifikaciju:					
ZNANJE **(činjenično i teorijsko)**		**VJEŠTINE** **(spoznajne, psihomotoričke i socijalne)**		**KOMPETENCIJE** **(samostalnost i odgovornost)**	
Ova osoba: • posjeduje široko teoretsko i činjenično znanje, kao i specijalizirano praktično znanje vezano za određenu oblast učenja ili rada; • ima sposobnost analiziranja i sintetiziranja činjenica i teorijskih znanja, kao i njihovo vrednovanje; • ima sposobnost praktične primjene teorijskih znanja i činjenica, te njihovo analiziranje, sintetiziranje i vrednovanje.	• Primjenjuje jezičnu strukturu i samostalno se usmeno i pismeno izražava • Definira pojmove privrednog poslovanja, menadžmenta, marketinga i financijskog poslovanja • Objašnjava organizaciju konfekcijske proizvodnje (operativna priprema, tehnološka priprema, tehnološki proces krojenja, tehnološki proces šivenja, tehnološki proces dorade) • Definira studiju rada i normiranje • Analizira sisteme veličina u konstruisanju odjeće u konfekciji,	Ova osoba: • posjeduje široke, za određenu oblast vezane, teoretske i praktične vještine. • ima sposobnost jednostavnih apstraktnih kreativnih razmišljanja potrebnih za **razvijanje rješenja** apstraktnih problema **u <u>djelimično nepredvidivim uslovima.</u>** • ima sposobnost složene upotrebe metoda, instrumenata, alata i materijala i izvođenja složenih pokreta u **djelimično nepredvidivim uslovima,** kao i izradu jednostavnih metoda, instrumenata, alata i materijala	• Komunicira s klijentima i radnim kolegama • Samostalno koristi oblike pismenog informativno-poslovnog komuniciranja (izrađuje izvještaje, informacije, zapisnike i sl.) • Izrađuje jednostavnije kalkulacije, ponude, te fianncijske evidencije • Samostalno vodi procese krojenja, šivanja i dorade • Izrađuje i čita tehničku dokumentaciju • Izrađuje studiju rada i vremena, plan radnih mjesta i normiranje u konfekcijskoj proizvodnji • Konstruiše, crta, oblikuje i umnožava mušku i žensku	**Profesionalne kompetencije:** Ova osoba: • demonstrira široko praktično iskustvo u radu ili učenju; • demonstrira kapacitet da primjenjuje znanje i vještine u iznalaženju strateških rješenja za dobro definirane apstraktne i konkretne probleme; • ima kapacitet za preuzimanje pune odgovornosti u upravljanju/koordiniranju ljudi i projekata u djelimično nepredvidivim uslovima; • ima ograničenu odgovornost za vrednovanje unapređenja aktivnosti u djelimično nepredvidivim uslovima.	• Razvija svijest o incijativi i poduzetništvu • Razvija odgovornost u pogledu humanizacije rada • Razvija smisao i spremnost za samostalni kreativni rad • Racionalno koristi materijal • Razvija svijesti o potrebi zaštite na radu • Rdai samostalno i u timu, nadgleda druge

Deskriptori nivoa u poređenju s ishodima učenja za ovu kvalifikaciju:					
ZNANJE (činjenično i teorijsko)		**VJEŠTINE (spoznajne, psihomotoričke i socijalne)**		**KOMPETENCIJE (samostalnost i odgovornost)**	
	proračunava i umnožava veličine • Primjenjuje sve metode konstruisanja, crtanja i oblikovanja muške i ženske odjeće • Razlikuje i objašnjava osnovne uređaje i mašine u krojnici, šivaoni i odjeljenju za faze dorade • Opisuje rad i funkciju pojedinih dijelova šivaćih mašina i uređaja, te mehanizama za prijenos kretanja • Opisuje tehničko i investiciono održavanje mašina i strojeva • Opisuje standarde za tekstil • Definiše različite oblike kontrole kvaliteta, kao što su: mikroskopsko ispitivanje tekstila, fizičke i hemijske metode ispitivanja		odjeću (suknja, bluza i haljina, hlače, muška košulja, ženski kostim, ženski kaput, muško odijelo, muški kaput, dječija odjeća, radna odjeća) • Pravilno koristi mašine za pripremu materijala, mašine za gradiranje, mašine za izradu krojnih listova, mašine za krojenje, mašine za šivenje i specijalne šivaće mašine, šivaće automate, uređaje za peglanje, parne prese i pegle, te sredstva unutrašnjeg transporta • Vodi proizvodni i tehnološki proces • Vrši sitne opravke šivaćih mašina • Provodi različite postupke kontrole kvaliteta, kao što su: mikroskopsko ispitivanje tekstila, fizičke i hemijske metode ispitivanja • Primjenjuje statistiku u obradi rezultata ispitivanja • Provodi radne postupke u procesu krojenja (kroji) mušku i žensku odjeću (suknja, bluza i	**Lične kompetencije:** Ova osoba: • pokazuje nezavisnost u učenju, te volju i pozitivan stav prema ključnim kompetencijama cjeloživotnog učenja kao što je npr. učiti kako učiti; komunikacija na stranim jezicima; digitalne kompetencije; osjećaj za inicijativu i poduzetništvo	

Deskriptori nivoa u poređenju s ishodima učenja za ovu kvalifikaciju:					
ZNANJE (činjenično i teorijsko)		**VJEŠTINE (spoznajne, psihomotoričke i socijalne)**		**KOMPETENCIJE (samostalnost i odgovornost)**	
			haljina, hlače, muška košulja, ženski kostim, ženski kaput, muško odijelo, muški kaput, dječija odjeća, radna odjeća) • Vodi proces šivenja muške i ženske odjeće (suknja, bluza i haljina, hlače, muška košulja, ženski kostim, ženski kaput, muško odijelo, muški kaput, dječija odjeća, radna odjeća) kroz organizaciju i tehnologiju šivenja, izradu radne dokumentacije, lansiranje i praćenje tehnološkog i operacionog lista i normiranje • Vodi proces dorade muške i ženske odjeće (suknja, bluza i haljina, hlače, muška košulja, ženski kostim, ženski kaput, muško odijelo, muški kaput, dječija odjeća, radna odjeća) kroz organizaciju i izradu radne dokumentacije, lansiranje i praćenje dokumentacije u doradi		

Naziv kvalifikacije: **Vozač u međunarodnom saobraćaju (majstor)** Indikativni nivo KOBiH: **5** Da li je kvalifikacija zasnovana na ishodima učenja: **Ne**	Nadležna obrazovna vlast: **Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Hercegovačko-neretvanskog kantona** Dokumenti korišteni za ovo poređenje: **Nastavni plan i program**
Procjena veze između deskriptora nivoa i ishoda učenja za ovu kvalifikaciju: **Kvalifikacija je opisana nastavnim planom i programom koji nije zasnovan na ishodima učenja. Ishodi učenja su izrađeni od strane eksperta na bazi nastavnog plana i programa. Ishodi znanja u visokom stupnju korespondiraju deskriptoru nivoa, ishodi vještina u cijelosti zadovoljavaju deskriptor nivoa, ishodi kompetencija djelimično zadovoljavaju deskriptor nivoa.**	Procjena neusaglašenosti između ishoda učenja za ovu kvalifikaciju i deskriptora nivoa: **Potrebno je revidirati nastavni plan i program i zasnovati ga na ishodima učenja. U ishodima znanja nedostaju ishodi koji se tiču «širokog teorijskog i činjeničnog znanja». Ishodi koji se odnose na ko petencije su tek djelomično zadovoljeni – nedostaju ishodi koji se odnose na «demonstrira kapacitet da primjenjuje znanje i vještine u iznalaženju strateških rješenja za dobro definirane apstraktne i konkretne probleme», kao i ključne kompetencije – komunikacija na stranim jezicima; digitalne kompetencije.**

Deskriptori nivoa u poređenju s ishodima učenja za ovu kvalifikaciju:					
ZNANJE **(činjenično i teorijsko)**		**VJEŠTINE** **(spoznajne, psihomotoričke i socijalne)**		**KOMPETENCIJE** **(samostalnost i odgovornost)**	
Ova osoba: • posjeduje široko teoretsko i činjenično znanje, kao i specijalizirano praktično znanje vezano za određenu oblast učenja ili rada; • ima sposobnost analiziranja i sintetiziranja činjenica i teorijskih znanja, kao i njihovo vrednovanje; • ima sposobnost praktične primjene teorijskih znanja i činjenica, te njihovo analiziranje, sintetiziranje i vrednovanje.	• Primjenjuje jezičnu strukturu i samostalno se usmeno i pismeno izražava • Koristi matematičke pojmove i kocepate, uključujući trigonometriju, vektorska algebru, funkcije i diferencijalni račun • Definira pojmove privrednog poslovanja, menadžmenta, marketinga i financijskog poslovanja • Opisuje pojam, značaj i podjelu saobraćaja i transporta • Objašnjava puteve u drumskom saobraćaju, prevozne i prenosne puteve u cjevovodnom saobraćaju, puteve u željezničkom saobraćaju, puteve u pomorskom saobraćaju, puteve u riječnom,	Ova osoba: • posjeduje široke, za određenu oblast vezane, teoretske i praktične vještine. • ima sposobnost jednostavnih apstraktnih kreativnih razmišljanja potrebnih za **razvijanje rješenja** apstraktnih problema **u <u>djelimično nepredvidivim uslovima.</u>** • ima sposobnost složene upotrebe metoda, instrumenata, alata i materijala i izvođenja složenih pokreta u **djelimično nepredvidivim uslovima,** kao i izradu jednostavnih metoda, instrumenata, alata i materijala	• Komunicira s klijentima i radnim kolegama • Samostalno koristi oblike pismenog informativno-poslovnog komuniciranja (izrađuje izvještaje, informacije, zapisnike i sl.) • Izrađuje jednostavnije kalkulacije, ponude, te financijske evidencije • Proračunava koeficijent iskorištenja voznog parka, koeficijent iskorištenja tehnički ispravnog voznog parka ukupnu i količinu transportovane robe. • Planira i organizuje prevoz robe i putnika i operativno rukovodi i kontroliše rad saobraćajnog osoblja pri izvršenju transportnog procesa • Vrši vizuelni pregled spoljašnosti vozila,	**Profesionalne kompetencije:** Ova osoba: • demonstrira široko praktično iskustvo u radu ili učenju; • demonstrira kapacitet da primjenjuje znanje i vještine u iznalaženju strateških rješenja za dobro definirane apstraktne i konkretne probleme; • ima kapacitet za preuzimanje pune odgovornosti u upravljanju/koordiniranju ljudi i projekata u djelimično nepredvidivim uslovima; • ima ograničenu odgovornost za vrednovanje unapređenja aktivnosti u djelimično nepredvidivim uslovima.	• Razvijanje svijest o značenju i važnosti poznavanja karakteristika i mogućnosti motornog vozila te uticaj na sigurnost vožnje • Razvijanje svijesti o potrebi daljnjeg obrazovanja u oblasti saobraćaja i transporta • Razvija svijest o incijativi i poduzetništvu • Razvija odgovornost u pogledu humanizacije rada • Razvija svijesti o potrebi zaštite na radu • Radi samostalno i u timu, nadgleda druge

Deskriptori nivoa u poređenju s ishodima učenja za ovu kvalifikaciju:					
ZNANJE (činjenično i teorijsko)		**VJEŠTINE (spoznajne, psihomotoričke i socijalne)**		**KOMPETENCIJE (samostalnost i odgovornost)**	
	kanalskom i jezerskom saobraćaju, puteve u vazdušnom saobraćaju (vazdušni koridori), prevozniei prenosne puteve u PT saobraćaju. • Analizira terminale i prijevozna sredstva u svim oblicima saobraćaja • Razlikuje i objašnjava različite integralne sistem transporta poput paletnog sistema transporta, kontejnerskog sistema transporta, kombinovanog sistema transporta • Objašnjava podjelu druskog transporta, razlikuje pojmove transportnog procesa • Definira osnovne principe i oblik organizacije ATP-a • Objašnjava pojmove: ciklus transportnog procesa, prosta vožnja, složena vožnja, te izmjeritelje rada voznog parka: vremenski izmjeritelji, vremenski bilans, koeficijent iskorištenja vremena u 24 časa, koeficijent iskorištenja radnog vremena. • Opisuje osnovne međunarodne špedicije:		pregled motora i ostalih uređaja, pregled unutrašnjosti vozila (čistoća, oprema, alat i dr.), pregled specijalnih uređaja na vozilu. • Kontrolira snabdjevenost vozila gorivom, mazivom, vodom, vazduhom i ostalim materijalima. • Vrši pregled ispravnosti uređaja: za kočenje, upravljanje, signalizacija • Vodi potrebnu dokumentaciju o trasnportu • Planiranje red vožnje (u zavisnosti od mogućnosti razvijanja prosječne saobraćajne brzine, uslova pretovara, radnog vremena, prevoznika) • Provodi mjera zaštite na radu • Planira i analizira rada voznog parka • Operativno rukovodi radom voznog parka i saobraćajnog osoblja • Organizuje prevoza robe • Organizuje međugradskog prevoza putnika • Organizuje gradskog prevoza putnika • Koristi savremene	**Lične kompetencije:** Ova osoba: • pokazuje nezavisnost u učenju, te volju i pozitivan stav prema ključnim kompetencijama cjeloživotnog učenja kao što je npr. učiti kako učiti; komunikacija na stranim jezicima; digitalne kompetencije; osjećaj za inicijativu i poduzetništvo	

Deskriptori nivoa u poređenju s ishodima učenja za ovu kvalifikaciju:					
ZNANJE (činjenično i teorijsko)		**VJEŠTINE (spoznajne, psihomotoričke i socijalne)**		**KOMPETENCIJE (samostalnost i odgovornost)**	
	instradicija, carinski zakon i carinska tarifa • Objašnjava posredovanje međunarodnog špeditera pri uvozu-izvozu robe, te carinsko posredovanje u međunarodnom saobraćaju, osiguranje robe i pregled neophodne dokumentacije vezane za poslovanje međunarodne špedicije • Opisuje zakonsku regulativu iz oblasti zaštite na radu • Analizira faktore bezbjednosti drumskog saobraćaja • Objašnjava propise o bezbjednosti saobraćaja • Objašnjava ulogu autobaza i atostanica • Opisuje saobraćaj u mirovanju, prakirališta i garaže • Analizira ulogu autobuskih stanica, stanice za snadbjevanje motornih putnička vozila pogonskim materijalom, servisnih i servisno-remontnih stanica, autoteretnih i pretovarenih stanica		metode u organizaciji i upravljanju saobraćajem na bazi kriterija za izbor prevoznih sredstava u saobraćaju		

Prilog 3. Upitnici za analizu glavnih značajki vezanih za kvalitetu kvalifikacija

Upitnik za analizu glavnih značajki vezanih uz kvalitetu kvalifikacija

Kod kvalifikacije	
Naziv kvalifikacije	Pekar
Naziv kvalifikacije na engleskom	Baker
Sektor (struka)	Poljoprivreda i prerada hrane
Indikativni nivo u kvalifikacijskom okviru	3
Nadležna obrazovna vlast	Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske

1. Relevantnost na tržištu rada

1.1. Na koji način je osigurana relevantnost ili veza kvalifikacije s tržištem rada/zapošljavanjem?

Indikator	Dokazi
Istraživanje tržišta rada	
Mišljenja i gledišta poslodavaca	Članovi radne grupe za izradu NPP-a, članovi radne grupe za izradu standarda zanimanja i standarda obuke (EU VET4 Projekt). Standard i NPP razvijani po modificiranoj DACUM metodologiji
Upražnjena radna mjesta	Nema dostupnih podataka
Drugo	

1.2. Koja zanimanja su dostupna nosiocu ove kvalifikacije? Napomena: Kvalifikacija može biti relevantna za više različitih funkcija ili poslova

Zanimanja	Dokazi
7512.003 Pekar	Nastavni plan i program
7512.004 Pekar bureka i pizze	Srodna zanimanja prema Klasifikaciji zanimanja
7512.006 Pekarski poslovođa	
7512.007 Prerađivač žita, brašna i šećera	
7512.010 Izrađivač tjestenine	

1.3. Jesu li akteri tržišta rada (npr, poslodavci, poduzeća, organizacije poslodavaca, sindikati) **uključeni u definiranje potreba za obukom za ovu kvalifikaciju?**
Da
Ako je odgovor da, molimo navedite detalje:

Akteri tržišta rada	Uključeni u:
Privredna komora Republike Srpske	Provode godišnje istraživanje u svrhu davanja mišljenja na upisnu politiku

2. Standardi i struka

2.1. Koje vrste standarda definiraju ovu kvalifikaciju?

Vrste standarda	Da/Ne	Ko je bio odgovoran za proces razvijanja
Standard zanimanja	Da	Izrađen kroz EU VET 4 projekt 2012. godine, modificiran 2017. godine kroz QFLLL Projekt (trenutno u nacrtu)
Obrazovni standard	Da	Standard obuke izrađen kroz EU VET 4 projekt 2012. godine, Standard kvalifikacije izrađen 2017. godine kroz QFLLL projekt (trenutno u nacrtu)
Standard ocjenjivanja	Da	Sastavni dio spomenutih Standarda obuke (2012.) i Standarda kvalifikacije, Pravilnik o ocjenjivanju učenika u nastavi i ispitima u srednjoj školi
Drugo:		

2.2. Molimo provjerite interkonekciju/koherentnost između standarda zanimanja, standarda kvalifikacija i nastavnih planova i programa.
Nastavni plan i program je značajno usklađen sa standardom zanimanja i standradom kvalifikacije

2.3. Kako su akteri tržišta rada uključeni u definiranje standarda i osiguravanja da standardi prate razvoje u sektoru?
Za izradu prvog standarda (EU VET IV) – radna grupa, DACUM metodologija, za revidirane standarde – fokus grupa poslodavaca i nastavnika iz škola

2.4. Da li se standardi periodično modifikuju?
Jedno revidiranje

2.5. Da li je ova kvalifikacija potpuna ili parcijalna? Molimo odredite na osnovu dokumentacije
Potpuna

2.6. Da li je kvalifikacija strukturirana u jedinicama? Molimo odgovorite na osnovu dokumentacije
Da

3. Proces učenja

3.1. Koja je ciljna grupa za ovu kvalifikaciju?

Ciljna grupa	Da/Ne
Mladi ljudi u formalnom obrazovanju	Da
Radnici	Da
Nezaposleni	Ne
Drugo	-

3.2. (Odgovore unesite u tablicu ispod)

A. Koji je (su) put(evi) učenja za ovu kvalifikaciju?
B. Koji je postotak praktične obuke za svaki od puteva učenja?
C. Koje je prosječno trajanje obrazovanja/treninga koje vodi do sticanja javne isprave?
D. Koja je ulazna kvalifikacija (ulazni zahtjevi)

A. Put učenja	Da/Ne	B. Praktična obuka (%)	C. Prosječno trajanje	D. Ulazna kvalifikacija
U školi	Da	36,15%	2.852 sata (3 god.)	Osnovna škola
Na radnom mjestu	Ne			
Kombinovano u školi i na radnom mjestu	Ne			
Drugo	-			

3.3. (Odgovore unesite u tablicu ispod)

A. Koja vrsta pružatelja obuke i treninga nudi ovu kvalifikaciju?
B. Jesu li ovi realizatori akreditirani?
C. Koji je broj novih učenika upisanih u programe obuke u posljednjoj školskoj godini?
D. Koji je broj svršenih učenika u ovoj školskoj godini?

A. Vrtsa pružatelja	Akreditiran Da/Ne	B. Broj novih učenika u posljednjoj školskoj godini	C. Broj svršenih učenika u posljednjoj školskoj godini
Srednje stručne škole	Da	64	Podatak nije dostupan

3.4. Jesu li akteri tržišta rada uključeni u proces učenja za ovu kvalifikaciju? Da/Ne
Da

Ako je odgovor da, molimo navedite detalje

Predstavnik tržišta rada	Uključen u:
Da	Izvođenje praktične nastave

4. Ocjenjivanje

4.1. Koje odgovoran za ocjenjivanje u okviru ove kvalifikacije

Zadatak	Odgovorna strana		
	Realizator programa obuke	Centar za eksterno ocjenjivanje	Drugo
Razvijanje ispita	VET škola		
Organizacija ispita	VET škola		
Ocjenjivanje ispita	VET škola		

4.2. Tko su ocjenjivači?

Ocjenjivači	Obilježiti i navesti detalje
Nastavnici / treneri / instruktori	Nastavnici škole koji izvode nastavu
Predstavnici privrede (eksterni saradnici)	
Mješovita komisija	
Drugo	

4.3. Jesu li predstavnici privrede uključeni u ocjenjivanje vještina i kompetencija? Da/Ne
Ne

Ako je odgovor da, molimo navedite detalje

Eksterni predstavnici privrede	Uključeni u:

4.4. Na čemu se zasniva proces ocjenjivanja?

Ocjenjivanje se zasniva na:	Da/Ne
Standardima/kriterijima ocjenjivanja	Da
Ishodima učenja	Da
Nastavnom planu i programu	Da
Drugo	-

4.5. Koje vrste ocjenjivanja se koriste?

Vrsta ocjenjivanja	Da/Ne
Pismeni ispit za provjeru teorijskih znanja	Da
Usmeni ispit za provjeru teorijskih znanja	Da
Praktični rad u školi ili centru za obuku	Da
Praktični rad u poduzeću	Ne
Drugo	-

4.6. Koji je postotak praktičnog ocjenjivanja vještina i kompetencija za ovu kvalifikaciju?

Postotak praktičnog ocjenjivanja vještina i kompetencija	Komentari
0 – 10%	
10 – 40%	Kroz kontinuirano ocjenjivanje – 36% nastave se odvija kroz praktičan rad, te završni ispit sadržava praktični rad
40 – 70%	
+70%	

5. Dodjeljivanje javne isprave (certifikat, diploma)

5.1. Tko dodjeljuje (izdaje) diplomu ili certifikat za ovu kvalifikaciju?

Diplomu/Certifikat izdaje:	Komentari
Srednja stručna škola	Propisano Zakonom

5.2. Koje je tijelo nadležno za proces akreditacije/priznavanja za ovu kvalifikaciju?

Diplomu/Certifikat akreditovao/priznao	Komentari
Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske	

Upitnik za analizu glavnih značajki vezanih uz kvalitetu kvalifikacija

Kod kvalifikacije	
Naziv kvalifikacije	Njegovatelj starijih i nemoćnih lica
Naziv kvalifikacije na engleskom	Nurses' aid in retirement homes
Sektor (struka)	Zdravstvo
Indikativni nivo u kvalifikacijskom okviru	2
Nadležna obrazovna vlast	Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske

1. Relevantnost na tržištu rada

1.1. Na koji način je osigurana relevantnost ili veza kvalifikacije s tržištem rada/zapošljavanjem?

Indikator	Dokazi
Istraživanje tržišta rada	Obavio Caritas Austria kroz projekat Austrijske razvojne agencije
Mišljenja i gledišta poslodavaca	Članovi radne grupe za izradu NPP-a, članovi radne grupe za izradu standarda zanimanja i standarda obuke NPP razvijani po modificiranoj DACUM metodologiji
Upražnjena radna mjesta	Nema dostupnih podataka
Drugo	

1.2. Koja zanimanja su dostupna nosiocu ove kvalifikacije? Napomena: Kvalifikacija može biti relevantna za više različitih funkcija ili poslova

Zanimanja	Dokazi
5322.003 Njegovatelj starijih i nemoćnih lica	Nastavni plan i program
5321.002 Bolničar	Srodna zanimanja prema Klasifikaciji zanimanja
5321.003 Pomoćni zdravstveni radnik	
5322.001 Njegovatelj bolesnika u kući	
5322.002 Njegovatelj lica s razvojnim teškoćama	

1.3. Jesu li akteri tržišta rada (npr, poslodavci, poduzeća, organizacije poslodavaca, sindikati) **uključeni u definiranje potreba za obukom za ovu kvalifikaciju?**
Da
Ako je odgovor da, molimo navedite detalje:

Akteri tržišta rada	Uključeni u:
• Centri za socijalni rad • Domovi penzionera, domovi za stara i nemoćna lica • Humanitarne organizacije iz socijalnog sektora	Da, u sklopu projektnih aktivnosti provedeno je istraživanje među centrima za socijalni rad i domovima za stara lica

2. Standardi i struka

2.1. Koje vrste standarda definiraju ovu kvalifikaciju?

Vrste standarda	Da/Ne	Ko je bio odgovoran za proces razvijanja
Standard zanimanja	Da	QFLLL Projekt – radna grupa i fokus grupe (u izradi)
Standard kvalifikacije	Da	QFLLL Projekt – radna grupa i fokus grupe (u izradi)

2.2. Molimo provjerite interkonekciju/koherentnost između standarda zanimanja, standarda kvalifikacija i nastavnih planova i programa.
Nastavni plan i program u cijelosti usklađen sa standradom zanimanja i standradom kvalifikacije (u izradi)

2.3. Kako su akteri tržišta rada uključeni u definiranje standarda i osiguravanja da standardi prate razvoje u sektoru?
Kroz fokus grupu u okviru QFLLL Projekta

2.4. Da li se standardi periodično modifikuju?
Ne, prvi su standardi u izradi

2.5. Da li je ova kvalifikacija potpuna ili parcijalna? Molimo odredite na osnovu dokumentacije
U pitanju je trening program (program osposobljavanja) koji potencijalno vodi do kvalifikacije na nivou 2. Pošto u BiH sistemu nema parcijalnih kvalifikacija, kvalifikacija bi bila cjelovita na nivou 2

2.6. Da li je kvalifikacija strukturirana u jedinicama? Molimo odgovorite na osnovu dokumentacije
Da

3. Proces učenja

3.1. Koja je ciljna grupa za ovu kvalifikaciju?

Ciljna grupa	Da/Ne
Mladi ljudi u formalnom obrazovanju	Ne
Radnici	Da
Nezaposleni	Najveća potencijalna grupa
Drugo	-

3.2. (Odgovore unesite u tablicu ispod)

A. Koji je (su) put(evi) učenja za ovu kvalifikaciju?
B. Koji je postotak praktične obuke za svaki od puteva učenja?
C. Koje je prosječno trajanje obrazovanja/treninga koje vodi do sticanja javne isprave?
D. Koja je ulazna kvalifikacija (ulazni zahtjevi)

A. Put učenja	Da/Ne	B. Praktična obuka (%)	C. Prosječno trajanje	D. Ulazna kvalifikacija
U školi	Ne			
Na radnom mjestu	Ne			
Kombinovano u školi i na radnom mjestu	Ne			
Drugo – Kombinovano u Centru za obuku i na radnom mjestu (zdravstvenoj i socijalnoj ustanovi	Da	66%	500 sati (220 sati u Centru, 280 u ustanovama)	Osnovna škola

3.3. (Odgovore unesite u tablicu ispod)

A. Koja vrsta pružatelja obuke i treninga nudi ovu kvalifikaciju?
B. Jesu li ovi realizatori akreditirani?
C. Koji je broj novih učenika upisanih u programe obuke u posljednjoj školskoj godini?
D. Koji je broj svršenih učenika u ovoj školskoj godini?

A. Vrtsa pružatelja	Akreditiran Da/Ne	B. Broj novih učenika u posljednjoj školskoj godini	C. Broj svršenih učenika u posljednjoj školskoj godini
Centri za obrazovanje odraslih	Da	120	120

3.4. Jesu li akteri tržišta rada uključeni u proces učenja za ovu kvalifikaciju? Da/Ne
Da

Ako je odgovor da, molimo navedite detalje

Predstavnik tržišta rada	Uključen u:
Socijalna ustanova	Minimalno 180 sati praktične nastave
Zdravstvena ustanova	Minimalno 100 sati praktične nastave

4. Ocjenjivanje

4.1. Koje odgovoran za ocjenjivanje u okviru ove kvalifikacije

Zadatak	Odgovorna strana		
	Realizator programa obuke	Centar za eksterno ocjenjivanje	Drugo
Razvijanje ispita			Zdravstvena ili socijalna ustanova
Organizacija ispita			Zdravstvena ili socijalna ustanova
Ocjenjivanje ispita			Komisija od tri člana: dva iz centra za obuku, jedan iz zdravstvene ili socijalne ustanove

4.2. Tko su ocjenjivači?

Ocjenjivači	Obilježiti i navesti detalje
Nastavnici / treneri / instruktori	
Predstavnici privrede (eksterni saradnici)	
Mješovita komisija	Da, dva predstavnika centra za obuku, jedan iz zdravstvene ili socijalne ustanove
Drugo	

4.3. Jesu li predstavnici privrede uključeni u ocjenjivanje vještina i kompetencija? Da/Ne

Ako je odgovor da, molimo navedite detalje

Eksterni predstavnici privrede	Uključeni u:
Da	Predstavnik zdravstvene ili sociojalne ustanove je obavezno clan komisije

4.4. Na čemu se zasniva proces ocjenjivanja?

Ocjenjivanje se zasniva na:	Da/Ne
Standardima/kriterijima ocjenjivanja	Da, sastavni dio programa obuke
Ishodima učenja	Ne
Nastavnom planu i programu	Da
Drugo	

4.5. Koje vrste ocjenjivanja se koriste?

Vrsta ocjenjivanja	Da/Ne
Pismeni ispit za provjeru teorijskih znanja	Ne
Usmeni ispit za provjeru teorijskih znanja	Da
Praktični rad u školi ili centru za obuku	Da
Praktični rad u poduzeću	Da
Drugo	-

4.6. Koji je postotak praktičnog ocjenjivanja vještina i kompetencija za ovu kvalifikaciju?

Postotak praktičnog ocjenjivanja vještina i kompetencija	Komentari
0 – 10%	
10 – 40%	
40 – 70%	Cjelokupni ispit se obavlja u zdravstvenoj ili socijalnoj ustanovi, te podrazumijeva 10 teorijskih jedinica i šest praktičnih
+70%	

5. Dodjeljivanje javne isprave (certifikat, diploma)

5.1. Tko dodjeljuje (izdaje) diplomu ili certifikat za ovu kvalifikaciju?

Diplomu/Certifikat izdaje:	Komentari
Centar za obuku	Odobren od strane Zavoda za obrazovanje odraslih Republike Srpske

5.2. Koje je tijelo nadležno za proces akreditacije/priznavanja za ovu kvalifikaciju?

Diplomu/Certifikat akreditovao/priznao	Komentari
Zavod za obrazovanje odraslih Republike Srpske	Zavod za obrazovanje odraslih Republike Srpske vodi evidenciju o svim polaznicima obuke, te o izdatim certifikatima. Ista institucija je razvila program obuke i predložila njegovo donošenje Ministarstvu zdravlja

Upitnik za analizu glavnih značajki vezanih uz kvalitetu kvalifikacija

Kod kvalifikacije	
Naziv kvalifikacije	Mašinski tehničar na CNC mašinama
Naziv kvalifikacije na engleskom	Mechanical technician for CNC machines
Sektor (struka)	Mašisntvo i obrada metala
Indikativni nivo u kvalifikacijskom okviru	4
Nadležna obrazovna vlast	Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske

1. Relevantnost na tržištu rada

1.1. Na koji način je osigurana relevantnost ili veza kvalifikacije s tržištem rada/zapošljavanjem?

Indikator	Dokazi
Istraživanje tržišta rada	
Mišljenja i gledišta poslodavaca	Članovi radne grupe za izradu NPP-a, članovi radne grupe za izradu standarda zanimanja i standarda obuke (APOSO, kroz USAIDov program Firma). NPP razvijan po DACUM metodologiji, a Standard po funkcionalnoj analizi. Fokus grupe poslodavaca za izradu revidiranog standarda
Upražnjena radna mjesta	Nema dostupnih podataka
Drugo	

1.2. Koja zanimanja su dostupna nosiocu ove kvalifikacije? Napomena: Kvalifikacija može biti relevantna za više različitih funkcija ili poslova

Zanimanja	Dokazi
Mašinski tehničar za CNC tehnologije	Nastavni plan i program
3115.056 Tehničar mašinski konstruktor	Srodna zanimanja prema Klasifikaciji zanimanja
3115.057 Tehničar mašinski konstruktor detaljist	

1.3. Jesu li akteri tržišta rada (npr, poslodavci, poduzeća, organizacije poslodavaca, sindikati) **uključeni u definiranje potreba za obukom za ovu kvalifikaciju?**
Da
Ako je odgovor da, molimo navedite detalje:

Akteri tržišta rada	Uključeni u:
Privredna komora Republike Srpske	Provode godišnje istraživanje u svrhu davanja mišljenja na upisnu politiku

2. Standardi i struka

2.1. Koje vrste standarda definiraju ovu kvalifikaciju?

Vrste standarda	Da/Ne	Ko je bio odgovoran za proces razvijanja
Standard zanimanja	Da	Izrađen kroz USAIDov program Firma 2014. godine, modificiran 2017. godine kroz QFLLL projekt (trenutno u nacrtu)
Obrazovni standard	Da	Standard kvalifikacije izrađen 2017. godine kroz QFLLL projekt (trenutno u nacrtu)
Standard ocjenjivanja	Da	Sastavni dio spomenutih Standarda kvalifikacije; Pravilnik o ocjenjivanju učenika u nastavi i ispitima u srednjoj školi
Drugo:		

2.2. Molimo provjerite interkonekciju/koherentnost između standarda zanimanja, standarda kvalifikacija i nastavnih planova i programa.
Nastavni plan i program je značajno usklađen sa standardom zanimanja i kvalifikacije

2.3. Kako su akteri tržišta rada uključeni u definiranje standarda i osiguravanja da standardi prate razvoje u sektoru?
Korištena je funkcionalna analiza prilikom izrade standarda.

2.4. Da li se standardi periodično modifikuju?
Jedno revidiranje

2.5. Da li je ova kvalifikacija potpuna ili parcijalna? Molimo odredite na osnovu dokumentacije
Potpuna

2.6. Da li je kvalifikacija strukturirana u jedinicama? Molimo odgovorite na osnovu dokumentacije
Da

3. Proces učenja

3.1. Koja je ciljna grupa za ovu kvalifikaciju?

Ciljna grupa	Da/Ne
Mladi ljudi u formalnom obrazovanju	Da
Radnici	Da
Nezaposleni	Ne
Drugo	-

3.2. (Odgovore unesite u tablicu ispod)

A. Koji je (su) put(evi) učenja za ovu kvalifikaciju?
B. Koji je postotak praktične obuke za svaki od puteva učenja?
C. Koje je prosječno trajanje obrazovanja/treninga koje vodi do sticanja javne isprave?
D. Koja je ulazna kvalifikacija (ulazni zahtjevi)

A. Put učenja	Da/Ne	B. Praktična obuka (%)	C. Prosječno trajanje	D. Ulazna kvalifikacija
U školi	Da	8,96%	4.038 sati (4 god.)	Osnovna škola
Na radnom mjestu	Ne			
Kombinovano u školi i na radnom mjestu	Ne			
Drugo	-			

3.3. (Odgovore unesite u tablicu ispod)

A. Koja vrsta pružatelja obuke i treninga nudi ovu kvalifikaciju?
B. Jesu li ovi realizatori akreditirani?
C. Koji je broj novih učenika upisanih u programe obuke u posljednjoj školskoj godini?
D. Koji je broj svršenih učenika u ovoj školskoj godini?

A. Vrtsa pružatelja	Akreditiran Da/Ne	B. Broj novih učenika u posljednjoj školskoj godini	C. Broj svršenih učenika u posljednjoj školskoj godini
Srednje stručne škole	Da		

3.4. Jesu li akteri tržišta rada uključeni u proces učenja za ovu kvalifikaciju? Da/Ne
Da

Ako je odgovor da, molimo navedite detalje

Predstavnik tržišta rada	Uključen u:
Ne	

4. Ocjenjivanje

4.1. Koje odgovoran za ocjenjivanje u okviru ove kvalifikacije

Zadatak	Odgovorna strana		
	Realizator programa obuke	Centar za eksterno ocjenjivanje	Drugo
Razvijanje ispita	VET škola		
Organizacija ispita	VET škola		
Ocjenjivanje ispita	VET škola		

4.2. Tko su ocjenjivači?

Ocjenjivači	Obilježiti i navesti detalje
Nastavnici / treneri / instruktori	Nastavnici škole koji izvode nastavu
Predstavnici privrede (eksterni saradnici)	
Mješovita komisija	
Drugo	

4.3. Jesu li predstavnici privrede uključeni u ocjenjivanje vještina i kompetencija? Da/Ne Ne

Ako je odgovor da, molimo navedite detalje

Eksterni predstavnici privrede	Uključeni u:

4.4. Na čemu se zasniva proces ocjenjivanja?

Ocjenjivanje se zasniva na:	Da/Ne
Standardima/kriterijima ocjenjivanja	Da
Ishodima učenja	Da
Nastavnom planu i programu	Da
Drugo	-

4.5. Koje vrste ocjenjivanja se koriste?

Vrsta ocjenjivanja	Da/Ne
Pismeni ispit za provjeru teorijskih znanja	Da
Usmeni ispit za provjeru teorijskih znanja	Da
Praktični rad u školi ili centru za obuku	Da
Praktični rad u poduzeću	Ne
Drugo	-

4.6. Koji je postotak praktičnog ocjenjivanja vještina i kompetencija za ovu kvalifikaciju?

Postotak praktičnog ocjenjivanja vještina i kompetencija	Komentari
0 – 10%	Kroz kontinuirano ocjenjivanje – 8,96% nastave se odvija kroz praktičan rad
10 – 40%	
40 – 70%	
+70%	

5. Dodjeljivanje javne isprave (certifikat, diploma)

5.1. Tko dodjeljuje (izdaje) diplomu ili certifikat za ovu kvalifikaciju?

Diplomu/Certifikat izdaje:	Komentari
Srednja stručna škola	Propisano Zakonom

5.2. Koje je tijelo nadležno za proces akreditacije/priznavanja za ovu kvalifikaciju?

Diplomu/Certifikat akreditovao/priznao	Komentari
Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske	

Upitnik za analizu glavnih značajki vezanih uz kvalitetu kvalifikacija

Kod kvalifikacije	
Naziv kvalifikacije	Medicinski tehničar
Naziv kvalifikacije na engleskom	Medical technician
Sektor (struka)	Zdravstvo
Indikativni nivo u kvalifikacijskom okviru	4
Nadležna obrazovna vlast	Odjel za obrazovanje Vlade Brčko distrikta BiH

1. Relevantnost na tržištu rada

1.1. Na koji način je osigurana relevantnost ili veza kvalifikacije s tržištem rada/zapošljavanjem?

Indikator	Dokazi
Istraživanje tržišta rada	
Mišljenja i gledišta poslodavaca	Provedena funkcionalna analiza prilikom izrade NPP-a, predstavnici poslodavaca bili dijelom radne grupe
Upražnjena radna mjesta	Nema dostupnih podataka
Drugo	Tripartitno savjetodavno vijeće Brčko distrikta BiH – sačinjavaju ga predstavnici poslodavaca, obrazovanja i sindikata

1.2. Koja zanimanja su dostupna nosiocu ove kvalifikacije? Napomena: Kvalifikacija može biti relevantna za više različitih funkcija ili poslova

Zanimanja	Dokazi
Medicinski tehničar	Nastavni plan i program
3221.002 Medicinska sestra za intenzivnu zdravstvenu njegu	Srodna zanimanja prema Klasifikaciji zanimanja
3221.003 Medicinska sestra za oftalmološku zdravstvenu njegu	
3221.004 Medicinska sestra za patronažnu zdravstvenu njegu	
3221.005 Medicinska sestra za psihijatrijsku zdravstvenu njegu	
3222.001 Medicinska sestra- babica	
3222.002 Medicinska sestra za porodiljsko - ginekološku zdravstvenu njegu	

1.3. Jesu li akteri tržišta rada (npr, poslodavci, poduzeća, organizacije poslodavaca, sindikati) **uključeni u definiranje potreba za obukom za ovu kvalifikaciju?**
Da
Ako je odgovor da, molimo navedite detalje:

Akteri tržišta rada	Uključeni u:
Poslodavci	Tripartitno savjetodavno vijeće

2. Standardi i struka

2.1. Koje vrste standarda definiraju ovu kvalifikaciju?

Vrste standarda	Da/Ne	Ko je bio odgovoran za proces razvijanja
Standard zanimanja	Ne	
Obrazovni standard	Ne	
Standard ocjenjivanja	Da	Pravilnik o ocjenjivanju učenika u srednjoj školi
Drugo:		

2.2. Molimo provjerite interkonekciju/koherentnost između standarda zanimanja, standarda kvalifikacija i nastavnih planova i programa.
Nema standarda zanimanja/kvalifikacije

2.3. Kako su akteri tržišta rada uključeni u definiranje standarda i osiguravanja da standardi prate razvoje u sektoru?
Korištena je funkcionalna analiza prilikom izrade standarda.

2.4. Da li se standardi periodično modifikuju?
Ne

2.5. Da li je ova kvalifikacija potpuna ili parcijalna? Molimo odredite na osnovu dokumentacije
Potpuna

2.6. Da li je kvalifikacija strukturirana u jedinicama? Molimo odgovorite na osnovu dokumentacije
Da

3. Proces učenja

3.1. Koja je ciljna grupa za ovu kvalifikaciju?

Ciljna grupa	Da/Ne
Mladi ljudi u formalnom obrazovanju	Da
Radnici	Ne
Nezaposleni	Da, kroz program za obrazovanje odraslih za sticanje stručne spreme
Drugo	-

3.2. (Odgovore unesite u tablicu ispod)

A. Koji je (su) put(evi) učenja za ovu kvalifikaciju?
B. Koji je postotak praktične obuke za svaki od puteva učenja?
C. Koje je prosječno trajanje obrazovanja/treninga koje vodi do sticanja javne isprave?
D. Koja je ulazna kvalifikacija (ulazni zahtjevi)

A. Put učenja	Da/Ne	B. Praktična obuka (%)	C. Prosječno trajanje	D. Ulazna kvalifikacija
U školi	Da	26,79%	3.920 sati	Osnovna škola
Na radnom mjestu	Ne			
Kombinovano u školi i na radnom mjestu	Ne			
Drugo	-			

3.3. (Odgovore unesite u tablicu ispod)

A. Koja vrsta pružatelja obuke i treninga nudi ovu kvalifikaciju?
B. Jesu li ovi realizatori akreditirani?
C. Koji je broj novih učenika upisanih u programe obuke u posljednjoj školskoj godini?
D. Koji je broj svršenih učenika u ovoj školskoj godini?

A. Vrtsa pružatelja	Akreditiran Da/Ne	B. Broj novih učenika u posljednjoj školskoj godini	C. Broj svršenih učenika u posljednjoj školskoj godini
Srednje stručne škole	Da		

3.4. Jesu li akteri tržišta rada uključeni u proces učenja za ovu kvalifikaciju? Da/Ne
Da

Ako je odgovor da, molimo navedite detalje

Predstavnik tržišta rada	Uključen u:
Ne	

4. Ocjenjivanje

4.1. Koje odgovoran za ocjenjivanje u okviru ove kvalifikacije

Zadatak	Odgovorna strana		
	Realizator programa obuke	Centar za eksterno ocjenjivanje	Drugo
Razvijanje ispita	VET škola		
Organizacija ispita	VET škola		
Ocjenjivanje ispita	VET škola		

4.2. Tko su ocjenjivači?

Ocjenjivači	Obilježiti i navesti detalje
Nastavnici / treneri / instruktori	Nastavnici škole koji izvode nastavu
Predstavnici privrede (eksterni saradnici)	
Mješovita komisija	
Drugo	

4.3. Jesu li predstavnici privrede uključeni u ocjenjivanje vještina i kompetencija? Da/Ne
Ne

Ako je odgovor da, molimo navedite detalje

Eksterni predstavnici privrede	Uključeni u:

4.4. Na čemu se zasniva proces ocjenjivanja?

Ocjenjivanje se zasniva na:	Da/Ne
Standardima/kriterijima ocjenjivanja	Da
Ishodima učenja	Da
Nastavnom planu i programu	Da
Drugo	-

4.5. Koje vrste ocjenjivanja se koriste?

Vrsta ocjenjivanja	Da/Ne
Pismeni ispit za provjeru teorijskih znanja	Da
Usmeni ispit za provjeru teorijskih znanja	Da
Praktični rad u školi ili centru za obuku	Da
Praktični rad u poduzeću	Ne
Drugo	-

4.6. Koji je postotak praktičnog ocjenjivanja vještina i kompetencija za ovu kvalifikaciju?

Postotak praktičnog ocjenjivanja vještina i kompetencija	Komentari
0 – 10%	
10 – 40%	Kroz kontinuirano ocjenjivanje – 26,79% nastave se odvija kroz praktičan rad
40 – 70%	
+70%	

5. Dodjeljivanje javne isprave (certifikat, diploma)

5.1. Tko dodjeljuje (izdaje) diplomu ili certifikat za ovu kvalifikaciju?

Diplomu/Certifikat izdaje:	Komentari
Srednja stručna škola	Propisano Zakonom

5.2. Koje je tijelo nadležno za proces akreditacije/priznavanja za ovu kvalifikaciju?

Diplomu/Certifikat akreditovao/priznao	Komentari
Odjel za obrazovanje Vlade Brčko distrikta BiH	

Upitnik za analizu glavnih značajki vezanih uz kvalitetu kvalifikacija

Kod kvalifikacije	
Naziv kvalifikacije	Autoelektričar
Naziv kvalifikacije na engleskom	Car-electrician
Sektor (struka)	Elektrotehnika
Indikativni nivo u kvalifikacijskom okviru	3
Nadležna obrazovna vlast	Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Unsko-sanskog kantona

1. Relevantnost na tržištu rada

1.1. Na koji način je osigurana relevantnost ili veza kvalifikacije s tržištem rada/zapošljavanjem?

Indikator	Dokazi
Istraživanje tržišta rada	
Mišljenja i gledišta poslodavaca	Provedena funkcionalna analiza prilikom izrade NPP-a, predstavnici poslodavaca bili dijelom radne grupe, te izrađen standard zanimanja po DACUM metodologiji – uz sudjelovanje predstavnika Privredne i obrtničke komore Unsko-sanskog kantona
Upražnjena radna mjesta	Nema dostupnih podataka
Drugo	Tripartitno savjetodavno vijeće Unsko-sanskog kantona, sačinjavaju ga predstavnici poslodavaca, obrazovanja i sindikata

1.2. Koja zanimanja su dostupna nosiocu ove kvalifikacije? Napomena: Kvalifikacija može biti relevantna za više različitih funkcija ili poslova

Zanimanja	Dokazi
Autoelektričar	Nastavni plan i program

1.3. Jesu li akteri tržišta rada (npr, poslodavci, poduzeća, organizacije poslodavaca, sindikati) **uključeni u definiranje potreba za obukom za ovu kvalifikaciju?**
Da
Ako je odgovor da, molimo navedite detalje:

Akteri tržišta rada	Uključeni u:
Poslodavci	Tripartitno savjetodavno vijeće

2. Standardi i struka

2.1. Koje vrste standarda definiraju ovu kvalifikaciju?

Vrste standarda	Da/Ne	Ko je bio odgovoran za proces razvijanja
Standard zanimanja	Da	Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Unsko-sanskog kantona
Obrazovni standard	Ne	
Standard ocjenjivanja	Da	Pravilnik o ocjenjivanju učenika u srednjoj školi
Drugo:		

2.2. Molimo provjerite interkonekciju/koherentnost između standarda zanimanja, standarda kvalifikacija i nastavnih planova i programa.
Nastavni plan i program značajno usklađen sa standardom zanimanja

2.3. Kako su akteri tržišta rada uključeni u definiranje standarda i osiguravanja da standardi prate razvoje u sektoru?

Korištena je DACUM metodologija prilikom izrade standarda, predstavnici Obrtničke komore bili članovi grupe za izradu standarda.

2.4. Da li se standardi periodično modifikuju?
Ne, nije bilo modifikacija

2.5. Da li je ova kvalifikacija potpuna ili parcijalna? Molimo odredite na osnovu dokumentacije
Potpuna

2.6. Da li je kvalifikacija strukturirana u jedinicama? Molimo odgovorite na osnovu dokumentacije
Da

3. Proces učenja

3.1. Koja je ciljna grupa za ovu kvalifikaciju?

Ciljna grupa	Da/Ne
Mladi ljudi u formalnom obrazovanju	Da
Radnici	Ne
Nezaposleni	Da, kroz program za obrazovanje odraslih za sticanje stručne spreme
Drugo	-

3.2. (Odgovore unesite u tablicu ispod)

A. Koji je (su) put(evi) učenja za ovu kvalifikaciju?
B. Koji je postotak praktične obuke za svaki od puteva učenja?
C. Koje je prosječno trajanje obrazovanja/treninga koje vodi do sticanja javne isprave?
D. Koja je ulazna kvalifikacija (ulazni zahtjevi)

A. Put učenja	Da/Ne	B. Praktična obuka (%)	C. Prosječno trajanje	D. Ulazna kvalifikacija
U školi	Da	35,13%	2.918 sati (3 god.)	Osnovna škola
Na radnom mjestu	Ne			
Kombinovano u školi i na radnom mjestu	Ne			
Drugo	-			

3.3. (Odgovore unesite u tablicu ispod)

A. Koja vrsta pružatelja obuke i treninga nudi ovu kvalifikaciju?
B. Jesu li ovi realizatori akreditirani?
C. Koji je broj novih učenika upisanih u programe obuke u posljednjoj školskoj godini?
D. Koji je broj svršenih učenika u ovoj školskoj godini?

A. Vrtsa pružatelja	Akreditiran Da/Ne	B. Broj novih učenika u posljednjoj školskoj godini	C. Broj svršenih učenika u posljednjoj školskoj godini
Srednje stručne škole	Da		

3.4. Jesu li akteri tržišta rada uključeni u proces učenja za ovu kvalifikaciju? Da/Ne
Da

Ako je odgovor da, molimo navedite detalje

Predstavnik tržišta rada	Uključen u:
Da	Izvođenje praktične nastave

4. Ocjenjivanje

4.1. Koje odgovoran za ocjenjivanje u okviru ove kvalifikacije

Zadatak	Odgovorna strana		
	Realizator programa obuke	Centar za eksterno ocjenjivanje	Drugo
Razvijanje ispita	VET škola		
Organizacija ispita	VET škola		
Ocjenjivanje ispita	VET škola		

4.2. Tko su ocjenjivači?

Ocjenjivači	Obilježiti i navesti detalje
Nastavnici / treneri / instruktori	Nastavnici škole koji izvode nastavu
Predstavnici privrede (eksterni saradnici)	
Mješovita komisija	
Drugo	

4.3. Jesu li predstavnici privrede uključeni u ocjenjivanje vještina i kompetencija? Da/Ne
Ne

Ako je odgovor da, molimo navedite detalje

Eksterni predstavnici privrede	Uključeni u:

4.4. Na čemu se zasniva proces ocjenjivanja?

Ocjenjivanje se zasniva na:	Da/Ne
Standardima/kriterijima ocjenjivanja	Da
Ishodima učenja	Da
Nastavnom planu i programu	Da
Drugo	-

4.5. Koje vrste ocjenjivanja se koriste?

Vrsta ocjenjivanja	Da/Ne
Pismeni ispit za provjeru teorijskih znanja	Da
Usmeni ispit za provjeru teorijskih znanja	Da
Praktični rad u školi ili centru za obuku	Da
Praktični rad u poduzeću	Ne
Drugo	-

4.6. Koji je postotak praktičnog ocjenjivanja vještina i kompetencija za ovu kvalifikaciju?

Postotak praktičnog ocjenjivanja vještina i kompetencija	Komentari
0 – 10%	
10 – 40%	Kroz kontinuirano ocjenjivanje – 35,13% nastave se odvija kroz praktičan rad
40 – 70%	
+70%	

5. Dodjeljivanje javne isprave (certifikat, diploma)

5.1. Tko dodjeljuje (izdaje) diplomu ili certifikat za ovu kvalifikaciju?

Diplomu/Certifikat izdaje:	Komentari
Srednja stručna škola	Propisano Zakonom

5.2. Koje je tijelo nadležno za proces akreditacije/priznavanja za ovu kvalifikaciju?

Diplomu/Certifikat akreditovao/priznao	Komentari
Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Unsko-sanskog kantona	

Upitnik za analizu glavnih značajki vezanih uz kvalitetu kvalifikacija

Kod kvalifikacije	
Naziv kvalifikacije	Ekonomski tehničar
Naziv kvalifikacije na engleskom	Economics technician
Sektor (struka)	Ekonomija, pravo i administracija
Indikativni nivo u kvalifikacijskom okviru	4
Nadležna obrazovna vlast	Ministarstvo obrazovanja, znanosti, kulture i sporta Županije posavske

1. Relevantnost na tržištu rada

1.1. Na koji način je osigurana relevantnost ili veza kvalifikacije s tržištem rada/zapošljavanjem?

Indikator	Dokazi
Istraživanje tržišta rada	
Mišljenja i gledišta poslodavaca	Provedena funkcionalna analiza prilikom izrade NPP-a, predstavnici poslodavaca bili dijelom radne grupe
Upražnjena radna mjesta	Nema dostupnih podataka
Drugo	Tripartitno savjetodavno vijeće Županije Posavske, sačinjavaju ga predstavnici poslodavaca, obrazovanja i sindikata

1.2. Koja zanimanja su dostupna nosiocu ove kvalifikacije? Napomena: Kvalifikacija može biti relevantna za više različitih funkcija ili poslova

Zanimanja	Dokazi
4419.003 Ekonomski tehničar	Nastavni plan i program
4322.004 Fakturista	Srodna zanimanja prema Klasifikaciji zanimanja
4322.005 Komercijalni službenik	
4322.006 Saradnik za analiziranje i planiranje proizvodnih procesa	
4322.007 Saradnik za logistiku	
4322.008 Saradnik za organizaciju posla	
4322.009 Službenik nabave	
4322.010 Službenik prodaje	
4419.001 Ekonom uredski	
4419.002 Ekonomski službenik	
4311.001 Finansijski knjigovođa	
4311.002 Kalkulant	
4311.003 Knjigovođa zaliha	
4311.004 Konter	
4311.005 Likvidator	
4311.006 Saldakontist	
4311.007 Službenik u knjigovodstvu	
4312.001 Bankovni službenik	
4312.002 Kreditni službenik	
4312.003 Službenik deviznog poslovanja	
4312.004 Službenik platnog prometa	
4312.005 Službenik za izračunavanje	
4312.006 Službenik za osiguranje	
4312.007 Službenik za vrijednosne papire	
4312.008 Statistički službenik	
4313.001 Službenik obračuna plaća	

1.3. Jesu li akteri tržišta rada (npr, poslodavci, poduzeća, organizacije poslodavaca, sindikati) **uključeni u definiranje potreba za obukom za ovu kvalifikaciju?**

Da

Ako je odgovor da, molimo navedite detalje:

Akteri tržišta rada	Uključeni u:
Poslodavci	Tripartitno savjetodavno vijeće

2. Standardi i struka

2.1. Koje vrste standarda definiraju ovu kvalifikaciju?

Vrste standarda	Da/Ne	Ko je bio odgovoran za proces razvijanja
Standard zanimanja	Ne	
Obrazovni standard	Ne	
Standard ocjenjivanja	Ne	
Drugo:	-	

2.2. Molimo provjerite interkonekciju/koherentnost između standarda zanimanja, standarda kvalifikacija i nastavnih planova i programa.
Nema standarda zanimanja/kvalifikacije

2.3. Kako su akteri tržišta rada uključeni u definiranje standarda i osiguravanja da standardi prate razvoje u sektotu?
Nema standarda zanimanja/kvalifikacije

2.4. Da li se standardi periodično modifikuju?
Nema standarda zanimanja/kvalifikacije

2.5. Da li je ova kvalifikacija potpuna ili parcijalna? Molimo odredite na osnovu dokumentacije
Potpuna

2.6. Da li je kvalifikacija strukturirana u jedinicama? Molimo odgovorite na osnovu dokumentacije
Da

3. Proces učenja

3.1. Koja je ciljna grupa za ovu kvalifikaciju?

Ciljna grupa	Da/Ne
Mladi ljudi u formalnom obrazovanju	Da
Radnici	Ne
Nezaposleni	Ne
Drugo	-

3.2. (Odgovore unesite u tablicu ispod)

A. Koji je (su) put(evi) učenja za ovu kvalifikaciju?
B. Koji je postotak praktične obuke za svaki od puteva učenja?
C. Koje je prosječno trajanje obrazovanja/treninga koje vodi do sticanja javne isprave?
D. Koja je ulazna kvalifikacija (ulazni zahtjevi)

A. Put učenja	Da/Ne	B. Praktična obuka (%)	C. Prosječno trajanje	D. Ulazna kvalifikacija
U školi	Da	22,41%	4.060 sati (4 god.)	Osnovna škola
Na radnom mjestu	Ne			
Kombinovano u školi i na radnom mjestu	Ne			
Drugo	-			

3.3. (Odgovore unesite u tablicu ispod)

A. Koja vrsta pružatelja obuke i treninga nudi ovu kvalifikaciju?
B. Jesu li ovi realizatori akreditirani?

C. Koji je broj novih učenika upisanih u programe obuke u posljednjoj školskoj godini?
D. Koji je broj svršenih učenika u ovoj školskoj godini?

A. Vrtsa pružatelja	Akreditiran Da/Ne	B. Broj novih učenika u posljednjoj školskoj godini	C. Broj svršenih učenika u posljednjoj školskoj godini
Srednje stručne škole	Da		

3.4. Jesu li akteri tržišta rada uključeni u proces učenja za ovu kvalifikaciju? Da/Ne
Da

Ako je odgovor da, molimo navedite detalje

Predstavnik tržišta rada	Uključen u:
Da	Izvođenje praktične nastave

4. Ocjenjivanje

4.1. Koje odgovoran za ocjenjivanje u okviru ove kvalifikacije

Zadatak	Odgovorna strana		
	Realizator programa obuke	Centar za eksterno ocjenjivanje	Drugo
Razvijanje ispita	VET škola		
Organizacija ispita	VET škola		
Ocjenjivanje ispita	VET škola		

4.2. Tko su ocjenjivači?

Ocjenjivači	Obilježiti i navesti detalje
Nastavnici / treneri / instruktori	Nastavnici škole koji izvode nastavu
Predstavnici privrede (eksterni saradnici)	
Mješovita komisija	
Drugo	

4.3. Jesu li predstavnici privrede uključeni u ocjenjivanje vještina i kompetencija? Da/Ne
Ne

Ako je odgovor da, molimo navedite detalje

Eksterni predstavnici privrede	Uključeni u:

4.4. Na čemu se zasniva proces ocjenjivanja?

Ocjenjivanje se zasniva na:	Da/Ne
Standardima/kriterijima ocjenjivanja	Da
Ishodima učenja	Da
Nastavnom planu i programu	Da
Drugo	-

4.5. Koje vrste ocjenjivanja se koriste?

Vrsta ocjenjivanja	Da/Ne
Pismeni ispit za provjeru teorijskih znanja	Da
Usmeni ispit za provjeru teorijskih znanja	Da
Praktični rad u školi ili centru za obuku	Da
Praktični rad u poduzeću	Ne
Drugo	-

4.6. Koji je postotak praktičnog ocjenjivanja vještina i kompetencija za ovu kvalifikaciju?

Postotak praktičnog ocjenjivanja vještina i kompetencija	Komentari
0 – 10%	
10 – 40%	Kroz kontinuirano ocjenjivanje – 22,41% nastave se odvija kroz praktičan rad
40 – 70%	
+70%	

5. Dodjeljivanje javne isprave (certifikat, diploma)

5.1. Tko dodjeljuje (izdaje) diplomu ili certifikat za ovu kvalifikaciju?

Diplomu/Certifikat izdaje:	Komentari
Srednja stručna škola	Propisano Zakonom

5.2. Koje je tijelo nadležno za proces akreditacije/priznavanja za ovu kvalifikaciju?

Diplomu/Certifikat akreditovao/priznao	Komentari
Ministarstvo obrazovanja, znanosti, kulture i sporta Županije Posavske	

Upitnik za analizu glavnih značajki vezanih uz kvalitetu kvalifikacija

Kod kvalifikacije	
Naziv kvalifikacije	Rukovalac rudarskom mehanizacijom
Naziv kvalifikacije na engleskom	Operator of mining machinery
Sektor (struka)	Geologija, rudarstvo i metalurgija
Indikativni nivo u kvalifikacijskom okviru	3
Nadležna obrazovna vlast	Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Tuzlanskog kantona

1. Relevantnost na tržištu rada

1.1. Na koji način je osigurana relevantnost ili veza kvalifikacije s tržištem rada/zapošljavanjem?

Indikator	Dokazi
Istraživanje tržišta rada	
Mišljenja i gledišta poslodavaca	Provedena funkcionalna analiza prilikom izrade NPP-a, predstavnici poslodavaca bili dijelom radne grupe
Upražnjena radna mjesta	Nema dostupnih podataka
Drugo	Tripartitno savjetodavno vijeće Tuzlanskog kantona, sačinjavaju ga predstavnici poslodavaca, obrazovanja i sindikata

1.2. Koja zanimanja su dostupna nosiocu ove kvalifikacije? Napomena: Kvalifikacija može biti relevantna za više različitih funkcija ili poslova

Zanimanja	Dokazi
Rukovalac reudarskom mehanizacijom	Nastavni plan i program
8111.018 Rukovalac rudarskim postrojenjem	Srodna zanimanja prema Klasifikaciji zanimanja
8343.011 Rukovalac rudarskim izvoznim postrojenjem	
9311.004 Rudarski radnik	

1.3. Jesu li akteri tržišta rada (npr, poslodavci, poduzeća, organizacije poslodavaca, sindikati) **uključeni u definiranje potreba za obukom za ovu kvalifikaciju?**
Da
Ako je odgovor da, molimo navedite detalje:

Akteri tržišta rada	Uključeni u:
Poslodavci	Tripartitno savjetodavno vijeće

2. Standardi i struka

2.1. Koje vrste standarda definiraju ovu kvalifikaciju?

Vrste standarda	Da/Ne	Ko je bio odgovoran za proces razvijanja
Standard zanimanja	Ne	
Obrazovni standard	Ne	
Standard ocjenjivanja	Da	Pravilnik o ocjenjivanju u srednjoj školi, Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Tuzlanskog kantona
Drugo:	-	

2.2. Molimo provjerite interkonekciju/koherentnost između standarda zanimanja, standarda kvalifikacija i nastavnih planova i programa.
Nema standarda zanimanja/kvalifikacije

2.3. Kako su akteri tržišta rada uključeni u definiranje standarda i osiguravanja da standardi prate razvoje u sektoru?

Nema standarda zanimanja/kvalifikacije

2.4. Da li se standardi periodično modifikuju?
Nema standarda zanimanja/kvalifikacije

2.5. Da li je ova kvalifikacija potpuna ili parcijalna? Molimo odredite na osnovu dokumentacije
Potpuna

2.6. Da li je kvalifikacija strukturirana u jedinicama? Molimo odgovorite na osnovu dokumentacije
Da

3. Proces učenja

3.1. Koja je ciljna grupa za ovu kvalifikaciju?

Ciljna grupa	Da/Ne
Mladi ljudi u formalnom obrazovanju	Da
Radnici	Ne
Nezaposleni	Ne
Drugo	-

3.2. (Odgovore unesite u tablicu ispod)

A. Koji je (su) put(evi) učenja za ovu kvalifikaciju?
B. Koji je postotak praktične obuke za svaki od puteva učenja?
C. Koje je prosječno trajanje obrazovanja/treninga koje vodi do sticanja javne isprave?
D. Koja je ulazna kvalifikacija (ulazni zahtjevi)

A. Put učenja	Da/Ne	B. Praktična obuka (%)	C. Prosječno trajanje	D. Ulazna kvalifikacija
U školi	Da	39%	2.886 sati (3 god.)	Osnovna škola
Na radnom mjestu	Ne			
Kombinovano u školi i na radnom mjestu	Ne			
Drugo	-			

3.3. (Odgovore unesite u tablicu ispod)

A. Koja vrsta pružatelja obuke i treninga nudi ovu kvalifikaciju?
B. Jesu li ovi realizatori akreditirani?
C. Koji je broj novih učenika upisanih u programe obuke u posljednjoj školskoj godini?
D. Koji je broj svršenih učenika u ovoj školskoj godini?

A. Vrtsa pružatelja	Akreditiran Da/Ne	B. Broj novih učenika u posljednjoj školskoj godini	C. Broj svršenih učenika u posljednjoj školskoj godini
Srednje stručne škole	Da	50	31

3.4. Jesu li akteri tržišta rada uključeni u proces učenja za ovu kvalifikaciju? Da/Ne
Da

Ako je odgovor da, molimo navedite detalje

Predstavnik tržišta rada	Uključen u:
Da	Izvođenje praktične nastave

4. Ocjenjivanje

4.1. Koje odgovoran za ocjenjivanje u okviru ove kvalifikacije

Zadatak	Odgovorna strana		
	Realizator programa obuke	Centar za eksterno ocjenjivanje	Drugo
Razvijanje ispita	VET škola		
Organizacija ispita	VET škola		
Ocjenjivanje ispita	VET škola		

4.2. Tko su ocjenjivači?

Ocjenjivači	Obilježiti i navesti detalje
Nastavnici / treneri / instruktori	Nastavnici škole koji izvode nastavu
Predstavnici privrede (eksterni saradnici)	
Mješovita komisija	

4.3. Jesu li predstavnici privrede uključeni u ocjenjivanje vještina i kompetencija? Da/Ne
Ne

Ako je odgovor da, molimo navedite detalje

Eksterni predstavnici privrede	Uključeni u:

4.4. Na čemu se zasniva proces ocjenjivanja?

Ocjenjivanje se zasniva na:	Da/Ne
Standardima/kriterijima ocjenjivanja	Da
Ishodima učenja	Da
Nastavnom planu i programu	Da
Drugo	-

4.5. Koje vrste ocjenjivanja se koriste?

Vrsta ocjenjivanja	Da/Ne
Pismeni ispit za provjeru teorijskih znanja	Da
Usmeni ispit za provjeru teorijskih znanja	Da
Praktični rad u školi ili centru za obuku	Da
Praktični rad u poduzeću	Ne
Drugo	-

4.6. Koji je postotak praktičnog ocjenjivanja vještina i kompetencija za ovu kvalifikaciju?

Postotak praktičnog ocjenjivanja vještina i kompetencija	Komentari
0 – 10%	
10 – 40%	Kroz kontinuirano ocjenjivanje – 39% nastave se odvija kroz praktičan rad
40 – 70%	
+70%	

5. Dodjeljivanje javne isprave (certifikat, diploma)

5.1. Tko dodjeljuje (izdaje) diplomu ili certifikat za ovu kvalifikaciju?

Diplomu/Certifikat izdaje:	Komentari
Srednja stručna škola	Propisano Zakonom

5.2. Koje je tijelo nadležno za proces akreditacije/priznavanja za ovu kvalifikaciju?

Diplomu/Certifikat akreditovao/priznao	Komentari
Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Tuzlanskog kantona	

Upitnik za analizu glavnih značajki vezanih uz kvalitetu kvalifikacija

Kod kvalifikacije	
Naziv kvalifikacije	Majstor – konfekcionar krojač
Naziv kvalifikacije na engleskom	Textile confectioner – tailor master craftsman
Sektor (struka)	Tekstil
Indikativni nivo u kvalifikacijskom okviru	5
Nadležna obrazovna vlast	Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Tuzlanskog kantona

1. Relevantnost na tržištu rada

1.1. Na koji način je osigurana relevantnost ili veza kvalifikacije s tržištem rada/zapošljavanjem?

Indikator	Dokazi
Istraživanje tržišta rada	
Mišljenja i gledišta poslodavaca	Članovi radne grupe za izradu Nastavnog plana i programa
Upražnjena radna mjesta	
Drugo	

1.2. Koja zanimanja su dostupna nosiocu ove kvalifikacije? Napomena: Kvalifikacija može biti relevantna za više različitih funkcija ili poslova

Zanimanja	Dokazi
Majstor – konfekcionar krojač	Nastavni plan i program
7531.007 Krojač muške odjeće,majstor	Srodna zanimanja prema Klasifikaciji zanimanja
7531.008 Krojač rublja, majstor	
7531.009 Krojač u scenografiji,specijalizirani	
7531.010 Krojač ženske odjeće,majstor	
7531.011 Krojač,majstor	

1.3. Jesu li akteri tržišta rada (npr, poslodavci, poduzeća, organizacije poslodavaca, sindikati) **uključeni u definiranje potreba za obukom za ovu kvalifikaciju?**
Da
Ako je odgovor da, molimo navedite detalje:

Akteri tržišta rada	Uključeni u:
Poslodavci	Tripartitno savjetodavno vijeće

2. Standardi i struka

2.1. Koje vrste standarda definiraju ovu kvalifikaciju?

Vrste standarda	Da/Ne	Ko je bio odgovoran za proces razvijanja
Standard zanimanja	Ne	
Obrazovni standard	Ne	
Standard ocjenjivanja	Ne	
Drugo:	-	

2.2. Molimo provjerite interkonekciju/koherentnost između standarda zanimanja, standarda kvalifikacija i nastavnih planova i programa.
Nema standarda zanimanja/kvalifikacije

2.3. Kako su akteri tržišta rada uključeni u definiranje standarda i osiguravanja da standardi prate razvoje u sektoru?
Nema standarda zanimanja/kvalifikacije

2.4. Da li se standardi periodično modifikuju?
Nema standarda zanimanja/kvalifikacije

2.5. Da li je ova kvalifikacija potpuna ili parcijalna? Molimo odredite na osnovu dokumentacije
Potpuna

2.6. Da li je kvalifikacija strukturirana u jedinicama? Molimo odgovorite na osnovu dokumentacije
Da

3. Proces učenja

3.1. Koja je ciljna grupa za ovu kvalifikaciju?

Ciljna grupa	Da/Ne
Mladi ljudi u formalnom obrazovanju	Ne
Radnici	Da
Nezaposleni	Ne
Drugo	-

3.2. (Odgovore unesite u tablicu ispod)

A. Koji je (su) put(evi) učenja za ovu kvalifikaciju?
B. Koji je postotak praktične obuke za svaki od puteva učenja?
C. Koje je prosječno trajanje obrazovanja/treninga koje vodi do sticanja javne isprave?
D. Koja je ulazna kvalifikacija (ulazni zahtjevi)

A. Put učenja	Da/Ne	B. Praktična obuka (%)	C. Prosječno trajanje	D. Ulazna kvalifikacija
U školi	Da	60%	1.200 sati (2 god.)	Krojač – nivo 3 i dvije godine prakse
Na radnom mjestu	Ne			
Kombinovano u školi i na radnom mjestu	Ne			
Drugo	-			

3.3. (Odgovore unesite u tablicu ispod)

A. Koja vrsta pružatelja obuke i treninga nudi ovu kvalifikaciju?
B. Jesu li ovi realizatori akreditirani?
C. Koji je broj novih učenika upisanih u programe obuke u posljednjoj školskoj godini?
D. Koji je broj svršenih učenika u ovoj školskoj godini?

A. Vrtsa pružatelja	Akreditiran Da/Ne	B. Broj novih učenika u posljednjoj školskoj godini	C. Broj svršenih učenika u posljednjoj školskoj godini
Srednje stručne škole	Da		

3.4. Jesu li akteri tržišta rada uključeni u proces učenja za ovu kvalifikaciju? Da/Ne
Da

Ako je odgovor da, molimo navedite detalje

Predstavnik tržišta rada	Uključen u:
Da	Izvođenje praktične nastave

4. Ocjenjivanje

4.1. Koje odgovoran za ocjenjivanje u okviru ove kvalifikacije

Zadatak	Odgovorna strana		
	Realizator programa obuke	Centar za eksterno ocjenjivanje	Drugo
Razvijanje ispita	VET škola		
Organizacija ispita			Tvornica ili samostalen radnje
Ocjenjivanje ispita			Mješovita komisija

4.2. Tko su ocjenjivači?

Ocjenjivači	Obilježiti i navesti detalje
Nastavnici / treneri / instruktori	Nastavnici škole koji izvode nastavu
Predstavnici privrede (eksterni saradnici)	Da, praktični dio
Mješovita komisija	Da – zajednički sačinjavaju Komisiju

4.3. Jesu li predstavnici privrede uključeni u ocjenjivanje vještina i kompetencija? Da/Ne
Da

Ako je odgovor da, molimo navedite detalje

Eksterni predstavnici privrede	Uključeni u:
Predstavnici tvornice u kojoj se provodi praktični rad	Praktični dio ispita i u rad Mješovite komsije

4.4. Na čemu se zasniva proces ocjenjivanja?

Ocjenjivanje se zasniva na:	Da/Ne
Standardima/kriterijima ocjenjivanja	Da
Ishodima učenja	Ne
Nastavnom planu i programu	Da
Drugo	-

4.5. Koje vrste ocjenjivanja se koriste?

Vrsta ocjenjivanja	Da/Ne
Pismeni ispit za provjeru teorijskih znanja	Da
Usmeni ispit za provjeru teorijskih znanja	Da
Praktični rad u školi ili centru za obuku	Da
Praktični rad u poduzeću	Ne
Drugo	-

4.6. Koji je postotak praktičnog ocjenjivanja vještina i kompetencija za ovu kvalifikaciju?

Postotak praktičnog ocjenjivanja vještina i kompetencija	Komentari
0 – 10%	
10 – 40%	
40 – 70%	Kroz kontinuirano ocjenjivanje – 60% nastave se odvija kroz praktičan rad
+70%	

5. Dodjeljivanje javne isprave (certifikat, diploma)

5.1. Tko dodjeljuje (izdaje) diplomu ili certifikat za ovu kvalifikaciju?

Diplomu/Certifikat izdaje:	Komentari
Srednja stručna škola	Propisano Zakonom

5.2. Koje je tijelo nadležno za proces akreditacije/priznavanja za ovu kvalifikaciju?

Diplomu/Certifikat akreditovao/priznao	Komentari
Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Tuzlanskog kantona	

Upitnik za analizu glavnih značajki vezanih uz kvalitetu kvalifikacija

Kod kvalifikacije	
Naziv kvalifikacije	Hemijski tehničar
Naziv kvalifikacije na engleskom	Chemical technician
Sektor (struka)	Hemija, nemetali i grafičarstvo
Indikativni nivo u kvalifikacijskom okviru	4
Nadležna obrazovna vlast	Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Zeničko-dobojskog kantona

1. Relevantnost na tržištu rada

1.1. Na koji način je osigurana relevantnost ili veza kvalifikacije s tržištem rada/zapošljavanjem?

Indikator	Dokazi
Istraživanje tržišta rada	
Mišljenja i gledišta poslodavaca	Članovi radne grupe za izradu Nastavnog plana i programa
Upražnjena radna mjesta	
Drugo	

1.2. Koja zanimanja su dostupna nosiocu ove kvalifikacije? Napomena: Kvalifikacija može biti relevantna za više različitih funkcija ili poslova

Zanimanja	Dokazi
Hemijski tehničar	Nastavni plan i program
3111.006 Hemijski tehničar analitičkih sistema	Srodna zanimanja prema Klasifikaciji zanimanja
3111.007 Hemijski tehničar anorganskih sistema	
3111.008 Hemijski tehničar organskih sistema	

1.3. Jesu li akteri tržišta rada (npr, poslodavci, poduzeća, organizacije poslodavaca, sindikati) **uključeni u definiranje potreba za obukom za ovu kvalifikaciju?**
Da
Ako je odgovor da, molimo navedite detalje:

Akteri tržišta rada	Uključeni u:
Poslodavci	Tripartitno savjetodavno vijeće

2. Standardi i struka

2.1. Koje vrste standarda definiraju ovu kvalifikaciju?

Vrste standarda	Da/Ne	Ko je bio odgovoran za proces razvijanja
Standard zanimanja	Ne	
Obrazovni standard	Ne	
Standard ocjenjivanja	Da	Ministartsvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Zeničko-dobojskog kantona
Drugo:	-	

2.2. Molimo provjerite interkonekciju/koherentnost između standarda zanimanja, standarda kvalifikacija i nastavnih planova i programa.
Nema standarda zanimanja/kvalifikacije

2.3. Kako su akteri tržišta rada uključeni u definiranje standarda i osiguravanja da standardi prate razvoje u sektoru?
Nema standarda zanimanja/kvalifikacije

2.4. Da li se standardi periodično modifikuju?

Nema standarda zanimanja/kvalifikacije

2.5. Da li je ova kvalifikacija potpuna ili parcijalna? Molimo odredite na osnovu dokumentacije
Potpuna

2.6. Da li je kvalifikacija strukturirana u jedinicama? Molimo odgovorite na osnovu dokumentacije
Da

3. Proces učenja

3.1. Koja je ciljna grupa za ovu kvalifikaciju?

Ciljna grupa	Da/Ne
Mladi ljudi u formalnom obrazovanju	Da
Radnici	Ne
Nezaposleni	Ne
Drugo	-

3.2. (Odgovore unesite u tablicu ispod)

A. Koji je (su) put(evi) učenja za ovu kvalifikaciju?
B. Koji je postotak praktične obuke za svaki od puteva učenja?
C. Koje je prosječno trajanje obrazovanja/treninga koje vodi do sticanja javne isprave?
D. Koja je ulazna kvalifikacija (ulazni zahtjevi)

A. Put učenja	Da/Ne	B. Praktična obuka (%)	C. Prosječno trajanje	D. Ulazna kvalifikacija
U školi	Da	5,78%	4.235 sati (4 god.)	Osnovna škola
Na radnom mjestu	Ne			
Kombinovano u školi i na radnom mjestu	Ne			
Drugo	-			

3.3. (Odgovore unesite u tablicu ispod)

A. Koja vrsta pružatelja obuke i treninga nudi ovu kvalifikaciju?
B. Jesu li ovi realizatori akreditirani?
C. Koji je broj novih učenika upisanih u programe obuke u posljednjoj školskoj godini?
D. Koji je broj svršenih učenika u ovoj školskoj godini?

A. Vrtsa pružatelja	Akreditiran Da/Ne	B. Broj novih učenika u posljednjoj školskoj godini	C. Broj svršenih učenika u posljednjoj školskoj godini
Srednje stručne škole	Da		

3.4. Jesu li akteri tržišta rada uključeni u proces učenja za ovu kvalifikaciju? Da/Ne
Da

Ako je odgovor da, molimo navedite detalje

Predstavnik tržišta rada	Uključen u:
Ne	

4. Ocjenjivanje

4.1. Koje odgovoran za ocjenjivanje u okviru ove kvalifikacije

Zadatak	Odgovorna strana		
	Realizator programa	Centar za eksterno	Drugo

	obuke	ocjenjivanje	
Razvijanje ispita	VET škola		
Organizacija ispita	VET škola		
Ocjenjivanje ispita	VET škola		

4.2. Tko su ocjenjivači?

Ocjenjivači	Obilježiti i navesti detalje
Nastavnici / treneri / instruktori	Nastavnici škole koji izvode nastavu
Predstavnici privrede (eksterni saradnici)	Ne
Mješovita komisija	Ne

4.3. Jesu li predstavnici privrede uključeni u ocjenjivanje vještina i kompetencija? Da/Ne
Ne

Ako je odgovor da, molimo navedite detalje

Eksterni predstavnici privrede	Uključeni u:

4.4. Na čemu se zasniva proces ocjenjivanja?

Ocjenjivanje se zasniva na:	Da/Ne
Standardima/kriterijima ocjenjivanja	Da
Ishodima učenja	Ne
Nastavnom planu i programu	Da
Drugo	-

4.5. Koje vrste ocjenjivanja se koriste?

Vrsta ocjenjivanja	Da/Ne
Pismeni ispit za provjeru teorijskih znanja	Da
Usmeni ispit za provjeru teorijskih znanja	Da
Praktični rad u školi ili centru za obuku	Ne
Praktični rad u poduzeću	Ne
Drugo	-

4.6. Koji je postotak praktičnog ocjenjivanja vještina i kompetencija za ovu kvalifikaciju?

Postotak praktičnog ocjenjivanja vještina i kompetencija	Komentari
0 – 10%	Kroz kontinuirano ocjenjivanje – 5,78% nastave se odvija kroz laboratorijske vježbe
10 – 40%	
40 – 70%	
+70%	

5. Dodjeljivanje javne isprave (certifikat, diploma)

5.1. Tko dodjeljuje (izdaje) diplomu ili certifikat za ovu kvalifikaciju?

Diplomu/Certifikat izdaje:	Komentari
Srednja stručna škola	Propisano Zakonom

5.2. Koje je tijelo nadležno za proces akreditacije/priznavanja za ovu kvalifikaciju?

Diplomu/Certifikat akreditovao/priznao	Komentari
Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Zeničko-dobojskog kantona	

Upitnik za analizu glavnih značajki vezanih uz kvalitetu kvalifikacija

Kod kvalifikacije	
Naziv kvalifikacije	Zavarivač
Naziv kvalifikacije na engleskom	Welder
Sektor (struka)	Mašinstvo i obrada metala
Indikativni nivo u kvalifikacijskom okviru	3
Nadležna obrazovna vlast	Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Srednjobosanskog kantona

1. Relevantnost na tržištu rada

1.1. Na koji način je osigurana relevantnost ili veza kvalifikacije s tržištem rada/zapošljavanjem?

Indikator	Dokazi
Istraživanje tržišta rada	
Mišljenja i gledišta poslodavaca	Članovi radne grupe za izradu Nastavnog plana i programa, Radna grupa za izradu standarda zanimanja (APOSO – USAID) radila funkcionalnu analizu, sačinjavali je, među ostalim, predstavnici poslodavaca
Upražnjena radna mjesta	
Drugo	

1.2. Koja zanimanja su dostupna nosiocu ove kvalifikacije? Napomena: Kvalifikacija može biti relevantna za više različitih funkcija ili poslova

Zanimanja	Dokazi
Zavarivač	Nastavni plan i program
7212.001 Elektrozavarivač	Srodna zanimanja prema Klasifikaciji zanimanja
7212.002 Elektrozavarivač, specijalizirani	
7212.006 Zavarivač plinom	
7212.007 Zavarivač za zavarivanje u zaštićenim atmosferama	
7212.008 Zavarivač,specijalizirani	
8121.044 Rukovalac uređajem za elektrozavarivanje	
8121.049 Rukovalac uređajem za zavarivanje plamenom	

1.3. Jesu li akteri tržišta rada (npr, poslodavci, poduzeća, organizacije poslodavaca, sindikati) **uključeni u definiranje potreba za obukom za ovu kvalifikaciju?**
Ne
Ako je odgovor da, molimo navedite detalje:

Akteri tržišta rada	Uključeni u:

2. Standardi i struka

2.1. Koje vrste standarda definiraju ovu kvalifikaciju?

Vrste standarda	Da/Ne	Ko je bio odgovoran za proces razvijanja
Standard zanimanja	Da	APOSO
Obrazovni standard	Ne	
Standard ocjenjivanja	Da	Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Srednjobosanskog kantona
Drugo:	-	

2.2. Molimo provjerite interkonekciju/koherentnost između standarda zanimanja, standarda kvalifikacija i nastavnih planova i programa.
U visokoj mjeri usklađeno sa standardom zanimanja

2.3. Kako su akteri tržišta rada uključeni u definiranje standarda i osiguravanja da standardi prate razvoje u sektoru?
Radna grupa, DACUM

2.4. Da li se standardi periodično modifikuju?
Ne, nije bilo modifikacija

2.5. Da li je ova kvalifikacija potpuna ili parcijalna? Molimo odredite na osnovu dokumentacije
Potpuna

2.6. Da li je kvalifikacija strukturirana u jedinicama? Molimo odgovorite na osnovu dokumentacije
Da

3. Proces učenja

3.1. Koja je ciljna grupa za ovu kvalifikaciju?

Ciljna grupa	Da/Ne
Mladi ljudi u formalnom obrazovanju	Da
Radnici	Ne
Nezaposleni	Ne
Drugo	-

3.2. (Odgovore unesite u tablicu ispod)

A. Koji je (su) put(evi) učenja za ovu kvalifikaciju?
B. Koji je postotak praktične obuke za svaki od puteva učenja?
C. Koje je prosječno trajanje obrazovanja/treninga koje vodi do sticanja javne isprave?
D. Koja je ulazna kvalifikacija (ulazni zahtjevi)

A. Put učenja	Da/Ne	B. Praktična obuka (%)	C. Prosječno trajanje	D. Ulazna kvalifikacija
U školi	Da	40,56%	3.018 sati (3 god.)	Osnovna škola
Na radnom mjestu	Ne			
Kombinovano u školi i na radnom mjestu	Ne			
Drugo	-			

3.3. (Odgovore unesite u tablicu ispod)

A. Koja vrsta pružatelja obuke i treninga nudi ovu kvalifikaciju?
B. Jesu li ovi realizatori akreditirani?
C. Koji je broj novih učenika upisanih u programe obuke u posljednjoj školskoj godini?
D. Koji je broj svršenih učenika u ovoj školskoj godini?

A. Vrtsa pružatelja	Akreditiran Da/Ne	B. Broj novih učenika u posljednjoj školskoj godini	C. Broj svršenih učenika u posljednjoj školskoj godini
Srednje stručne škole	Da		

3.4. Jesu li akteri tržišta rada uključeni u proces učenja za ovu kvalifikaciju? Da/Ne
Da

Ako je odgovor da, molimo navedite detalje

Predstavnik tržišta rada	Uključen u:
Poslodavci, firme	Izvođenje praktične nastave

4. Ocjenjivanje

4.1. Koje odgovoran za ocjenjivanje u okviru ove kvalifikacije

Zadatak	Odgovorna strana		
	Realizator programa obuke	Centar za eksterno ocjenjivanje	Drugo
Razvijanje ispita	VET škola		
Organizacija ispita	VET škola		
Ocjenjivanje ispita	VET škola		

4.2. Tko su ocjenjivači?

Ocjenjivači	Obilježiti i navesti detalje
Nastavnici / treneri / instruktori	Nastavnici škole koji izvode nastavu
Predstavnici privrede (eksterni saradnici)	Ne
Mješovita komisija	Ne

4.3. Jesu li predstavnici privrede uključeni u ocjenjivanje vještina i kompetencija? Da/Ne
Ne

Ako je odgovor da, molimo navedite detalje

Eksterni predstavnici privrede	Uključeni u:

4.4. Na čemu se zasniva proces ocjenjivanja?

Ocjenjivanje se zasniva na:	Da/Ne
Standardima/kriterijima ocjenjivanja	Da
Ishodima učenja	Ne
Nastavnom planu i programu	Da
Drugo	-

4.5. Koje vrste ocjenjivanja se koriste?

Vrsta ocjenjivanja	Da/Ne
Pismeni ispit za provjeru teorijskih znanja	Da
Usmeni ispit za provjeru teorijskih znanja	Da
Praktični rad u školi ili centru za obuku	Da
Praktični rad u poduzeću	Ne
Drugo	-

4.6. Koji je postotak praktičnog ocjenjivanja vještina i kompetencija za ovu kvalifikaciju?

Postotak praktičnog ocjenjivanja vještina i kompetencija	Komentari
0 – 10%	
10 – 40%	
40 – 70%	Kroz kontinuirano ocjenjivanje – 40,56% nastave se odvija kroz praktičnu nastavu
+70%	

5. Dodjeljivanje javne isprave (certifikat, diploma)

5.1. Tko dodjeljuje (izdaje) diplomu ili certifikat za ovu kvalifikaciju?

Diplomu/Certifikat izdaje:	Komentari
Srednja stručna škola	Propisano Zakonom

5.2. Koje je tijelo nadležno za proces akreditacije/priznavanja za ovu kvalifikaciju?

Diplomu/Certifikat akreditovao/priznao	Komentari
Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Srednjobosanskog kantona	

Upitnik za analizu glavnih značajki vezanih uz kvalitetu kvalifikacija

Kod kvalifikacije	
Naziv kvalifikacije	Tehničar za unutarnji dizajn
Naziv kvalifikacije na engleskom	Technician for interior design
Sektor (struka)	Mašinstvo i obrada metala
Indikativni nivo u kvalifikacijskom okviru	4
Nadležna obrazovna vlast	Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Hercegovačko-neretvanskog kantona

1. Relevantnost na tržištu rada

1.1. Na koji način je osigurana relevantnost ili veza kvalifikacije s tržištem rada/zapošljavanjem?

Indikator	Dokazi
Istraživanje tržišta rada	
Mišljenja i gledišta poslodavaca	Članovi radne grupe za izradu Nastavnog plana i programa
Upražnjena radna mjesta	
Drugo	

1.2. Koja zanimanja su dostupna nosiocu ove kvalifikacije? Napomena: Kvalifikacija može biti relevantna za više različitih funkcija ili poslova

Zanimanja	Dokazi
Tehničar za unutarnji dizajn	Nastavni plan i program

1.3. Jesu li akteri tržišta rada (npr, poslodavci, poduzeća, organizacije poslodavaca, sindikati) **uključeni u definiranje potreba za obukom za ovu kvalifikaciju?**
Ne
Ako je odgovor da, molimo navedite detalje:

Akteri tržišta rada	Uključeni u:

2. Standardi i struka

2.1. Koje vrste standarda definiraju ovu kvalifikaciju?

Vrste standarda	Da/Ne	Ko je bio odgovoran za proces razvijanja
Standard zanimanja	Ne	
Obrazovni standard	Ne	
Standard ocjenjivanja	Da	Ministartsvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Hercegovačko-neretvanskog kantona
Drugo:	-	

2.2. Molimo provjerite interkonekciju/koherentnost između standarda zanimanja, standarda kvalifikacija i nastavnih planova i programa.
Nisu razvijeni standardi zanimanja i kvalifikacije

2.3. Kako su akteri tržišta rada uključeni u definiranje standarda i osiguravanja da standardi prate razvoje u sektoru?
Nisu razvijeni standardi zanimanja i kvalifikacije

2.4. Da li se standardi periodično modifikuju?
Nisu razvijeni standardi zanimanja i kvalifikacije

2.5. Da li je ova kvalifikacija potpuna ili parcijalna? Molimo odredite na osnovu dokumentacije
Potpuna

2.6. Da li je kvalifikacija strukturirana u jedinicama? Molimo odgovorite na osnovu dokumentacije
Da

3. Proces učenja

3.1. Koja je ciljna grupa za ovu kvalifikaciju?

Ciljna grupa	Da/Ne
Mladi ljudi u formalnom obrazovanju	Da
Radnici	Ne
Nezaposleni	Ne
Drugo	-

3.2. (Odgovore unesite u tablicu ispod)

A. Koji je (su) put(evi) učenja za ovu kvalifikaciju?
B. Koji je postotak praktične obuke za svaki od puteva učenja?
C. Koje je prosječno trajanje obrazovanja/treninga koje vodi do sticanja javne isprave?
D. Koja je ulazna kvalifikacija (ulazni zahtjevi)

A. Put učenja	Da/Ne	B. Praktična obuka (%)	C. Prosječno trajanje	D. Ulazna kvalifikacija
U školi	Da	22,22%	4.410 sati (4 god.)	Osnovna škola
Na radnom mjestu	Ne			
Kombinovano u školi i na radnom mjestu	Ne			
Drugo	-			

3.3. (Odgovore unesite u tablicu ispod)

A. Koja vrsta pružatelja obuke i treninga nudi ovu kvalifikaciju?
B. Jesu li ovi realizatori akreditirani?
C. Koji je broj novih učenika upisanih u programe obuke u posljednjoj školskoj godini?
D. Koji je broj svršenih učenika u ovoj školskoj godini?

A. Vrtsa pružatelja	Akreditiran Da/Ne	B. Broj novih učenika u posljednjoj školskoj godini	C. Broj svršenih učenika u posljednjoj školskoj godini
Srednje stručne škole	Da		

3.4. Jesu li akteri tržišta rada uključeni u proces učenja za ovu kvalifikaciju? Da/Ne
Ne

Ako je odgovor da, molimo navedite detalje

Predstavnik tržišta rada	Uključen u:

4. Ocjenjivanje

4.1. Koje odgovoran za ocjenjivanje u okviru ove kvalifikacije

Zadatak	Odgovorna strana		
	Realizator programa obuke	Centar za eksterno ocjenjivanje	Drugo
Razvijanje ispita	VET škola		
Organizacija ispita	VET škola		
Ocjenjivanje ispita	VET škola		

4.2. Tko su ocjenjivači?

Ocjenjivači	Obilježiti i navesti detalje
Nastavnici / treneri / instruktori	Nastavnici škole koji izvode nastavu
Predstavnici privrede (eksterni saradnici)	Ne
Mješovita komisija	Ne

4.3. Jesu li predstavnici privrede uključeni u ocjenjivanje vještina i kompetencija? Da/Ne
Ne

Ako je odgovor da, molimo navedite detalje

Eksterni predstavnici privrede	Uključeni u:

4.4. Na čemu se zasniva proces ocjenjivanja?

Ocjenjivanje se zasniva na:	Da/Ne
Standardima/kriterijima ocjenjivanja	Da
Ishodima učenja	Da
Nastavnom planu i programu	Da
Drugo	-

4.5. Koje vrste ocjenjivanja se koriste?

Vrsta ocjenjivanja	Da/Ne
Pismeni ispit za provjeru teorijskih znanja	Da
Usmeni ispit za provjeru teorijskih znanja	Da
Praktični rad u školi ili centru za obuku	Ne
Praktični rad u poduzeću	Ne
Drugo	-

4.6. Koji je postotak praktičnog ocjenjivanja vještina i kompetencija za ovu kvalifikaciju?

Postotak praktičnog ocjenjivanja vještina i kompetencija	Komentari
0 – 10%	
10 – 40%	Kroz kontinuirano ocjenjivanje – 22,22% nastave se odvija kroz praktičnu nastavu
40 – 70%	
+70%	

5. Dodjeljivanje javne isprave (certifikat, diploma)

5.1. Tko dodjeljuje (izdaje) diplomu ili certifikat za ovu kvalifikaciju?

Diplomu/Certifikat izdaje:	Komentari
Srednja stručna škola	Propisano Zakonom

5.2. Koje je tijelo nadležno za proces akreditacije/priznavanja za ovu kvalifikaciju?

Diplomu/Certifikat akreditovao/priznao	Komentari
Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Hercegovačko-neretvanskog kantona	

Upitnik za analizu glavnih značajki vezanih uz kvalitetu kvalifikacija

Kod kvalifikacije	
Naziv kvalifikacije	Vozač u međunarodnom saobraćaju (majstor)
Naziv kvalifikacije na engleskom	Driver in international transport (master-craftsman)
Sektor (struka)	Promet
Indikativni nivo u kvalifikacijskom okviru	5
Nadležna obrazovna vlast	Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Hercegovačko-neretvanskog kantona

1. Relevantnost na tržištu rada

1.1. Na koji način je osigurana relevantnost ili veza kvalifikacije s tržištem rada/zapošljavanjem?

Indikator	Dokazi
Istraživanje tržišta rada	
Mišljenja i gledišta poslodavaca	Članovi radne grupe za izradu Nastavnog plana i programa
Upražnjena radna mjesta	
Drugo	

1.2. Koja zanimanja su dostupna nosiocu ove kvalifikacije? Napomena: Kvalifikacija može biti relevantna za više različitih funkcija ili poslova

Zanimanja	Dokazi
Vozač u međunarodnom saobraćaju (majstor)	Nastavni plan i program

1.3. Jesu li akteri tržišta rada (npr, poslodavci, poduzeća, organizacije poslodavaca, sindikati) **uključeni u definiranje potreba za obukom za ovu kvalifikaciju?**
Ne
Ako je odgovor da, molimo navedite detalje:

Akteri tržišta rada	Uključeni u:

2. Standardi i struka

2.1. Koje vrste standarda definiraju ovu kvalifikaciju?

Vrste standarda	Da/Ne	Ko je bio odgovoran za proces razvijanja
Standard zanimanja	Ne	
Obrazovni standard	Ne	
Standard ocjenjivanja	Ne	
Drugo:	-	

2.2. Molimo provjerite interkonekciju/koherentnost između standarda zanimanja, standarda kvalifikacija i nastavnih planova i programa.
Nisu razvijeni standardi zanimanja i kvalifikacije

2.3. Kako su akteri tržišta rada uključeni u definiranje standarda i osiguravanja da standardi prate razvoje u sektoru?
Nisu razvijeni standardi zanimanja i kvalifikacije

2.4. Da li se standardi periodično modifikuju?
Nisu razvijeni standardi zanimanja i kvalifikacije

2.5. Da li je ova kvalifikacija potpuna ili parcijalna? Molimo odredite na osnovu dokumentacije
Potpuna

2.6. Da li je kvalifikacija strukturirana u jedinicama? Molimo odgovorite na osnovu dokumentacije
Da

3. Proces učenja

3.1. Koja je ciljna grupa za ovu kvalifikaciju?

Ciljna grupa	Da/Ne
Mladi ljudi u formalnom obrazovanju	Ne
Radnici	Da
Nezaposleni	Ne
Drugo	-

3.2. (Odgovore unesite u tablicu ispod)

A. Koji je (su) put(evi) učenja za ovu kvalifikaciju?
B. Koji je postotak praktične obuke za svaki od puteva učenja?
C. Koje je prosječno trajanje obrazovanja/treninga koje vodi do sticanja javne isprave?
D. Koja je ulazna kvalifikacija (ulazni zahtjevi)

A. Put učenja	Da/Ne	B. Praktična obuka (%)	C. Prosječno trajanje	D. Ulazna kvalifikacija
U školi	Da	29,56%	1.015 sati (2 god.)	Osnovna škola
Na radnom mjestu	Ne			
Kombinovano u školi i na radnom mjestu	Ne			
Drugo	-			

3.3. (Odgovore unesite u tablicu ispod)

A. Koja vrsta pružatelja obuke i treninga nudi ovu kvalifikaciju?
B. Jesu li ovi realizatori akreditirani?
C. Koji je broj novih učenika upisanih u programe obuke u posljednjoj školskoj godini?
D. Koji je broj svršenih učenika u ovoj školskoj godini?

A. Vrtsa pružatelja	Akreditiran Da/Ne	B. Broj novih učenika u posljednjoj školskoj godini	C. Broj svršenih učenika u posljednjoj školskoj godini
Srednje stručne škole	Da		

3.4. Jesu li akteri tržišta rada uključeni u proces učenja za ovu kvalifikaciju? Da/Ne
Ne

Ako je odgovor da, molimo navedite detalje

Predstavnik tržišta rada	Uključen u:
Poslodavci, firme	Praktična nastava

4. Ocjenjivanje

4.1. Koje odgovoran za ocjenjivanje u okviru ove kvalifikacije

Zadatak	Odgovorna strana		
	Realizator programa obuke	Centar za eksterno ocjenjivanje	Drugo
Razvijanje ispita	VET škola		
Organizacija ispita	VET škola		
Ocjenjivanje ispita	VET škola		

4.2. Tko su ocjenjivači?

Ocjenjivači	Obilježiti i navesti detalje
Nastavnici / treneri / instruktori	Nastavnici škole koji izvode nastavu
Predstavnici privrede (eksterni saradnici)	Ne
Mješovita komisija	Ne

4.3. Jesu li predstavnici privrede uključeni u ocjenjivanje vještina i kompetencija? Da/Ne Ne

Ako je odgovor da, molimo navedite detalje

Eksterni predstavnici privrede	Uključeni u:

4.4. Na čemu se zasniva proces ocjenjivanja?

Ocjenjivanje se zasniva na:	Da/Ne
Standardima/kriterijima ocjenjivanja	Ne
Ishodima učenja	Ne
Nastavnom planu i programu	Da
Drugo	-

4.5. Koje vrste ocjenjivanja se koriste?

Vrsta ocjenjivanja	Da/Ne
Pismeni ispit za provjeru teorijskih znanja	Da
Usmeni ispit za provjeru teorijskih znanja	Da
Praktični rad u školi ili centru za obuku	Da
Praktični rad u poduzeću	Ne
Drugo	-

4.6. Koji je postotak praktičnog ocjenjivanja vještina i kompetencija za ovu kvalifikaciju?

Postotak praktičnog ocjenjivanja vještina i kompetencija	Komentari
0 – 10%	
10 – 40%	Kroz kontinuirano ocjenjivanje – 29,56% nastave se odvija kroz praktičnu nastavu
40 – 70%	
+70%	

5. Dodjeljivanje javne isprave (certifikat, diploma)

5.1. Tko dodjeljuje (izdaje) diplomu ili certifikat za ovu kvalifikaciju?

Diplomu/Certifikat izdaje:	Komentari
Srednja stručna škola	Propisano Zakonom

5.2. Koje je tijelo nadležno za proces akreditacije/priznavanja za ovu kvalifikaciju?

Diplomu/Certifikat akreditovao/priznao	Komentari
Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Hercegovačko-neretvanskog kantona	

Upitnik za analizu glavnih značajki vezanih uz kvalitetu kvalifikacija

Kod kvalifikacije	
Naziv kvalifikacije	Frizer
Naziv kvalifikacije na engleskom	Hairdresser
Sektor (struka)	Ostale djelatnosti
Indikativni nivo u kvalifikacijskom okviru	3
Nadležna obrazovna vlast	Ministarstvo obrazovanja, znanosti, kulture i sporta Županije Zapadnohercegovačke

1. Relevantnost na tržištu rada

1.1. Na koji način je osigurana relevantnost ili veza kvalifikacije s tržištem rada/zapošljavanjem?

Indikator	Dokazi
Istraživanje tržišta rada	
Mišljenja i gledišta poslodavaca	Članovi radne grupe za izradu Nastavnog plana i programa
Upražnjena radna mjesta	
Drugo	

1.2. Koja zanimanja su dostupna nosiocu ove kvalifikacije? Napomena: Kvalifikacija može biti relevantna za više različitih funkcija ili poslova

Zanimanja	Dokazi
Frizer	Nastavni plan i program
5141.002 Frizer za muškarce	Srodna zanimanja prema Klasifikaciji zanimanja
5141.003 Frizer za žene	
5141.004 Frizer za muškarce i žene	
5141.006 Frizer-vlasuljar	
5141.002 Frizer za muškarce	

1.3. Jesu li akteri tržišta rada (npr, poslodavci, poduzeća, organizacije poslodavaca, sindikati) **uključeni u definiranje potreba za obukom za ovu kvalifikaciju?**
Ne
Ako je odgovor da, molimo navedite detalje:

Akteri tržišta rada	Uključeni u:

2. Standardi i struka

2.1. Koje vrste standarda definiraju ovu kvalifikaciju?

Vrste standarda	Da/Ne	Ko je bio odgovoran za proces razvijanja
Standard zanimanja	Ne	
Obrazovni standard	Ne	
Standard ocjenjivanja	Da	Ministarstvo obrazovanja, znanosti, kulture i športa Županije Zapadnohercegovačke
Drugo:	-	

2.2. Molimo provjerite interkonekciju/koherentnost između standarda zanimanja, standarda kvalifikacija i nastavnih planova i programa.
Nisu razvijeni standardi zanimanja i kvalifikacije

2.3. Kako su akteri tržišta rada uključeni u definiranje standarda i osiguravanja da standardi prate razvoje u sektoru?
Nisu razvijeni standardi zanimanja i kvalifikacije

2.4. Da li se standardi periodično modifikuju?
Nisu razvijeni standardi zanimanja i kvalifikacije

2.5. Da li je ova kvalifikacija potpuna ili parcijalna? Molimo odredite na osnovu dokumentacije
Potpuna

2.6. Da li je kvalifikacija strukturirana u jedinicama? Molimo odgovorite na osnovu dokumentacije
Da

3. Proces učenja

3.1. Koja je ciljna grupa za ovu kvalifikaciju?

Ciljna grupa	Da/Ne
Mladi ljudi u formalnom obrazovanju	Da
Radnici	Ne
Nezaposleni	Ne
Drugo	-

3.2. (Odgovore unesite u tablicu ispod)

A. Koji je (su) put(evi) učenja za ovu kvalifikaciju?
B. Koji je postotak praktične obuke za svaki od puteva učenja?
C. Koje je prosječno trajanje obrazovanja/treninga koje vodi do sticanja javne isprave?
D. Koja je ulazna kvalifikacija (ulazni zahtjevi)

A. Put učenja	Da/Ne	B. Praktična obuka (%)	C. Prosječno trajanje	D. Ulazna kvalifikacija
U školi	Da	40,91%	3.080 sati (3 god.)	Osnovna škola
Na radnom mjestu	Ne			
Kombinovano u školi i na radnom mjestu	Ne			
Drugo	-			

3.3. (Odgovore unesite u tablicu ispod)

A. Koja vrsta pružatelja obuke i treninga nudi ovu kvalifikaciju?
B. Jesu li ovi realizatori akreditirani?
C. Koji je broj novih učenika upisanih u programe obuke u posljednjoj školskoj godini?
D. Koji je broj svršenih učenika u ovoj školskoj godini?

A. Vrtsa pružatelja	Akreditiran Da/Ne	B. Broj novih učenika u posljednjoj školskoj godini	C. Broj svršenih učenika u posljednjoj školskoj godini
Srednje stručne škole	Da		

3.4. Jesu li akteri tržišta rada uključeni u proces učenja za ovu kvalifikaciju? Da/Ne
Da

Ako je odgovor da, molimo navedite detalje

Predstavnik tržišta rada	Uključen u:
Poslodavci, frizerski saloni	Izvođenje praktične nastave

4. Ocjenjivanje

4.1. Koje odgovoran za ocjenjivanje u okviru ove kvalifikacije

Zadatak	Odgovorna strana		
	Realizator programa obuke	Centar za eksterno ocjenjivanje	Drugo
Razvijanje ispita	VET škola		
Organizacija ispita	VET škola		
Ocjenjivanje ispita	VET škola		

4.2. Tko su ocjenjivači?

Ocjenjivači	Obilježiti i navesti detalje
Nastavnici / treneri / instruktori	Nastavnici škole koji izvode nastavu
Predstavnici privrede (eksterni saradnici)	Ne
Mješovita komisija	Ne

4.3. Jesu li predstavnici privrede uključeni u ocjenjivanje vještina i kompetencija? Da/Ne
Ne

Ako je odgovor da, molimo navedite detalje

Eksterni predstavnici privrede	Uključeni u:

4.4. Na čemu se zasniva proces ocjenjivanja?

Ocjenjivanje se zasniva na:	Da/Ne
Standardima/kriterijima ocjenjivanja	Da
Ishodima učenja	Ne
Nastavnom planu i programu	Da
Drugo	-

4.5. Koje vrste ocjenjivanja se koriste?

Vrsta ocjenjivanja	Da/Ne
Pismeni ispit za provjeru teorijskih znanja	Da
Usmeni ispit za provjeru teorijskih znanja	Da
Praktični rad u školi ili centru za obuku	Da
Praktični rad u poduzeću	Ne
Drugo	-

4.6. Koji je postotak praktičnog ocjenjivanja vještina i kompetencija za ovu kvalifikaciju?

Postotak praktičnog ocjenjivanja vještina i kompetencija	Komentari
0 – 10%	
10 – 40%	
40 – 70%	Kroz kontinuirano ocjenjivanje – 40,91% nastave se odvija kroz praktičnu nastavu
+70%	

5. Dodjeljivanje javne isprave (certifikat, diploma)

5.1. Tko dodjeljuje (izdaje) diplomu ili certifikat za ovu kvalifikaciju?

Diplomu/Certifikat izdaje:	Komentari
Srednja stručna škola	Propisano Zakonom

5.2. Koje je tijelo nadležno za proces akreditacije/priznavanja za ovu kvalifikaciju?

Diplomu/Certifikat akreditovao/priznao	Komentari
Ministarstvo obrazovanja, znanosti, kulture i športa Županije Zapadnohercegovačke	

Upitnik za analizu glavnih značajki vezanih uz kvalitetu kvalifikacija

Kod kvalifikacije	
Naziv kvalifikacije	Armirač
Naziv kvalifikacije na engleskom	Reinforcement concrete worker
Sektor (struka)	Geodezija i građevinarstvo
Indikativni nivo u kvalifikacijskom okviru	3
Nadležna obrazovna vlast	Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu, sport i mlade Bosansko-podrinsjkog kantona Goražde

1. Relevantnost na tržištu rada

1.1. Na koji način je osigurana relevantnost ili veza kvalifikacije s tržištem rada/zapošljavanjem?

Indikator	Dokazi
Istraživanje tržišta rada	
Mišljenja i gledišta poslodavaca	Članovi radne grupe za izradu Nastavnog plana i programa, fokus grupe poslodavaca pri izradi Standarda zanimanja
Upražnjena radna mjesta	
Drugo	

1.2. Koja zanimanja su dostupna nosiocu ove kvalifikacije? Napomena: Kvalifikacija može biti relevantna za više različitih funkcija ili poslova

Zanimanja	Dokazi
armirač	Nastavni plan i program
7114.002 Armirač i betonirac	Srodna zanimanja prema Klasifikaciji zanimanja

1.3. Jesu li akteri tržišta rada (npr, poslodavci, poduzeća, organizacije poslodavaca, sindikati) **uključeni u definiranje potreba za obukom za ovu kvalifikaciju?**
Da
Ako je odgovor da, molimo navedite detalje:

Akteri tržišta rada	Uključeni u:
Udruženje poslodavaca Bosansko-podrinjskog kantona Goražde	Istraživanje o potrebama za obukom, pri definiranju upisne politike

2. Standardi i struka

2.1. Koje vrste standarda definiraju ovu kvalifikaciju?

Vrste standarda	Da/Ne	Ko je bio odgovoran za proces razvijanja
Standard zanimanja	Da	Standard zanimanja u izradi (QFLLL Projekt)
Obrazovni standard	Da	Standard kvalifikacije u izradi (QFLLL Projekt)
Standard ocjenjivanja	Da	Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu, sport i mlade Bosansko-podrinsjkog kantona Goražde
Drugo:	-	

2.2. Molimo provjerite interkonekciju/koherentnost između standarda zanimanja, standarda kvalifikacija i nastavnih planova i programa.
Nastavni plan i program značajno usklađen sa standardima zanimanja i kvalifikacije

2.3. Kako su akteri tržišta rada uključeni u definiranje standarda i osiguravanja da standardi prate razvoje u sektoru?
Kroz fokus grupe

2.4. Da li se standardi periodično modifikuju?
Ne, tek su u izradi

2.5. Da li je ova kvalifikacija potpuna ili parcijalna? Molimo odredite na osnovu dokumentacije
Potpuna

2.6. Da li je kvalifikacija strukturirana u jedinicama? Molimo odgovorite na osnovu dokumentacije
Da

3. Proces učenja

3.1. Koja je ciljna grupa za ovu kvalifikaciju?

Ciljna grupa	Da/Ne
Mladi ljudi u formalnom obrazovanju	Da
Radnici	Ne
Nezaposleni	Da, kroz obrazovanje odraslih za stjecanje stručne spreme
Drugo	-

3.2. (Odgovore unesite u tablicu ispod)

A. Koji je (su) put(evi) učenja za ovu kvalifikaciju?
B. Koji je postotak praktične obuke za svaki od puteva učenja?
C. Koje je prosječno trajanje obrazovanja/treninga koje vodi do sticanja javne isprave?
D. Koja je ulazna kvalifikacija (ulazni zahtjevi)

A. Put učenja	Da/Ne	B. Praktična obuka (%)	C. Prosječno trajanje	D. Ulazna kvalifikacija
U školi	Da	40,91%	3.080 sati (3 god.)	Osnovna škola
Na radnom mjestu	Ne			
Kombinovano u školi i na radnom mjestu	Ne			
Drugo	-			

3.3. (Odgovore unesite u tablicu ispod)

A. Koja vrsta pružatelja obuke i treninga nudi ovu kvalifikaciju?
B. Jesu li ovi realizatori akreditirani?
C. Koji je broj novih učenika upisanih u programe obuke u posljednjoj školskoj godini?
D. Koji je broj svršenih učenika u ovoj školskoj godini?

A. Vrtsa pružatelja	Akreditiran Da/Ne	B. Broj novih učenika u posljednjoj školskoj godini	C. Broj svršenih učenika u posljednjoj školskoj godini
Srednje stručne škole	Da		

3.4. Jesu li akteri tržišta rada uključeni u proces učenja za ovu kvalifikaciju? Da/Ne
Da

Ako je odgovor da, molimo navedite detalje

Predstavnik tržišta rada	Uključen u:
Poslodavci, firme	Izvođenje praktične nastave

4. Ocjenjivanje

4.1. Koje odgovoran za ocjenjivanje u okviru ove kvalifikacije

Zadatak	Odgovorna strana		
	Realizator programa obuke	Centar za eksterno ocjenjivanje	Drugo
Razvijanje ispita	VET škola		
Organizacija ispita	VET škola		
Ocjenjivanje ispita	VET škola		

4.2. Tko su ocjenjivači?

Ocjenjivači	Obilježiti i navesti detalje
Nastavnici / treneri / instruktori	Nastavnici škole koji izvode nastavu
Predstavnici privrede (eksterni saradnici)	Ne
Mješovita komisija	Ne

4.3. Jesu li predstavnici privrede uključeni u ocjenjivanje vještina i kompetencija? Da/Ne
Ne

Ako je odgovor da, molimo navedite detalje

Eksterni predstavnici privrede	Uključeni u:

4.4. Na čemu se zasniva proces ocjenjivanja?

Ocjenjivanje se zasniva na:	Da/Ne
Standardima/kriterijima ocjenjivanja	Da
Ishodima učenja	Da
Nastavnom planu i programu	Da
Drugo	-

4.5. Koje vrste ocjenjivanja se koriste?

Vrsta ocjenjivanja	Da/Ne
Pismeni ispit za provjeru teorijskih znanja	Da
Usmeni ispit za provjeru teorijskih znanja	Da
Praktični rad u školi ili centru za obuku	Da
Praktični rad u poduzeću	Ne
Drugo	-

4.6. Koji je postotak praktičnog ocjenjivanja vještina i kompetencija za ovu kvalifikaciju?

Postotak praktičnog ocjenjivanja vještina i kompetencija	Komentari
0 – 10%	
10 – 40%	
40 – 70%	Kroz kontinuirano ocjenjivanje – 40,91% nastave se odvija kroz praktičnu nastavu
+70%	

5. Dodjeljivanje javne isprave (certifikat, diploma)

5.1. Tko dodjeljuje (izdaje) diplomu ili certifikat za ovu kvalifikaciju?

Diplomu/Certifikat izdaje:	Komentari
Srednja stručna škola	Propisano Zakonom

5.2. Koje je tijelo nadležno za proces akreditacije/priznavanja za ovu kvalifikaciju?

Diplomu/Certifikat akreditovao/priznao	Komentari
Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu, sport i mlade Bosansko-podrinsjkog kantona Goražde	

Upitnik za analizu glavnih značajki vezanih uz kvalitetu kvalifikacija

Kod kvalifikacije	
Naziv kvalifikacije	Majstor stolar – programer na CNC mašinama
Naziv kvalifikacije na engleskom	Master craftsman Carpenter – programmer on CNC machines
Sektor (struka)	Šumarstvo i prerada drveta
Indikativni nivo u kvalifikacijskom okviru	5
Nadležna obrazovna vlast	Ministarstvo za obrazovanje, i mlade Kantona Sarajevo

1. Relevantnost na tržištu rada

1.1. Na koji način je osigurana relevantnost ili veza kvalifikacije s tržištem rada/zapošljavanjem?

Indikator	Dokazi
Istraživanje tržišta rada	
Mišljenja i gledišta poslodavaca	Članovi radne grupe za izradu Nastavnog plana i programa, fokus grupe poslodavaca pri izradi Standarda zanimanja
Upražnjena radna mjesta	
Drugo	

1.2. Koja zanimanja su dostupna nosiocu ove kvalifikacije? Napomena: Kvalifikacija može biti relevantna za više različitih funkcija ili poslova

Zanimanja	Dokazi
Majstor stolar – programer na CNC mašinama	Nastavni plan i program
7522.033 Stolar,majstor	Srodna zanimanja prema Klasifikaciji zanimanja

1.3. Jesu li akteri tržišta rada (npr, poslodavci, poduzeća, organizacije poslodavaca, sindikati) **uključeni u definiranje potreba za obukom za ovu kvalifikaciju?**
Ne
Ako je odgovor da, molimo navedite detalje:

Akteri tržišta rada	Uključeni u:

2. Standardi i struka

2.1. Koje vrste standarda definiraju ovu kvalifikaciju?

Vrste standarda	Da/Ne	Ko je bio odgovoran za proces razvijanja
Standard zanimanja	Da	Standard zanimanja u izradi (QFLLL Projekt)
Obrazovni standard	Da	Standard kvalifikacije u izradi (QFLLL Projekt)
Standard ocjenjivanja	Da	Ministarstvo za obrazovanje, i mlade Kantona Sarajevo
Drugo:	-	

2.2. Molimo provjerite interkonekciju/koherentnost između standarda zanimanja, standarda kvalifikacija i nastavnih planova i programa.
Nastavni plan i program značajno usklađen sa standardima zanimanja i kvalifikacije

2.3. Kako su akteri tržišta rada uključeni u definiranje standarda i osiguravanja da standardi prate razvoje u sektoru?
Kroz fokus grupe

2.4. Da li se standardi periodično modifikuju?

Ne, tek su u izradi

2.5. Da li je ova kvalifikacija potpuna ili parcijalna? Molimo odredite na osnovu dokumentacije
Potpuna

2.6. Da li je kvalifikacija strukturirana u jedinicama? Molimo odgovorite na osnovu dokumentacije
Da

3. Proces učenja

3.1. Koja je ciljna grupa za ovu kvalifikaciju?

Ciljna grupa	Da/Ne
Mladi ljudi u formalnom obrazovanju	Ne
Radnici	Da
Nezaposleni	Ne
Drugo	-

3.2. (Odgovore unesite u tablicu ispod)

A. Koji je (su) put(evi) učenja za ovu kvalifikaciju?
B. Koji je postotak praktične obuke za svaki od puteva učenja?
C. Koje je prosječno trajanje obrazovanja/treninga koje vodi do sticanja javne isprave?
D. Koja je ulazna kvalifikacija (ulazni zahtjevi)

A. Put učenja	Da/Ne	B. Praktična obuka (%)	C. Prosječno trajanje	D. Ulazna kvalifikacija
U školi	Da	7,26%	468 sati (1 god.)	3. ili 4. stupanj
Na radnom mjestu	Ne			
Kombinovano u školi i na radnom mjestu	Ne			
Drugo	-			

3.3. (Odgovore unesite u tablicu ispod)

A. Koja vrsta pružatelja obuke i treninga nudi ovu kvalifikaciju?
B. Jesu li ovi realizatori akreditirani?
C. Koji je broj novih učenika upisanih u programe obuke u posljednjoj školskoj godini?
D. Koji je broj svršenih učenika u ovoj školskoj godini?

A. Vrtsa pružatelja	Akreditiran Da/Ne	B. Broj novih učenika u posljednjoj školskoj godini	C. Broj svršenih učenika u posljednjoj školskoj godini
Srednje stručne škole	Da		

3.4. Jesu li akteri tržišta rada uključeni u proces učenja za ovu kvalifikaciju? Da/Ne
Da

Ako je odgovor da, molimo navedite detalje

Predstavnik tržišta rada	Uključen u:
Poslodavci, firme	Izvođenje praktične nastave

4. Ocjenjivanje

4.1. Koje odgovoran za ocjenjivanje u okviru ove kvalifikacije

Zadatak	Odgovorna strana		
	Realizator programa obuke	Centar za eksterno ocjenjivanje	Drugo
Razvijanje ispita	VET škola		
Organizacija ispita	VET škola		
Ocjenjivanje ispita	VET škola		

4.2. Tko su ocjenjivači?

Ocjenjivači	Obilježiti i navesti detalje
Nastavnici / treneri / instruktori	Nastavnici škole koji izvode nastavu
Predstavnici privrede (eksterni saradnici)	Ne
Mješovita komisija	Ne

4.3. Jesu li predstavnici privrede uključeni u ocjenjivanje vještina i kompetencija? Da/Ne
Ne

Ako je odgovor da, molimo navedite detalje

Eksterni predstavnici privrede	Uključeni u:

4.4. Na čemu se zasniva proces ocjenjivanja?

Ocjenjivanje se zasniva na:	Da/Ne
Standardima/kriterijima ocjenjivanja	Da
Ishodima učenja	Da
Nastavnom planu i programu	Da
Drugo	-

4.5. Koje vrste ocjenjivanja se koriste?

Vrsta ocjenjivanja	Da/Ne
Pismeni ispit za provjeru teorijskih znanja	Da
Usmeni ispit za provjeru teorijskih znanja	Da
Praktični rad u školi ili centru za obuku	Da
Praktični rad u poduzeću	Ne
Drugo	-

4.6. Koji je postotak praktičnog ocjenjivanja vještina i kompetencija za ovu kvalifikaciju?

Postotak praktičnog ocjenjivanja vještina i kompetencija	Komentari
0 – 10%	Kroz kontinuirano ocjenjivanje – 7,26% nastave se odvija kroz praktičnu nastavu
10 – 40%	
40 – 70%	
+70%	

5. Dodjeljivanje javne isprave (certifikat, diploma)

5.1. Tko dodjeljuje (izdaje) diplomu ili certifikat za ovu kvalifikaciju?

Diplomu/Certifikat izdaje:	Komentari
Srednja stručna škola	Propisano Zakonom

5.2. Koje je tijelo nadležno za proces akreditacije/priznavanja za ovu kvalifikaciju?

Diplomu/Certifikat akreditovao/priznao	Komentari
Ministarstvo za obrazovanje i mlade Kantona Sarajevo	

Upitnik za analizu glavnih značajki vezanih uz kvalitetu kvalifikacija

Kod kvalifikacije	
Naziv kvalifikacije	Turistički tehničar
Naziv kvalifikacije na engleskom	Tourist technician
Sektor (struka)	Šumarstvo i prerada drveta
Indikativni nivo u kvalifikacijskom okviru	4
Nadležna obrazovna vlast	Ministarstvo znanosti, obrazovanja, kulture i športa Kantona 10

1. Relevantnost na tržištu rada

1.1. Na koji način je osigurana relevantnost ili veza kvalifikacije s tržištem rada/zapošljavanjem?

Indikator	Dokazi
Istraživanje tržišta rada	
Mišljenja i gledišta poslodavaca	Članovi radne grupe za izradu Nastavnog plana i programa, fokus grupe poslodavaca pri izradi Standarda zanimanja
Upražnjena radna mjesta	
Drugo	

1.2. Koja zanimanja su dostupna nosiocu ove kvalifikacije? Napomena: Kvalifikacija može biti relevantna za više različitih funkcija ili poslova

Zanimanja	Dokazi
Turistički tehničar	Nastavni plan i program
3119.056 Turističko hotelijerski tehničar	Srodna zanimanja prema Klasifikaciji zanimanja
4221.006 Turistički animator	
5111.004 Turistički pratioci	

1.3. Jesu li akteri tržišta rada (npr, poslodavci, poduzeća, organizacije poslodavaca, sindikati) **uključeni u definiranje potreba za obukom za ovu kvalifikaciju?**
Ne
Ako je odgovor da, molimo navedite detalje:

Akteri tržišta rada	Uključeni u:

2. Standardi i struka

2.1. Koje vrste standarda definiraju ovu kvalifikaciju?

Vrste standarda	Da/Ne	Ko je bio odgovoran za proces razvijanja
Standard zanimanja	Da	Standard zanimanja u izradi (QFLLL Projekt)
Obrazovni standard	Da	Standard kvalifikacije u izradi (QFLLL Projekt)
Standard ocjenjivanja	Da	Ministarstvo znanosti, obrazovanja, kulture i športa Kantona 10
Drugo:	-	

2.2. Molimo provjerite interkonekciju/koherentnost između standarda zanimanja, standarda kvalifikacija i nastavnih planova i programa.
Nastavni plan i program značajno usklađen sa standardima zanimanja i kvalifikacije

2.3. Kako su akteri tržišta rada uključeni u definiranje standarda i osiguravanja da standardi prate razvoje u sektoru?
Kroz fokus grupe

2.4. Da li se standardi periodično modifikuju?

Ne, tek su u izradi

2.5. Da li je ova kvalifikacija potpuna ili parcijalna? Molimo odredite na osnovu dokumentacije
Potpuna

2.6. Da li je kvalifikacija strukturirana u jedinicama? Molimo odgovorite na osnovu dokumentacije
Da

3. Proces učenja

3.1. Koja je ciljna grupa za ovu kvalifikaciju?

Ciljna grupa	Da/Ne
Mladi ljudi u formalnom obrazovanju	Da
Radnici	Ne
Nezaposleni	Ne
Drugo	-

3.2. (Odgovore unesite u tablicu ispod)

A. Koji je (su) put(evi) učenja za ovu kvalifikaciju?
B. Koji je postotak praktične obuke za svaki od puteva učenja?
C. Koje je prosječno trajanje obrazovanja/treninga koje vodi do sticanja javne isprave?
D. Koja je ulazna kvalifikacija (ulazni zahtjevi)

A. Put učenja	Da/Ne	B. Praktična obuka (%)	C. Prosječno trajanje	D. Ulazna kvalifikacija
U školi	Da	15,52%	4.060 sati (4 god.)	Osnovna škola
Na radnom mjestu	Ne			
Kombinovano u školi i na radnom mjestu	Ne			
Drugo	-			

3.3. (Odgovore unesite u tablicu ispod)

A. Koja vrsta pružatelja obuke i treninga nudi ovu kvalifikaciju?
B. Jesu li ovi realizatori akreditirani?
C. Koji je broj novih učenika upisanih u programe obuke u posljednjoj školskoj godini?
D. Koji je broj svršenih učenika u ovoj školskoj godini?

A. Vrtsa pružatelja	Akreditiran Da/Ne	B. Broj novih učenika u posljednjoj školskoj godini	C. Broj svršenih učenika u posljednjoj školskoj godini
Srednje stručne škole	Da		

3.4. Jesu li akteri tržišta rada uključeni u proces učenja za ovu kvalifikaciju? Da/Ne
Da

Ako je odgovor da, molimo navedite detalje

Predstavnik tržišta rada	Uključen u:
Poslodavci, firme	Izvođenje praktične nastave

4. Ocjenjivanje

4.1. Koje odgovoran za ocjenjivanje u okviru ove kvalifikacije

Zadatak	Odgovorna strana		
	Realizator programa obuke	Centar za eksterno ocjenjivanje	Drugo
Razvijanje ispita	VET škola		
Organizacija ispita	VET škola		
Ocjenjivanje ispita	VET škola		

4.2. Tko su ocjenjivači?

Ocjenjivači	Obilježiti i navesti detalje
Nastavnici / treneri / instruktori	Nastavnici škole koji izvode nastavu
Predstavnici privrede (eksterni saradnici)	Ne
Mješovita komisija	Ne

4.3. Jesu li predstavnici privrede uključeni u ocjenjivanje vještina i kompetencija? Da/Ne
Ne

Ako je odgovor da, molimo navedite detalje

Eksterni predstavnici privrede	Uključeni u:

4.4. Na čemu se zasniva proces ocjenjivanja?

Ocjenjivanje se zasniva na:	Da/Ne
Standardima/kriterijima ocjenjivanja	Da
Ishodima učenja	Ne
Nastavnom planu i programu	Da
Drugo	-

4.5. Koje vrste ocjenjivanja se koriste?

Vrsta ocjenjivanja	Da/Ne
Pismeni ispit za provjeru teorijskih znanja	Da
Usmeni ispit za provjeru teorijskih znanja	Da
Praktični rad u školi ili centru za obuku	Ne
Praktični rad u poduzeću	Ne
Drugo	-

4.6. Koji je postotak praktičnog ocjenjivanja vještina i kompetencija za ovu kvalifikaciju?

Postotak praktičnog ocjenjivanja vještina i kompetencija	Komentari
0 – 10%	
10 – 40%	Kroz kontinuirano ocjenjivanje – 15,52% nastave se odvija kroz praktičnu nastavu
40 – 70%	
+70%	

5. Dodjeljivanje javne isprave (certifikat, diploma)

5.1. Tko dodjeljuje (izdaje) diplomu ili certifikat za ovu kvalifikaciju?

Diplomu/Certifikat izdaje:	Komentari
Srednja stručna škola	Propisano Zakonom

5.2. Koje je tijelo nadležno za proces akreditacije/priznavanja za ovu kvalifikaciju?

Diplomu/Certifikat akreditovao/priznao	Komentari
Ministarstvo znanosti, obrazovanja, kulture i športa Kantona 10	

Prilog 4. Pismo ETF-a svim obrazovnim vlastima u BiH

Za: Sve ministre obrazovanja u BiH

Predmet: Popis i analiza postojećih strukovnih kvalifikacija

Torino, 18. januar 2017. godine

Poštovani Ministre,

Europska trening fondacija (ETF) je specijalizirana agencija Europske unije sa sjedištem u Torinu, Italiji. Cilj ETF-a je da doprinese cjeloživotnom razvoju vještina i kompetencija pojedinaca putem unaprijeđenja sistema strukovnog obrazovanja i obuka u partnerskim zemljama. ETF pomaže procese tranzicije u zemljama u razvoju kako bi se iskoristio potencijal ljudskog kapitala kroz reforme obrazovanja, obuke i sisteme tržišta rada u kontekstu EU politika vanjskih odnosa.

ETF provodi popis i analizu postojećih strukovnih kvalifikacija u Bosni i Hercegovini. Ovom vježbom će se identificirati i katalogizirati strukovne kvalifikacije a onda analizirati njihov reprezentativni uzorak. To će obuhvatati strukovne kvalifikacije koje su dodijeljene na svakom od nivoa Kvalifikacijskog okvira u BiH i pripremiti osnovni podaci o svakoj od kvalifikacija. Nakon izvršene analize, ova će informacija pomoći Ministarstvu civilnih poslova Bosne i Hercegovine (BiH) u pripremi izvještaja o povezivanju na Europski kvalifikacijski okvir (EKO) generiranjem neophodnih podataka kako bi se ispunili formalni zahtjevi povezivanja BiH KO na EKO.

Podijelićemo nalaze nakon obavljenog zadatka sa svim sudionicima u sektoru u cijeloj BiH, uključujući predstavnike vašeg ministarstva, tokom dvije planirane radionice koje će se održati u 2017. godini a tokom kojih će se dionicima u cijeloj zemlji predstaviti cjelovitija slika statusa VET kvalifikacija u zemlji. Vaše ministarstvo će biti u potpunosti upoznato i priznato za podršku ovoj analizi u objavljenim podacima ili izvještajima.

S obzirom na to da su ovaj popis i analiza važan element za pripremu izvještaja o povezivanju KOBiH na EKO, veoma cijenimo vašu suradnju u pružanju informacija o strukovnim kvalifikacijama. Slične aktivnosti popisa, koje podržava ETF, već su provedene u drugim zemljama regiona Zapadnog Balkana - Srbija, Crna Gora, Makedonija i Albanija, gdje su ove zemlje pružile potrebne informacije kako bi podržale razvoj njihovih nacionalnih KO i povezivanje na EKO u ovim zemljama.

Ukoliko se slažete, vaše ministarstvo će kontaktirati gospodin Boris Ćurković (telefon: +387 61 185 573, e-mail: Boris.Curkovic@bih.net.ba), lokalni stručnjak kojeg je angažirao ETF da pruži podršku ovim aktivnostima, u naredne dvije sedmice, kako bi zakazao neophodne sastanke i **prikupio relevantne informacije o postojećim strukovnim kvalifikacijama koje će biti uključene u popis**.

Koristim se prilikom da zahvalim na suradnji. Moj tim ostaje vama na usluzi za bilo kakva dalja pojašnjenja koja bi vam mogla biti potrebna. Molim vas da kontaktirate moju kolegicu Carmo Gomes, na: carmo.gomes@etf.europa.eu (telefon: +39 011 630 2255).

Srdačno vaš,

Madlen Serban, direktor, ETF

CC: Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine

Prilog 5. lista osoba s kojima su obavljeni intervjui

1. Gospođa Amira Borovac, Ministarstvo obrazovanja, naule, kulture, sporta i mladih Bosansko-podrinjskog kantona, Goražde
2. Gospođa Viktorija Bošnjak, savjetnica za srednje obrazovanje, Ministarstvo obrazovanja, nauke i sporta Zapadnohercegovačkog kantona, Široki Brijeg
3. Gospodin Nikola Čiča, direktor, Pedagoški zavod Tuzlanskog kantona
4. Gospođa Ana Ćavar, viši stručni savjetnik, Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Zapadnohercegovačkog kantona, Široki Brijeg
5. Gospodin Željko Ćorić, direktor, Zavod za školstvo Mostar
6. Gospođa Azra Delić, šefica odjeljenja za srednje obrazovanje, Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Unsko- sanskog kantona, Bihać
7. Gospođa Daria Duilović, šefica odjeljenja za kooordinaciju obrazovnih politika, Ministarstvo civilnih poslova BiH, Sarajevo
8. Gospođa Nada Dujković, pomoćnica ministra, Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Posavskog kantona, Orašje
9. Gospodin Abid Fejzić, pomoćnik ministra, Ministarstvo obrazovanja, nauke i mladih Kantona Sarajevo
10. Gospodin Alija Grabovica, viši stručni saradnik, Ministarstvo obrazovanja, nauke i mladih Kantona Sarajevo
11. Gospođa Dragana Graonić, zamjenica direktora, Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje – VET odjeljenje Banja Luka
12. Gospodin Elvir Heljić, savjetnik ministra, Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Hercegovačko – neretvanskog kantona, Mostar
13. Gospođa Alisa Jogunčić, viši stručni saradnik za orazovanje, Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Tuzlanskog kantona
14. Gospodin Mate Križanac, pomoćnik ministra za obrazovanje, Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Kantona 10, Livno
15. Gospođa Slavica Kuprešanin, savjetnik ministra, Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske Banja Luka
16. Gospodin Slađan Matković, stručni saradnik za srednje obrazovanje, Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta of Zenica-Doboj Canton, Zenica
17. Gospodin Zoran Matošević, pomoćnik ministra, Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Srednjebosanskog kantona, Travnik
18. Gospodin Sead Pašić, pedagoški savjetnik za srednje stručno i obrazovanje odraslih, odjeljenje za obrazovanje Brčko Distrikta/Pedagoški zavod Brčko distrikta
19. Gospođa Ljiljana Prelčec, sekretar ministarstva, Ministarstvo obrazovanja, nauke i mladih Kantona Sarajevo
20. Gospođa Neđara Raić, šefica sektora za visoko i srednje obrazovanje, Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Unsko-sanskog kantona, Bihać
21. Gospođa Nevzeta Rezaković, sekretar, Pedagoški zavod Zeničko-dobojskog kantona, Zenica
22. Gospodin Dušan Sarajlić, šef odjeljenja za VETIS, orazovanje pdraslih i cjeloživotno učenje, Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje – VET odjeljenje Banja Luka
23. Gospođa Munevera Selmanović, direktor, Pedagoški zavod Zeničko-dobojskog kantona, Zenica
24. Gospodin Edin Strukan, pedagoški savjetnik, Pedagoški zavod Unsko-sanskog kantona Bihać

Prilog 6. Lista dokumenata, web poveznice i ostali izvori koji su konsultirani

1. Okvirni zakon osnovnog i srednjeg obrazovanja BiH ("Službeni list BiH", broj 18/03)
2. Okvirni zakon o srednjem strukovnom obrazovanju i obuci u BiH ("Službeni list BiH", broj 63/08)
3. Zakon o Agenciji za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje ("Službeni list BiH", broj 88/07)
4. Zakoni o srednjem obrazovanju Republike Srpske, deset kantona i Brčko distrikta BiH.
5. Strategija razvoja srednjeg stručnog obrazovanja i obuke u BiH 2007.-2013. ("Službeni list BiH", broj 65/07)
6. Strateški pravci razvoja obrazovanja u BiH i implementacijski plan 2008.-2015. godina ("Službeni list BiH", broj 63/08)
7. Strategija poduzetničkog učenja u obrazovnim sistemima u Bosni i Hercegovini 2012.-2015. godine i akcioni plan implementacije (“Službeni list BiH", broj 31/12)
8. Mapa puta implementacije EU direktiva o reguliranim profesijama 2005/36/EC i 2013/55/EU ("Službeni list BiH", broj 10/16)
9. Osnove kvalifikacijskog okvira u BiH ("Službeni list BiH", broj 31/11)
10. Akcioni plan razvoja i implementacije kvalifikacijskog okvira u BiH za period 2014.-2020. godine ("Službeni list BiH", broj 28/15)
11. Strateški dokumenti entiteta, kantona i Brčko Distrikta BiH.
12. VET nastavni planovi i programi za Republiku Srpsku, dostupni na: http://www.rpz-rs.org/22/rpz-rs/Za/srednje/obrazovanje/i/vaspitanje#.WRQ9Q1KB21s
13. Izvještaji projekata EUVET 1, EUVET 2, EUVET 3 i EUVET 4
14. Modularni VET nastavni planovi i programi dostupni na VETIS web stranici: http://www.vetbih.org/portal/index.php?option=com_wrapper&view=wrapper&Itemid=177&lang=hr
15. Mapa puta razvoja standarda zanimanja
16. Priručnik za razvoj strandarda zanimanja
17. Standardi zanimanja za ukupno 16 zanimanja
18. Odluke o odobrenju VET nastavnih planova i programa (objavljene u Službenim novinama Republike Srpske ali dostupni i na: http://www.vladars.net/sr-SP-Cyrl/Vlada/Ministarstva/mpk/PAO/Pages/Srednje_obrazovanje.aspx
19. Baza podataka obuka za odrasle, dostupna na: www.obuke.ba
20. VET programi obrazovanja odraslih u Republici Srpskoj, dostupni na: http://www.zoors.org/index.php?option=com_phocadownload&view=category&id=32&Itemid=143&lang=lat
21. Implementacija VET nastavnih planova i programa u BiH, APOSO, 2012. godine
22. Nastavni planovi i programi za 16 odabranih kvalifikacija
23. Standardi zanimanja sa we stranice APOSO-a: http://www.vetbih.org/portal/index.php?option=com_content&view=article&id=63&Itemid=364&lang=en
24. Nacrt standarda zanimanja i kvalifikacija, EU QFLLL projekt